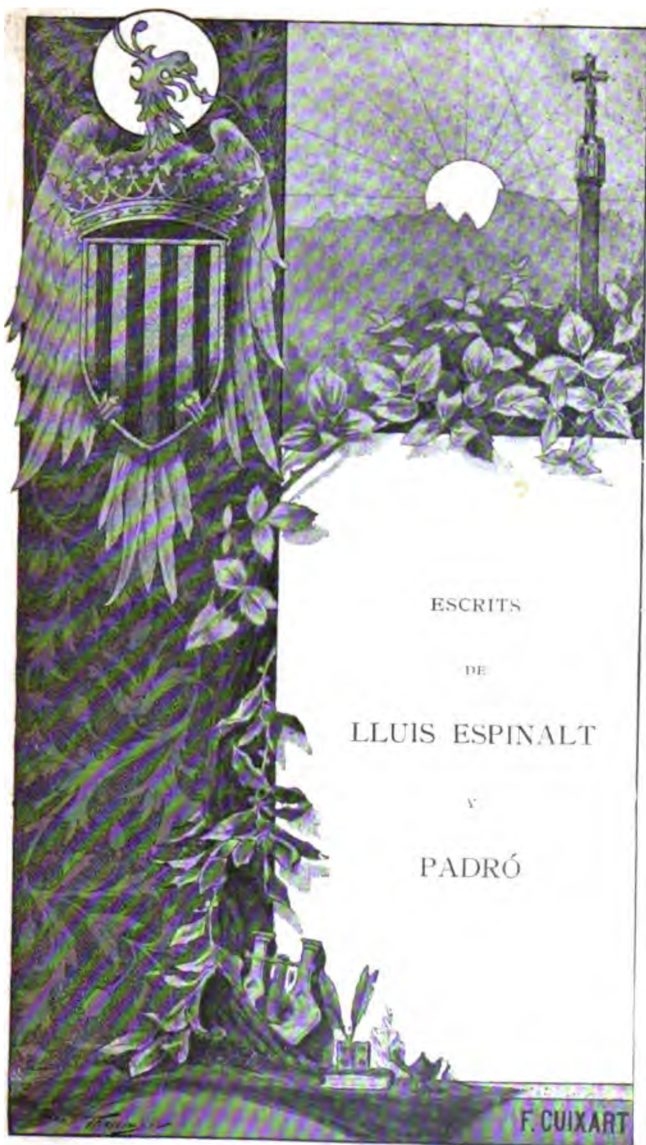

ESCRITS
DE
LLUIS ESPINALT
Y
PADRÓ
F. CUIXART

ESPINALT

Y

SOS ESCRITS

o

ESCRITS

DE

LLUIS ESPINALT Y PADRÓ

MANRESA

IMPREMTA DE ANTON ESPARBÉ

SANTA LLUCIA, 42

1895

ADVERTENCIA

No s' ha estampat aquèst llibre pera posarlo a la vènda, sinó ab l' únich objecte de que la familia de 'n Lluis Espinalt y Padró (q. a. c. s.), sos amichs y 'ls suscriptors del SETMANARI CATALÁ, puguen guardar coleccionats los escrits que publicá aquèll.

Tant de bò que arrèlin y fructifiquin les llevors de *Fè* y *Pátria* que ab gran zèl y bòna voluntat sembrá l' autor d' aquèsta òbra; y si sos llegidors no s' oblidan d' ell, ho agrahirá sa familia y Deu els hi pagará.

PROLECH

En les planes d' aquèst llibre hi ha, pera 'ls pòchs que coneguérem al seu malaguanyat autor, un motíu de gròssa pèna: l' estimávam, esperávam molt d' ell, y 'l veyèm caygut de mortal cayguda al bell comensar del camí!

Aquèst llibre, espècie d' itinerari de la seva Fè robusta y del seu amor ardentíssim a Catalunya, renovará en nosaltres les emocions ab que 'l mirárem anarse revelant. Les emocions pròu tornarán a ser tant aflamades còm al produhirse, però la seva escalfor d' ara, voltada del frèt que escampen les esperançes mòrtes, fa mal al còr; tal còm la ardència d' una bòna xera, que confòrta 'l còs per ahon corre la sanch ben viva y adolorèix a aquèll altre qui te la gelor ficada a les vènes.

Ab tot, devèm agrahiment a la piadosa y benèfica determinació dels parents y

amichs del Espinalt ordenadórs d' aquèsta publicació, ja que en èxos escrits hi trobará esbarjo 'l dolor dels que l' estimaren, è hi pendrá, ademes, refòrç, en les hòres de decepció o d' entebiament, lo coratge dels que fórem sos companys en la nòble lluyta.

Aquèlls de quí son desconeguts los mèrits, y pòt ser lo nòm y tot, del amich que plorám, trobarán en aquèst volum una ensenyança pera tots important, pera molts important y trista:

Quan en les ánimes de les gentades se desvetlla una idèa cercant viure y regnar en la història, comènsa prenent carn en alguns escullits. De primer lluentèja enrondada de nimbes de vaguetat en los poètes; més tart, les fantasioses vaguetats van fonentse, y aparèix, ja ben acantellada, feta pensament y feta entussiasme, en alguns práctichs del sant altruisme; eixint del breçòl ab les cansons maternals, los primers passos qui dispòsen pera la gran caminada.

L' Espinalt poèta, però més encara hòme de fè y de devocions abnegades, era tèrra espressa pera 'ls ideals que cèrquen posada y adjutòri.

La aspiració catalanista, especificació

del providencial despertament d' amors nacionals, aurora ab que sèmbla aconhòrtar al segle de demá aquèst que ja va enfonzantse en la pòsta, va, de ja fan una còlla d' anys, trucant de còr en còr demanant amichs fidels que vullen durla per sa via penosa que coronará l' triomf. L' Espinalt va obrirli les pòrtes del seu, de bat a bat.

Al entrarhi 'l sant ideal ¡quína estrèta mes compenetradora! En lo flamarèig de aquèlla primera besada, se fongueren en unió total è indestriable, aquèll còr y 'ls dos sentiments més dignificadors del hòme, l' amor a Deu y l' amor a la Pátria. La pátria celestial marcá un llòch en sos cèrcols de Glòria pera 'l ciutadá a qui desde llavòrs esperava, y 's partiren gojosos devant del paladí que venia a pèndrehi plassa los rèngles dels fills de Catalunya quí han jurat de viure y morir abraçats al penó de la reconquesta de Catalunya.

Jò vaig tenir la sòrt de ser testimòni dels primers esclats dels seus fervors de neòfit de la Causa.

Romeus de la santa fal·lera, que resseguíam la tèrra catalana cridant als còrs al desvetllament, una còlla de companys

éram anats a Manrèsa a donar testimòni de germanor als fills de la ciutat dels heroismes quí allá alçaven lo cant de les nòves esperances.

—En Lluis Espinalt!—varen dirnos; y li allargárem los braços, còm als altres companys a quí 'ns fèyan conèxer. Més, en la encaxada y en la salutació d' aquèll jovenèt, s' hi reparava al acte cèrta còsa que, de moment, un no endevinava, però que sentia que hi era. Açò forçava a fixarshi: Devia tenir uns divuyt anys; de no gayre alçada, esprimatxat de còs, cara menuda de color trencat, espressió mes que apagada retinguda, se movia pòch, y, al parlar, se li notava que no dèya sinó les paraules que li anava aprobant lo cervell. No obstant, en aquèst exterior reduhit, frèt y de térmens xocants, hi havia dues nòtes aclaridores del mistèri: uns ullassos com uns finestrals, coberts d' una opacitat, d' una espècie de envidriament pròpi dels que sobre tot viuen de part de dins; y una boca entrebadada ab un cèrt assecahiment de llabis abrusats que semblaven dir: nos enmostía la xardor de la foguera que crema así dins.

Axis, còm ell era, foren sos actes y son

los escrits d' aquèst llibre. La combinació es la matexa, la armonia igual: candors aflamarats d' adolescent pur, conduhits per la má reposada de la vellèsa; la prudència dels Jutges ab los ardors vidents dels Profetes!

Aquèst llibre d' un minyó de vintitres anys ensenyará al qui 'l llegèxi, ara, y al qui demá hi passe 'ls ulls pera historiar lo moviment nacionalista de Catalunya, que la Providència 'ns havia acordat una fòrça, y que la mòrt va destruhírnosla al punt que comensava a manifestarse.

Açò importava de dirho, pera la bòna memòria del company que hèm perdut, pera honor de Manrèsa que li fou breçòl y 'n guarda les despulles, y també pera justificació de la causa catalanista.

¿Sabèm fins a quin punt la desaparició soptada del Espinalt retrassa la realisació dels nòstres ensòmnis? Aquí hi ha un motiu pera nòstre desconsòl d' amichs y companys, y un punt de vista pera 'l qui vulga judicar la acció del catalanisme. Les desgrácies se 'ns han de tenir en compte.

Que la de pèrdre l' Espinalt no va ser xica, ja ho assenyala pròu aquèst llibre,

producció inicial d' un esperit adolescent, que no havia anat a nodrirse a cap aula de llètres ni de ciències, enfarfegat per les càbales depriments del negòci, près, la gran part del dia, en los encasillats endropidors del *Dtbe* y *Haber*.

Però, més clar encara que aquèst llibre, ho dèya 'l tracte íntim d' aquèst esperit. A mí 'm tocá la sòrt de gaudirlo, y puch assegurar que jò vèya encarnada en l' Espinalt una de les esperances que més somrèyen a mos desficis de patriòta. Aquèlla flama viva dels seus amors catalanistes, coronant la montanya incommovible de sa fè religiosa, tenien resplandors d' apoteòsis triomfal. Perquè es cèrt que l' Espinalt crèya en Deu y en la Iglésia ab una ceguera heróyca, qui no vòl altra llum, y ab la matexa ceguedat amava a Caıalunya y crèya en la Causa que vòl rescatarla.....

Ara ja no hi será més! Tenim actes seus, tenim aquèts escrits; però la *seva òbra* no la tenim; va ser tancada ab son còs èrt dins les negreyors de la tomba per sempre muda.

Si 'l bòn Deu nos l' hagues dexat més temps, pòt ser que m' hauria tocat de

escriure un pròlech en una cullita de fruyts ja més amadurats, tal vegada de òbres mèstres, (un prech d' ell, qui feu pera mi bondados al extrem, sempre me hauria fet mes pès que 'ls escrúpols de ma poquedat). De segur que l' hauria escrit ab més alegria que 'l present, però qui sap si ab tantes confiances de profit: perquè del qui 's manifesta en aquèstes pàgines se 'n pòt dir una gran paraula: Imitèulo!

Los esfòrços triomfants del sabèr, lo que grana en la planta del gèni, s' amòstra a la gentada dient: Admirèu! Lo camí que fressá la honrada devoció, de cara sempre al ideal, y produhint, sense egoistes ambicions, lo que en son esperit l' ideal feconda, aquèst pòt ensenyarse dient a tothòm, grans y xichs, savis è incultes,—perquè la lley del devèr a tots pòt abrigar:—Seguíulo!

Aquèst llibre vos dirá 'ls seus pensaments y 'ls seus afectes, los seus condòls y les seves esperances, lo que volia destruhir y 'l que volia edificar... Y vos fará conèxer sa bandera, la que, més enardits despres que d' ell reberen exemple, tenen ben alta sos companys. En sos plèchs no

hi ha sinó dos nòms: lo més sant del Univèrs, y 'l més dolç de la tèrra: ***Deu y Catalunya***.

N. Verdaguer y Callís.

Barcelona 25 de novembre de 1895.

REGIONALISME

LA PRIMERA TASCA

La aspiració del regionalisme espanyòl es la reivindicació de la personalitat política y administrativa de cada una de les regions, a fi de què tenint vida pròpia cada una per sí, puguen totes juntes treballar pera 'l sosteniment de l' Estat. Pera arribar a aytal fi práctich es necessari abans de tot atendre a la fòrsa regeneradora, que será la vida moral, y en los pòbles está en lo sentiment de pàtria. Quan un pòble ha perdut per complèrt l' afecte per tot lo pròpi, no hi anèu a buscar rès: es un pòble mòrt. En cambi sempre 's vèu còm una nació es tant més vigorosa, en quant ab més intensitat s' hi revèla l' amor a la pátria. Un pòble pòt havèrse deixat absorvir més ò mènos per un altre, pòt havèrse deixat imposar lleys estranyes en substitució de les amotlladas a son carácter; mes, si sab conservar en mitj de sa desventura lo sentiment

patriòtich, èixa noció de dignitat, d' orígen diví, que existèix en los pòbles còm en los indivíduos, no cal desesperar; més tart ò més d' hòra, aquèll sentiment, aquèlla dignitat, quant més oprimits hajen estat, ab major fòrsa l' impel-lirán; y sabrá, si necessari es, fins trencar aquèlls mòtllos en què 's tròba oprimit pera desplegar sa energia. Lo més essencial, dònchs, es conservar lo sentiment de pátria.

Ademes d' aquèst, hi ha també dos altres sentiments que fácilment s' hi confonen, y son lo sentiment humá fundat en la unitat de la naturalèsa humana, y lo sentiment nacional inspirat per la comunitat de interessos y de institucions fonamentals. Aquèixos sentiments se dèuhen conservar y alimentarse en lo còr humá, però no 's concebèixen sense 'l sentiment de pátria, que es lo fonament dels demes. En efecte ¿còm se concebiria que existissen aquèlls, sense existir aquèst, que naix en la família, que comènsa en la mateixa naturalèsa y 's desanròtlla en la práctica de la vida, sense que necessiti cap esfòrs de imaginació pera ésser comprès? ¿Còm podria un hòme estimar a un parent, a un amich, sense conèixer

l' amor a la mare? L' amor patri quant més se 'l vòl extendre, més se debilita; tot lo que guanya en extensió, ho pèrt d' energia; quant més se vòl que abarqui, la imaginació ha de treballar pera compèndrel, y allavòrs lo pròpi del còr passa a la intel·ligència y deixa de ser amor. L' afecte en la família es intensíssim, es ahont se revèla ab major fòrsa y més pur, despres s' exten a la parentèla, als coneguts y al municipi, a la comunitat de vehins ab los quals tenim interessos morals y materials barrejats; se exten més encara fins que tròba 'ls límits que marquen la unitat de llèngua, usos y costums; y allavòrs necessita ja un gran esfòrs pera exténdres a pòbles units per llassos més ò mènys convencionals, a fi de defensar sos respectíus interessos; però allavòrs acut a reforsar al amor nacional, l' amor patri, l' amor a la regió; puig que estimant sos interessos, es precis estimar los de les altres regions ab les quals está lligada. Despres hi ha la caritat cristiana que no té fronteres, y es la verdadera *fraternitat universal.*

Lo cosmopolitisme nivellador ab son equívoch humanitarisme, no sòls preten esborrar fronteres, sinó també carácters;

mes això no 's conseguirá may, perquè s' hauria de destruir la lley de la naturalèsa. Pera 'ls que alimentèm nòstre còr ab los fruyts de la llevor cristiana tan germá nòstre es lo miserable esquimal de la Groenlándia, còm lo *touriste* inglès; pera aquèst amor, de fronteres no n' existèixen.

L' amor a la patria petita, com l' han anomenat, y que es lo verdader amor patri, no s' opòsa al sentiment de nacionalitat ni al humá.

¿Existèix lo sentiment de pátria en nòstra tèrra pera que ab ell pugam alcansar la reivindicació? Sí que existèix; pero de una manera latent.

L' amor entussiasta, l' amor enèrgich, l' amor gran perquè conèix y té conciència de tot lo valor del objecte aymat, es per desgrácia a Catalunya pròpi de un número relativament reduhit dels fills de la tèrra.

Y apesar d' això preguntèuli al bòn pagès si l' estima al terrè que rega ab la seva suhor y li proporciona la subsistència. Es clar que l'estima; però lo seu afecte es instintíu, mantingut per la costum de vèure sempre unes mateixes montanyes, una mateixa encontrada ahont hi té inte-

ressos y afeccions. Ell ignora moltes vegades que aquèlla tèrra ha estat empapada en la sanch de sos avis, perquè no sab l' història; y quan la sab, li han ensenyat una història artificial que no es la de sa tèrra: ell no aprecia en lo que val la llèngua que parla, perquè la parla de rutina, perquè no li dona cap valor, puig está acostumat a vèuren una altra d' oficial, y la seva no la vèu may escrita, y li fan fins avorrir; perquè ell ignora que la seva tranquilitat, que la familia en que está constituit, está regida per una organisació, per unes lleys apropiades a son mòdo d' èsser, diferents de les d' altres paissos, y que les té amenassades. Vèusaquí perquè al amor que pera Catalunya senten la majoría dels catalans, li falta la part més important, la que pòt elevar al amor patri fins a l' heroisme; li falta l' amor a sos interessos morals. No s' en fa gran còsa de l' afecte a la tèrra pròpiament dita, als rius y a les montanyes; es necessari sabèr apreciar lo que fa viure als pòbles, lo que constituèix llur ánima.

Y es que una de les conseqüències més tristes, la més trista tal vòlta, de la tiranía exercida per l' Estat modèrn, es l' havèr fet pèrdre a las regions son espe-

rit peculiar y l' habituarles a no considerarse sinó còm a ròdes més ò mènos útils de la máquina anomenada nació, a la que detura o fa marxar la voluntat del gobèrn central; es a dir, han volgut esborrar tota noció d' amor a les glòries pròpies de la tèrra, l' amor a la petita pátria, pera substituirlo per l' amor a la pátria gran, còm si no poguessen existir los dos plegats, ò fos possible existir lo primer sense 'l segon. L' amor ben ordenat comènsa per sí mateix; qui no estimi los interessos de casa seva, malament podrá estimar los del vehí.

No som nosaltres dels que trònen sempre còntra 'ls castellans, suposant que son la causa dels mals nòstres. Ells son tant víctimes còm nosaltres: y la ruina de la vida regional prové dels mals sistèmes empleats pels polítichs de Madrid, de aquèix ventre, millor que cervell, d' Espanya.

Convé, dònchs, obrar una regeneració social en nòstre pòble, a fi de que torni de plè a sa vida moral, esperantho tot de nosaltres mateixos y rès dels de fòra; convé convèncer als que encara no ho están que rès sòlit ni estable pòden esperar del actual movible y variable sistèma

parlamentari ab sos partits y banderies; convé dir ben alt que desitjam lleys apropiades a nòstre mòdo d' ésser, que ja les tenim y no més necessiten protecció; convé fer notar als que no 'n tenen esment, que 'ls han volgut imposar una llèngua extranya en llòch de la pròpia, no recordántse de que es una quimera somiar ab una llèngua universal, y es de tontos ò de bòigs lo imaginar *volapuks*; convé que se sápiga, còm la històría que s' ensènya al joven a les escòles no es l' història de Espanya, sinó una històría feta per lo *oficialisme*, en que 'ls nòys aprènen a sabèr qui eren Godoy y Riego, y saben donar compte massa detallat de tots los *pronunciaments*, quedantse en cambi ignorants de les grandioses epopèyes de la història regional, y resultant estèril, ò lo que es pitjor pòt ser, perjudicial, la ensenyansa d' una assignatura, que ben dirigida pòt contribuir a acabar de formar lo còr dels joves.

Veusaquí quína es la nòstra primera tasca: tornar a fer reviure ab tota sa energia l' amor patri. Formar bòns catalans pera que puguen ser bòns espanyòls.

Septembre de 1890.

DISCURS DE GRACIES

PRONUNCIAT EN LA INAUGURACIÓ

DE LA "LLIGA REGIONAL„

Senyores, senyors:

Al honrarme 'ls meus companys ab lo encárrech de dirigirlos la paraula desde aquèst llòch, no han tingut en compte rès més que l' amor que saben professo a Catalunya, lo respecte que m' inspiren les nòstres tradicions y costums venerandes, y la estimació que sento per tot quant es pròpi de la nòstra història, de la nòstra tèrra, a tot quant, en una paraula, pòrta 'l sello de la Pátria.

Si en altres qualitats haguessen pensat, podien havèr elegit a qui ab més acèrt pogues complir la comanda.

Anam a termenar l' acte d' inauguració de la Lliga Regional, y es la meva missíó donarlos les grácies pera havèr

tots vostès ab sa assistència honrat aquèsta festa, donant una bòna pròva, si altres no n' hi hagues, de que Manrèsa, l' antiga ciutat dels hèroes del Bruch y de Sant Ignasi, no 's fa sorda als que vòlen parlarli dels dos sentiments més elevats que cova 'l cor humá, Fè y Pátria; ni permanèix impassible devant dels que tremolen lo penó de les quatre barres ab la mateixa Fè ab que 'l plantá lo nòstre gran rey en Jaume en les mesquites de Mallòrca y València y ab lo mateix patriotisme ab que 's vejé defensat en les muralles de Gerona y 'l passejaren triunfants nòstres voluntaris per les tèrres del Marròch, en època no molt llunyana.

Si, senyors, les grácies los dono del fons del còr per havèr assistit a la nòstra festa, y 'ls felicito al mateix temps y 'm felicito a mi mateix, per havèr nascut en un pòble que may ha desmentit que té a sos fills engendrats y alletats ab sanch catalana.

Aixis no més s' esplica còm tan galanament han correspòst a la nòstra invitació. Ah, senyors! Al contemplar aquí reunits a tants y tant valiosos elements ab que conta Manrèsa, no puch mènys de sentir una inmènsa satisfacció y una

fundada esperansa de que algun dia, tal vòlta no llunyá, podrèm vèure lo triomf de nòstres aspiracions, en qual dia triomfarán també lo drèt y la justicia. Y 'l meu entussiasme y la meva confiansa son majors encara, al vèure còm també ha volgut pèndre part en la patriòtica festa aqueix ser delicat, dèbil de còs, però de còr valent y sensible, capas de sentir y estimar fins al sacrifici, capas d' amar fins al deliri. Senyores: en aquèts moments en que 'l vòstre còr está esclatant ab l' entussiasme que cap en ell sòlzament; no puch mènys de recordarme de les matrones catalanes de l' edat mitjana, que animaven als guerrers al partir a la lluyta, méntres elles alsaven son còr de ángel a Deu demanantli lo triomf dels que per Ell lluytavan, ensemps que criaven a sos fillèts nodrint llur esperit del mòdo que elles saben ferho, pera ferlos dignes de sos pares y de sa Pátria.

En vosaltres, senyores, confiam pera portar a bòn terme la nòstra causa; en vosaltres, que sou les encarregades de sembrar la llevor que fructificant ha de convertir a la nòstra tèrra, avuy pòch mènys que asolada per los mortífers vents de les males doctrines, en delitos jardí

plè de flors xamoses; en vosaltres, que havèu vingut aquí a representar l' hermosura y aquèlla altra bellèsa que no marcèix lo temps ni les malalties, y qual flayre no basta a destruir ni la mateixa mòrt; en vosaltres, que sou la representació de les virtuts domèstiques y de les virtuts socials, en vosaltres confiam.

Dònes manresanes, dònes catalanes totes; ensenyèu a vòstres fills, despres del sant temor de Deu y del carinyo filial, lo amor sagrat de la Pátria, de la que tants exemples nos oferèix en les planes de sa història de virtut y d' heroisme, que nosaltres nos encarregam d' assenyalárloshi als tirans que la tenen engrillonada. Ensenyèu a vòstres fills, aquèix amor, y veurèu eixir de vòstres faldes una rassa de gegants, que sabrá trencar lo jou oprobios que 'ns oprimèix, y que al tornar triomfants de la lluyta, correrán a coronar les vostres platejades testes ab los llorers de la victòria; y allavòrs podrèu morir tranquiles y satisfetes a l' ombra de l' arbre sagrat de la Pátria, que vosaltres mateixes haurèu fet renáixer y reflorir, nodrintlo ab la pròpia sanch de vòstres vènes.

Però 'ls que han contribuit d' una ma-

nera especial a donar esplendidès a la nòstra festa, son aquèixos campions del catalanisme, que tant generosament han vingut a ajudarnos a posar la primera pedra que Manrèsa apòrta al grandios monument de la renaixènsa catalana. Jò vos dono les grácies, no sòls en nòm de la Lliga, sinó també en lo de Manrèsa tota; y al darvos les grácies, vos dono també la seguransa de que podèu contar ab nosaltres en la gran òbra patriòtica, de la qual ne sou los portavèus: que la que 's conquistá lo nòm de Covadonga catalana, no s' ha de quedar enrera en èixa gran creuada, puig desde aquèst instant colocam demunt del nòstre pit la insígnia gloriosa, baix la qual los creuats del setgle XI anaven a combatre als infièls d' orient, pera combatre nosaltres als fills espúreos de la Pátria en les tèrres ponentines.

Si un moment tinguéssem d' indecisió, si 'l valor y l' entussiasme volguessen abandonarnos, pensèm ab tants y tants germans nòstres que están essent víctimes dels desacèrts de nòstres gobernants; pensèm, com dèyem en lo Missatge de 1888, "que nosaltres que, som senyors de „casa nòstra per voluntat de Deu, per vo-

„luntat de nòstres avis y per voluntat „pròpia, nos veyèm obligats a acudir a „Madrid pera captarho tot de genolls de „una majoria d' hòmens estranys a Cata- „lunya, que sèmbla talment que 'ls ha- „guèm de demanar permis pera respirar „l' ayre de la tèrra, y tot en la seva llèn- „gua, puig en la llèngua que 'ns ve de la „ánima, ni tan sòls podèm demanárloshi „lo perdó d' un sentenciat a mòrt, encara „que ab ella poguéssem probárloshi que „es ignocent, y tingues ja al còll l' igno- „miniosa argolla.„

Pensèm ab los nòstres pagèsos, que despres de regar la tèrra ab les suhors de tot l' any, vèuhen consumirselshi en les botes y 'ls graners los pòchs preductes que 'ls deixen arreplegar les malures, per no podèrlos vèndre, a causa de l' importació extrangera, y 's tròben amenassats de pèrdre de l' un moment al altre les seves tèrres per la confiscació.

Pensèm ab los nòstres obrers, a qui pretenen enganyar los que regèixen los destins de la nació ab les enlluhernadores utopies dels drèts individuals, méntres que empunyen la *clau inglèsa*, ab que estronquen les fonts de la nòstra producció. Y 'l pòbre treballador, que segons

la teoria lliurecambista pòt vestir molt barato, no té diners pera comprar pa: y, en mitj de la desesperació, al vèure morir de fam a sa familia y al sentirse ell mateix defallir, s' en va, malehint a la Pátria, a sofrir lo martiri horroros de la emigració. Ah! quants infelissos hèm vist allunyarse ab les tètriques senyals de la misèria pintades a la cara, deixant la darrera llágrima de desesperació en la tèrra que guarda 'ls òssos de sos avis y emportántsen en lo còr lo recòrt d' un passat de felicitat en aquèlla encontrada que no han de tornar a vèure may més!

Pensèm que 'l poètich mar que besa les nòstres còstes, que altre temps se 'ns mostrava tant falaguer, y ahont sòls hi vèyem creuar los navilis mercants que tanta vida donaven a nòstre comèrç, veyèm avuy còm nos ròba als nòstres germans apilotats, còm vils mercaderies, en vaixells destinats al transpòrt d' emigrants, y se 'ns oferèix amargades ses aygues per les llágrimes de tants catalans espatriats per la misèria.

Pensèm per últim, en que 'l sagrat depòsit que nòstres avis nos han llegat per voluntat de la Providència, de la religió, de la llèngua y de les llèys de tot un pò-

ble, no podèm vèure indiferents còm se nos va mermant, no més que per la rahó de la fòrsa y 'l drèt de la traydoria.

Sí, lo drèt de vida es lo que vòl negársens, lo drèt que havèm rebut de Deu, tot lo que Ell nos ha donat a fi de que poguéssem cumplir la nòstra misió sobre la tèrra, això es lo que 'ns vòlen pèndre els hòmens, això es lo que ja 'ns han près en part.

¡Los que s' anomènen savis, esmenant l' òbra del Criador de totes les còses! ¡Los que 's diuhen protectors, reduhint a un pòble, altre temps gran y admirat del mon enter, al més trist estat d' abjecció y de misèria!

Segons ells, ja 'ls aucellèts del camp que cada matí saluden ab sos cants a la aubada riallera cada un ab lo seu tò particular, ab la seva melodia característica, constituint tots plegats aquèll armonios concèrt, ahont més s' admira la sabiduria y l' omnipotència divines, ja no pòden cantar cada qual a sa manera: no, convé que aprènguen tots una mateixa *sinfonia*, una mateixa tonada.

Senyors, los sèmbla això racional? Dònchs apesar de tot, nosaltres que som catalans perque havèm nascut a Catalu-

nya, y que no parlam en castellá perquè Deu nos ha assenyalat la llèngua que 'ns correspòn parlar, que es la que ha ferit per primera vòlta nòstres orèlles, la que ha fet glatir tantes vegades nostre còr, aquèlla ab la qual aprenguérem a pronunciar aquèll mot tan dolç de *mare*, sápiguen que no podèm parlarla. Pera esser espanyòls havèm de parlar lo castellá; y fins que aixis siga, no hi haurá verdadera unitat nacional.

Aquí 's dona l' espectacle de que 'ls mateixos que proclamen a vèus altes la llibertat y la democrácia, neguen a un pòble germá, de tanta dignitat y tant valèr còm un altre, digne de les mateixes consideracions que 's merèix tota societat humana, los drèts que no 's prènen may a un pòble guanyat per conquista; y destruèixen en un moment despres d' una sentada d' hòmens més o mènos savis, lo que a traves de molts segles han anat elaborant, no 'ls savis, sinó 'l pòble, y encara la part més ignorant è indòcta del pòble.

Tal es nòstra llèngua, que per arribar a figurar a primera ratlla en les literatures europèes, no ha necessitat de cap acadèmia espanyòla, ni de subvencions del

podèr central pera ses òbres; tals son nòstres lleys, que no han sigut inventades per llegisladors, sinó per ells recullides de les costums de la tèrra.

Avuy, senyors, no 's tracta de ressucitar antichs òdis de rassa ni molt mènos. Nosaltres no tenim òdi a níngú; y lo que reclamam ja 'ls ho he dit, es lo drèt de vida; que 'ls hòmens no 'ns prènguen lo que 'ns ha donat la Providència. No volèm fomentar antagonismes regionals: perquè al demanar los nòstres drèts, demanam també los de les demés regions, nòstres germanes. No som en cap manera separatistes, sinó tot lo contrari; estam fermament convençuts de que les antigues nacionalitats espanyòles están destinades a formar una sòla nació gran y poderosa; un sòl estat per l' interes y prosperitat de cada una d' elles, que de altra manera portarien una vida raquítica y plèna de perills. Mes això no vòl dir que aquèlles nacionalitats, pera estar unides, hajen de deixar tot lo que de tants segles ha constituit sa vida y 'ls ha donat fesomia pròpia.

La preocupació dels uniformistes está en això, en que crèuhen que no hi pòt havèr estat sòlit, si totes les regions que

'l compònen, no s' enmòtllen baix un mateix patró. Per aquèst sistèma s' obtindrá un conjunt molt pintorèsch; veyent un espanyòl, ja 'ls hauréu vist tots; però será un estat de cadavres, de còssos, sense còr, sense ánima.

¿Què es la regió sinó un individuo ab qualitats morals y materials més ò mènos perfectes, però ab les quals viu y treballa y lluyta alcansant un major ò menor grau d'esplendor ò de riquèsa, segons siguen aquèlles? Trayèuli al hòme èixes qualitats que 'l fan estimar, que 'l fan sentir, y vos restará una máquina y rès mès.

¡Desventurada Espanya lo dia que tots los espanyòls parlessin una mateixa llèngua, encara que fos la catalana! Aquèll dia fora 'l senyalat pera sa destrucció. Probaria que ja han olvidat lo que foren y lo que son, y per lo tant que cap interes tenen pera conservarse units è independents. Seria un pòble sense vida, y no li restaria rès per defensar.

Un Sant de l' Iglésia, rey d' Hungria, ho ha dit: "una nació será tant més gran y poderosa, quantes més llengues se parlin en ella.„

D' això Espanya n' oferèix un bon exemple. Parlin per nosaltres los cata-

lans de la guèrra de l' Independència: y diguen si van derramar la seva sanch en defènsa de l' integritat de la nació.

Senyors, los que 'ns tiren en cara lo dictat d' egoistes y de que no som bòns espanyòls, usen ab nosaltres d' una ingratitut manifesta y d' una injustícia irritánt, perquè no es inconscient. Sempre que qualsevòl comarca d' Espanya s' ha vist afligida per alguna calamitat, Catalunya s'ha posat al devant pera córrer a auxiliarla, sense mirar si 'l que rebia son abras de consòl y la seva almoyna, parlava 'l castellá, l' andalus ò 'l gallègo;era germá, y això bastava pera interessar lo seu amor fraternal. Sempre que 'l territòri y 'l penó nacional s' han vist amenassats en sa integritat y en sa honra, de Catalunya es d' ahont han eixit los majors recursos, no sòls en diner, sinó també per sos fills, que s' han llensat espontáneament al camp de batalla pera tornar la dignitat de la nació en son llòch.

Al suposarnos mal intencionats y separatistes, fan mal los fills de Castella, perque no vòlen vèure que Catalunya, per lo mateix que s' estima a si mateixa, sab estimar també a ses germanes, que viuhen esclavisades y encongides per

los mateixos mals que nosaltres; y que encara que altres rahons no tingues, l' amor que 'ls mèna seria suficient pera no podèr viure separada d' elles; y sápiguen que pera 'l dia del triomf guarda en lo fons del seu còr generositat suficient pera perdonarles a totes, fins a les que li han dit mes d' una vòlta egoista y mal agrahida.

Y sápiguen, que Catalunya, lluny de guardar rencor a las demes regions, que no sabènt compèndrela ni apreciarla, y olvidantse de que son tan víctimes còm ella, l' han befada y escarnida, se propòsa pera ajudar a alsarles a elles, que potser están més soterrades que la nòstra Pátria, y pera que puguen tornar a vestir sas antigues gales, allargaráls les mans de germana lo dia que no les tinga enmanillades.

¡Regions espanyòles, germanes nòstres d' infortuni, volèm que sigau també nòstres germanes lo dia de nòstra victòria! Lo dia que 'l mon enter tinga fits los ulls en aquèixa nació espanyòla, aplaudint un dels triomfs més justos, alcansat despres de la lluyta més titánica que may haja tingut de sofrir un pòble, que no ha defensat sa independència, sinó la seva

vida; allavòrs volèm tenirvos a nòstre costat, allavòrs volèm partir ab vosaltres la glòria que 'ns pertòqui. Aquèll dia no 'ns recordarèm de quan ploràvem y alguna de vosaltres se rèya de les nòstres llágrimes; de quant nos havèu exposat al ludibri públich en les taules d' un teatre; de quant vos demanávem protecció y 'ns havèu enviat un estòl d' aucells de rapinya, que 'ns ha vingut a xuclar la sanch que 'ns rajava de las ferides obèrtes per la tirania.

No puch acabar sens dedicar un recòrt de germanor a la simpática Galícia, que d' allá a l' altra part d' Espanya nos envia ses expressions d' afecte junt ab los gemechs del infortuni, y a la valenta Bascònia, que en lo fons de ses valls pintorèsques y en los rischs de ses feréstegues montanyes guarda les tradicions de l' antigor, esperant lo dia en que torne còm abans a rebrotar l' arbre sagrat de Guernica. A n' elles y a totes les demes, les envio del fons de l' ánima una abrassada y la seguransa de que sempre trobarán en nosaltres uns germans disposats a perdonar y protegir, may uns amichs famolènchs de venjansa.

Y a vosaltres, estimats companys de

lluyta, permetèume que vos diga de la manera que 'ns posam al costat vòstre pera combatre tots a una per la causa de la Pátria.

Mirèu lo nòstre escut; per ell veurèu lo nòstre còr. Les quatre barres de sanch, símbol de la Pátria, partintse 'l camp ab la Crèu de Sant Jòrdi, sagell de nòstra Fè.

Fè y Pátria; ¿quín lema pòt trobarse més honros y que en son laconisme comprènga als sentiments més elevats que sent l' hòme?

La Pátria! què es la Pátria? Ah! senyors; aquèst sentiment sostingut en la humanitat sempre y sens escepció, constituèix un miracle de la Providència. Aquèix reconèt de la tèrra, ahont los nòstres ulls s' han vist per primera vòlta impressionats per la llum del sòl; ahont lo nòstre còr ha experimentat les primeres emocions que l' han fet glatir d' alegría unes vegades, de dolsa tristèsa unes altres; ahont havèm passat la frèsca y riallera infantèsa en que la vida es un continuat poèma; que guarda 'ls recòrts més falaguers de nòstra existència,aquèsta es la Pátria, que no 's pòt olvidar may, ni en aquèts períodos tempestuosos de la vida que li recòrden al home que no ha

vingut al mon a disfrutar, ni que 'ns vejam llensats a l' altra part de la tèrra per la fortuna o la dissòrt.

May, may pòt olvidarse lo cant dels aucellèts de la tèrra nadiua, ni la flayre de ses florètes; ni lo sò de les campanes de l' esglèsia que tal vòlta 'ns feren plorar, que tal vòlta 'ns omplenaren d' alegría; may pòt olvidarse lo piu, piu, que eixía d' aquell niuèt que les viatjeres orenètes havien construit al resé de la finestra de la nòstra cambra; may, ni les distáncies, ni 'ls mars, ni les montanyes nos farán olvidar aquèll reconèt ahont se gronxá 'l nòstre bressòl desde hont vejérem lo primer y tèndre somris de la mare!

Nosaltres lo sentim aquèix sentiment en tota sa purèsa y en tota sa energia; nosaltres lo sentim y per axó venim a posarnos al costat vòstre pera dur a bon terme la causa de la mare comuna que tant necessita de tots los seus fills.

Mes creyèm que a fi de que 'ls nòstres esforsos siguen fructuosos, no havèm de apartar la vista y 'l còr d' aquèix símbol de la Fè, que tant honra lo nòstre escut manresá.

Contemplaula la crèu de Sant Jòrdi encoratjant ab sa presència als guerrers en

les lluytes per la Fè y per la Pátria; contemplaula presidint la nòstra antiga Diputació; contemplaula difundint sos resplandors de glòria per tota la tèrra catalana.

No 'ns apartèm may d' ella y estiguèm segurs de trobarhi sempre les qualitats que necessitam pera arribar a la victòria. Ella ha d' esser l' estrella que 'ns guie pera seguir camí rècte y dreturer, a fi d' arribar ahont anam, en mitj dels esculls y de la fosquetat ab que tot ho han invadit les modèrnes teoríes polítiques y socials.

Les quatre barres de sanch serán los mástils y les vèles que a impuls del amor patri empenyarán lo navili cap al pòrt del triomf; la crèu de Sant Jòrdi, la brújula que 'ns orientará pera arribarhi prompte y sense contratemps.

¡Ay de nosaltres, lo dia que—Deu no ho permèta!—perdéssim la brújula: lo naufragi seria inevitable.

Animats d' aquèsta manera, es còm nos presentam a defensar la causa de nòstra estimada captiva, al costat vòstre. De la nòstra unió dependèix lo triomf, y no temáu que jamay haguèm de separarnos, que per això seria necessari que 'ns cam-

biassen la sanch de nòstres vènes y que la nòstra llèngua perdes la matèrna parla. Méntres axís no succehèsca, la nòstra voluntat será no més que una, un sòl l' objecte de nòstres afanys; junts escoltarèm los planys de la Pátria oprimida, junts recullirèm ses llágrimes, junts nos sacrificarèm per ella, junts vencerèm, si hèm de vèncer, y junts difrutarèm del prèmi de nòstres sacrificis, que no 'ns pòt mancar, si no pòt esser aquí en la tèrra, allá dalt a la Glòria etèrna, ahont podrèm demanar encara al Ser Suprèm, justícia per la que haurá sigut nòstra pátria terrèna.

HE DIT.

1 de jnny de 1890.

QÜESTIÓ ELECTORAL

Cada dia van aparèixent nòus detalls dels preparatius que fa 'l gobèrn pera la proxima campanya electoral. A pesar de les grans protestes de sinceritat, a pesar de les promèses, dels desitjs més ó mènos fingits de que 's manifestas en les eleccions la lliure voluntat del pais, la còsa anirá còm sempre; los candidats elegits serán los designats pel ministre. De la mateixa manera ho fará 'l ministèri conservador, que va presentarse decidit a estrenar la restauració del sufragi universal ab sinceritat, còm ho haguera fet la situació fusionista. Y 's comprèn que aixís siga méntres imperi en nòstra desditxada terra lo funest sistèma parlamentari. Mèntres tant, nos trobam que en lo temps en que més se predica la llibertat, en lo temps en que més s' abomina del absolutisme d' un rey, gemegam baix la tiranía ministerial. Un diari conservador

d' alguna autoritat en Catalunya ho ha dit no fa molt: "Si 's vol que les Corts, ó siguen ses majories, no resultin òbra del podèr vvecutíu, se dèu comensar per que los ministres no siguin òbra de les Corts; mèntres les Cambres decidèsquen los cambis de gobèrn, no cessara 'l cèrcle vicios de què l' anomenat podèr deliberant y executíu s' engendraría l' un al altre, ú millor dit, se confonguin en un sòl, deixant per lo tant de podèrse limitar mútuament y vinguen a resumir totes les facultats tant y més de lo que les resumía la monarquía del antich règimen. Si 'l cárrech de diputat no fos lo grahò necessari pera ser ministre, los que 'l exercèixen se preocuparien principalment ds representar fièl y dignament los interessos y desitjs de sos comitents, y si 'ls ministres, al mateix temps, no vegessen en los diputats l'instrument necessari pera mantenirse en lo podèr, no tindrien l' interés dirècte y exclusíu que ara tenen pera que resultin nombrats los que han de assegurárloshi aquèll resultat.„

Lo Sr. Silvela hábil en confeccionar circulars-programes prometent la sinceritat electoral, no 's manifesta ara mènos práctich en los treballs preliminars de

les pròximes eleccions. Lo corresponsal de *La Renaixensa* en carta del 30 d' octubre, diu axís parlant d' aquèst assumpto: "Tots los Ajuntaments fins los compostos de lliberals, en los districtes rural, están defallits y disposats á fer lo que vulga 'l Gobèrn. Los mès d' ells, temerosos de que 'ls *empapelen* en los tribunals, han anat á oferirse al Gobernador brindantse á facilitar la victòria al cadidat ministerial. Aixís ho conten los pòbres sagastins desahuciats en las sevas esperansas.„ Y més avall diu: "Lo que passa ara ab los Alcaldes lliberals que s' oferèixen als conservadors, passá també ab los Alcaldes conservadors quan ara fa cinch anys pujá al podèr Sagasta.„ Y després, parlant del projecte de coalició, diu lo mateix corresponsal: "Ja 's vèu que 'l gobèrn ab sufragi universal y tot, té la seguretat de que no li han de faltar los vòts de casi tots los districtes rurals, y per lo tant, si en los pòbles grans que es ahont tenen forses los partits avansats, aquèts lluytan dividits, se fará molt mala fèyna, y fins perilla que en ciutats tingudas fins ara per molt lliberals ó republicanss, s' estreni 'l nòu sufragi universal ab lo triomf dels candidats conservadors.„

Y després de llegir tot aixó ¿qui gosará dír aquèts o aquèlls ho farien millor: No es tot culpa dels hòmens, sinó del sistèma.

L' actual règimen, còm ho confessa lo diari conservador de que hèm parlat, es vicios: mèntres ell subsistèsca, existirán inmoralitats polítiques y administratives, sien quins vullen los hòmes y los partits que turnin en lo podèr. Fins que desaparèsca lo foco d' infecció, la epidèmia anirá fent lo seu curs y consumint lentament la nòstra infortunada Espanya.

Però entre tant la gent sensata, la que está verament desenganyada de la farsa politica, ¿qué té de fer? ¿Ha de esperar creuada de brassos que la Providència siga servida de deslliurarnos de nòstres mals? En la Providència ha de confiar, però no cèrtament, restant en la inacció. Interinament no pugam vèure lo cumpliment de nòstres aspiracions, devèm lluytar ab les armes que 'ns oferèixen los actuals sistèmes, y ab elles anar treballant lo camí que 'ns ha de conduhir á la nòstra reivindicació.

¿Y còm trebellar si èstes armes son iluries, si 'l sufragi es una mentida y la elecció una comèdia?

Veritat es aixó per desgrácia nòstra, mès també ho es la nòstra divisió, los nòstres egoismes que faciliten la explotació del pais a la gent aventurera. Deixèm de veure en la elecció de un candidat lo triomf d' un bando polítich; recordèmnos únicament dels interessos de la tèrra, que son los de tots, tant si 'ns anomenam d' una manera còm d' un' altra; ofeguèm en nòstre pit tota mèna de passions y baixes mires còm a ocasionals de desacèrts, pera deixarhi no més al pur amor de patria que dirigèsca nòstres acòrts y accions. Méntres aixís no siga, méntres tots a una no treballèm pera 'l interes comú, los bohèmis polítichs no trobarán destorbs en son camí, y anirán prosseguint còm verdadera plaga sa marxa devastadora.

Recordam havèrho dit en altra ocasió, que 'l nòstre millorament ha de comensar per nosaltres mateixos; y que per lo tant havèm de anar irradiant com calòrich vivificador la nòstra influència moralisadora patriótica de cèrcle en cèrcle fins a arribar al que marca 'ls límits del Estat. Aixís, dònchs, sense volèr dir que no 's treballi pera portar á les Cambres representants verdaders del pais, deslligats de

tot compromís de banderia, lo qual allá ahont puga conseguirse marcará un gran pas, creyèm que lo mès positiu y lo mès práctich ha de ser comensar per la regeneració del Municipi, procurant fer corporacions populars filles del esperit de localitat, verdaderament administradores de sos interessos y coneixedores de ses necessitats. Lo dia que això 's conseguís, que totes les municipalitats fossen la ver dadera representació de la població resp ctiva, no òbra de la política, y que per lo tant no estiguessen vilment subjectes a la voluntat del podèr central, sempre dirigida per mesquinèses de partit, aquèll dia creyèm que hauríem conseguit la salvació d' Espanya. Seria 'l triomf del regionalisme; perqué l' actual règimen hauria perdut los seus corcats fonaments y cauria per son pès.

*
* *

Y tota vegada que en aquèsta qüestió estam, no volèm deixar la ploma sense parlar d' un escrit que consideram d' importáncia y digne de que en ell se fixin tots los que s' interessen pel bé de nòstra infortunada pátria.

Lo General Subinspector dels sometents armats de Catalunya, ha publicat en lo butlletí oficial del còs una ben escrita alocució, en què marca la conducta que en lo període d' eleccions dèuhen seguir los indivíduos de tan benemérita còm genuinament catalana institució. No podèm resistir a la tentació de traduhir los primers párrafos d' èix patriótich escrit: Diu aixís:

"Allunyats per inclinació, per devèr, per gust y fins per instint, de les mesquines lluytes patriòtiques que desgarren y mòltes vòltes ensangrenten nòstra estimada pátria, segurs còm estem, de que aquèsta no pòt obtenir millora ab les *panaceas* ab què a cada moment tracten de regenerarla nòstres Dulcamaras al ús, nos causa vardader pavor per lo present y 'l pervindre de la Institució, quan se aproximen períodos electorals, que deixen al seu darrera tan profons rastres en totes parts; però especialment en las poblacions rurals, ahont té son principal assiento 'l Sometent. Al dir aixó, no es que aconsellem als que al Institut pertenèixen, que s' allunyin dels comicis; tan distant está això de nòstre ánimo, que si de quelcòm valgues nòstre parèr, los hi

diriem que ni un dels que tenen drèt a votar, deixes de ferho, perquè, compòst lo sometent de persones honrades y de reputació, elles son les principalment interesades que en les urnes electorals aparèsca lo que verdaderament desitja 'l país; y si be es cèrt que per desgràcia en elles tenen de juntarse lo bò y lo mal, dèu procurarse que siguen com lo gresòl que separi lo pur metall de l' escòria ò còm espès filtre d' ahont sòls isca l' aygua pura y nèta separada del nègre y mefítich fanch. Això en les societats actuals no 's conseguèix sòls ab lo desitj; pera obtenirho: es precis deixar la apatia que fa que una minoria bullanguera s' impòsi a una majoria judiciosa y sensata, y aportar cada un son petit esfòrs pera evitarho.

Però cumplèrt ab aquèst devèr, que fa necessari l' estat actual de la societat espanyòla, al Sometent li queden devèrs encar més sagrats per cumplir, ò siga lo contribuir ab tot son esfòrs a curar les ferides que puguen havèrse obèrt en la lluyta electoral, predicant per totes parts ab la paraula, y principalment ab l' exemple, lo sentiment de la santedat de la vida social, la desaparició d' òdis impotents é

iniquos, procurant encaminar la activitat dels pòbles a ideals més generosos y justos; proposantse infundir veneració a la Providència, amor al ordre social, afecte als dèbils y necessitats, respecte a la autoritat, è inculcant per tot arrèu la necessitat de no abandonar ni per un moment nòstra bandera de la *pau*.

Es precis arribar a conseguir que 'ls hòmes antepòsin lo be general a ses preocupacions y desitjs: y per això necessari es que 'l Sometent prediqui ab l' exemple: procurant infundir sentiments de tolerància, de compassió y de afecte, sens dures recriminacions, pera los que son més dèbils ò malvats y més extraviats de enteniment que corromputs de còr.„

Aquèix escrit que firma 'l Sr. Camprubí, no necessita comentaris. L' acredita gran coneixedor dels nòstres mals, y del remèy que 'ls convé, exposat en llenguatje de bòn patrici.

Novembre de 1890.

ANTICHS SISTEMES ELECTORALS

Essent la verdadera base de tota societat civil, (la primera societat de què forma part l' individuo,) la familia, y no l' individuo aislat còm ab un error manifest pretenen alguns utopistes; ja que l' home per son fi y per ses necessitats es irremissiblement sociable y dèu viure per lo tant necessáriament associat; d' aquí que al regular los drèts polítichs dels ciutadans se 'ls haja de considerar en relació ab la família, ò siga la societat domèstica, y aixis tenir l' estat com una reunió de famílies y no d' individuos. En aquèsta sòlida doctrina s' inspiraren sempre los autors de les nòstres antigues constitucions y usatges. Aixis se sabia per les estadístiques quants *fòchs*, ò llars contava Catalunya; y no s' averiguá jamay quánts individuos; puig que d' aquèst coneixement rès se n' esperava que utilisas á les contribucions, al servèy de les ar-

mes ò al sistèma electoral, que sempre 's fèyen per llars ò famílies.

De manera que en Catalunya lo sistèma electoral fou *universal* pera tots los *caps de casa* ò quefes de família. Tots los hòmes emancipats pel matrimòni ab títol de vehinat, tots pòbres ò richs, encara que sa posició los privas de contribuir en rês a les cargues de l' estat; per lo sòt fet de regir los destins d' una família eren electors.

Al principi y quan encara no hi havía disposicions expresses regulants lo sistèma de elegir als representants del pòble, ja pera la administració comunal, ja pera portar sa vèu a les Corts, se fèya convocant lo Veguer ab públich pregó a tots los caps de casa que 's reunien en la plassa y 'ls Concellers presidien desde de un balcó ò del alt de l' escala d' un palàu, segons lo llòch, elegintse los síndichs ò diputats lo mateix que 'ls demes cárrechs públichs, a *més vèus* dels presents.

Però prompte aquèsta manera primitiva, y per demes senzilla, de practicar la elecció, se feu difícil, ja per la imponent reunió de electors que originá l' aument de població, ja també per havershi introduhit alguns abusos. Sent la antiga socie-

tat més zelosa que la actual de son decòro y del restabliment de la justícia, acudiren los mateixos pòbles als prínceps de Catalunya per pròpia iniciativa en demanda de nòus privilègis que regulassen lo sistèma electoral.

Ab acòrt del Concèll de Cent de Barcelona, Joan I, *lo cassador*, otorgá 'l 23 d' Octubre de 1387 un privilègi encaminat a establir un nòu ordre de eleccions pera tots los cárrechs públichs, a fi d' evitar disturbis y prevenir qualsevulla trampa. Lo procediment que aquèst privilègi estatuia era 'l sistèma indirècte en què 's sortejaven algunes persones que fèyen de compromissaris ò *elegidors*. Bò será donar una idèa de les práctiques electorals a que doná llòch aquèst sistèma.

Per això, relatarèm lo que 's fèya en Barcelona, per ser més coneguts los datos referents a aquèlla capital, y per havèr sigut també la primera que practicá la elecció dels diputats pel nòu sistèma, que després s' aná extenent a les altres poblacions, per solicitarho los seus Concèlls respectíus, havèntho fet Manrèsa en l' any 1500. Y aqui convé fer notar de la manera sensata ab que s' introduhien aquèstes reformes polítiques, que, se-

guint las tradicions de Catalunya, s' anaven establint paulatinament en les poblacions que ho demanaven ò s' hi fèya necessari per altres circunstáncies, y no pas còm avuy dia, que firmant una lley, se fa menjar a tots los espanyòls un mateix aliment, encara que no 'l vulguen ò no estiguen preparats pera rèbrel, ò no convinga a sa naturalèsa.

Tornant, dònchs, a la qüestió, quan los Concellers rebien la Carta real de Convocatòria a Corts, la fèyen examinar per alguns prohòms y per los advocats del municipi, a fi de cerciorarse de que estava escrita en los termes acostumats y tradicionals; en qual práctica 's vèu la prudència y rigorisme dels hòmes de aquèlls temps, y que pòt confondre als que diuhen que la nòstra antiga monarquia era autocrática; ja que aquèst sòl detall, que ni avuy s' observa en les repúbliques més democrátiques, pòsa en evidència fins a quin punt lo pòble tenia atribucions pera mantenir a ralla l' autoritat soberana, no tolerant ni 'ls més ínfims actes dels prínceps, que no estiguessen conformes a usatge y a les costums establèrtes. Aprobada la forma de la Carta real, se reunia lo Concèll, o l'Ajun-

tament, còm diriem avuy, y 's procedia a la elecció d' una comissió ò còs de compromissaris, que 's fèya de la manera següent: los Concellers, despres de jurament, formaven una llista dels indivíduos de les diferents classes, en que estaven dividits, ò siga *ciutadans honrats* (que comprenia cavallers, juristes y metjes), *mercaders*, *artistes* y *menestrals*. Fetes èixes llistes, en les què hi constaven tots los electors y elegibles, se extenien en papelètes los nòms y anaven les classes successivament a depositar ses papeletes en una urna. De cada classe y al devant de tots sos indivíduos, un Conceller trèya a la sòrt tantes papelètes còm membres li corresponien pera formar lo còs de compromissaris, ahont hi tenien representació totes les classes socials. Constituit que era y en unió ab lo Concell municipal, juraven en solèmne sessió portarse be y llealment en la elecció: y se verificava aquèsta per mèdi de votació secreta, è inmediatament se publicava 'l resultat.

Ara si 's considera que totes aquèstes operacions se realisaven en l'espay de pòques hòres, que no 's sabia quíns devien ser los compromissaris fins al moment de

ser designats per la sòrt, y que desde llavòrs fins a èsser feta la elecció ja no exien de la casa comunal; se tindrá per cèrt que no hi cabia trampa ni barateria; y que, per lo tant, resultaven elegides aquèlles persones que gosaven de més consideració y tenien majors garanties pera lo més bòn desempènyo de son cárrech.

Però la previsió de nòstres antepassats no pará en aquèts procediments rigorosos pera la designació de diputats, sinó que preveyent que un còp elegits hi cabia encara la parcialitat ò les mires egoistes en la emissió del seu dictámen y del seu vòt durant l' exercici de son cárrech, establí una Junta anomenada la *vintiquatrèna* perquè 's componia de vintiquatre indivíduos, que estava en contínues relacions ab los diputats de la població, (1) los quals no podien realisar cap acte còm a tals diputats, sense lo permis de la citada Junta, que ademes vigilava també si 'ls diputats per deixadèsa s' olvidaven de defensar los interessos de la tèrra. Lo

(1) Las poblacions tenien la facultat de nombrar tants diputats com tinguésen a be, pero sigues quin volgues son número, no representaven tots junts més que un vot.

qual era ben diferent de lo que avuy succehèix, que despres de havernos explicat tots los miracles que en be del pais pretenen realisar a les Corts los candidats, una vòlta tenen l' acta a la butxaca se 'n van a Madrid y ab l' ajuda del escambell de diputats procuren arreplegar encara que no siga no més que una escletja per hont xuclar lo turró del pressupòst, y 'ls electors que 's vajen recreant ab lo recòrt de les promèses fetes y no cumplèrtes; això al mènos generalment parlant; pero bè tenim experiència de que aixis es en la inmènsa majoria dels cassos. Altrament aquèlla Junta de la *vintiquatrèna* era elegida a la sort y proporcionalment de totes les classes socials, per qual medi totes elles contribuien a dirigir y assessorar als diputats.

Aquèst procediment, que havèm esplicat anteriorment, es conegut ab lo nòm de sistèma mixto de insaculació y de elecció; y a pesar de que se 'n practicá també un altre de insaculació exclusiva ment, es a dir, en lo qual los diputats eren senyalats directament per la sòrt, no 's pòt mènos de regonèixer majors ventatjes en lo primer. En efecte, deixant la designació de diputats al etzar, podia

succehir que recaigues en persones pòch idònees pera desempenyar tan important cárrech. En cambi en lo sistèma mixto, tenim que 's sortejaven de cada una de las classes y de èntre tots llurs individuos los encarregats de votar al diputat, y al estil de lo que 's practica avuy ab los jurats, los compromissaris o elegidors no se sabía quins serien fins al moment d' havèrse de verificar la elecció. D' aquèst mòdo era impossible tota connivència o parcialitat: y essent lo còs de compromissaris vera representació de totes les classes socials y de tots los quèfes de família sens distinció de posició, lo procediment era eminenment democrátich; puig que, còm ja hèm dit, tots los caps de casa per la sòla condició de tals, eren electors y elegibles; qualsevol podia ser designat per la sòrt pera formar part de la Junta elegidora, y ser elegit, si gosava de bòna repntació y generals simpaties: de la *opinió*, que avuy se 'n diu.

Ara que 's reflexioni sobre aquèll antich sistèma altament práctich y estudiat pera que los diputats elegits fossen la verdadera representació de las poblacions, la expressió de llurs interessos y llurs necessitats, y encaminat a evitar que ni

ja elegits poguessen corrómprers, ò vèndres, u olvidarse de son comès; y que se 'l compari ab los actuals procediments. Particularment convindria que pensessen en això les classes treballadores, a qui 's volgué ilusionar ab lo flamant ***sufragi universal***, y que ben prompte s' han de convèncer de que tant ab aquèst ***sufragi***, còm ab qualsevòl altre que 'ns dongui lo parlamentarisme, tindrán los obrers, còm les altres classes, los diputats que 'ls ***concedèsca*** lo govèrn de Madrid, no los que ells votin. Y encara grácies que 'ls que los hi concedèsquen se 'ls mantinguen fièls: perquè ¡Deu nos guard de aquèlla atmòsfera empestada d' inmoralitats!

Tal vegada no es molt lluny lo dia en que, si volèm que 's òbra una nòva era de benhauransa pera nòstra infortunada Espanya, no haguèm de girar la vista a n' aquelles antigues práctiques y particularment al sistèma que havèm esplicat, que sintetisa perfectament en aquèstes paraules que copiam, per acabar, d'un diputat federal, D. Serafí Olave:—"Lo sistèma mixto de elecció é insaculació colocava als que aspiraven al honor de ser representats del pòble en la precisió

de merèixerho per sos actes públichs, per ses virtuts, per son sabèr..... y còntra 'ls quals rès logra ven, per absoluta impossibilitat de ser excercits, lo caciquisme, intriga, favor ministerial, coaccions de ofèrtes, amenasses, etc., etc., que no pòden ser posades en jòch quan èntre 10, 20, o 30.000 electors ningú sab quíns van a ser los 10, 20 o 30 que constituirán la comissió nominadora, incomunicada desde 'l moment de serho, fins despres d' haver elegit al diputat ò concejal que merèsca sa confiansa„ (1).

Janer de 1891.

(1) «Reseña histórica y análisis comparativo de las constituciones forales de Navarra, Aragón, Cataluña y Valencia.» Cap. VIII (Citat en «Los Fueros de Cataluña.)»

¿PASSARÁ DE PROJECTE?

No estranyarán nòstres lectors, que, despres de pròp de vuytanta anys de havèrnos sigut concedida la erecció d' un monument pera perpètua recordansa de la senyalada victòria del Bruch, y en prèmi a la nòstra ciutat per sa conducta heròica en aquèlla guèrra, ab la qual excitá terriblement les ires del francès, que, còm tothòm sab, la castigá ab tota classe de tropelies que en llòch d' apagarlo encengueren més y més lo patri ardor de nòstres avis; no s' estranyará, repetim, que ara despres de tant temps y d' havèrsen parlat moltes vòltes, al tornarse a remòure la qüestió del monument, nos trobèm plèns de desconfiansa y preguntèm, ¿passará de projecte?

Y no es cèrtament que desconfièm del zèl de nòstre diputat electe ni del de nòstre digníssim Ajuntament: aquèst ha donat bònes pròves de patriotisme en difi-

cils emprèses en be de nòstra ciutat, que han obtingut bòn èxit.

Mes, ab recansa y verdader dòl de la nòstra ánima ho hèm de dir: no pensèm lo mateix sobre la realisació del assumpto que 'ns té a la má la ploma; de axò ja no'n dubtam més; y per tota explicaciò no sabríem dir altra còsa que tal vòlta nòstra desconfiansa será en aquèix punt filla de una voluntat sencera de vères; ab tant plaher ho veuríem, que temém quedarnos ab la sal a la boca. No basta a vòltes la bòna voluntat de una persona, quan dependèix del árbitre de un altre més poderos lo bòn èxit d' una causa, més que més en lo assumpto que 'ns ocupa, tantes vòltes remogut y plantejat, però sempre quedant *in fieri*. "*Veurèm si aquèsta vegada anirá de vères*", dèya un bòn patrici, fa pòchs dies; y per axò nosaltres hèm comensat fent la pregunta que va per títol d' aquèstes ratlles.

Ara, dònchs, es la hòra, a nòstre juhí, que tots los elements de válua ab que conta nòstra ciutat, se reunèsquen per fer junts, tal vòlta, la última pròva; ara es hòra que prescindint de tota lluyta fratricida, de tota passió de partit, que no saben engendrar sinó discòrdia, enemis-

tat y venjansa, atengam tots a lo que obliga la gratitut y lo amor, lo devèr, y la sang: ara es la hòra de treballar sens descans, preferint lo camí de una provable negativa, a mantenirnos inactíus, però avergonyits per havèr fet lo sort a la vèu potenta de la generació del any vuyt, que se alsa muda del fossar de nòstra Sèu y se escampa retronant còm la frèssa dels trabuchs fins als pichs del Montserrat, anomenantnos... *ingrats...:* ara es hòra, finalment, de vèure si abastam per Manrèsa èixa corona brillantíssima tant justament conquerida, que la fama de temps inmemorial ha ja sobre son front depositada aclamantla la ciutat del Bruch.

No es de fet, per consegüent, entretenirnos ara esbrinant las rahons per què nòstra ciutat es mereixedora de guardar en son sí un monument a sos fills y demes catalans que moriren en defènsa de la nacionalitat de la llar: això está ja en la conciència de tothòm: "*Manresa ha adquirido un más que relevante mérito y su nombre resonará hasta la última generación*„ escrivien ja los forasters en 21 d' agost de 1808: rahons exposades altres vòltes en lo *Setmanari Catalá*, que nòstres lectors apreciaren sens dubte còm

se merèixen, per tractarse de una glòria merescuda, guanyada y promèsa. Glòria que no s'han apropiat los manresans, còm malament s' ha dit; puig tenim documents dels anys 8, 11 y 12 que a nòstre parèr pròven suficientment llurs treballs heròichs en aquèlla època, ab la circunstáncia de ser casi totes alabanses vingudes de fòra de casa. Això no es dir que los manresans fossen sòls.

Per altra part, y ho pròva la insistència dels francèsos en mantenirse tant temps pròp de Manrèsa fins a venjarse ab la crema y destrucció de la ciutat, los motíus que havia donat al intrus eren grans, comensant per la crema del paper sellat, y per consegüent grans, heròichs los llurs treballs en aquèlla època. Ho repetim: això no necessita més pròves.

La qüestió de ara ja es un' altra, si se fará lo monument: ¿passará de projecte?

Aquí es necessária una pròva de fet: y aquèsta será la més concluhent. ¿Vindrá? ¿Quan será? Treballèm y esperèm: que may es tart, quan Deu ajuda.

26 d' abril de 1891.

LO DEL MONUMENT

En lo darrer número del apreciat colèga *La Veu de Catalunya*, hèm vist un article de nòstre respectable amich è illustrat colaborador Mossèn Antòn Vila, Pbre., en lo qual parlant del projectat monument que 'ns concediren les Corts de Cádiz, diu èntre altres còses; "... Per lo tant, donat lo cas de que 'ls manresans conseguissen lo que tan vivament desitjen, que molt ho dubtém, encara que hèm de confessar que no som contraris *en absolut* de dit projecte, perque a la ciutat de Manrèsa de drèt li pertòca la glòria gran d' havèr donat lo primer crít de guèrra al extranger, ab aquell acte verdaderament heròich de la crema del paper sellat; dònchs, dich, dat cas que 'ls manresans conseguissen lo que tan vivament desitjen, dit monument no seria, ni podrá ja may ab tota propietat anomenarse, conmemoratíu de la gloriosa jornada del

Bruch, sinó tot lo més de la glòria particular que correspòn a èixa ciutat en aquèlla famosa acció...„

Segons se vèu, nòstre amích ab lo generos entussiasme de sampedorènch, que còm a il-lustrat coneixedor de la història, sab la part de glòria que 'ls seus valerosos compatricis conqueriren en la acció del Bruch, nos disputa la significació del monument que tenim concedit desde l' any 1812, ab la temènsa, sens dubte, de que al erigirse a Manrèsa aquèll monument, no quedi mermada la glòria que correspòn a Sampedor.

Cèrtament que aquèsta no hèm de ser nosaltres qui la regatègi, puig be sab Mossèn Vila que forma part de la nòstra redacció lo qui primer que altre revelá lo nòm del hèroe sampedorènch, del *Timbaler*, atestiguant la existència real y verdadera d' èix instrument de la Providència, tingut per ser novelèsch y fantástich en comèdies y llegendes; existència que més tart ha comprovat, fent ressaltar la importantíssima intervenció de dit *Timbaler* en l' acció del 6 de juny, y donant a èixa figura la merescuda magnitut d' hèroe, lo mateix Mossèn Vila, en un importantíssim treball que acaba de

obtenir lo més favorable dictámen de la Real Acadèmia de la Historia, y que 'ns vèda elogiar còm se mereixería, la amistat ab què 'ns honra son autor. Per altra part, també sab ell que 'l que aquèstes ratlles escríu s' enorgullèix de portar en ses vènes sang sampedorènca; y per lo tant, no pòt de cap manera regatejar la glòria de Sampedor en una acció ahont tal vegada morí algun de sos avis. Hèm dit això pera que 's vèja que havèm de parlar ab imparcialitat d' aquesta qüestió.

Ara, dònchs, nos cal manifestar que nos sèmbla molt fòra del cas que 'ls pòbles que combateren ab Manresa en lo Bruch, s' oposin a la erecció d' un monument en aquèsta ciutat, per la temènsa de que això puga contribuir a ofuscar la glòria de quiscun d' ells; ja que, fins prescindint de la significació que 's dongui al monument, aquèst no ha de decidir una causa que la història té ja fallada, havènt donat a cada qual la glòria que li pertany. Lo monument, se fassa allá hont se fassa, no ha d' alterar per rès lo fallo de la història.

Lo monument es un prèmi; es, còm diu lo preámbul del decret de 9 de juliòl de 1812, "una textimonial expresión del apre-

cio y gratitud que merecen á la Nación la lealtad, valor y heróico patriotísmo que tan gloriosamente han acreditado desde el principio de nuestra santa insurrección los esforzados manresanos, cuya memoria llegando hasta nuestras más remotas generaciones, haga más execrable la de la crueldad y barbárie de los soldados de Napoleón...„ Nòtis be còm lo prèmi 's concedèix no ab motíu d' una acció, sinó per una llarga sèrie de servèys, d' hassanyes, de sacrificis, comensada 'l dos de juny ab lo desafio al francès cremant lo paper sellat. ¿Còm pòt, dònchs, Manrèsa restringir la honrosa significació d' aquèll monument, concedit per una tan llarga còm gloriosa llista de servèys a la causa de la independència, particularisantla a una acció? ¿Còm pòt volèr que 'l seu monument signifiqui una sòla victòria, si era concedit a moltes victòries; còm pòt volèr que conmemori uns quants hèroes, si está destinat a honrar la memòria de cents mártirs manresans?

Mossèn Vila regonèix lo drèt que té Manrèsa al monument: y, per lo que hém dit, regoneixerá sens dubte l' interes de Manrèsa en donar al seu monument la

significació que 's desprèn del decret de concessió; puig volèrla concretar a la victòria del Bruch, lluny de aprofitar a la seva glòria a còstes de la dels altres pòbles, sería empetitir la pròpia. No pòt Manrèsa conformarse a que son monument signifiqui "la glòria particular que correspòn a eixa ciutat en aquella famosa acció," perquè Manrèsa té la glòria més gran, y per això se la premiá, d'una campanya heròica, de la que la acció del Bruch no es més que una part, ab tan ardor comensada abans que cap altra població, còm sostinguda mèntres trepitjá tèrra catalana l' invasor; en termes que al tenirse de publicar la Constitució de la Monarquia, lo Capitá general del Principat dirigí a son Ajuntament una comunicació que comensava aixís: "La predilección con que debe ser mirada esa ciudad por su particular patriotismo, y por la aversión constante que ha manifestado del tirano Napoleón y de los inícuos ejecutores de sus bárbaros decretos, en medio de la desolación y la ruína en que ha procurado sepultar á ese vecindario, me ha decidido á escogerla para publicar en ella, *con antelación á las demás ciudades y pueblos del Princi-*

pado, la Constitución de la Monarquía...„ Còm se vèu, lo que feu a Manrèsa digna de tantes atencions y de tanta glòria, no fou precisament la part que prengué en la acció del Bruch, que per altra part ella havia iniciat; sinó una heròica constáncia, a pesar de tots los obstacles y dificultats; constáncia, que sostingué a còsta de molts sacrificis y de moltes víctimes, y que bastaria a probarla la perfídia ab que sempre la combaté 'l francès, que la incendiá dues vegades.

Be 'ns demostren la importáncia de lo que en aquèlla guerra feu Manrèsa, aquèstes paraules del P. Fr. Silvestre de Barcelona en son "Elogi patriòtich-històrich-moral„ pronunciat en la Sèu lo 6 de juny de 1814: "Manresa está convertida en altra Esparta... de Manresa plenipotenciaris pera fer las paus ab los inglesos; de Manresa comissionats á Mallorca pera que 'ls donés un general... comissionats á Mahó per armas y municiòns... comissionats á Valencia, á Zaragoza demanant oficials, tropas... Un átom de la terra Manresa! la guerra á Bonaparte, lo poderós, l' omnipotent, l' invencible...„ Aixis, dònchs, no es estrany que la fama "haja de temps inmemorial depositat una

corona„ de glòria sobre 'l front d' aquesta ciutat, que, millor que del Bruch, mereixeria anomenarse ciutat de la Independència, y ab aquèsta denominació se abarcaría tota la glòria que 's conquerí ab sa condúcta.

Es veritat que parlant del nòstre monument en projecte s' ha designat molt sovint ab lo nòm de monument del Bruch, y fins creyèm que si s' arriba a erigir, los manresans no 'l citarán ab altre nòm. Mes, sobre que això no ha de resultar, segons hèm dit al principi, en detriment de la glòria dels demes pòbles interessats, ¿què té de estrany que 's prènga comunment la part pel tot? L' acció del Bruch, que, per ser la primera victòria obtinguda sobre 'l francès, y per altres circunstáncies escepcionals, té una gran importáncia, a pesar de ser una part del gran nombre de servèys prestats per Manrèsa, es la mès culminant, la que ha adquirit més fama, y per això no es estrany que en ella 's personifiquin les moltes proèses premiades als manresans. No obstant, ho repetim una vegada més, nos interessa donar a la significació del monument un carácter general, sens particularisarlo al combat del 6 de juny; nos

convé donar al decret de las Corts de Cádiz lo seu verdader sentit, a fi de no tancar en un cèrcle reduhit la glória conquerida en la guèrra còntra l' francès per la Covadonga catalana.

Per lo demes, estam molt conformes ab Mossèn Vila en que es inútil l' aixecar, com s' ha parlat algunes vegades, un monument en lo llòch mateix del Bruch, perquè per molt que s' fes, sempre resultaria raquítica y esquifida la òbra del hòme al costat de la gran òbra de Deu. ¿Que millor monument que èixos atrevits turons, en que hi té son setial la nòstra celestial Sobirana, a quals plantes volgué l' Omnipotent que humiliasen los catalans per primera vòlta l' orgull del tirá d' Europa? Lo que 'ns agradaría sabèr es per lo què Mossèn Vila es contrari *en part* del nòstre monument, ja que diu que no n' es contrari *en absolut*.

Ja que 'ns hèm dirigit a un entussiasta fill de Sampedor y posats a parlar de monuments, no hèm d' acabar sens recordar ab orgull per la part que 'ns tòca, que aquèlla vila té un recòrt de la victòria del Bruch, còm no 'l tindrá may Manrèsa: es la casa pairal del *Timbaler*.

Aquèst si qu' es un verdader monument que 'ls sampedorènchs han de procurar conservar y honrar com se merèix.

16 d' abril de 1891.

EN DEFENSA DE MANRESA

Ab verdadera recansa nos veyèm obligats a tornar sobre una qüestió que donávem per solventada; que no desitjávem tocar altra vòlta per lo respectabilísim carácter sacerdotal ab que está revestit lo qui s' empènya en ser nòstre contrincant, y la circunstáncia d' honrarnos ab sa amistat.

Contestárem nosaltres en lo penúltim número d' aquèst SETMANARI a un article de Mossèn Antòn Vila Pbre., en lo qual defensava que en cas de erigirse a Man rèsa lo monument concedit per las Corts de Cádiz, no podia donárseli la significació de conmemoratíu de la victòria del Bruch. Apoyant la opinió de Mossèn Vila, diguérem que la primera y més interessada en no particularisar la significació conmemorativa del monument a la acciò del Bruch, era Manrêsa; ja que 'l monument que còm a premi li concedi-

ren les Corts de Cádiz, no l' havia guanyat precisament en la part principalíssima que prengué en aquella acció per ella iniciada, sinó ab la seva conducta heròica durant tota la guèrra de la Independència: segons se desprèn clarament del text del decret de 9 de juliòl de 1812, que copiárem, en part, l' altre día.

De manera que afirmant nosaltres la pretensió de nòstre amich, semblava que rès quedava ja per dir y podia donarse ell per satisfet; però nos ha sorprès ab altre article seu, en *La Veu de Catalunya*, en lo que fa graves afirmacions sobre 'l carácter de nòstra ciutat, y torna a retrèure la opinió impertinent, que ja indicava en lo article anterior, de que 'l monument se fassa en lo Bruch y no a Manrèsa.

Aquí sí que nòstre bòn amich, "s' engrèsca y s' escalfa de debò parlant d' aquèstes còses,„ y son bòn xich d' entussiasme per la pátria petita, que aplaudim còm a bòns regionalistes, y sa poquèta d' envèja de localitat, filla d' èix entussiasme, li fan sufrir una confusió que no li deixa vèure clar en aquèst assumpto. Perquè, veyam: si las Corts de Cadiz acordaren concedir un prèmi a Manrèsa,

que bé deuria merèixel, y ningú 'ns ha provat lo contrari; y si aquèst prèmi encara se 'ns dèu, ¿quín inconvenient hi ha en que nosaltres lo reclamèm? ¿Y què pot ser destorb a que 'ns lo donguin, sinó l' egoisme de govèrns centralistes y absorvents, pròdichs en disbauxes y fastuosos obsèquis pera la *vila del ós*, y avars y retrets quan de la glòria de les regions se tracta? Per això 'ns estranya que Mossèn Vila, tan catalanista còm nosaltres, no sápiga compèndre la justícia que assistèíx a Manrèsa, que estima ses glòries còm qualsevulla altra població, al reclamar un prèmi merescut per l' heroisme de sos fills; y s' opòsi, ni en part ni en absolut, a la erecció de un monument concedit y ben guanyat.

Per altra part, lo cumpliment del acòrt de les Corts de Cádiz no ha de ser inconvenient pera la colocació de una pirámide, una fita, ò lo que siga més oportú, en lo mateíx llòch de la acció del Bruch, de què som tant partidaris còm Mossèn Vila, y contribuirèm a realisarho ab les nòstres escasses fòrses sempre que s' intenti. Mes ja vèu que això es ben independent del monument nòstre, al que fins ara no més s' han oposat los governants de Madrid

per egoisme, y algun sampedorènch..... no volèm sabèr per què. No hi ha cap dificultat en que 's fassa en lo Bruch un monument que conmemori la glòria, "no dels manresans, ni dels sallentins, ni dels igualadins, ni dels sampedorènchs, sinó de tots los catalans„ com diu nòstre amich; però ab èixa espècie de *centralisació* de glòria, volèr oposarse a que cada ciutat, cada vila, conmemori la seva particular, es molt pòch regionalista.

Y exposat això, aném á la afirmació de Mossèn Vila, que es lo que principalment nos ha mogut a agafar la ploma. Al escriure nosaltres lo nòstre article, procurárem ferho ab tota la imparcialitat que devíem, segons llavòrs diguérem, y posárem especial empènyo en no ferir per rès, tot defensant les nòstres glòries, lo patriotisme, ni la susceptibilitat dels que no son manresans. Al contrari, còm a un sampedorènch nos dirigíem, dedicárem a aquèlla vila un entussiasta y merescut recòrt per la part que sos fills prengueren en l' acció del Bruch. A pesar d' això, no sabèm per què, nòstre amich, prenent pèu d' una senzilla frase nòstra escrita sense cap pretenció, tròba en nosaltres, esperit de centralisar les glòries, y diu

que als manresans nos ve de lluny lo volèr despullar y deixar arreconades a les pátries petites. No hèm de fer ressaltar la gravetat d' aquèsta afirmació, que bon cástich pòrta en sa lleugerèsa.

Unicament una pròva aduhèix Mossèn Vila de l' esperit centralisador dels manresans, y més li valdria que no l' hagués treta, perque sens dubte es contraproduhent pera son objecte. Diu que aquèll esperit nos va promòure anys enrera una acalorada y fòrta disputa ab los igualadins. ¿Es á dir, que aquèlla acalorada y fòrta disputa fou promoguda pel nòstre esperit centralisador? Es segur que nòstre amich no s' ha enterat de aquèlla polèmica, brillantment sostinguda pel *Semanario de Manresa* del 1880, que tenim a sa disposició per quan ho vulga examinar; puig del contrari no hauria estampat una afirmació tan gratuita còm ofensiva pera Manrèsa. Afortunadament aquèll plet ha tingut un fallo, y per cèrt que 'l jutje es d' autoritat. Lo general Gómez de Arteche en sa obra *Nieblas de la Historia patria* en los capítols dedicats al *Tamborcillo de Sampedor*, pròva ab datos irrefutables, resumint los alegats per abdos parts, que correspòn indiscutiblement

a Manrèsa la glòria, que li ha volgut disputar Igualada, de la acció del 6 de juny de 1808. A més, en l' informe de la "Real Academia de la Historia,„ donat per l'eximi historiador don Celestí Pujòl y Camps a l' obra del mateix Mossèn Vila, *Lo Timbal del Bruch*, hi ha una nòta que ben clarament ratifica aquèll fallo a favor nòstre, aludint a la discussió èntre Igualada y Manrèsa, a que s' ha referit nòstre amich. Ja vèu, dònchs, còm aquèlla disputa no fou promoguda pel nòstre esperit centralisador, sinó filla del drèt que tots tenim de defensar lo que 'ns pertany.

Peró ja que hi som posats, no será mal que copièm algun tròs del capitol que l' imparcial y competent Sr. Gómez de Arteche dedica, en l' obra citada, exclusivament a examinar la discordáncia y rivalitat, que sobre la primera acció del Bruch han existit èntre nòstra ciutat y la de Igualada. "Atribuim, còm acaben de „vèure nòstres lectors, diu, la hassanya „del Bruch als sometents de Manrèsa y „sa comarca, y encara que no exclusiva„ment a ells en la històrìa de aquèlla „guèrra,, puig ja se supòsa que al tòch de „alarma acudirien molts dels pòbles prò-

„xims, se sintetisa la acció de tots en la „de una localitat, la més important del „pais, objectíu, a la vegada, de las opera„cions dels francèsos pera castigarla per „sa rebeldia y explotar sa riquèsa y sa „indústria. Ara y *en vista de las recla„macions dels d' Igualada*, dignes del „major respecte y que ab tota sinceritat „aplaudim, anam a pèndrerles en compte „y a discutirles, encar que *continuam „creyent que tocá en sòrt als manresans „la major part de la glòria alcansada „per los catalans lo 6 de juny de 1808.„* Segons se desprèn d' aquí y de la seva correspondència ab varis igualadins, de que parla 'l Sr. Arteche més amunt, es evident que al empèndre la tasca d' examinar èix plet en un llibre, en que cap necessitat n' hi havia, ho va fer a instáncies dels igualadins; aquèsta circunstáncia, a part de les grans dòts del historiador, dona més valor é importáncia al fallo donat a favor nòstre.

Despres d' un exámen pacientíssim y erudit de innombrables datos pera trobar la intervenció de Igualada en la primera acció del Bruch, de la qual vòl apropiarse la glòria major, s' ha de decidir l' historiador per Manrèsa, afegint: "La im-

„portáncia de Manrèsa y la consideració „de ser allavors objectíu de aquèlla ope- „ració dels francèsos, fan que en Manrèsa „se supòsi l' interes de la resistència y en „los manresans lo de reunir elements ab „que ferla efectiva, valentse, a més, dels „que poguessin oferírloshi los sometents „dels pòbles més pròxims. En aquèst con- „cepte Calaf, Sallent, Sampedor y altres „també inmediats, se constituèixen en „auxiliars de Manrèsa, que aixis resulta „còm centre de atracció pera 'ls patriò- „tes de la comarca, trasladant lo de acció „al Bruch per lo estratègich y pròpi, en „sa topografia, pera impedir al enemich „la entrada en sa ciutat pera executar en „ella 'l cástich que la autoritat napoleò- „nica del Principat s' ha proposat impo- „sar als que allavòrs anomèna rebèls.....„

En veritat, després de considerar l' erudit estudi y autorisada opinió del Sr. Arteche, la nòta citada del senyor Pujòl y Camps, y lo enterat que está de aquèstes còses Mossèn Vila, nos sèmbla impossible que haja tingut la impremeditació de deduhir que 'ls manresans tenim un esperit centralisador, d' una discussió en que defensávem lo que la història ha fallat a favor nòstre. Y no podèm crèure

la tal deducció filla d' un patriotisme exagerat, perquè ab ella no conseguèix son autor rès en favor de sa pátria, ferint, en cambi, dirèctament la dignitat de Manrèsa. Unicament axò nos ha obligat a eixir en sa defènsa, gayre be a pesar nòstre; pero no podíem deixar de ferho despres de les parcialíssimes apreciacions estampades en les columnes de *La Veu de Catalunya*.

Per lo demés, nos cal fer avinent a nòstre bòn amich Mossèn Vila, que l' entussiasme que tant ell còm nosaltres havèm manifestat per la pátria petita, es bòna garantia del que sentim per la gran pátría de Jaume 'l Conqueridor; y que si ja no 'ns unis lo llas de una fèrma amistat, nos uniria estrètament nòstre comú lema: *Pro aris et focis*.

7 de maig de 1891.

DISCURS

PRONUNCIAT EN LA VETLLADA QUE 'S CELEBRÁ A SAMPEDOR AB MOTÍU DE COLOCARSE UNA LÁPIDA CONMEMORATIVA EN LA CASA AHONT NASQUÉ LO TIMBALER DEL BRUCH.

Senyors:

Avuy cumplíu ab un dels devers més sagrats que tenen los pòbles, y es l' honrar als seus hèroes. Del mateix mòdo que cada família guarda 'l recòrt de sos passats, venera les seves cèndres y prega per les seves ánimes, aixis los pòbles, aixis les nacions, deuhen guardar la memòria de sos fills de les passades èpoques, particularment d' aquells fills de qui 'l seu pais n' ha rebut importants servèys, y a vòltes lo sacrifici de la seva vida. Pero al venerar los passats de nòstra família, devèm fixarnos especialment en les qualitats que 'ls adornaren, en les

virtuts que exerciren, y que còm honrosa tradició se conserven dintre la llar, pera que 'ns servèsquen de modèl en la nòstra conducta, pera fernos dignes successors d' aquèlls qual memoria guardam. Dònchs del mateix mòdo al recordarnos de nòstres hèroes, devèm fixarnos en llurs qualitats y en llurs virtuts pera imitarles y practicarles, pera fernos, en una paraula, dignes d' ells.

Ara be; al ser galantment convidat pera venir èntre vosaltres a celebrar una de vòstres glòries mès grans, al cumplir ab lo encárrech de contribuir en lo que puga a la vòstra festa, pera lo qual, creyèume, pòso a servèy totes mes escasses fòrses, permetaume que preferesca escullir per tema lo segon dels devèrs que vos he enumerat; o siga la necessitat de pèndre per exemple les virtuts y 'ls fets dels hèroes de les passades generacions; de trèure ensenyanses de la seva influència en les passades èpoques, a fi de arreglar baix llur exemple, la conducta dels bòns patricis d' avuy dia pera que servèsquen en lo que puguen a la pátria. Al escullir aquèsta tasca, aparentment més dificil que si 'm limitas a cantar ab frases boniques y galanes les hassanyes de vòstre

timbaler y sos valerosos companys en lo Bruch, dos mòvils m' hi han impelit, y son: en primer llòch, perquè les circunstáncies que m' han rodejat en la meva vida me fan més fácil, al obrir la història, trèuren ensenyanses pera trobar lo remèy de nòstres mals actuals, que no pas entretenirme en poetisar sos hèroes; y en segon llòch perquè crèch molt més profitosa y necessária la primera tasca que la segona.

Jò he nascut en mitj d' aquèst moviment, d' aquèsta activitat que caracterisa als fills de la nòstra tèrra, en mitj d' aquèsta laboriositat que ha fet dir que 'ls catalans de les pedres trèuhen pa; jò he crescut èntre 'l grat soroll de les máquines, èntre aquèstes remors de la fábrica, verdaders himnes del treball, tan agradables a nòstres orèlles còm ho puga ser per altra gent, que també 's diu espanyòla, l' aixordadora y degradant cridòria d' una plassa de tòros; jò he respirat sempre los ayres purs y delectants de nòstra campinya, ayres perfumats pels fruyts que dona la terra treballada per l' honrat pagès y regada ab la suhor del seu front; jò he après a conèixer los richs elements de nòstre pais, jò he après

a estimar de tot còr als nòstres obrers, als nòstres pagèsos, verdaders hèroes del treball, jò he sufert ab llurs desventures, que eren mes desventures y m' he alegrat ab llurs alegries, que eren mes alegries; jò he vist que 'ls fills de aquèsta encontrada y de les altres encontrades de nòstra Catalunya, en mitj de llurs qualitats superiors, en mitj de llur honradès, en mitj de llur laboriositat, sufrien les conseqüències desastroses dels desacèrts de gent estranya, sufrien los horrors de una trista sòrt de que no 'n son dignes certament y m' he preguntat: ¿aquèst pòble treballador, virtuos, lo creá Deu pera sufrir, pera ser escláu del orgull y de la cobdícia d' un altre pòble? Y allavòrs obrint la història, he vist que altre temps fou Catalunya gran y rica perque treballava sense portar l' argolla d' esclavitut. Y he vist les causes de nòstre decaiment, y en la mateixa història, lo mèdi pera recobrar lo perdut benestar. Y he pogut observar que les causes de nòstre decaiment están en bòna part en que avuy falten catalans revestits d' aquèlles qualitats que tenien nòstres hèroes, y que l' únich remèy nòstre estava en tornar a aquèlles qualitats. ¿Quines son

aquèstes? ja ho veurèm: ara sòls he volgut manifestarvos perquè al reunirvos aquí pera celebrar, tal vòlta la més gran de vòstres glòries en lo fet del Bruch, en llòch de entretenirme en poetisarlo, jò, que conech y estimo als meus compatricis, jò, que sé 'ls mals que 'ns afligèixen, preferia trèuren ensenyanses que 'ns fossin a tots de profit.

També he dit que aquèsta tasca la crèya avuy necessária; y en veritat no s' han de fer grans esfòrsos d' imaginació pera convèncers d' això. Estam atravessant una època de crísis, que s' esten per tots los organismes de la societat; per una època de verdadera tranzició que té a tots los elements socials en contínua agitació dintre de sa esfera, pero agitació turbulenta y vertiginosa. Perduda avuy en bòna part, per desgrácia, aquèlla fòrsa de cohessió que lliga les conciències y manté units tots los elements socials pera encaminarlos y treballar junts al mateix fi; moguts èixos elements per la energia de mires egoistes del interes pròpi, no del be comú, treballant cada qual pera ses mires y lluyten èntre ells amenassant destruirse, y 's destruirán certament, y aniquilarán la so-

cietat, si no 's recòbra aquella unió de que us parlava; y aquèsta unió no la trobarèm en cap de les moderníssimes doctrines, que totes son de disgregació, de disolució social. La última mòstra d' èixa unió la trobarêm en aquêll glorios fet que estam conmemorant en aquêts moments, y en tota la heròica guerra de la Independència que li va seguir, y ¿sabèu quina era la fòrsa que mantenia una unió tan fêrma? Aviat ho compendrêu: los nòstres avis, quan se trobaren en lo llòch del perill, abans de disparar los primers tíros contra 'ls francèsos, en aquêlls moments en que de la mateixa manera que hi van obtenir una gloriosa victòria, los amenassava una horrorosa derròta, en la que podien trobar la mòrt, en aquêlla ocasió solèmne 'ls nòstres avis agenollats en aquêlles pênyes que promte devien ser regades ab sang, resaren la Salve Regina y feren acte de contrició, s' encomanaren a la Vèrge Santa y demanaren a Deu perdó per sos pecats. ¿Comprenèu ara quín era lo llas de unió de nòstres avis? Donchs creyèume fins que tornèm a estar units còm ho estaven los catalans del Bruch, sufrirèm ultratges, serèm maltractats y 'ns trobarèm

impotents per defensarnos; fins que tornèm a sentir de la manera que 'ls sentien los catalans del Bruch, los sentiments de Fè y de Pátria, vos ho asseguro, ¡Catalunya será esclava!

No sé si hèu reflexionat alguna vegada sobre aquèlla llarga lluyta que sostingué Catalunya, a principis d' aquèst sigle, lluyta que comensá en lo glorios fet del Bruch, y que tanta sang y tants sacrificis de tota mèna costá a nòstres antepassats. No sé si havèu reflexionat sobre la seva importáncia y significació. Pera fernos cárrech d' aquèstes, necessari es que amidèm la significació y la importáncia del enemich que 's combatia.

Napoleon era un valent en tota la extensió de la paraula; que no sens motíu se l'ha anomenat lo Capitá del sigle; però un valent no vòl dir un hèroe, perque l' hèroe supòsa un hòme dotat a més d' un valor a prova, de virtuts exemplars, y aquèstes virtuts pòden faltar a un valent, y faltaven a Napoleon. L' hèroe acomèt les més grans emprèses, sens tèmer los perills més inminents, impelit per son entussiasme, per un afecte, per un ideal, y considera un devèr lo lluytar per aquèll afecte y aquèll ideal, sempre

que 'l seu còr li dicta. Napoleon no lluytava per entussiasme, ni per estimació a cap ideal nòble; lluytava per cálcul, pera conseguir la satisfacció de mires ambicioses; perque Napoleon era un orgullos y un egoista.

Quan un hòme de les qualitats de carácter de Napoleon está dominat per l' ambició, no tròba obstacles als seus desmesurats desitjos y en la seva ceguetat passa per sobre de les lleys divines y humanes, ab tal de conseguir son fi. Aixís pera ell no existien nacions, ni reys, ni drèts per més sagrats que fossen; y despres de repartir nacions y de formar estats sobre d'un mapa, y de destronar y coronar reys ab la matéixa facilitat ab que 's cambien y combinen les pesses en lo joch d'escachs, enviava sos nombrosos exércits a executar les seves resolucions soberanes. Napoleon, fill de la Revolució que destroná a un rey y 'l portá a la guillotina, de la revolució del terror, amparantse en lo drèt dels canons s' apoderá del podèr y passant per sobre les mils víctimes de la metralla escalá 'l tròno imperial. Los francèsos no tenien Convenció ni Directòri; però tenien Emperador; havien surtit de les mans d' uns

quants hòmes feres, per caure en las de un tirá; havia cessat la terrorífica dominació d' aquèll tribunal de butxins en mánegues de camisa, pera comensar la despótica tirania d' un butxí ab corona.

Lo materialisme de la revolució no podia donar altres fruyts que ambicions, egoismes y totes les males passions; lo racionalisme de la revolució produhí als hòmes descreguts, sens conciència, desenfrenats; lo filosofisme de la revolució feu crèure als hòmes que lo vell no valia rès; que eren inútils tots los treballs de les generacions; que fins allí no havia existit més que tenebres, ignoráncia, opressió, esclavitut; que 'l progres, la ilustració, la llibertat acabaven d' eixir llavòrs del mòtllo; y enlluhernats aquèlls filosòphs ab lo brill d' aquèll progres y d' aquèlls drèts flamants, pretenent havèr fet la gran conquista de la llibertat, ab l' individualisme, caigueren en la més gran de les tiranies; la tirania del Estat omnipotent, y en lo mès fenomenal dels absurdos, fundant la soberania en lo número, es a dir la llèy en la fòrsa.

Un gèni militar escèptich, calculista y ambicios ab un exèrcit imbuit d' èixes preocupacions, de èixos errors religio-

sos, politichs y socials, era tot lo més apropòsit pera llensarse a la conquista y dominació d' Europa, trepitjant totes les lleys de Deu y dels hòmes, tots los drèts de la naturalèsa; enderrocant nacionalitats y trònos, y deixant plantades en mitj de les ruines dels incèndis, y en la sangosa tèrra dels camps de batalla les fites d' una nòva era, que comensava ab la destrucció material, y ab la demolició moral. A Fransa tastaren abans que ningú los fruyts de les nòves conquistes del drèt modèrn: Napoleon s' encarregá de sembrar la llevor per tot Europa.

La riuada dels fills de la revolució devia còrrer lliurement per hont se trobassen enervades les institucions tradicionals, per hont l' esperit nacional estigués mancat d' energia; però forsosament devia detenirse ahont la tradició y l' amor patri mantinguessen un pòble no corromput. Aixis fou perquè 'ls exèrcits francèsos passejaren son carro triomfal per los paissos del Nòrt, ahont reys y súbdits estaven en lo major envilimient; però trobaren sa ruina a la part d' aci dels Pirinèus, ahont si 'ls reys estaven envilits, los súbdits covaven en son còr, ab lo més

ardent amor patri, la veneració a la tradició honrosa d' un glorios passat.

Los exèrcits francèssos, que crèyen ser omnipotents, no sapigueren obtenir conquistes no més que sobre pòbles degenerats, que havien perdut la conciència del seu pròpi ésser; mes aquí 's trobaren ab un pòble enèrgich, si be debilitat per la dissòrt. Los exèrcits francèsos eren valents; però aquí degueren lluytar ab exèrcits d' hèroes, y la victòria no podia ser dubtosa.

No m' haig d' entretenir en contarvos los mil y mil prodigis de valor, ab que nòstres avis van destruir als invasors, la jornada del Bruch, que tots sabeu detalladament, n' es la millor mòstra: però considerèu la ardidèsa dels nòstres passats del any vuyt, considerèu la seva casi temeritat d' oposarse en número reduidíssim sense armament ni disciplina, a la marxa fins llavòrs triomfal d' un exèrcit numeros, ben armat y disciplinat; considerèu la gloriosa victòria d' aquèll grapat de valents, y segurament trobarèu que 'ls catalans devien estar animats per elevats y enèrgichs sentiments, que devien estar fermament units per una idèa comú capas de conduirlos á tal em-

prèsa; y al mateix temps que tenien conciència de què 'ls francèsos eren enemichs encarnissats no sòls de sa independència, sinó de tot lo que ells estimaven, y constituia la seva vida. Es que nòstres avis prevèyen que 'ls que venien acompanyats ab los himnes de llibertat y de progres, eren los precursors d' una llarga era de opressió y de despotisme. ¿Si nòstres avis no haguessen vist venir l' huracá que amenassava arrebassar les venerandes y seculars tradicions, a qual ombra vivien, ¿haurien eixit a conjurar la tempesta, posantse devant per devant de les ires del colos Napoleon? ¿haurien emprès la tasca que no havie pogut portar a bòn terme tota la Europa reunida? Si 'l Timbaler y 'ls seus companys no haguessen vist en los francèsos, als lladres de la seva felicitat, de la seva honra, de las seves creèncìes, de la seva pátria, ¿haurien sortit, devant d' una derròta segura, a combátrels al tòch enardidor de sometent? Segur que no. Entre quedar escláus y pèrdre la vida de la pátria, van preferir jugarse la seva pròpia vida. ¿Quin es el fill, que veyent la mare en perill inminent, no 's juga la vida per salvarla?

Mes, ay! los sacrificis dels hèroes de nòstra independència no foren del tot fructuosos. La mala llevor que duyen los soldats de Napoleon, havia caigut dintre de casa. Ah! senyors: la sang de cinch cents mil francèsos regá la tèrra espanyòla, y necessáriament hi devia créixer la mala herba! Per nòstra desgrácia nos van deixar la tèrra assahonada per massa temps!

¿Que us pensaveu que la rassa dels lladres de nòstres institucions, de nòstres creències, de nòstra Pátria, s' havia acabat ja? Dònchs no, perquè la mala herba may mòr; lo que fa falta a vegades es la dalla per segarla. Si poguessen tornar aquí al mon dels vius lo Timbaler y sos valents companys ¡Deu meu, que 'n tindrien de fèyna! Perquè de francèsos de aquèlls encara n' hi ha avuy día; sinó que ara vestèixen de frac y acostumen a parlar el castellá.

Les doctrines revolucionáries van trobar deixebles a casa nòstra: y grácies a èixos deixebles y llurs doctrines, hèm disfrutat del gran benefici, hêm gosat lo gran luxo de tenir gobèrns lliberals; però 'ls fruyts d' això que n' han dit *llibertat* los hèm trobat molt amarchs, fins

nos han costat y 'ns còsten llágrimes; però al mènos hèm gosat y gosam de tanta llibertat, tanta, que fins me sèmbla que aviat nos deixarán sense vestit, per anar més lliures: tant ha progressat la llibertat de fer passar lo pòch que tenen los contribuyents a les butxaques, allá als dipòsits de sangoneres.

Perquè ja sabèu pròu que a la pòbre llibertat l' han convertida en cobertora ab la que 's tapen moltes inmoralitats.

Tots los fruyts eixits d' aquèlla llevor francèsa han resultat de la mateixa manera; son còm aquèixa fruyta bonica y hermosa per fòra y podrida de dintre. Pero en aquèixa podridura hi vihuen cuchs repugnants. Quants y quants que no son cuchs, se mantenen en Espanya, d' aquèixa podridura política!

Fruyts d' aquèixos son tots los que 'ns han regalat los que per mal nòm s' han anomenat lliberals.

Nos han volgut ilusionar ab frases pomposes, ***libertad***, ***derechos individuales***, ***soberania nacional***, ***gobierno del pueblo por el pueblo***, ***sufragio universal***. ¿Veritat que es bonich? Axó de parlar llubent, sí que ho tenen los polítichs madrilènys. Aquèsta llibertat tan manossejada

l' hèu vista per aquí? Si; be massa que l' hèm vista, però 'ns hèm convensut que no era la llibertat que desitja la conciència honrada. Lo que hèm vist ha sigut la inmensitat dels estafes oficials y no oficials; la inmoralitat, causa primordial del decaiment social, triomfant y sobreixint per periòdichs y llibres, per plasses y carrers; hèm vist la gent honrada que deuria trobar en la justícia la millor garantia de sos drèts imprescriptibles, fugintne còm de la peste... perquè hi ha moltes maneres de robar, y avuy 's ròba baix tots los trajos coneguts. Estam esperimentant tots los dies los efectes del absolutisme més despòtich y tirá; del despotisme parlamentaris molt més irritant que 'l dels reys absoluts.

Estam veyent còm la nació está entregada, lligada de pèus y mans, a la capritxosa voluntat d' una majoria y d' un ministêri, que no gobèrna segons la opinió y segons reclamen los interessos del pais; sinó segons les conveniències de partit, y segons les mires de tals ò quals hòmes polítichs. Però això no es inconvenient perquè, pera major sarcasme, se tiranisi en nòm del pais mateix, perquè diuhen que tenim lo gobèrn del pòble pel

pòble; perquè tenim lo sufragi universal, y la majoria parlamentária, árbitre de la nació; diuhen que es la expressiò verdadera de la voluntat del pòble. Quín disbarat! ¿No us sèmbla que si fos una veritat lo gobèrn del pòble pel pòble, que si realment féssim les llèys los que pagam les contribucions, no tindríem lo mal gust d' aumentar, per un très y no rès, lo sòu als que viuhen del Estat, pòrtin galons ò no 'n pòrtin? ¿No us sèmbla que si el pòble que treballa tingues realment intervenció en la còsa pública, còm dèu havèr de tenir, per lo capritxo de vestir elegant y barato ab gèneros francèsos ò inglèsos, no cometria 'l crim de firmar tractats de comèrç que trèuhen lo bocí de pa de la boca dels fills del treball? Escarni gran es aquèix sufragi universal ab que 'ls traficants politichs han volgut fer responsables de ses traidories als mateixos pòbles traits; aquèix sufragi universal que ningú ha demanat, perqué ningú ambiciona 'l poch honrós paper de comparsa en la farsa política aquèx sufragi universal que ha servit per esteudre més la esfera de la inmoralitat!

Be n' ets digne ¡pòbre pòble! be n' ets digne de la verdadera llibertat, d' aquèlla

llibertat cristiana, que informava les nòstres antígues constitucions; be n' ets digne de gosar de aquèlls drèts civils y polítichs, de les antigues nacionalitats cristianes, inclus lo verdader sufragi universal, basat en la família y en lo grèmi, ab lo qual fèyen les lleys los mateixos pera qui eren dictades! Be n' ets digne de que se 't tornin totes aquèlles grans institucions que tan gran y glorios te feren un jorn, en llòch d' aquèstos drèts y aquèstes llibertats de carnestòltse d' avuy dia. Però no n' esperis rès dels partits polítichs descendents dels opressors francèsos. La llevor de la revolució tacada ab sang, es malehida, y tots los fruyts que 'ns dongui, tindrán podridura.—Es llástima que, considerant un fet dels més gloriosos de nòstra història, hajam tingut d' arribar a la tasca ben pòch falaguera de planyens de nòstres misèries actuals: mes ja us he dit que de la història n' haviem de trèure exemples; y l' exemple que ara se 'ns oferèix, es que 'l mateix pòble que vuytanta anys arrera, va fer recular a la riuada revolucionária, y va trencar lo jou que una má extrangera pretenia posar sobre son còll, ara rèb tots los assòts dels fills de la revolució, y dobla 'l cap al

pès del jou que li ha posat una má que se li diu germana. L' ensenyansa que se 'ns oferèix es que 'l mateix pòble que l' any vuyt va aixecarse ab totes les seves fòrses y ab tota la seva energia còntra un tirá extranger y còntra unes doctrines venenoses, ara sopòrta ab vergonyosa mansuetut tot lo pès de la tirania d' uns quants fills borts de la mateixa pátria, y sufrèix los horrors d' aquell mateix venèno que li han introduhit en les entranyes, no quedantli més fòrses que pera exhalar un gemech de tant en tant.

¿Hont es aquèlla rassa de valents del any vuyt?

Ay Timbaler si podies eixir ab los teus valents companys! Si podieu aixecar la llòsa de vòstres tombes, còm tocaria a sometent aquèlla campana que ara está muda, còm farieu retrunyir la vall y la montanya ab vòstre timbal dels Dolors, còm tornariu a despenjar les carrabines de les espones! Si tornesseu, catalans del any vuyt, si tornesseu... ay! pòbres dels francèsos de Madrid! Però no, hèroes de la pátria, no deixèu lo repòs de vòstres sepulcres, val més que no hajáu de contemplar la nòstra ignomínia, que faria

enrogir de vergonya vòstra descarnada calavera.

La ensenyansa es trista, però fins ara hèm vist el mal; vejam ara lo remèy. ¿Creyèu que si 'ls nòstres avis haguessin donat cabuda en sos pits a aquèstes mires egoistes, aquèstes passions de partit, que 'ns ha imbuit l' esperit revolucionari que 'ns rodèja; creyèu que si no haguessin estat units per los mateixos sentiments, per una mateixa idèa, haurien conseguit lo triomf? No, cèrtament.

Dònchs ¿perquè no han de ser iguals los nòstres sentiments; perquè no hèm de portar la mateixa idèa? ¿No tenim pátria; no té enemíchs? ¿No son los interessos de la pátria los interessos de tots, y los enemichs de tots, los enemichs de la pátria?

¿No estèm sufrint los efectes d' una revolució que únicament se pòt combatre ab virtuts? y ¿hont trobarèm aquèstes virtuts? Recordèuvos que 'ls valents del Bruch van resar abans d' empèndre la lluyta. Recordèuvos que 'ls catalans de la guèrra de la Independencia van triomfar sobre la tirania y sobre la revolució, estimant a la pátria y sacrificantse per ella; exercint las virtuts de la doctrina cristiana.

Sampedorènchs: jò vos felicito per ser depositaris d' una glòria tan gran, jò vos felicito per ser fill de vòstra població l' hèroe de la primera victòria alcansada en Espanya sobre l' invencible Napoleon, l' ínclit Timbaler; però en nòm d' aquet, en nòm de sos valerosos companys, jò vos conjuro a que continuèu la seva obra, de salvar a Espanya, de salvar a Catalunya, de salvar a vòstra família y vòstra llar. Ja us he dit que aquèlls francèsos havien deixat successors; y que per lo tant la pátria está amenassada lo mateix que l' any vuyt; ¿què dich amenassada? está empresonada ja per los francèsos de la política. Dònchs si no sou descendents renegats del Timbaler, no podèu contribuír al enderrocament de la Pátria ab vòstra indiferència o ab vòstres divisions y discòrdies. Els opressors d' avuy no 'ns tiranisen ab la guèrra; dònchs los mèdis, de que 'ns havèm de valdre per alcansar lo triomf son de pau. Nos bastará l' unió, y la unió la trobarèm en les idèes de fè y de pátria; y la fòrsa la trobarèm regenerantnos y tornant a les costums verament catalanes.

Lo dia que tots los fills de Catalunya no 's recordin sinó de que son catalans,

aquèll día, vos ho asseguro, tornarèm á cantar victòria còm los hèroes del Bruch!

HE TERMINAT

Sampedor 26 d' Abril de 1891.

LO REGIONALISME

EN LA CAMBRA DELS DIPUTATS

En lo curt temps que pòrten de vida les actuals Corts, vários han sigut los oradors dels diferents partits y fraccions, que en sos discursos en lo Congres s' han ocupat de les tendències regionalistes, y han fet manifestacions en aquést sentit.

Devèm citar en primer llòch per la relació que té ab lo candidat regionalista derrotat, Sr. Pella y Fòrgas, lo discurs del senyor marques de Figueroa defensant son vòt particular y 'l d' altres tres diputats, presentats en favor del Sr. Pella, a qui derrotá un tal Sr. Puig.

Lo diputat gallègo despres de posar en evidència les males arts y coaccions de que 's valgué lo candidat que aparéix triomfant per La Bisbal, digué: "Lo que hi ha es; que jo crèch que, ab ser tan gran la influéncia que S. S. (aludèix al Sr. Puig) supòsa de ses idèes federals, es

bastant major la de les idèes que representa son contrari; perquè a la comprensió d' aquèlls vehins de Guíxols y La Bisbal s' escapa èix pacte que patrocinen los federals partidaris d' uua política ideòloga y abstracta, y en cambi es còsa que comprènen, perquè s' enllassa ab ses grandèses passades, èixa descentralisació que vòl lo senyor Pella. Es molt de lamentar que no pòrti 'l Sr. Pella la representació de La Bisbal, y ab ella èixa simpática tendència regionalista que serviria de sáva regeneradora als vells partits. Es èixa, a que aludèíxo, tendència molt digna de estar aquí representada y que aquí havia de pèrdre lo que té d' independent, *de perillosa*.

¿No es veritat que ademes, rejuvenits ab tal influència nòstres partits polítichs› se curarien de molts dels mals, que son producte de la torpe centralisació uniformadora?

A part de las frases de simpatía que al regionalisme dedica lo Sr. Figueroa y que li agrahim aixis còm la defènsa feta del regionalista catalá Sr. Pella, conté lo tròs copiat apreciacions inexactes, molt pròpies dels que respiren l' atmòsfera dels partits. Gastadíssim es l' argument

de calificar de perillosa la "simpática tendència regionalista.„ A més de molts altres, tenim un argument eloqüentíssim. ¿Quines son les regions d' Espanya que avuy están més unides per llassos no ja de simpatia, sinó de verdadera germanor? Sens dubte que Galícia, Nabarra, Bascònia y Catalunya; es a dir, aquèlles en que lo renaixement regional está més desenrotllat. Los llassos del unitarisme oficial que unèixen èixes très regions, sens dubte que son los mateixos que les lliguen ab Andalusia y les demes; però ningú negará que les primeres son èntre sí ***més germanes***, están unides ab llassos més estrèts èntre elles que ab totes les altres. Es que 'l regionalisme lluny de rompre llassos, ve a estrènyels; es que tracta de substituir les unitats creades per la fòrsa ab les unions fundades en l' amor. Lo regionalisme, pera qui es ***perillós***, es pera tots los que viuhen dels vicis d' èix sistèma de "torpe centralisació uniformadora,„ que no son pòchs.

Tampòch podèm conformarnos ab que lo regionalisme servèsca pera rejovenir als partits. Eixos partits son les arrèls d' èix sistèma parlamentari, y aquèst es un arbre corcat, sobre 'l que no 's pot

fer cap empèlt; y lo regionalisme no ha de servir d' empèlt; ha de ser lo nòu arbre cridat a abrigar baix ses florides rames tota la gran pátria espanyòla, quan s' haja arrencat de soca-arrèl l' arbre corcat. Lo Sr. Figueroa, còm tots los que están afiliats als partits polítichs, no hi vèu clar en aquèst assumpto. També voldria ell que 'l regionalisme estigues representat a las Corts perquè perdes lo que té de independent, y cabalment la seva virilitat consistèix en èixa independència; perdent aquèsta, perdria aquèlla.

A més del senyor Marquès de Figueroa s' han expresat a favor de nòstres doctrines altres oradors. En la sessió del Congres del 28 del passat abril, explicant lo Sr. Pedregal les bases en que descansa la unió parlamentária dels republicans progressistes, centralistes y federals, feu les següents afirmacions: "Es de tal essència lo *self-government* pera la vida del règiment representatíu, que sens ell apènas se concibèix, y 'l *self-government* vos lo demanam al proclamar la autonomia del Municipi y de la regió...

Allí hont no hi ha vida municipal rica y poderosa, es impossible 'l règimen re-

presentatíu; lo podèr central absorbent ho mata tot...

Una còsa es la vida del Municipi y de la regió, y altra còsa es la vida del podèr central, la vida de la Nació; (1) la vida del Municipi y de la regió es tan independen dintre de sa esfera, com ho es la vida de la Naciò; y no té més límit que 'l límit de ses atribucions, lo límit de la vida peculiar, lo límit de sos negòcis especials, lo cèrcle que lí marca la naturalèsa mateixa de les còses... Lo podèr central no entrevé per rès en la vida local, no hi té per què intervenir; es una tutèla que mata, no dirigèix. Lo municipi y la regió necessiten vida independent pera dignificarse; necessiten vida independent pera cuidar de sos propis negòcis y dirigirlos per hont més convinga pera la vida pròpia del pòble.

Lo Municipi y la regiò necessiten vida independent del podèr central, subordinantse, nò obstant, a la vida superior de la Nació en l' ordre polítich y administratíu general.„

(1) Si hagues dit del Estat estaria més exacte, puig confón los conceptes ben diferents d' Estat y Nació.

Dos dies despres lo Sr. Barrio y Mier, diputat carlista y savi catedràtich de la Universitat de Ovièdo, feu declaracions no mènys explícites en favor de l' autonomia municipal y regional, expressantse en les següents paraules:... "Còm complement de nòstre sistèma polítich, èntra per fi la restauració dels antichs furs y llibertats que 's gosaven en Espanya: furs en les Províncies Bascongades, en Nabarra, en Aragó, en Catalunya, en València, en Mallòrca; llibertats en les divèrses regions de la Corona de Castella. No he de entrar jò ara en l' análissis de tots èixos furs y llibertats; consideracions de prudència m' ho vèden; però no per això he de deixar de afirmar tampòch, que sa devolució als pòbles forma part integrant de nòstre programa polítich.„ Y més endevant afegèix: "Nosaltres proclamam l' autonomia municipal, regional y provincial, es dir, la complèrta descentralisació de tots los servèys que pertòquen a èixes entitats locals. Lo Municipi, millor que la regió; la regió, millor que l' Estat, saben quines son les necessitats y los mèdis de remediarles... Volèm l' autonomia pera totes èixes entitats locals y regionals, a fi de que desen-

rotllin sa riquèsa y sa prosperitat al mateix temps que 's desenrotlla la prosperitat y la riquèsa de la pátria.„

Per últim, en la sessió celebrada lo 8 del corrent més de maig, lo quèfe dels integristes, D. Ramón Nocedal, combaté al Sr. Isasa, Ministre de Foment, "perquè 'l Sr, Isasa (diu en son notabilíssim discurs lo Sr. Nocedal en la part que 'ns interessa) no obstant de la ingnocència y 'l candor que se li atribuèix, ha pronunciat la frase més dura que s' ha sentit en lo Parlament cóntra los fueristes en general, y en particular contra 'ls diputats bascongats.„

Al efecte llegí algunes paraules d' un discurs pronunciat fa pòch pel Ministre de Foment, en què aquèst digué que les tendències del regionalisme estaven en oposició ab la unitat pátria, y 's dirigien a la desmembració; y que 'l sostenir los furs está renyit ab la ciència y es còsa que repugna a tota conciència honrada en quant afalaga è impulsa a la gent de Castella a que s' apoderin de lo agè.

L' orador protestá còntra semblants conceptes; y entrá tot seguit en una llarga digresió històrica encaminada a demostrar que may hi hagué més unitat

en Espanya, que quan ses diferentes regions gosaven de furs, apoyantse pera provar sa tèsis, en textes del primer marquès de Pidal y del Sr Cánovas del Castillo, relatíus al respecte que a les llibertats regionals tingué Felip II.

Segons lo Sr. Nocedal, los furs no impediren que Espanya progressas y 's fes fòrta desde la reconquista, de mòdo que regions sòles, còm Catalunya, Aragó y Castella, conquistaren imperis y regnes, y ab ells fou Espanya nació més poderosa que l' impèri d' Occident, y a principis del sigle, los pòbles d' Espanya gosant de son règimen federal, però units en un mateix pensament, derrocaren al colos del sigle.

Les opinions exposades no sòls tenen importáncia per la válua de les persones que les han desenrotllat, sinò també per havèr sigut fetes en nòm dels diferents partits que dites persones representen.

Es important la coincidència que 's nòta èntre les aspiracions de molts partits polítichs y les doctrines que nosaltres defensam. Lo regionalisme va fent via.

Als que crèhuen que les nòstres aspiracions son somnis, la millor contestació que 'ls podèm donar son èixos discursos,

en los que tan explícitament se declara que sens l' autonomia regional y municipal es impossible lo bòn govèrn dels pòbles.

Maig de 1891.

DISCURS

LLEGIT EN LA VETLLADA CONMEMORATIVA

DE L' ACCIÓ DEL BRUCH,

CELEBRADA PER LO CENTRE DE LA PAU

Y LA LLIGA REGIONAL

Excms. Srs.

Senyors:

Vinch a nuar lo llas de la corona de glòria que en llohansa dels hèroes del Bruch han teixit, ab tan bon gust còm acèrt y ab l' entussiasme de patriòtes, los senyors que m' han precedit en l' ús de la paraula. Que jò ab la meva pobrèsa d' ingèni, puch desflorar les perfumades florètes que una a una han portat los que han près part en aquèsta vetllada, que jò ab los meus escassos mèrits puch desteixir la hermosa garlanda que han anat

trenant; bé ho saben, y pòden estar segurs que no hauria emprès tal tasca, si no contas ab la seva benevolènsa.

Seré molt breu. Rès tan acertat, senyors, còm la unió de dues associacions tan germanes còm son lo Centre de la Pau y la Lliga Regional, pera celebrar l' aniversari del glorios fet que avuy conmemoram. Per que èixes associacions representen dues idèes que están íntimament unides, que no 's concibèix la una sense l' altra. La Lliga, tothòm ho sab, la Lliga representa la vida d' un pòble avuy decaygut per causes que la història té judicades; representa particularment la vida passada de èix pòble, que fou esplèndida y gloriosa, y de quina es agradable recòrt y preuada mòstra la patriòtica institució del sometent; representa èixa vida passada, que aspira a reconstituirse tornant a sa antiga grandèsa, y que 's reconstituirá seguint la lley de la història, que ensènya que 'ls pòbles reviuhen més grans y esplendorosos despres d' havèrse purificat en lo gresòl de la opressió y de la dissòrt; seguint la lley de la naturalèsa que 'ns marca que darrera la crísis ve la reacció. Però 'ls pòbles pera viure y pera treballar necessiten, còm a element indispensable,

de la pau; però les societats, pera existir y anar fent via per lo camí del progres, necessiten, còm a element imprescindible, del ordre; y sense la pau y sense l' ordre los pòbles y les societats arrastren una vida migrada, y en llòch d' avansar reculen, s' allunyen de la civilisació y tal vòlta arribarien al salvatgisme. Y be saben, senyors, que èix element necessari y útil, la pau, está aqui representat per la associació del sometent. La Pátria y la pau simbolisen, senyors, les dues associacions que avuy s' han donat aquí l' abras de germanor. Si volèm la Pátria gran y esplendorosa, necessitam de la pau, y la pau supòsa la existència d' un pòble que viu, que treballa y que avènsa. Dònchs méntres tindrèm un sometent que pòrti en sa bandera l' escayent lema de "pau, pau y sempre pau,, la pátria viurá. Senyors, ¿tenim sometent?... dònchs, tenim pátria.

Recòrdo que un dels més distingits individuos del sometent de Manrèsa, me contava no fa molt les paraules de que 's valia lo malaguanyat general Camprubí, pera expressar lo origen essencialment catalá de la patriòtica institució; es una frasse bellíssima, que pinta al qui la va

inventar: "Lo sometent, dèya, es nascut en l' escòn catalá." Quína manera tan exacta, senyors, d' expressar la germanó estretíssima del sometent ab la idèa de Pátria. ¡Lo sometent es nascut en l' escòn catalá; lo sometent es nascut en la família, en la llar catalana; y la família y la llar son la Pátria, y el sometent es l' escut, es l' amparo de la família y de la llar y de la Pátria, y lo dia que no tinguessim Pátria, lo sometent ja no tindria rès per defensar; lo sometent ja no existiria: per quê, senyors, no ho olvidèm, lo sometent viu al escalf de la llar catalana! ¿Compreneu ara la germanor, la comunitat d'idèes que existèix èntre aquèstes dues associacions que s' han juntat avuy pera honrar la memòria dels sometents del any vuyt? Pero hi ha encara altres motíus, que no puch deixar passar per alt, essent representant, encar que indigne, del catalanisme.

Pera nosaltres, senyors, lo sometent es un dels pòchs joyells que 'ns queden del passat; es una de les institucions de la antiga nacionalitat catalana que havèm pogut conservar a traves dels sigles y de la violència; es un recòrt eloqüentíssim de lo que fou aquèll reyalme que en cul-

tura y en podèr caminá al devant de totes les nacions en la Edat mitjana; y es, finalment, una de les pòques mòstres que nos resten d' aquells organismes polítichs y socials de la nòstra tèrra; d' aquèlla organisació política y social tan notable, que s' avansá extraordináriament a la seva època, puig fins despres de cinch sigles no s' han plantejat en lo mon civilisat alguns dels principis que l' informaven, precisament quan a nosaltres se 'ns destruia y se 'ns arrebatava aquèlla organisació. Pera nosaltres lo sometent es lo recòrt més preuat d' aquèll pòble que meresqué que son rey li dedicas aquèstes paraules:—Mirèu vòstres furs y constitucions y vòstres privilègis, y vos tindrèu per los pòbles més lliures del mon.—Aixís se complaia en Pere III, lo rey que cenyia la quádruple corona de Aragò, Catalunya, València y Mallòrca, en plè sigle XIV, en èixa època que comunment se considera còm l' edat de ferro, aixís se complaia èix monarca, un dels més poderosos d' Europa, en reconèixer a sos súbdits com los més lliures del mon.

Lo sometent es, dònchs, una de les pòques pedres fonamentals que 'ns resten

de la organisació de la antiga Catalunya, d'aquèlla nació la més lliure del mon, ¡Deu fassa que sobre d' elles hi puguen reedificar la Catalunya de l' esdevenir! Institucions, que, còm lo sometent y altres que 'n tenim, se conserven durant tant cents anys, necessáriament deuhen ser fruyt d' un pòble extraordinâriament viril; institucions, que, còm lo sometent viuhen a traves de les generacions, a traves dels cambis y de las evolucions en tots los ordres d' idèes, sempre cumplint lo fi pera que 's crearen, precisament deuhen ser llegades per una societat dotada d' un admirable sentit práctich, notablement avansada en lo camí de la civilisació.

Si repassam la hístòria, hi trobam lo sometent figurant sempre en los aconteixements més grans y trascendentals per què ha passat Catalunya, y bòna pròva es d' axò lo glorios fet que avuy conmemoram. En les Constitucions del sigle XII s' hi tròben ja llegitimades y ordenades unes milícies populars, organisades pera la persecució de invasors de la tèrra y malfactors, que anomenaren *sometents* y s' alsaven al tòch de la campana. Per sa organisació y per ses atribucions fou des

de sa naixènsa lo sometent una institució essencialment democrática; puig en aquèlles èpoques de feudalisme serví de verdadera valla pera contenir los desmans y violències a que, a voltes, s' entregaven los senyors feudals. Los serveys prestats a la Pátria en divèrses ocasions per eixa institució, son importantíssims y tan numerosos que haig de renunciar a enumerarlos en aquèst llòch. Sols diré que, comensant per Alfons I, en l' any 1191, tots los reys li donaren mòstres de son amor y confiansa, promulgant constitucions pera son bon ordre, y concedintli privilègis. A Felip V, a aquèll rey que 'ns fermá al cap de la taula la ganivèta de llescá 'l pa, a aquèll rey estava reservat, senyors, l' abolir y privar los sometents. Felip V aixalá un' águila; pero l' águila era viva, y le ales li podien tornar á creixer.

Un sigle despres, un Cèssar ambicios enviava sos exércits, que, traspassant los Pirinèus, èixes gegantines fites que Deu posá pera resguardar lo casal d' un pòble lliure, s' apoderaren, per la traició y per la fòrsa, de les principals poblacions espanyòles. Mèntres tant, los descendents de Felip V, enervats pel favoritisme y les

discòrdies de família, quèyen en los paranys del Cèssar y deixaven a la nació abandonada y a mercè del invasor. Però llavòrs los descendents d' aquèlls braus que ab lo comte Borrell reconquistaren Barcelona, los nets dels almogávers, que no havien decaygut y conserven la sang tan ardenta còm aquèlla que regá la Grècia y esquitxá 'ls murs de Constantinopla, assombraren al mon ab l' hassanya del Bruch, que fou seguida d' una llarga epopèya de patriòtichs heroismes.

Aquèlla águila que Felip V havia aixalat torná a arrencá 'l vòl; y tan alt volá, que va eclipsar fins la estrèlla d' Austerlitz, de Jena y de Marengo.

Los nets de Felip V, d' aquèll que va abolir los sometents, eran presoners del Emperador francès en tèrra extrangera; però en cambi los sometents, descendents dels de 1714, d' aquèlls mateixos que abolí Felip V perquè s' inmortalisaren en la defènsa de sos furs y ses llibertats, èixos sometents foren los que donaren lo primer pas en la creuada de la Independència, los que primer derrotaren les tropes del escarceller dels nets de Felip V.

Senyors, lo guèrra de la Independència omple sagnantes planes de la història, al

devant de les quals los pòbles se pòstren reverents, y en elles aprènen còm se dèu estimar á la Pátria, y còm se sab y 's dèu sacrificar per ells lo qui sent aquèix amor; en aquèix període de la història, hi trobam inmortalisats lòs nòms de moltes poblacions catalanes, y junt ab elles lo sometent de Manrèsa, Gerona, Llèyda, Figueras, Palamós, Hostalrich..... ¿però a què citar nòms? Si tota la tèrra catalana fou pera l' extranger no un pais conquistat, sinó una presó crudèl, en la que sufrí un martiri; si cada poblat se convertí en altra Numáncia, si cada catalá era un hèroe.

Jò contemplo, senyors, allá en los turons del Bruch, aquèlls hómes de còr sencèr, de conviccions arrelades, que havien deixat a casa seva lo santuari sagrat de la família, ahont tenien depositades les penyores de sos amors; que havien deixat en lo seu pòble aquèll santuari de Deu, ahont encontraven conhòrt en ses tribulacions, esperansa en sos desenganys; que havien deixat aquèll tròs de tèrra sagrada que guardava sota vèrt mantell les cèndres venerandes de sos passats; que havien deixat tot aquèll cúmul d' afeccions, tots aquèlls objectes

que eren lo seu sí, que eren la seva vida; jò 'ls contemplo a n' aquells hòmes que tenien conciència de la seva dignitat, de la seva independència, que sabien que tenien Pátria, perquè tenien còr y sabien estimar; jò 'ls contemplo devant d' aquèll exèrcit que 's valia, pera sos triomfs, de la violació del santuari sagrat de la família, de la profanació de la casa de Deu, y fins del insult a Deu matèix, que no respectaven ni les cèndres del difunts, que no tenien Pátria, que no tenien còr. Jò contemplo la tradició devant de la revolució; jò contemplo en los turons del Bruch, lo més sagrat que té l' hòme, lo inmutable, los etèrns principis de Deu y de la naturalèsa sobre 'ls que descansa l' univèrs, devant de l' ambició d' un hòme, devant de l' orgull d' un poderos, devant dels aborts de la mès terrible de les revolucions.

Perquè, senyors, los soldats de Napoleon, no eren conquistadors sòlzament; eren los apòstols de les doctrines utòpiques del 1789; perquè 'ls soldats de Napoleon no sols portaven lo jou per endogalarnos, sinó que duyen, en forma de idèes filosòfiques y enciclopèdiques, lo picòt ab què havien d' enrunar l' antich edi-

fici social, construit sobre les sòlides bases del Cristianisme; ab que havien de destruïr la òbra providencial de les generacions, la òbra dels sigles, la òbra de Deu, pera posar en son llòch lo fruyt del orgull, de la insensatèsa humana. Perque 'l Colos francès no anava per fer als pòbles esclaus sòlzament, puig sabia, còm es cèrt, que 'ls pòbles en mitj de la esclavitut y en la opressió, viuhen y alènen, esperant lo dia de son deslliurament—pregúnteho a Catalunya;—no: lo que ell volía era destruirlos les afeccions, los sentiments nòbles, èntre 'ls quals hi ha la aspiració de la llibertat, matarlos lo còr y ab ell la dignitat del pròpi ésser; fer desaparèixer la pátria, la família; convertir als pòbles en societats d' individuos autòmates, tenint per única cohessió èntre sí, per única germanor, la fòrsa bruta posada a mercè d'un Cèssar omnipotent; tenint per únichs mòvils, la voluntat suprèma d' èix Cèssar.

Per axò los braus que en los penyals del Bruch humiliaren primer que ningu més lo podèr del tirá d'Europa, no defensaren sòlzament la seva independència, defensaren la vida de la societat en que vivien.

Senyors, avuy dia aquèlles mateixes

doctrines que en sò de guèrra portaven los soldats de Napoleon; que anaven a sembrar en nòstra tèrra èntre les fumerèdes de la pólvora y 'l retrunyir de la artilleria; que anavan a sembrar la cogula en aquèsta tèrra assahonada ab sang, en los solchs que hi obrien los cavalls de sos coracers; aquèlles mateixes doctrines, avuy son escampades en sò de pau a dins de casa nòstra; y ¡trist es lo havèrho de dir! no per extrangers, sinó per fills desnaturalisats de Catalunya! Avuy aquèlles mateixes doctrines, que en lo sigle mal anomenat de les llums pòrten al còr les tenebres de la incredulitat, ab tots los seus repugnants vicis y passions; aquèlles mateixes doctrines que maten lo còr, l' amor a la família, l' amor a la Pátria, tròben apòstols dins mateix de la nòstra tèrra; apòstols que, a vegades, deshonren lo trajo del honrat obrer catalá, d' aquèll obrer que un jorn vestí la respectable gramalla en nòstres concells municipals, que fèya cumplir la llèy fins a n' el Rey mateix, y li donava llissons de patriotisme, de virtuts cíviques, perquè ell era lo primer en practicarles!

Ara, senyors, lo sometent no pòt ab les armes en la má, defensar la Fè y la

Pátria; perquè es un dels progressos més grans de nòstre sigle, que les doctrines disolvents promulgades al pèu de la guillotina, en mitj del baf de la tébia sang que a rius corria, procedent de mils víctimes, que comensaren a estèndres pel mon a còps de canó, ara sien predicades al devant de tothòm en l' atmòsfera tranquila de la pau. He dit que 'l sometent avuy no pòt aturar, còm ho feu en 1808, la ventada revolucionária ab les armes en la má; pero axò no vòl dir que no puga y no dèga cumplir la seva missió de escut de la família y de la Pátria, que perillen més que may, ara que les doctrines anticristianes y antisocials rellisquen a cau d' orella, y còm vívores verinoses s' introduhèixen en lo més sagrat de la llar domèstica. Si hi ha apòstols del mal, necessáriament hi te de havèr apòstols del be, puig no 'ns queda altre mèdi que practicar lo precepte del gran Bálmes; confondre 'l mal ab la abundáncia del be.

Siguen, dònchs, los apòstols d' aquèst, los apòstols mes decidits, los dignes indivíduos dels sometens de Catalunya; continuin pera axò la tradició de la família catalana, que per la família reconstituirèm la Pátria. Tots suspiram, senyors,

per reconquistar aquèlles nòstres antigues llibertats, aquèlls nòstres antichs furs; y l' únich mèdi pera lograrho es conservar l' esperit de nòstres avis, que era la norma de totes ses costums, la informadora de totes ses llèys; la Fè, que junt ab lo idioma, ha dit un escriptor extranger, son dues cadènes de bronzo, que en lo transcurs dels sigles unèixen les generacions passades ab les presents, quals llassos allargantse al traves de les edats, son los que constituèixen la Pátria. No sigam pas nosaltres los que vullam trencar aquèstes cadènes.

—

Senyors, la corona pera 'ls hèroes del Bruch ja está nuada, ab més o mènos trassa, però les florètes ab que s' ha teixit no tindrien aroma; vostès pòden fer arribar la seva flaire fins al setial mateix dels mártirs, elevant al cèl desde 'l fons de son còr, una pregária per les víctimes del 6 de juny de 1808.

No puch acabar sens dedicar un recòrt al malaguanyat general Camprubí, en mal'hòra arrebatat per la mòrt; los sometents dèhuen guardar la seva memòria

còm la d' un de sos millors protectors y més entussiastes; la Pátria lo dèu venenerar èntre 'ls seus fills més predilectes,

Jò felicito al digne successor dels veguers de Manrèsa, que ha demostrat ab la seva presència en aquèst acte, lo seu amor per les nòstres glòries, que podèm anar aumentant encara, seguint les petjades dels antichs patricis, dels antichs concellers, que dèu admirar y venerar còm a bòn fill de Manrèsa, còm a bòn catalá.

Jò felicito al digne general-subinspector dels sometents que ha honrat aquèsta festa, que ha volgut contribuir també a honrar la memòria d' aquèlls sometents, que tan alta y tan pura sapigueren conservar sa bandera; que sabrán conservar també baix la seva acertada direcciò, inspirada en les glorioses tradicions del exèrcit espanyòl.

Jò felicito a tots los que han pres part en aquèsta vetllada y a tots los que ab sa presència han contribuit a son major lluhiment; lo vèure aquí reunida tan escullida y nombrosa concurrència, m' omplèna lo còr de gòig, perquè, senyors, pòt amidarse los graus de patriotisme d' un pòble, per la veneració que professa y

per la manera còm sab conservar les seves glòries.

¡Glòria als hèroes del Bruch! Glòria als sometens de Catalunya! Y al mateix temps, esperansa en èixos sometents que acuden a la vèu de la campana, a la mateixa vèu que 'ns crida al temple de Deu a resar.

Esperansa en los sometents, obedients y sempre fiels a èixa vèu metálica de la campana, que 'ls avisa quan la Pátria 'ls necessita, lo mateix que quan Deu los recòrda sos sagrats devèrs; a èixa vèu que sòls sab parlar dos llenguatges: lo llenguatge de la Fè y lo llenguatge de la Pátria.

HE DIT.

7 de Juny de 1891.

TRISTA RECORDANSA

La fetxa del 11 de septembre de 1714 omple la plana més nègra de la història de Catalunya.

La rendició de Barcelona a les tropes del duch d' Anjou, despres d' una defênsa heròica que fou lo títol més gran de glòria que may haja conquerit un pòble, no mènys digne d' ella per ser desgraciat, posá èix pòble a mercè del vencedor, que abusá de son drèt, privantlo de la llibertat. Y 's conquerí 'l nòm denigrant de butxí; perquè 'l victorios nòble may 's esbafa martiritzant al vençut: perquè Deu té un seti senyalat al Paradís pels que patèixen fam y sèt de justícia, però no pels tirans.

Felip V doná lo còp de grácia a les llibertats de Catalunya, Aragó y València, amenassades ja y mermades per alguns dels reys de la dinastia austriaca; y desde llavòrs ha vingut cumplintse ab nòs-

tra aymada pátria, lo que ab esperit profètich prevèyen los Concellers, quan dèyen als ciutadans de Barcelona, abans d' entregarse y acabats los últims mèdis pera la defènsa: "que essent la esclavitut cèrta y forsosa, en obligació de sos empleos, explican, declaran y protestan als presents y donan testimoni als veniders, de que han executat les últimes exhortacions y esforsos, ***protestant de tots los mals, ruines y desolacions que sobrevinguessen á nostra comuna y afligida patria y extermini de tots los honors y privilegis*****.....„**

Mes, precis es fer justícia, y regonèixer ab un historiador, "que no podía esperar „que 'l jovenet de Lluis XIV portés idèes „de llibertat popular á Espanya, ningú „que conegués lo regne, la cort, la escola „y la família en que havia sigut educat. „Lo net del que havia entronisat á Fran„sa lo més pur absolutisme; del que havia „fet enmutir al parlament, avassallat la „noblesa, tiranisat lo clero, excluit la cla„sse mitja de les distincions honorífiques, „fet desapareixe 'l poble y s' havía atre„vit á proclamar com principi la cèlebre „máxima: *L' Estat soch jò*: el que havía „sigut criat en aquella cort, ahont un go-

„bernador, ensenyant al jove Lluis XV la „multitut agrupada sota 'ls balcons de „son palau, li deya: “Senyor, *tot aqueix „poble es vostre*:„ el que desde 'l bressol „estava acostumat a veure un sobirá que „ni tant sols imaginava que hi hagués un „vassall qual llibertat, qual propietat y „qual vida no li perteneixessin, no era „possible que portés a Espanya idèes de „llibertat que no coneixia, y de que me„nos havía pogut sentir parlar.„

Sabèm per altra part, que si 'l duch d' Anjou hagues tingut de conquistar a Catalunya ab las seves pròpies fòrses, que si s' hagues trobat aislat no podèntse refiar més que de sí mateix, còm se va trobar Catalunya en lo período critich de sa defènsa, que si no hagues contat ab sòn avi 'l dèspota francès, que, primer per l' intriga y despres per la fòrsa volgué somètre l' Espanya a la seva ambiciò desmesurada, la victòria no hauria estat seva segurament.

Tenim la convicció de que qui va alcansar nòstra derròta fou Lluis XIV y ell l' autor de nòstra esclavitut ab l' abolició de nòstres llibertats. Pera lo primer se valgué de sos exèrcits; pera lo segon de la educació donada al net, de son

exemple y de sos consells. Lo d' Anjou fou l' instrument.

L' adveniment de la dinastia borbònica s' inaugurá ab la pèrdua de les antigues llibertats de la tèrra. Però encara no havia passat un sigle, que rodolava sobre 'l patíbul lo cap d' un net de l' ambicios Lluis XVI, tiranisador de la Fransa y autor dels plans ambiciosos ab que esclavisá a Catalunya. Un crim era expiat ab altre crim. La maledicció de Deu, provocada pel dèspota, pesava sobre tota una rassa, y 'l net èxpiava les culpes del avi. ¿Expiaven també les culpes del rey butxí a Espanya, sos descendents?.... Trobam desde llavòrs molts fulls en la història tacats de llot y plèns de misèries....., però respectèm lo dòl y la orfanèsa.

Hèm vist que rès de bò podia esperarse, pera les llibertats dels pòbles, dels antecedents de Felip d' Anjou, però 'l mateix historiador, a que hèm fet referència, abona l' abolició dels furs còm a just cástich a la *sublevació* de Catalunya. Y fins suposant que 's poguèssen conculcar drèts imprescriptibles, y pèndre als pòbles llibertats que ells s' han conquerit, ¿quin delicte cometé Catalunya pera merèixer tal cástich?

Si Castella y la cort, deixantse portar d' un servilisme denigrant, acataren al de més predomini dels dos pretendents, apoyantse en un testament arrancat per l' ambició del rey francès al esperit decaigut y conturbat del infelis Carlos II, a pesar de les renúncies de les infantes d' Espanya a favor del d' Áustria, ¿perquè Catalunya no podia defensar al que cregues ab més drèt, y més garanties li oferis pera conservar la llibertat? Si 'l pòble avorria al que venia d' una cort, ahont no més regnava la tirania tan contrária a la seva manera de sentir y de ésser, si Felip V a la seva primera estada a Barcelona, ab orgull digne del qui era, ja volgué humiliar als representants del pòble avesats a tractar ab los reys de igual a igual, ¿què estrany que giras los ulls al príncep que professava lo més religios respecte a sos furs, que per ells lluytá, y fou regonegut pel Sant Pare còm a rey d' Espanya? ¿Es delicte que un pòble defensi sa llibertat?

Pòt ben dirse que Catalunya fou l' últim baluart de les antígues llibertats espanyòles que destruí Felip V, aixecant sobre ses ruines lo tròno d' una monarquia absorbent y centralisadora.

Un escriptor ha dit que èix rey establí en Espanya un *despotisme ilustrat*, que fou base de les llibertats modèrnes. Nosaltres, que sabèm tot lo que valen èixes llibertats, podriem dir que Felip V continuá l' absolutisme en Espanya, però informat del esperit del absolutisme francès que produhí l' absolutisme anárquich, lo cessarisme de un que, originá lo cessarísme de molts.

Y sinó ¿som més afortunats avuy en mitj d' èixes *llibertats modèrnes*, que ho èrem despres que Felip d' Anjou va esquinsar lo llibre de nòstres furs? Igualment es nòstra dignitat trepitjada, nòstres interessos desatèsos, nòstra personalitat escarnida, y nòstres laments no inspiren més que burles y sarcasmes. Però ara no es un rey l' opressor; es un parlament: ara no som humiliats y empobrits per l' orgull d' un monarca; son uns quants aventurers als que sa ambició, sa cobdicia y ses concupiscències condueixen al punt desde ahont son árbitres de la nació, que convertèixen en camp de ses misèries.

Però no sempre ha de regnar la tiranía. Los pòbles sufrèixen los seus períodos de expiació: y despres ve 'l de la recompèn-

sa. Despres dels grans despotismes, venen les grans reivindicacions: y ha tocat ja l' hòra de la nòstra. Però aixis còm los despotismes deixen sentir sos efectes de una manera rápida y brusca; les reivindicacions son lentes, avansen pas a pas. Si la reivindicació es de pau, al arrivar a son terme, la seva estabilitat será més fèrma y duradera. De pau es la nòstra, y comensá per la manifestació primera y més preciosa de la vida d' un pòble: per lo llenguatge.

Y el pòble abatut, endormiscat per lo aniquilament de tants anys d' opressió, quan la Providència anunciá que havia arribat l' hòra, se desvetllá: y la primera necessitat que sentí fou lo parlar, però lo parlar un llenguatge que expressas exactament son mòdo de sentir; y allavòrs recordá que tenia parla pròpia. Y la llèngua d' en Ausías March y Jaume 'l Conqueridor, despres de tant temps d' estar arreconada, renasqué pura y animosa; y còm papallona que surt del capoll, volá d' un a altre extrem de mon anunciant que hi havia una nació antigament gloriosa que vivia encara, y esperava podèr trencar ses lligadures pera tornar a sa grandèsa passada. Y èixa nació que ja

havia recobrat son llenguatge, pogué al mènys queixarse; però no contentantse ab això, recordá a sos enemichs tota sa culpa, exclamant ab tò de reconvenció, ensemps que profètich, que

qui enfonza y alsa 'ls pòbles
es Deu que 'ls ha creat;

y veyent la seva obstinació, los cridá amenassadora

pòble que merèix ser lliure
si no li donen s' ho prèn!

Al vèure lo camí que ha avansat lo nòstre renaixement desde 'l primer crit de revivalla, observam que Catalunya conserva tota la vitalitat que tenia al caure esclava de Felip V. Y per això tenim la fèrma esperansa de què, lo que aquèst nos prengué per la fòrsa, còntra tot drèt y justícia, ho ha de recobrar un pòble ab virtut y constáncia. Lo primer pas está donat, y lo recular no es de catalans.

Al cumplirse 'l primer centenari de la lluyta còntra Felip V, Catalunya lluytava també còntra una tirania extrangera, y 'n sortí triomfant.

¿Còntra quina tirania haurá de lluytar al segon centenari?

¿N' eixirá victoriosa?

Sòls la Providència en sos inescrutables designis ho té marcat.

Unicament sabèm nosaltres que 'l 11 de septembre de 1914 fará doscents anys que Barcelona fou vensuda pel duch d' Anjou, y Catalunya perdé ses llibertats.

Septembre de 1891.

DISCURS

PRONUNCIAT EN LA VETLLADA CELEBRADA EN LA LLIGA REGIONAL EN OBSEQUI ALS DELEGATS DE LA UNIÓ CATALANISTA

—

Catalanistes:

Vosaltres, los que ab lo còr esclatant d' entussiasme; vosaltres, los que ab la decissió dels barons de la fama que un jorn emprengueren la reconquesta de Catalunya al sarrahí desde les faldes dels Pirinèus, havèu vingut a Manrèsa a colocar la primera pedra pera la reconstrucció política de nòstra Pátria: be havèu pogut vèure que aquí vos trobaveu entre germans, y més que èntre germans, en mitj de fèrms partidaris y colaboradors de la vòstra òbra. Si los frenètichs aplausos ab que ahir y avuy han sigut acullits vòstres brillants discursos en lo saló de nòstre Consistòri, son mòstra evident de

que 'l caliu del patriotisme no s' ha pas apagat en los còrs de mos conciutadans, y que sòls necessita una bufada pera convertirse èix caliu en foguera, en flamarada patriòtica d' aquèlles que purifiquen lo que tòquen en flama; d' aquèlles que consumèixen a vòltes lo sagell del esclavatje, ensemps que rodèjen ab sa rojènca claror ab aureòla de glòria les testes dels fills de la pátria que's desvètlla, còm quan en 1808 nòstres avis cremaren en la plassa major d' aquèsta ciutat lo paper sellat francès, vil padró d' opressió y d' ignomínia. Satisfets podèu estar al vèure còm vòstre entussiasme y vòstra decisió han trobat ressò en los pits manresans; però nosaltres hèm de sentir més que satisfacció, hém d' estar orgullosos de que desde avuy pogam afegir una plana més de glòria en la històría manresana. Per això, creyentme interpretar los sentiments dels meus compatricis, jò 'l més ínfim dels fills de Manrèsa, jò 'l darrer soldat del regionalisme catalá, m' he atrevit a ocupar aquèst llòch pera mostrarvos la nòstra satisfacció y orgull de manresans, per havèr vingut a nòstra ciutat a celebrar la primera Assamblèa de la Unió Catalanista, fentho especialment en nòm del Set-

MANARI CATALÁ, que serva aquí la bandera del catalanisme.

. . . .

Quant fa 33 anys se inaugurá la restauració dels Jòchs florals, quan lo Gayter del Llobregat, aixis còm lo primer can de l' orenèta nos anuncia la tornada del bòn temps, feu la primera albada a la nòva primavera de la llèngua catalana, remembraren los catalans, que, malgrat la opressió de un sigle y mitj, encara tenien pátria perquè tenien llèngua; puig aquèsta es la senyal de que un pòble viu, ja que es l' expressió de la seva ánima, y l' ánima, còm nos deya ahir lo Sr. Picó y Campamar, no mòr a tall d' espasa. ¿Qui hauria predit allavòrs que la mateixa generació que en l' aubada de sa vida exhalava tèndres planys d' anyoransa per un passat glorios, amargues queixes de dolor per un present d' esclavitut, però fondos sospirs d' esperansa en l' esdevenir, havia de vèure a la pòsta de sa mateixa vida, còm la nòva generació no s' acontentava ja ab playns d' anyoransa, ab queixas de dolor y esperansats sospirs, sinó que a l' ombra dels llorers que produhí un renaixement literari sens exemple, obria 'ls fonaments pera reconstruir

lo casal de la pátria, en mal hora enrunat per les bombes del despotisme francés disparades per Felip V? Aquèlls venerables mèstres, de testes tantes vòltes coronades pel llorer y avuy platejades pels anys, al pulsar les très còrdes de l' arpa, no sospitaren tal vòlta que tocavan lo còr d' un pòble que permaneixia enervat per la pèrdua dè sang vessada en defènsa de sos drèts, y al prodigarli pera assadollar son decaigut esperit les gestes d' unes generacions d' hèroes y gegants, la reacció fou imponent: los nets han sentit bullir en llurs vènes la sava ardorosa dels avis, han esmentat que portaven un jou que 'ls privava d' alsar lo front davant del butxí que 'ls assotava, ¡lo front que sos antepassats duyen ben alt y cobèrt devant de son Rey! Per això perquè 'ls poètes donaren conciència al pòble catalá de sa dignitat trepitjada, ha volgut enaltirla; per això perquè li han retret que fou y ha vist que no era, s' ha proposat tornar a ser; per això perquè li han ensenyat que un temps tingué vida esplendida, gloriosa y lliure, y s' ha vist subjecte, al costat d' uns germanastres, que xuclantli la sang, li perdonaven ab mirada burlèsca l' últim alè de sa existència,

forcejant frenètich sos grillons, ha exclamat:

No captèm lo dret de viure,
dret que no 's compra ni 's vèn;
pòble que merèix ser lliure
si no li donan, s' ho prèn!

Y quant se n' ha fet de camí, bòn Deu! y quin encoratjament tenim per fer lo que encara 'ns manca! Però que 's fará no 'n dubtam, millor no 'n podèm dubtar. Anèu repassant la història de nòstre renaixement desde son principi, que vos he retret, y may veurèu que haja reculat un pas: sempre ha anat avansant, avansant al impuls d' un patriotisme creixent, fins al punt en que 'ns trobam. ¿Y ara s' hauria de detenir? No 's detura la sava que baix l' influència del sòl de mars, s' enfila desde la tèrra als últims tronchs del arbre, esclatant al fi en saborosos fruyts. Y quins fruyts los del nòstre arbre..! que dolsos per un pòble que recòbra la llibertat! que amarchs per una rassa d' opressors, pera quins sòna la hòra de la justícia!

Despres d' havèr despertat los cants de nòstres poètes lo patriotisme de molts

fills de nòstra Catalunya, hèm fet un gran pas reunintlos aquí pera donarnos l' abrassada de germanor, pera formar lo llas que 'ns ha d' unir, còm ha dit aquesta tarde mon coral amich Verdaguer, pera empèndre la gran creuada de reconquistar pam a pam nòstra pátria als traficants que 'ns la tenen seqüestrada. Y aixó s' ha vingut a fer precisament a la ciutat de les reconquistes. ¡Deu nos dòngui tan bòna sòrt còm als guerrers del comte Borrell y als manresans del any vuyt.

. . . .

D' avuy en avant, lo catalanisme tindrá un programa ab lo projecte de Constitució, programa del que devèm convertirnos tots en apòstols. Y tingam ferma esperansa de que èix programa ha de ser ben acullit, perque si be es cèrt que, per gran sarcasme, hi ha alguns catalans que 's ruborisen de dirse catalanistes, que vòl dir partidari de les còses de casa nòstra, y en cambi ostenten ab cèrt orgull la vergonyosa filiació a algun d' aquèts partits, quals fets signifiquen explotaciò descarada del pais; no obstant, la gent que treballa no pòt mènos d' escoltarnos esperansada. Perquè 'l pagès y l' industrial

que despres de amarar ab sos suors les èynes del ofici, vèuhen insuficient lo fruyt de son penos treball, no ja pera guanyar lo pa de la família, sinó pera portar lo plat que s' els exigèix al suculent *banquete* dels que 'ns govèrnen y menjen viandes exquisides tot l' any, y van perfumats y en cotxe, quan l' industrial y 'l pagès tal vòlta no tenen pa a taula y les seves dònes y fills van apedassats; perque 'ls que conèixen fins per la sombra aquèts modèrns aucells de rapinya, que ixen de la pestilencial còva del centralisme en forma de comissionats d' aprèmis, y tròben que se 'ls regatèja un camí pera extrèure sos productes, ò 's permanèix impassible davant de ses reclamacions per una mida ruinosa; aquèixos, senyors, no pòden mènos de vèure l' únich remèy a sa dissòrt en nòstres doctrines regionalistes, puig son los primers en sentir que 'ls mals de Catalunya provenen de ser gobernada per gent que no sòls no 'ns conèix, sinó que 'ns aborrèix, que estima la unitat nacional no més en quant significa 'l mèdi de tenirnos subjectes a sa explotació. Y esperèu confiadament que 'ls nòstres partidaris serán nombrosíssims, perquè aquí tothòm es explotat, perquè

aquí fins les ánimes del Purgatòri han de contribuir ab lo 12 per cent del valor de sos sufragis, a saciar als famolènchs cuchs que corsèquen nòstra pátria.

Tinch d' acabar senyors, per no abusar mès de vòstra benevolènsa. En nòm del SETMANARI CATALÁ felicito coralment a tots los catalanistes que han vingut a honrar nòstra ciutat ab motíu de la primera Assamblèa, fent vòts ab ells pera que 'l dia en que pogam esborrar lo últim signe del despòtich centralisme de nòstra Catalunya; lo dia en que 'ns torni a eixir lo sòl que se 'ns pongué l' 11 de septembre de 1714, y a sa claror omplir la blanca lápida de la Lliga de Catalunya, dia que Deu fassa no siga molt llunyá, pogáu venir també aquí a Manrèsa a celebrar les primeres Corts catalanes, ja que vos hi havèu vingut a donar lo primer abras de germanor còm a soldats del Catalanisme.

Y un prech faré encara als indivíduos de la Unió, y es que sempre s' inspirin en l' esperit de nòstres avis, perquè, còm nos ha dit a la tarde 'l Sr. Guimerá, devèm descubrir los fonaments del antich casal de nòstra pátria pera reedificarhi 'l nòu. Y en èixos fonaments, es pedra angular la Fè, puig lo verdader patriotisme sense

ella es inconcebible; millor encara, es estèril. No puch entretenirme en provar aquesta afirmació; però, senyors, hèm vist predicar moltes utopies, molts sistèmes a descreguts, y passarse molt per la boca lo patriotisme;y hèm vist a èixos mateixos descreguts iluminar la guillotina ab la tèya incendiária, y ab lo picòt revolucionari anar arrasant nacionalitas per Europa darrera del gran dèspota del sigle: però quan la Pátria ha necessitat de la sang de sos fills, hèm vist sostenir una lluyta de set sigles, desde Otger en los Pirinèus al gran Jaume davant de València; desde Pelayo als Reys Catòlichs, a l' ombra de la Crèu santa; hèm vist morir a un Casanòvas entre 'ls plèchs del penó de Santa Eulária, y hèm vist als catalans del Bruch implorar los auxilis de la Vèrge abans de eixalar l' áliga francèsa.

Siga, dònchs, ara y sempre nòstre crit de lluyta, lo mateix de nòstres germans de desventura que a Polònia vestèixen aquèst any de dòl per la pèrdua de sa autonomia: ¡Deu y llibertat!

26 de Mars de 1892

HOMES DE BONA VOLUNTAT

Nòstre apreciable colèga vigatá, *La Vèu del Montserrat*, publica en son darrer número una carta de Manlléu, en que 's referèix l' estada de nostre benvolgut Prelat en aquèlla vila, ahont arribá 'l diumenge, 3 del corrent, essent rebut y obsequiat ab molt entussiasme per les autoritats y tot lo pòble.

Ressènya la citada carta, la solèmne vetllada que dedicá la Acadèmia de la Joventut Catòlica al Sr. Bisbe, en la que se llegiren diferents treballs en pròsa y vèrs, de carácter religios y patriòtich, y tots catalans, mènys lo discurs d' obertura. En la ressènya hi trobam aquest párrafo, que 'ns sugerèix sèries reflexions:

"Posá fi a la vetllada 'l Sr. Bisbe. Des„pres d' agrahir ab breus frasses les alu„sions que se li havien fet, y les pròves „que d' afecte y de sumissió li tributaven, „los uns ab ses composicions y 'ls altres

„ab sos aplausos, digué que, havènt fet „ja a l' Iglesia sa professió de fè, restáva-„li tan sòls fer sa professió d' amor a la „pátria. Soch catalá—continuá—y aixis „pel passat còm pel present de Catalunya, „m' envanèixo de serho. Un vici tan lleig „y abominable còm la blasfèmia, ha vin-„gut a macular nòstre bòn nòm, que si „per tot, desgraciadament, aquèll se trò-„ba extès, aquí a Catalunya es ahont més „se practica. Parlá luego del Regionalis-„me, y digué que ab ell devèm defensar „també la Religió. Catalunya sens cata-„lans es impossible; catalans, al estil del „temps antich, sens Religió, es impossible „també. Digué que si volíem aixecar a „Catalunya de la postració en que jau, es „precis que 'ns unim tots los hòmes de „bòna voluntat, y 'ns valguèm de les lli-„bertats que 'l sistèma 'ns concedèix. Par-„lant de les còses de Manlléu, aconsellá „molt y molt també, la unió de tots los „bòns pera fer cara al enemich de tots, „dihent que aixis y sòls aixis, lograrèm „administració equitativa y paternal. Lo „ideal d' aquèsta unió—continuá—hauria „estat ferla per mèdi d' una associació que „portas per lema: *Fè y Pátria*, fè y pá-„tria catalanes; però ja que això no pòt

„ésser, que s' unèsquen les Associacions:
„a ningú se n' ha d' esclòure, méntres sia
„catòlich y catalá, perquè, fills de Jesu-
„crist, havèm de dir còm Ell, que no vo-
„lèm fer rès a les fosques.

„Sèmbla'm, Sr. Director, que aquèstes
„idèes, que repetí moltes vegades, hau-
„rán fet lo seu fruyt. Tant de bò. Pera lo
„dilluns de Pasqua 's prepara en lo *Fo-*
„ment moral y material d' èsta vila, una
„vetllada que tindrá gran importáncia, y
„será presidida pel Sr. Bisbe, que vindrá
„expressament: se vòl que sia les primí-
„cies de l' unió qu' ell nos proposá, y per
„çò les hi dediquen.„

Y 'ls hòmes de bòna voluntat, ò 'ls que se crèuhen merèixer aquèst honros títol, ¿reflexionarán ab la atenció deguda sobre èixos paternals consèlls del Sr. Bisbe? ¿Arribará tota la eloqüencia d' aquèixos, y 'l patriotisme que 'ls inspira, arribará a impresionar son còr, lo còr dels hòmes que 's crèuhen ser de bòna voluntat? No es aquèsta la primera, ni tampòch la segona vegada, que 'l Prelat manifesta son desitj, millor dit, que 'ns marca l' únich camí pera arribar a la regeneració de nòstra pátria, ò sia "la unió de tots los bòns pera fer cara al enemich de tots.„

Pera 'ls que llegim ab verdadera fruició los seus documents pastorals y procuram arreglar a les seves sávies doctrines nòstra conducta en la tasca que havèm emprès, no d' una manera parcial y acomodatícia, còm fan alguns, sino seguint fidèlment sos consèlls; pera 'ls que hèm tingut la fortuna de sentir de sos mateixos autorisats llabis, marcar ab enèrgiques frases la missió a que están obligats los hòmes de be, malhauradament ben contrária a lo que fins ara s' ha fet, no'ns es nòu lo llenguatge ab que 'l Dr. Morgádes s' ha dirigit als manlleuènchs. Lo que 'ns admira, lo que ferèix nòstre còr inflamat del entussiasme qu' inspira 'l lema que 'l Sr. Bisbe proposava pera la unió y que portam estampat al devant d' aquèstes planes; lo que 'ns sembla mentida, es que 'l salvador estandart que oferèix nòstre Pastor, no tròbi unes mans virils que l' enarborin ab fè y coratge, y que si axó s' intenta, no hi haja qui corra a aixoplugarse sota sos plèchs. Lo que 'ns sèmbla impossible es que no aparèguen los hòmes de bòna voluntat!

Lo que 'l Sr. Bisbe ha aconsellat als manlleuènchs; lo que tal vegada aquèts conseguirán; ¡quant y quant nos intere-

ssa a Manrèsa pera seguir lo consèll y l' exemple! De ferho ò de no ferho dependèix la tranquilitat de nòstra ciutat, lo benestar moral y material de tots los manresans, que si avuy per etzar se tròba relativament garantit, pòt ser complertament perturbat, tan prompte y de tal mòdo, en quant es inestable y vária la política d' aquèsta nació desditxada. ¿Han reflexionat sobre això los que militen en nòstra ciutat en los partits d' ordre; los que sent "catòlichs y catalans" se tròben no obstant dividits per interessos polítichs ò de banderia, y deurien formar la compacta hòst dels hòmes de bòna voluntat?

¿Tants egoismes, tanta ceguera hi ha, que no som capassos de sentir un generos patriotisme que 'ns agermani a tots pera vetllar units, a fi de conservar sempre lo benestar y tranquilitat de nòstres llars?

¿Es que ja no hi ha còrs que batèguin al impuls d' aquèlls grans amors de ***Fè*** y de ***Pátria*** que deurien unirnos? ò es que la mesquina afició, ò la passió perniciosa per un ideal polítich, esmortuhèixen aquèlls amors y trènquen lo llas de nòstra germanor?

Hòra seria ja de que allunyant de nos-

altres tot apassionament, tota rancúnia, vegéssem lo que realment nos convé y ajuntássem nòstres voluntats y nòstra acció. Pera conseguir això no es precis que ningú renuncii a son ideal polítich: cal no més que la afició a una causa política no 'ns domini ni 'ns privi d' escoltar y obehir la vèu de Deu y la de la Pátria. Devèm unirnos baix aquèsta bandera, y d' aquèsta unió "a ningú se n' ha d' esclòure, méntres siga catòlich y catalá, perquè, fills de Jesucrist, havèm de dir còm Ell, que no volém fer rès a les fosques.„

¿Gosarèm permanèixer encara sorts als desinteressats y amorosos consèlls de nòstre Prelat?

Si acas es aixis, no 'ns faltará nòstre cástich, que no será nòu, però sí ben merescut.

¡No sabrèm ésser hòmes de bòna voluntat...!

Avril de 1892.

“JUDITH DE WELP„ A MADRID

—Endevant...! Un' altra vegada pestes còntra 'ls madrilènys? Si sèmbla que tot lo vòstre catalanisme está en esbafarvos còntra 'ls que tenen la sòrt ò la desgrácia de viure en la capital d' Espanya, còm si ells, per aquèst sòl fet, siguessen la causa de tots los mals de nòstra nació.

—Ja veurèu, anem a pams. En quant a si 'l nòstre catalanisme consistèix en dir mal dels madrilènys, ja ho sabèu vos que tinguereu ocasió d' assistir a las sessions de l' Assamblèa celebrada en aquèsta ciutat, ahont poguéreu fervos cárrech de tot un plan polítich y administratíu tal còm convé a la nòstra personalitat etnográfica y a nostres costums, institucions y lleys tradicionals; plan fonamentat en la sòlida base de la mateixa naturalèsa, en quant respòn a nòstres necessitats y convé a nòstres aptituts, ben diferent d' èixos d' alguns polítichs que ab un còp de plo-

ma vòlen engiponarnos a tots los espanyòls una mateixa casaca, nos vinga ampla, nos vinga estrèta. Ara, respecte a si 'ls madrilènys son la plaga de nòstra Espanya, dèch dirvos que molt be sabèm que la inmènsa majoría dels habitants de Madrid no tenen art ni part en les ensopegades que a cada pas rèb lo carro de la nació; puig los que 'l conduhèixen per mals viaranys, si be viuhen a Madrid, son en pòch número, relativament, y quasi tots fills de fòra d' aquèlla vila. Però còm sempre 'l mal nos ve d' allá, no es estrany que quan nos queixam dels que 'ns fan anar malament, los anomenèm pel nòm de la vila ahont han establèrt la seva indústria d' explotar al pais: còsa corrent es que un pòble ò comarca arribi a cobrar nòm per la fama d' algun producte que en ells se cultivi ò elabori: y aixis es coneguda Vich en molt llunyans llòchs per ses llangonisses, València per ses taronjes, Sabadell y Tarrassa per sos panyos, Málaga per ses panses, etzètera; dònchs no té rès de particular que un pòble siga tan ventatjosament conegut per tota Espanya còm Madrid, pels desacèrts de tota ména, mès ò mènos polítichs y administratíus, que, vulgues no vulgues, fa

plòure contínuament còm plaga de llagosta sobre tots los recons de la nació, y que als que tenen lo privilègi d' elaborar aquèts fruyts que a tots nos saben a fèl, per tenir sa indústria a Madrid, se 'ls diga madrilènys, encara que no tots los madrilènys tinguen aquèll privilegi.

—Admèto això, però confessèu que algunes vegades s' estremen los arguments, fent responsables a èixos polítichs pasteleros a qui vos referíu, de còses que no tenen rès que vèure ab la política, còm per exemple, lo fracas de la tragèdia del Sr. Guimerá.

—En principi no vos negaré que axió passi algunes vegades; però en lo cas concret de que ara parlam, devèm reconèixer que ha sigut una mala jugada, ò millor una venjansa dels senyors polítichs, lo fracas de la tragèdia catalana a Madrid; y pera compèndreho, bastará que vos pòsi al corrent d' alguns antecedents. En primer llòch devèu fixarvos en lo interès que tenen èixos pares de la pátria, en conservar la seva bòna fama, los quals fan còm la dòna perduda, que es la que més s' ofèn pel nòm que indica son deshonor. Dònchs còm que 'l Sr. Guimerá en l' Assamblèa catalanista parlá dels

polítichs madrilènys tal còm son, pintant les seves corruptèles clar y catalá y aplicantlos per elles los mots que hi ha al diccionari pera expressar quelcòm d' inmoralitat, quelcòm de pillatge; per axò es que feu la major ofènsa que 's pòt fer a un dolent; presentarli son verdader retrato moral. Y còm aquèlls senyors, a pesar de ser quasi tots compatricis de *Don Quijote*, sèmbla que no son tan cavallers com caldria, quan se 'ls tòca la seva flaca, veusaquí que 'ls feren pujar la mosca al nas les manifestacions del Sr. Guimerá, al cap y a la fi inspirades en desinteressat patriotisme, y 's proposaren venjarse...

—Lo qual no té rès de particular, per que 'ls madrilènys no están obligats a tenir la virtut de manifestar bòn humor ab un de qui 's crèuhen altament ofèsos!...

—Permetèume .. Jò crech que 'ls madrilènys de que anam parlant, estarien obligats a tenir moltes virtuts que 'ls manquen; y si la passió del seu interes los ho permetes, no 's veurien privats a vòltes del sentit comú, lo que 'ls hauria ensenyat a fer distinció èntre 'l Sr. Guimerá patriòta de conviccions arrelades y l' inspirat autor de *Mar y Cèl*; y 'ls hau-

ria ensenyat també a no pretendre que aquèll hagues de vèndre ses honrades conviccions a cambi d' uns quants aplausos, al fi y al cap molt, moltíssim merescuts. Y ara ve de mòtllo allò de la ***hidalguía*** que tant retrèuhen en aquèlla tèrra del ***garbanzo***, y que sèmbla han olvidat també aquèlls senyors en aquèsta ocasió. sens recordarse dels impropèris que molts d' ells nos han prodigat desde 'l llibre, lo periòdich y 'ls banchs de las Corts, y que, no obstant, quan han vingut a visitarnos no havèm tingut pròu còses per obsequiarlos, ab lo que havèm complèrt un devèr d' hospitalitat y cortesia.

—Podrá ser veritat tot això que 'm dihèu; però no tròbo motíus pera donar tota la culpa del fracas de la ***Judith*** a la malevolènsa de cèrts elements, y no atribuirlo a defectes de la òbra, que no falta qui ho ha dit.

— L' interes que hi hagué a Madrid pera fer fracassar la òbra del Sr. Guimerá, resulta evident, llegint los intencionats sòlts que abans del estrèno publicaren molts diaris de la cort, donant a coneixer algunes de les frases que podien ser més pòch falagueres pera 'ls madrilènys, de les que contenia 'l discurs de

nòstre poèta llegit en la Assamblèa, y parlant molt de la *ingratitut* d' aquèst, ab lo qual se proposaren preparar la opinió pera que rebes ab desagrado la tragèdia. A més, lo dia del estrèno d' aquèsta, se notá una verdadera conjura èntre bòna part del públich, pera no deixar compèndre l' òbra, fent soroll, tossint y sissejant contínuament. Y això no ho dich jò: cabalment pòrto a la butxaca un número de *La Vanguardia*, que còm sabèu es bastant imparcial, y en una correspondència de Madrid ho diu aixis mateix, terminant ab uns párrafos que vull llegirvos pera acabarvos de convèncer. Escoltèu:

"En resum: la causa del fracas está, no en les condicions del drama; aquèstes no pogueren ser apreciades per la gran majoria dels espectadors: está en la ruhi venjansa que còntra 'l Sr. Guimerá ha volgut exercirse, per ser aquèst regionalista. Es lo mènos que pòt dirse en vista de lo que ha passat, al recordar la conducta de una part de la prempsa periòdica, abans y despres de la representació del drama. Pera convèncers de que la òbra del Sr. Guimerá no merèix la acullida que ha tingut per alguns periòdichs,

n' hi ha pròu ab dir que la alaben sens reserva escriptors tan competents com Echegaray, Menéndez Pelayo, Tamayo y Baus, la Pardo Bazán, Perèda, Sanchez Perez, Bofill y altres que la han llegit. S' ha d' advertir ademes que en les quatre reprentacions que de la *Judith* s' han donat despres del estrèno, ha sigut escoltada ab agrado, molt aplaudida y cridat a la escènà son autor.

„Lo que, abrogantse la represantació de Madrid, han fet en aquèsta ocasió alguns periòdichs, ademes d' injustícia notòria, es una gran inconveniència. No es aixis còm se combaten les prevencions existents èntre Barcelona y la capital de Espanya. Es notòri que Barcelona s' ha distingit sempre en son afany de festejar als literaris madrilènys d' algun renòm que la visiten. En ells solzament ha vist al hòme de mèrit y ha olvidat sempre les idèes que en política y en economia pòt aquèix hòme professar, contrária als interessos de Catalunya. Parlá còntra lo *egoísme* dels catalans lo senyor Echegaray en lo *meeting* lliure-cambista que hi hagué en lo Teatro Real de Madrid en 1882; aná pòch despres a Barcelona a estrenar un de sos dramas, y se li feu una

ovació. Publicá 'l senyor Nuñez de Arce un follèto còntra 'l Regionalisme, en lo que ni tan sòls parla be de la literatura catalana; los senyors Morèt, Figueròla, Gabriel, Rodriguez, Pedregal, en los *meetings* de la Alhambra y del Círcul de la Unió mercantil, han atacat fortament los interessos de Catalunya, y tots aquèixos personatjes han anat despres a Barcelona, y no sòlzament se feu justícia a sos mèrits, sinó que se 'ls festejá ab nòble hidalguía.

„A més, ¿que ha dit lo senyor Guimerá en son discurs de Manrèsa, que, parlant de la descentralisació, no s' haja dit cent vegades a les Corts y fòra d' elles pels prohòms dels partits lliberals? ¿Quantes frases més agres, que la dita pel senyor Guimerá en son discurs de Manrèsa, podriem trèure de las oracions parlamentárias que corren en mans de tothòm?„

Maig de 1892.

1808—1892

Vuitanta quatre anys cumplèixen avuy que tots los fills de nòstra ciutat, ofèsos en un mateix sentiment d' amor patri que 'ls unia, è impulsats per una mateixa santa indignació al davant d' una ofènsa que 'ls feria a tots per un igual, ab lo mateix paper sellat francès que devia constituir lo sagell de sa ignomínia y esclavatje, aixecaven en nòstra Plassa Major l' ara a la Pátria, en la que 'l fòch sagrat del patriotisme consumia y purificava lo que era signe de humillació y deshonor.

Quatre dies despres, l' orgullos opressor se disposava a castigar l' acte de viril dignitat dels manresans, y aquèts, que foren los primers en protestar valerosos de la dominació intrusa, desafiant les ires del Colos francès, no 's mostraren covarts al devèr sostenir sa protesta, y eixiren ab les armes en la má a consumar ab llur sang lo sacrifici que ab la Pátria

tenien contret desde que ab llètres de fòch escrigueren en sos còrs: ***Manrèsa ans cremada que francèsa.***

Cad' any en aquèstes diades, nos complaèm en honrar la memòria d' aquèlls nòstres antepassats que conqueriren la corona d' hèroes lluytant per sa Pátria y per sa Fè fermament units per lo llas d' aquèts grans sentiments. Mes si 'ns recordam de nòstres avis, si 'ns enorgullim de llurs proèses, ¿prenèm també còm exemple les virtus que 'ls serviren de mòvil?

Tristíssim es l' havèr de contestar negativament. Los nets dels catalans del any vuyt, entenen lo patriotisme d' un' altra manera que 'ls seus avis; però lo cèrt es que l' entenen d' una manera que no 'ls pot conduhir a cap emprèsa gran ni profitosa, ans be es la causa de que 'ls etèrns enemichs de la Pátria, que ara no parlen en francès, exercèsquen sobre de ella la més irritant de les opressions: la opressió pacífica y traidora disfressada de llibertat. Ara no 's comprèn lo patriotisme, que dèu ser expontani, pur y desinteressat pera que siga fructuos; ara no's comprèn sinó dintre 'ls estrèts y mesquins límits del partit polítich, y 's subjecta a

reglamentació y a disciplina, que la constituèix la omnímoda voluntat d' uns quefes casi sempre animats sòls del pròpi interès.

¡Quan distint es lo patriotisme dels catalans del Bruch y dels que avuy malament s' anomènen fills de Catalunya y ab ses divisions y discòrdies fan la desventura de sa Pátria! Però també ¡quan diferents son los fruyts d' un y altre patriotisme! Los uns son de glòria, que servèix d' aureòla als hèroes; los altres son de vergonya, que acompanya als que s' han deixat pèndre sa llibertat y permèten que 's mercadèji ab son honor.

2 de Juny de 1892.

LO VER REGIONALISME

I

Lo 9 del passat maig, doná una conferència sobre ***Religió y Regionalisme***, en la "Acadèmia Catòlica de Sabadell„, lo Conciliari d' aquèsta y eminent propagandista catòlich, Rvnt. Dr. D. Felíu Sardá y Salvany.

Com ja digué al donarne compte nòstre apreciable company d' aquèlla ciutat, ***Lo Catalanista***, fou tractat tan important tema, "ab la inflexible llògica y admirable naturalitat„ que son acostumades en lo conferenciant, però també cregué notar lo colèga en lo treball del Dr. Sardá, "alguna apreciació equivocada respecte a la verdadera marxa del catalanisme en la actualitat.„

Nosaltres havèm llegit ab detenció la esmentada conferència, que s' ha publicat imprèsa y ha tingut la deferència

d' enviarnos son autor: y, a part de la satisfacció inmènsa que 'ns ha proporcionat, no havèm pogut mènos de reconèixer en ella fundat motíu pera lo que 'n digué nòstre colèga sabadellès, referent a una equivocada apreciació sobre la marxa del catalanisme.

Abans de passar a demostrar això últim, volém fer constar que es justíssima y motivada la satisfacció que 'ns ha proporcionat la lectura de la conferència del Dr. Sardá, puig que ella nos ha donat la convicció de que 'l regionalisme tenia un fervoros y decidit defensor en 'l ilustre y popular propagandista. Ell es regionalista convençut; puig demòstra conèixer a fons nostre sistèma, ben al reves de molts que se 'n dihuen partidaris per mòda ò per conveniències de partit: y perque 'l conèix a fons, lo defènsa ab entussiasme. Despres de pintar lo sentiment de pátria ab frases eloqüentíssimes, parla d' aquèsta manera: "Dit això, se comprèn fácilment lo que té de llegítim y de sant y de sagrat y de eminentment cristiá lo Regionalisme, que avuy en mitj del general esceptisme que devora còm corch les modèrnes generacions, oferéix, a manera de flor que naix èntre runes, belles

esperanses de restauració social a la gastada y decrèpita Europa. Catalunya, sí, ab entussiasme podèm aqui proclamarho, ha sigut un dels pòbles que més aviat han sentit sobre sos esmortuits restos aquèix alè de resurrecció: en son camp de despulles sèmbla, a fè, havèrse deixat oir còm en lo que 'ns descríu Ezequièl, aquèll crit de ***Ossa arida, audite verbum Dei***, de que 'ns parla l' esmentat Profeta. Ab sa refloreixent literatura, ans que ab rès més, ha donat les primeres senyals de vida aquèix Llátzer que semblava ja mòrt, no de quatre dies còm lo del Evangèli, sinò de quatrecents anys. A les flors y gales de la poesia, han seguit ab igual amor y perseveráncia les investigacions severes de la arqueologia y de la història, y a èixes, últimament, les més frèdes, sí, però més sòlides y macisses de la reconstitució administratíva y política, quals primers vagits acaben de deixarse oir, ab general alegría, desde la vehina ciutat de Manrèsa, que ara còm en temps de la Reconquesta, está destinada a ésser tal vòlta nòstra Covadonga.„ ¿Quí dubtará que 'l que axó escríu es regionalista de còr? Nosaltres no ho dubtam pas, y perquè coneixèm les grans dòts y les

grans virtuts que adornen a la persona que aixis parla, estam verament orgullosos de podèrla contar èntre 'ls defensors de nòstres doctrines, esperant moltíssim de sa ilustrada y decidida acció pera lo triomf d' aquèstes, que será 'l triomf de la Fè y de la Pátria.

Però, despres del párrafo transcrit, diu lo Dr. Sardá: "Mes,.... aquèix simpátich moviment regionalista, tal vòlta destinat per Deu a remòure un dia ab ses vibracions fins les entranyes més íntimes del nòstre pòble, ¿es avuy per avuy tal còm té drèt a desitjarlo lo bòn fill de Catalunya, y còm té drèt a exigirlo lo religiosíssim passat d' aquèixa tan desditxada còm benvolguda pátria?„ Que no, respòn lo conferenciant: y més avall, parlant dels que sostenen la propaganda catalanista, diu, "......En pòchs, en poquíssims, en casi cap he vist la afirmació clara y crüa de que lo regnat social de Cristo nòstre Deu y Senyor deu ésser la pedra angular y lo primer fonament de la futura restauració catalana.„

Hèm de comensar nosaltres acceptant totes les conclusions, que sobre lo que dèu ser lo verdader catalanisme, conté la conferència del Sr. Sardá, còm estam se-

gurs les acceptarien la inmensa majoria dels catalanistes, ò sia los que pera ser bòns catalanistes, comènsen per ésser catalans de debò, còm desitjava lo venerable mèstre en Milá y Fontanals. Perquè, creyèm nosaltres, còm l' eminent Conciliari del l' Acadèmia Catòlica de Sabadell, que ser catalanista "no vol dir sòlzament parlar y escriure molt be y ab gran correcció y purêsa l' idioma catalá„, perque ab nòstre Camps y Fabres, pensam:

¿Que val, que val que torne la melodiosa parla
D' en Jaume y Muntaner, d' en March y Cabestany
Si dels antichs la pensa n' escarnufam, burletas,
Y dels dictats dels pares ne motejam enguany?;

y perque sabèm que, còm diu lo mateix;

No son tan sols la patria, los camps que 'ns han dat palla
Pel bressolet, y 'ns guardan las cendras dels parents;
La patria es l' esperit que 'ls vells nos trameteren,
Com la vinclada herencia de tots llurs sentiments.

Que nosaltres som catalanistes d'aquèsta faysó, còm ho es lo Dr. Sardá, no ho dubtará pas aquèst, si 's ha près la molèstia de llegirnos alguna vegada, y perquè sabèm que al defensar lo catalanisme que defensam, no anam sòls, sinó molt ben acompanyats, es per que no podèm estar

conformes ab l' afirmació de que *casi cap* catalanista proclami lo regnat social de Cristo, que dèu ésser la pedra angular de la futura restauració catalana. No sabèm si 'l Dr. Sardá haurá seguit tant còm nosaltres la propaganda catalanista que 's fa en nòstres dies, ni si haurá tractat de pròp los divèrsos elements del catalanisme. Nosaltres, que de temps venim fent una y altra còsa, tot suposant la seva afirmació filla del bòn zèl y del gran amor per Catalunya que té l' escriptor, creyèm que sense escrúpol podria aquèlla formularse en sentit contrari, dihent que son poquíssims los que 's diuhen catalanistes y no reconèixen tots los drèts de Deu y de sa iglésia.

Que d' aquèts n' existèixen per desgrácia nòstra, devèm confessarho, per que sempre hi ha hagut llops que s' han disfressat ab pell d' ovèlla; però sobre que aquèts pòchs no es fácil que puguen malejar una causa que pòt viure tan sòls al escalf de còrs verament catalans, còrs sencers, honrats y, còm a tals, cristians, creyèm que la maldat de les doctrines que defènsen, més perilloses per nosaltres que les ocasionals de nòstra actual situació, han de contribuir a que 'ls bòns

catalanistes s' apressurin a proclamar ben esplícita y clarament sos nòbles y honrats ideals, pera no confóndres ab los que, tot pretenent salvar a Catalunya, podrien empresonarla "ab lo grilló de fèrro del error y del pecat.„

Sí: la inmènsa majoria dels catalanistes son ben catòlichs, tant còm desitja lo Dr. Sardá y ab ell nosaltres; y pòchs, tan pòchs que s' assenyalen ab lo dit, los que desprecien ò no donen la importáncia deguda a lo que significa 'l segon mot del lema de nòstre renaixement literari. Lo que hi ha es, que tocant a la prempsa, la catalanista, còm a dedicada a la defènsa d' una causa política y social, per més que está íntimament lligada ab la Religió, no 's dedica especialment, en sa majoria, a defensar los interessos d' aquèsta, per què en la lluyta cotidiana que dèu sostenir ab tots los partits, no se la combat en aquèst terrèno, en general, y si en l' altre. Però sempre, salvant unes contadíssimes excepcions, que encara no 'ns ocuparien una ratlla, sempre defènsa doctrines que están en perfecta armonia ab les ensenyanses que 'ns dona ***la veu més autorisada de la terra***, còm anomená un conegut catalanista a la de la Santa Sède.

Exemple es de lo que dihèm lo mateix setmanari sabadellènch, que havèm anomenat al principi, y qual bondat reconegué 'l Dr. Sardá. Exemple es d' això lo "Céntre Catalá„ de Sabadell, que meresqué llohanses també del ilustre publicista, y que, en una festa que ha celebrat no fa molt, nos ha donat nòva pròva dels sentiments religiosos que professen sos indivíduos, tenint a son costat lo President al Rector de la població y al Pare superíor dels Escolapis, havent llegit també un treball altre Pare d' aquèsta ordre. Si los anomenéssem y repasséssem, veuríem que les poquíssimes excepcions, a que 'ns hem referit, son allá hont mènos sèmbla que pòt arrelarhi lo regionalisme, per dominarhi hábits cosmopolites, y ahont, per tant, les costums son més desnaturalisades de nòstre carácter; ahont, podriem dir, més ofegada per la invasió d' elements estranys se tròba la idiosincrásia catalana. Veuríem que tots los periòdichs catalanistes que 's publiquen en les poblacions subalternes, están perfectament dintre les ensenyanses de la Iglésia, y trobaríem que en casi tots hi colabora algun eclesiástich. Sòls dirèm que 'l setmanari catalanista més vell, *La Veu del*

Montserrat, que 's publica a Vich y conta 15 anys d' existència, té 'l lema *Pro aris et focis*, aixis còm lo que avuy podèm dir que es lo portantvèu més autorisat del Catalanisme, *La Veu de Catalunya*.

II

No fa més que interpretar los sentiments y les conviccions dels catalanistes —y ho dihèm aixis perquè serien tan pòchs que no merèixen ser tinguts en consideració los que no hi estiguessen conformes,—quan diu lo Dr. Sardá y Salvany: "Catalunya restaurada ha d' ésser la Catalunya de Cristo, perquè Catalunya fins al temps de sa últíma decadència may fou altra cosa que Catalunya cristiana. Y havèm de volèrla semblant en tot als nòstres lliures avis, no semblant a sos presents opressors y vilipendiadors.„ Expressant aquest mateix sentir dèyem, en la vetllada dedicada als delegats de la *Unió Catalanista*: "Y un prech faré encara als indivíduos de la *Unió*, y es que sempre s' inspirin en l' esperit de nòstres

avis, perquè, còm nos ha dit a la tarde lo Sr. Guimerá, devèm descubrir los fonaments del antich casal de nòstra pátria pera reedificarhi 'l nòu. Y en èixos fonaments, es pedra angular la Fè, puig lo verdader patriotisme sense ella es inconcebible; millor encara, es estèril.„ Inspirat d' aquèsta manera es còm entenen lo regionalisme la inmènsa majoria dels catalanistes, perque es evident a tots que 'l volèrlo divorciar de la idèa religiosa, seria arrencar les arrèls del arbre de nòstre renaixement, que 's nudrèix de la tradició, y la nòstra tradició es essencialment cristiana.

Però s' ha d' atendre a que l' aspiració regionalista, no es una aspiració purament religiosa, sinó que la nòstra doctrina se dirigèix a una reivindicació polítich-social, y còm que reivindicació supòsa restitució de quelcom de que som desposseهits, natural es que al demanar la recuperació de lo perdut, se vulga això de la mateixa naturalèsa que era abans, ò no seria tal reivindicació. Y còm que lo que nosaltres havèm de reivindicar era fruyt del esperit cristiá, y 'ls mèdis dèuhen correspòndre als fins; d' aquí que nóstre regionalisme dega ser informat

del esperit cristiá per arribar a la recuperació de les lleys y organismes cristians de que som despossehits, que han de ser *essencialment* iguals als que 'ns furtaren. Tenim, dònchs, que 'l regionalisme, si be no es aspiració purament religiosa, dèu, no obstant, estar informat per 'l esperit religios de nòstres avis, ò sia l' esperit cristiá.

D' aquí se seguèix que en les lluytes que pera son desenròtllo ha de sostenir la idèa regionalista, en les que no 's vèu comunment combatuda en lo terrèno religios, però sí sempre en lo polítich-social; dins aquèst darrer ordre d' idèes haja de defensarse quasi exclusivament, però sempre sostenint doctrina ortodòxa y moltes vegades fins presentant còm sos millors arguments ensenyanses de la Iglésia. Essent cèrt que aixis se fa, salvant les poquíssimes escepcions que senyalárem, trovam injustificada l' acusació que al nòstre regionalisme se formula de ser pòch religios.

Quan una acusació aixis ve dirigida de part de persona tan respectabilíssima còm lo Dr. Sardá y Salvany, devèm suposarla filla d' un zèl plausible, sí, però extremat per la falta de consideració en

la circunstáncia d' oportunitat. Aquèts dies ho havèm vist notòriament, En lo nombre corresponent al 9 de juny, de la excelent ***Revista Popular***, secció de ***Bibliografía***, acusa 'l Dr. Sardá rebuda del opúscol que ab los discursos de D. Ramon Picó y Campamar y de D. Josèph M. de Pereda, llegits en los Jòchs Florals d' enguany, publicá ***La Veu de Catalunya***, dedicanthi aquèstes paraules: "Son indudablemente de lo mejor que se ha oido en tales actos desde que empezaron éstos (los Jòchs Florals) á celebrarse en nuestra patria. La nota Religiosa, empero, la nota franca y sinceramente católica no es la saliente en ellos, como á nuestro pobre entender debiera serlo para corresponder á lo que exige el glorioso pasado de Cataluña y á lo que significa el tan simpático como conocido lema de la poética fiesta ***Patria***, ***Fides***, ***Amor***.„ En tot lo treball del Sr. Picó, ressalta no obstant la més pura doctrina ortodòxa, aixis còm en lo del Sr. Pereda, perque aquèixos escriptors no havien de fer allavòrs traició a sos profons sentiments religiosos, en moltes y públiques ocasions demostrats. Però no cal que 'ns esforsèm; si 'ls discursos dels Jòchs Florals de

aquèst any haguessen enclòs lo més petit concepte antirreligios, si no haguessen estat informats del més pur esperit catòlich, la honrada y rectíssima conciència del Dr. Sardá no li hauria permès deixarho passar per alt, devèntsen ocupar, y'ns hauria senyalat l' error. S' acusa als discursos de que la nòta religiosa no siga la dominant en ells; però no se 'ls acusa de que siguen antirreligiosos, ni tampòch de que no estiguen inspirats en lo critèri catòlich. Aquí, còm ja hèm indicat, no se aten a la circunstáncia d' oportunitat; y, per tant, als temes escullits, atenent èixa circunstáncia, per los escriptors. S' olvida 'l verdader carácter, que hèm tractat de definir més amunt, del regionalisme catalá, y que es lo més llògich escriure sobre matèries polítich-socials ò qualsevòl altre ram de les ciències, ò de les arts, etc., sense que en lo curs del treball ***hi domini*** la nòta religiosa; perquè allí está complèrtament fòra de llòch, es inoportuna, però sí basantse en doctrina ortodòxa y fins en lo més pur y entussiasta sentiment religios.

Una pròva per acabar de evidenciar lo que venim sostenint nos oferèix lo mateix Dr. Sardá, en la mateixa revista citada.

En lo nombre corresponent al 15 del passat y baix lo títol de ***Religion* y *Regionalismo***, s' ocupa 'l reputat escriptor de un profon discurs llegit per lo regionalista navarro D. Artur Campión en lo Círcol Regional Tradicionalista de Pamplona. Aplaudèix sens reserva lo Dr. Sardá èix discurs, qual tema fou que 'l regionalisme dèu ser ans que tot catòlich, y 'l tròba complèrtament ajustat a sa manera de sentir, però afegèix més avall: "No podemos insertar en nuestro reducido Semanario este Discurso, ***ni es la índole de él ceñida en todo á la esfera de nuestra Propaganda***." ¿Què se 'n desprèn de les paraules subrayades? Que 'l discurs del Sr. Campión, a pesar de dominar en ell la nòta religiosa, per sa índole hauria sigut importú en la ***Revista Popular***. Perquè aquèsta está principalment dedicada a la propaganda religiosa y no a la regionalista, estant, però, conforme ab los principis regionalistes, de lo qual nosaltres ja estam satisfets, encara que per sa ***índole*** no 's puga dedicar activament a la propaganda de nòstres doctrines polítich-socials. Es a dir, igual a lo que sostenim respecte a la prempsa y escriptors regionalistes, que ,encar que

catòlichs sincers, no podèn, per sa *indole*, dedicarse activament a la propaganda religiosa.

Ademes, si havia d' aplicar lo Dr. Sardá al Sr. Campión aquèll principi de que sòls es bò allò en que hi domini la nòta religiosa, deuria reprovar molts altres treballs de carácter regionalista del ilustrat escriptor navarro, còm seria 'l discurs de grácies llegit en los Jòchs Florals de 1891, en què, apesar de la reconeguda religiositat del autor, no 's tracta de religió per no entrar en lo tema escullit; lo que no impedèix que 'l regionalisme del Sr. Campión siga profonament catòlich, còm ho reconèix lo Dr. Sardá, y, junt ab nosaltres, espera que dèu ser lo deslliurador de nòstres pátries regionals, á fi de que aquèstes puguen tornar a donar dies de glòria a sa mare comuna la gran pátria espanyòla.

Juny de 1892.

US DE LA LLENGUA CATALANA

ALS SENYORS ADMINISTRADORS DE LA
CONFRARIA DELS SANTS MÁRTIRS
PATRONS DE MANRESA

Desde que inaugurárem lo Setmanari Catalá, havèm defensat ab especial empènyo la nòstra parla matèrna de cèrtes manies que, fòra del us familiar y verbal, la tenien còm si no existis, y, per lo que tòca a nòstra ciutat, ab satisfacció consignam que alguns resultats havèm obtingut. Convençuts de lo que digué nòstre poèta, que "pòble que sa llèngua còbra—se recòbra a sí matèix,„ nosaltres que pera recobrar la pátria treballam, havém procurat principalment fomentar lo restabliment de nòstra parla en lo llenguatge escrit, y en especial pera aquèlls escrits de cèrt carácter públich, a fi de lograr desvanèixer la preocupació,

que era molt comú fins ara, de que no 's podia agafar la ploma sens escriure la llèngua de Castella. L' exemple hi fa molt en aquèstes còses, y sòls a aquèst, que no a altre mèrit de nòstra inexpèrta propaganda, devèm atribuir que s' haja iniciat a Manrèsa, una corrent de simpatia a nòstra llèngua, que 'ns ha proporcionat la satisfacció de vèurela usada bastant sovint en divèrsos imprèsos de carácter privat y públich, lo que de molt temps no se havia vist en nòstra ciutat.

Creyèm ara arribada l' ocasió de dirigirnos als senyors Administradors organissadors de la festa major que pròximament celebrarèm, pera exitarlos a que adoptin còm a llèngua oficial pera 'ls documents y actes de dita festa, la llèngua dels manresans, que es la catalana. No es que de la redacció d' uns programas, y y d' uns sermons en catalá, cregam que 'n depèn la salvació de Catalunya ni molt mènos; sinó que sobre això y particularment ab referència a la festa major, subsistèixen encara algunes de les preocupacions a que 'ns referíem, que es necessari desvanèixer del tot, Per això escrivim aquèstes ratlles pera 'l públich, però dedicantles als Administradors.

Coneixèm a aquèstos y ab sa amistat nos honram, y no creyèm que 's deixin portar d' aquèlles preocupacions esmentades, ans be, per llurs honrades conviccions, los suposam entussiastes aymadors de tot lo catalá, de tot lo que duga 'l sagell de la pátria; volèm suposarlos conformes ab lo que sobre la parla matèrna hàn expressat paraules més autorisades que les nòstres: "...Y per axò, Senyora, sou vinguda a escoltar amorosament los accents d' aquèsta llèngua no forastera, ni exòtica, sinó espanyòla y nèta de tota taca de bastardia. Vòstre generos y magnánim esperit comprèn que la unitat dels pòbles es unitat orgánica y viva, y no pòt ser aquèixa unitat fictícia, verdadera unitat de la mòrt: y comprèn també que les llèngues, signe y penyora de raça, no 's forjen capritxosament, ni s' impòsen per fòrsa, ni 's prohibèixen ni 's manen per la lley, ni 's deixen ni 's prènen per volèr, puig rès hi ha més inviolable y més sant en la conciència humana, que 'l *nexus* secret en que vihuen la paraula y 'l pensament. Ni hi ha major y ensemps més inútil sacrilègi que pretendre engrillonar lo que Deu ha fet espiritual y lliure: lo vèrb humá, resplandor dèbil y mitj

esborrat, però resplandor al fi, de la paraula divina„...(1).—...“Jo sento a vòltes catalans que dihuen, que la llèngua si no es lo de mènys per la vida d' un pòble, no passa de ser condició purament accidental. Dònchs hèm de dir y repetir ben alt que la llèngua es lo de mès, que la llèngua es lo monument més autèntich d' un pòble, la encarnació més viva d' una nacionalitat; que la llèngua es de totes les òbres y de totes les institucions, patrimòni secular d' una raça, la que pòrta més fòrtament grabada la sagrada senyal de son carácter; y es casi una vulgaritat afirmar que 'l gèni de la llèngua es la imatge més faèl del gèni nacional„...(2)—...“¿Còm s' explica que, mèntres que pera els hòmes d' Estat de Bèlgica y Áustria es un pas de progres lo donar carácter oficial als idiomes regionals, a V. li inspiri indignació ò ganes de riure que hi

(1) «Parlament de gracias» del mantenedor don Marcelí Menendez y Pelayo, en los Jóchs Florals de 1888, als que hi assistí S.M. la Reyna regent d'Espanya, Comtesa de Barcelona.

(2) «Discurs» llegit en la festa dels Jochs Florals de 1887, per lo president del Consistori. Rnt. D. Jaume Collell.

haja qui pretenga que en les escòles y en los tribunals de Catalunya se emplèi 'l català, y que conèguen nòstre drèt los que están obligats a aplicarlo cada dia? — Tractantse de persones igualment ilustrades, aquèsta divergència no pòt náixer sinó de la distinta atmòsfera en que respectivament viuhen. A Espanya, y sobre tot a Madrid, lo concepte del govèrn de una nació, no sòls es distint sinó oposat al que 's té a Brusselas y a Viena. Allí 's crèu que 'ls mèdis se han de subordinar al fi, y aquí creyèm que 'l fi se pòt sacrificar sens escrúpol als mèdis. Allí 'ls govèrns procuren la felicitat dels pòbles per mèdi de la realisació de la justícia, que es lo fi de les societats humanes. Aquí 'ls govèrns procuren complaure als amichs y assegurarse en lo podèr, sens reparar en los mèdis, atropellant la justícia sempre que ho consideren necessari pera llurs fins...„(1).

Los Administradors de la festa major están ò no están conformes ab èixos prin-

(1) «"El Regionalismo,, por D. Juan Mañé y Flaquer, 1887.» Cartas dirigidas desde 'l "Diario de Barcelona,, al Exm. Sr. D. Gaspar Nuñez de Arce.

cipis sobre la llèngua catalana. Si no hi están, vèjen si tenen pròu ánimos per impugnarlos. Però no, nosaltres tenim casi la certèsa de que hi están conformes, perque sabèm que a amor patri, a estimació per tot lo nòstre, no vòlen que ningú 'ls guanyi. Mes, devèm recordarlos aquèll refran, no mènos exacte per ser castellá: *obras son amores, que no buenas razones*. Dònchs si crèhuen que "la llèngua es lo monument més autèntich d' un pòble„, si còm a tal estimen a la matèrna, están obligats a practicar l' amor que li mènen, a traduhir en òbres l' afecte que per ella senten y dèhuen sentir, si vòlen conservar la fidelitat deguda a la pátria. Qui estima a sa mare, dèu procurar honrarla sempre; aixis practicará l' amor filial. Qui estima a sa pátria, l' ha d' honrar sempre també, essent patriòta práctich: y una de les més belles maneres de practicar lo patriotisme es honrar a la que es "encarnació més viva de la nacionalitat„ la parla matèrna. "Y 'ls qui no saben ò no vòlen convèncers d' aquèsta veritat, aquèlls que en èst punt del llenguatge están disposats a ferhi, desgraciadament hi fan cada dia cobardes tranzaccions, que son pera la pátria criminals

traicions, que vèjen lo que 'ls diu l' història, que 's miren la pòbre Polònia, ofegada pel jou opressor de Rússia y veurán que 'l volèr matar la llèngua dels pòbles esclavisats ò de les nacionalitats confiscades, han sigut sempre la parricida tasca, la sempitèrna porfia dels tirans„...(1).

¿Y de quina manera 'ls bòns fills de Catalunya han d' honrar a sa llèngua? Cèrtament que no será pas arreconantla, còm si 'ns avergonyíssem d' ella, y en son llòch empleantne un' altra d' enmatllevada, ò lo que es pitjor, imposada. De aquèsta manera nos faríem solidaris de les injustícies de que parla en Mañé y Flaquer; injustícies còntra la mare pátria admèses y sostingudes per sos mateixos fills. Això farán los senyors Administradors de la festa major si persistèixen en la preocupació que ja ratlla en *cursilería*, d' emplear pera 'ls documents y actes indicats la llèngua oficial, forastera pera los catalans, comèten les "cobardes tranzaccions que son pera la pátria criminals traicions.„

Però ¿quines rahons hi ha pera tenir de

(1) Móssen Collell, discurs citat.

emplear pera 'ls programas y sermons de festa major la llèngua oficial y no la del pòble? Ara que fins los absurdos se defènsen, encara no havèm vist sostenir aquèst; però si 'ls senyors Administradors vòlen practicarlo, devant de les premises que deixam sentades, y si no vòlen caure en ses conseqüències, molt convenient nos apar que expòsin los seus motíus. Pera lo que venim sostenint l' alegar la costum no té cap valor. A més de que en moltes poblaciótns la costum s' ha trencat ab molt bòn acèrt, tornant al us de la llèngua catalana, y a Manrèsa mateix se han fet algunes festes y recentament en les de la Confraria de la Santa Crèu, lo que no fou motíu pera que resultessin mènos solèmnes y concorregudes que altres anys. Ni pera 'ls actes a que venim referintnos hi ha cap lley que 'ns impòsi l' idioma oficíal. Se dirá, tal vegada, que los senyors Administradors han de convidar a les dugues o très dotzènes de empleats castellans que hi ha a Manrèsa. Però, ¿pera quí 's fa la festa? Pera aquèstes persones que no entenen lo catalá ò pera los vint mil manresans qual llèngua es la catalana? Mes apesar de tot, som partidaris de que 's tinguen totes les cor-

tesies degudes, y, si convé, més de les degudes; però la cortesia no té d' arrivar al servilisme, qu'es pagar voluntáriament humiliant tribut a la llèngua forastera, faltant a sagrats devèrs. Los senyors Administradors cumplirán còm a bòns patricis, adoptant pera les festes que han d' organisar la llèngua de la têrra, y ensemps cumplirán cortèsment ab los empleats castellans convidantlos per mèdi de unes comunicacions en castellá. Això 'ls ho aconsellam nosaltres que som catalanistes; però 'ns agrada cada còsa en son llòch, trobant admirable la llèngua de Cervántes pera 'ls castellans, però molt injust que vulga imposársen a nosaltres; y encare més indigne que alguns catalans fomentin aquèsta imposició.

Son moltes les rahons que podríem exposar encara y 'ns deixam al tinter per falta d' espay, però que si es precis, anirán eixint. Mes encara que la nòstra trassa es pòca, convençuts de que defensam una cosa justíssima que per sí sòla 's defènsa, nos sèmbla que haurá bastat lo dit pera que ho entenguen los senyors Administradors, a qual inteligència è ilustració reconegudes no s' haurán escapat

los poderosos motíus que tenim en nòstre favor.

Y al tramètre a dits senyors, la expressió de nòstra amistat, los suplicam que nos evitin lo disgust de havêr de fer constar que també ells s' han fet culpables de la traició a la pátria y a llurs pròpies conviccions.

Juliol de 1892.

REGIONALISME GALLEGO

I

Una important manifestació del moviment regionalista que s' opera èntre nòstres germans de la simpàtica Galícia, de póch ha s' ha efectuat, y be merèix que 'n parlèm quelcom, en que no siga més que pera donarne lleugera idèa a nòstres lectors. Important manifestació hèm dit, y no per lo que es en sí mateixa, sinó per la personalitat de son autor y per lo llòch en que 's desenrotllá. En efecte, no estam acostumats a sentir parlar de regionalisme desde les càtedres de les Universitats, y per axò 'ns sorprengué agradablement lo discurs que en la de Santiago feu, ab motíu de 'l obertura del curs acadèmich de 1892-93, lo dòcte catedràtich D. Alfrèd Brañas, escullint per tema "la crisis econòmica en la època present y la descentralisació regional„. Conegut ventatjosa-

ment lo senyor Bráñas còm a gran mestre en èixes matèries y còm a campió decidit y autorisat del regionalisme gallègo, no es estrany que defensas brillantment importants conclusions regionalistes y que logras produhir fonda impresiò en l' ilustrat auditòri que pera l' obertura del curs s' havia congregat.

No anam a fer un estudi de la òbra del Sr. Brañas; des de la publicació de son llibre *El Regionalismo*, sabèm que, ab lleugeres diferències d' apreciació, en lo fondo sentim d' igual manera los principis que ell y nosaltres defensam. Donarèm sòls una idèa d' èix discurs, a fi de copiar despres les conclusions, que son per demes interesants.

Parla l' ilustrat catedràtich gallègo, de les opinions de divèrsos economistes sobre l' orígen de la qüestió econòmica, y conclòu ell que aquèll no es altre que la centralisaciò.

Mes la centralisació, diu, no ha sigut fins avuy pròu apreciada en sa inmènsa trascendència y en la verdadera significació del concepte. Generalment se supòsa que no hi ha més que dues formes de centralisació: la *política* y la *administrativa*. Grave error: la centralisació es

una idèa abstracta; per tot ahont existèsca *concentració* de fòrses, *direcció* única, *agrupació* en un punt determinat, en una classe social ò en un círcol molt petit, de lo que es comú als demes punts, classes ò círcols; ahont se vèja *unitat* absorbent, *monopoli* absolut ò relatíu, y subjecció ò esclavitut de lo que per sa naturalèsa es variat y múltiple, a lo uniforme, igualatari y cosmopolita, allí existèix, allí hi ha *centralisació*. Lo fenòmeno, afegèix, es un sòl, absolut, universal: les formes son múltiples y variades: aquèll sòls es perceptible en sa total y suprèma interioritat per inteligències analisadores y per investigadors conciençuts è imparcials; aquèstes se conèixen y senten per tot y per tota classe de persones, fins per les que no reflexionen ni mediten sobre l' íntim enllas y la misteriosa esséncia que las unéix.

Per això supòsa despres lo senyor Bráñas que 'ls quatre principals gèneros de centralisació sòn: la política, la administrativa, la econòmica y la fiscal.

La centralisaciò política, diu lo senyor Bráñas, repetint la que dona en la seva òbra *El Regionalismo*, es la concentració de la soberania, la qual se reserva

exclusivament lo Govèrn dirècte dels pòbles, sense concedir a aquèts aquèll grau d' independència que requerèix la gestió més eficas y atenta dels negòcis d' interes local. La administrativa es una conseqüència de la política y 's referèix a la concentració dels servèys públichs que l' Estat reglamenta y dirigèix subjectant a la tutèla de les autoritats y oficines centrals los funcionaris, les oficines y 'ls servèys de les províncies y 'ls municipis. La centralisació econòmica, influida y fins provocada moltes vegades per les dues anteriors, consistèix en los monopòlis agrícola, fabril, comercial, monetari y del crèdit, exercits en perjudici de les classes mitjes treballadores en general y de la fabril u obrera en particular. La fiscal, mantinguda necessáriament per lo règiment polítich, consistèix en la inclusió de tots los gastos è ingressos comuns y pròpis de les regions y municipis en un pressupòsit general al que han de subjectarse les agrupacions regionals ò provincials, encara que en realitat ingressin més de lo que gastin.

II

Es evident que molts, particularment los polítichs a la madrilènya, al parlar de descentralisació la entenen no més que en lo reduhit concepte de administrativa, perquè s' imaginen un Estat artificial, y les províncies y municipis simples divisions artificials també, filles del capritxo del llegislador.

No ho enten aixis lo Sr. Brãñas, segons manifestá en son discurs d' obertura de la Universitat de Santiago de Galícia. No es la descentralisació, digué, un jòch artificial dels podèrs constituits; no n' hi ha pròu ab concedir al municipi y a la província, considerades còm a simples divisions administratives, aquèlla autonomia necessária pera descarregar al podèr central de cuydados y responsabilitats baix las quals sucumbèix; sinó que es necessari donar més amplitut a aquèsta *descentralisació*, regoneixent còm a organismes vius, subordinats, però lliures dintre del Estat, a aquèixes agrupacions de mu-

nicipis ò *comunes*, que 'n dihèm *regions* ò *provincies naturals*.

Y hèus aquí ja plantejat tot lo problèma regionalista; hèus aquí que 'l senyor Bráñas se presenta ja fugint del fals concepte d' aquèlla descentralisació administrativa de que tant se n' ha parlat en los llibres, que ha format part d' alguns crèdos polítichs, y que, per sa base errada, ha fet més mal que be a la bòna doctrina. No; la descentralisació tè de practicarse fonamentantla en les comarques naturals, en les antigues nacionalitats que encara vihuen, per més que no tinguen existència en l' ordre polítich constituit; lo senyor Brañas ho ha comprès be, y aquèst es un de sos millors mèrits.

Aquèstes regions son en mon concepte y en lo de molts, diu, entitats *nacionals*, perquè a mès de la demarcació geográfica, del llenguatje, de la rassa, de les costums y de les tradicions que li son pròpies, tenen la conciència, la persuassió íntima de la seva personalitat jurídica y de que formen un tot perfecte y diferent de les altres agrupacions que 'ls hi son complèrtament estranyes. Còm se vèu, aquèst es regionalisme pur; lo senyor

Bráñas es un verdader company nòstre.

Ho confirmen ademes los hermosos párrafos que dedica a la revista de les diferentes nacionalitats que encara lluyten, ò que subjugades y dominades procuren de tots mòdos manifestar sa vitalitat en la forma que 'ls hi es possible; en los que defènsa, còm nosaltres, la idèa de que 'l vici del *unitarisme* ha portat còm a consequència natural la mòrt jurídica y política de les antigues *provincies regionals*, ò *nacionalitats*, còm ne dihèm nosaltres referintnos a les de la Corona d' Aragó, en sa convicció de que part, gran part del mal deriva del cessarisme despòtich y del individualisme democrátich, y en ses frases referents als polítichs, al caciquisme, al parlamentarisme en general.

Però per si això no fos encara pròu, vèjes còm acaba aquèsta materia:—"Encara están molt lluny los pòbles europèus de disfrutar de l' aura suáu de la llibertat verdadera: floten encara en la atmòsfera los micro-organismes del despotisme gubernamental y del socialime pagá. Lo ayre que respiram no pòt sanejarse ni purificarse mèntres no 's regonèsca la personalitat jurídica de les regions dintre de cada estat nacional, y no s' esborrin

aquèixes línees arbitráries de les divisions administratives pera substituirles ab los límits indelèbles trassats per la Providència, conservats per la Naturalèsa y respectats per la Història.„

Evidentment lo regionalisme merèix molt be del ilustrat catedrátich gallègo. Qui de tal manera escríu y de tal mòdo 's manifesta, es un regionalista convençut, sense cap mèna de dupte. Voldriem tenir espay pera poder fer un análissis complèrt de tot son discurs baix lo punt de vista purament econòmich, puig demòstra grans coneixements presentar una qüestió de sí més aviat árida, d' una manera agradable y entretinguda; mes en la impossibilitat de ferlo, creyèm que ab lo que hèm dit n' hi ha pròu pera donar a compèndre al públich catalá les brillants qualitats científiques è independència de critèri que adornen al senyor Bráñas.

Si disposássem de pròu espay, despres d' havèr dónat a conèixer al senyor Bráñas còm a convençut y valent regionalista y ensemps donar a nòstres lectors testimòni del regionalisme gallègo per mèdi de lo que ha dit son portantvèu més autorisat, nos plauria també presentarlo còm a gran economista que es y manifes-

ta en lo discurs que 'ns ocupa. Mes, pera nòstre intent bastará, despres de lo dit, que 'ns ocupèm de la preciosa Conclusió del mentat discurs, ab la extensió que 's merèix.

III

Havèm donat una idèa general de lo que fou lo discurs del Sr. Bráñas en la Universitat Compostelana; però al arribar a la *Conclusió*, es tant lo que 'ns encanten sos eloqüents y sentits termes, es tal la convicció regionalista que hi veyèm, que no sabèm quin párrafo escullir pera donarne mòstra a nòstres lectors. Hi ha, ademes, formulades ordenadament les aspiracions del regionalisme, y per sa analogia, ò millor substancial identitat ab lo que avuy es programa oficial del catalanisme, a fi de que 's veya la igualtat d' aspiracions èntre 'ls regionalistes de les divèrses regions, creyèm oportú trasladar íntegres dites aspiracions tal còm les formula 'l Sr. Brañas; y per tot això es que no podèm resistir al desitj de copiar tota la *Conclusió* del discurs que

'ns ocupa, recomenant sa lectura á nòstres amichs. Diu aixis lo Sr. Bráñas:

"He acabat ma difícil tasca.

„Còm tinch lo pressentiment de no tornar a pujar en ma vida a aquèsta veneranda tribuna, vull, ans de baixar sos grahons, despedirme pera sempre dels meus, dels qu' están units a mon còr y a ma ánima per los misteriosos e inefables vineles de la ciencia y amor a la pátria.

„Vosaltres, los que havèu sigut mos mèstres y ara sou mos companys, sòlament devèu considerar ésser súplica lo que pera los demes es consèll y saludable advertència, ja qu' ha arribat lo moment de descórrer lo vèl y d' aprofitar aquèsta solemnitat acadèmica pera dir la veritat clara, despullada, sens subtilèses ni distingos, pera que los veniders no 'm tatxin demá de pusilánim y covart.

„La Universitat no ha perdut del tot son prestigi; hi va havèr un temps en que èixes grans intitucions prepararen la regeneració política dels estats, oposantse al feudalisme guerrer, ignorant y bárbaro, 'l còs de lletrats, els hòmes dòctes que portaren a las Corts l' estat plá y destruiren sens més armes que les cátedres y 'ls

llibres lo podèr dels nòbles que anulava per complèrt lo dels Reys.

„Les Universitats foren desde 'l segle XII, es dir, desde son naixement, l' únich element de restauració de les llibertats populars: elles reuniren a Paris, a Bolònia, a Roma, a Salamanca no sòls a joves escolars qu' aspiraven als graus de Batxiller, Llicenciat y Doctor en Teologia y Escolástica, en Drèt y Medicina, si que també als hòmes de govèrn, als qu' intervenien en la administració pública, als funcionaris d' alta categoria, quins anaven a escoltar de viva vèu la explicació dels més savis mèstres d' Europa.

„D' aquèlls centres, coronats de glòria, protegits pe 'ls Reys, dotats de grans privilègis, sortiren los llegistes, los filosòps y 'ls doctors qu' inspiraren los millors còdichs, reformaren les constitucions, y facilitaren la entrada de les classes inferiors a les altes esferes del govèrn y de la administració dels pòbles.

„Eixa influència de les Universitats pòt dirigirse avuy en altre sentit, a pesar de la dependència ab que aquèstes se tròben dels podèrs contituits: sabut es que la joventut que assistèix á les classes universitáries s' empapa de tal mòdo de les opi-

nions è idèes del mèstre, seguèix ab tant afany ses disquisicions y análissis, s' identifica tant ab lo temperament, ab la idiosincrásia y fins ab les virtuts y defectes del que l' ensènya, qu' acaba per seguir ses petjades è inspirar despres sos actes públichs y privats ab les ensenyanses rebudes.

„Veyèu, oh digníssims companys meus, còm de les classes pòt eixirne la benéfica y fecondant sava que vigorisa y reanima 'l vell y corcat tronch de nòstres llibertats públiques; veyèu com es possible que educada la joventut, que demá 'ns espera, en los únichs principis salvadors del amor a Deu, á la familia y la patria, 's trasformi dintre un plasso no llunyá l' aspecte de les nacions, s' abandonin les preocupacions y errors que viuhen y corrompen nòstres organismes polítichs, y se sustituesca lo fantasma del gran *Estat unitari* per les realitats vivents del *Estat regional descentralisat*.

„Lo fracas de tan divèrses, experiències los desenganys rebuts, la misèria de nòstres pòbles, los mil y mil pecats comèsos per lo centralisme durant son pontificat satánich, me cònsta qu' engendra-

ren en vostra anima, còm en la meva, lo amor a lo qu' es nòstre, l' amor a lo que contituèix una part de nòstra existència, lo amor a la ***pátria petita***, qu'es base sòlida de tot civisme y de verdader amor a la ***pátria gran***.

„Lo que fa falta es valor y franquèsa pera confessar a devant del món lo que 's diu en les soletats de la llar ò en los círcols estrèts de la amistat: lo qu' urgèix es imitar a aquèlls mèstres y doctors de la Universitat de Vilna, successora de la de Cracòvia en la inmortal Polònia, que contá èntre sos deixebles al gran Copèrnich, los quals, quan la ocasió fou favorable, defensaren ab la ploma y ab la espasa los drèts de sa rassa còntra sos vils detractors: lo que 'ns convé es lo pèrdre aquèst singular carácter nebulos que 'ns aisla y 'ns fa parlar mal de lo nòstre dins de Galícia, y 'ns exalta y ens anima en la emigració ò en lo destèrro, fins al punt d' exagerar nòstres virtuts; lo que devèm fer, en fi, es ésser bòns fills y no uns malehits de Deu que reneguèm de la mare quan més nos necessita y reclama.

„Quan hi ha grans interessos que salvar, es precis deixar a un costat les conveniències locals, los egoismes y ambi-

cions, los compromisos convencionals, les adulacions al poderos y fins los beneficis en espectativa. Tot això es misèria, es flaquèsa d' ánim, es petitèsa y tonteria devant les sagrades obligacions del patriotisme, devant la majestat sublim de nòstres ideals regionalistes, devant la salvació y la llibertat de Galícia.

„Però ¿què vòlen los *regionalistes?* sento preguntar a cada pas en lo meu entorn y acas també vosaltres m' ho estáu preguntant ara.

„Se conèix que pòch nos llegèixen, que ni sisquera en fan cas, quan despres de tant com havèm escrit y parlat, encara nos pregunten qui som, d' ahont venim, y què volèm.

„Però lo Deu de la *oportunitat* se recordá de mí, per que en cap ocasió més solèmne ni memorable qu' aquèsta, podia manifestarvos ab claretat lo que volèm, que no pòt ésser altra cosa més que lo que vosaltres volèu, per que instintivament ho sentíu y espontáneament ho practicáu.

„Nosaltres los *regionalistes* VOLÈM:

1.er Que reconeixent y admetent la *unitat nacional* espanyòla, y sens per judici de la *integritat* política d' Espanya, se establèsquen dintre d' ella *dos po-*

dèrs, separats, distints, autònoms: lo PODER CENTRAL y PODER REGIONAL.

2.ᵒⁿ Que les atribucions del ***Podèr central*** se limitin: 1.ᵉʳ A representar a Espanya: 2.ᵒⁿ A les relacions internacionals: 3.ᵉʳ A la organisació del Exèrcit y la Armada: 4.ʳᵗ A les òbres d' interes general, carreteres, ferrocarrils, etc: 5.ⁿᵗ A resòldre los conflictes èntre les regions: 6.ˣᵗ A la formació dels ***Pressupòstos centrals***.

3.ᵉʳ Que 'l ***Podèr central*** exercèsca ses funcions ***llegislativa***, ***executiva y judicial*** de la següent manera: la 1.ª per mèdi d' una ***Assamblèa*** ò ***Parlament*** compòst de representants de les regions en número limitat: la 2.ª per mèdi de Secretaries ò Ministèris en lo número estrictament necessari: la 3.ª per mèdi d'un ***Tribunal Suprèm*** que ***no fallaria en última instància*** los negòcis, sinó que 's concretaria a resòldre los conflictes èntre lo ***Poder Central*** y ***Regional*** y a exigir la responsabilitat als funcionaris del Podèr executíu.

4.ʳᵗ Que 'l Podèr Regional siga 'l únich soberá dintre de cada regió pera dictar ses lleys orgániques y administratives.

5.ⁿᵗ Que 'l ***Poder*** llegislatíu residèsca a les ***Corts regionals*** formades per lo

sistèma de la representació de grèmis ò classes.

6. Que 'l P*oder judicial* siga colegiat en tots sos graus; y les causes y plets se fallin a última instáncia dintre de cada regió.

7. Que 'l P*oder executíu* se compònga d' una *dieta* d' alts funcionaris, nombrats per les Corts, ab atribucions análogues a les del P*oder* C*entral* en lo que atanya únicament als assumptos regionals.

8. Que la divisió territorial tant gubernativa còm administrativa y judicial tinguen per base los *círcols naturals y tradicionals* de cada regió.

9. Que 'ls cárrechs públichs se conferèsquen únicament als fills de la regió ò als que essent estranys arraiguin en ella, en los cassos que las lleys orgániques determinin: essent d' advertir que 'l *regionalisme* no es exclusivista, ni egoista, ni tanca les fronteres als ciutadans de les demes regions qu' ho son també del estat espanyòl. Los regionalistes condemnen y condemnarán sempre l' aplicació del famos dit de Monröe: *América pera los americans*. Aixis, dònchs, los ciutadans d' una regió pòden passar a altra y disfrutar en ella los drèts reservats als na-

turals: la nòta de *separatistes* que se 'ns llensa a la cara es una calúmnia infame que retxassam ab totes nòstres fòrses.

10. Que cada regió tinga sa *Carta constitucional*, a la que s' hi consignin los dos principis fonamentals de la *autonomia regional* y de la *unitat política del Estat espanyol*, abdos armònichs y complementaris.

11. Qu' Espanya tinga una *llegislacio general civil*, *penal*, *mercantil*, *administrativa* y *fiscal* ab carácter supletòri, a una *llegislació especial* de cada una de les regions en que l' Estat se dividèsca.

12. Que cada regió puga tindre *Instituts armats* pròpis.

13. Que la acunyació de la monèda siga regional, però ab arreglo a un tipo únich convingut ab les demes regions y ab los tractats internacionals.

14. Que la llèngua regional siga d' ús potestatiu, especialment entre'ls naturals.

15. Que 'l *regionalisme* triomfi per la evolució. Lo regionalisme no pertenèix a cap partit polítich, ni accepta una forma determinada de govèrn. A Espanya es d' un còp *monárquich* y *poliárquich*: lo mateix li fa que siga la dinastia reynant

ò altra espanyòla la que accepti ses conclusions, ò que ho siga una *república* ò una monarquia *electiva*. Lo *regionalisme* no tòca a la *forma* sinò al *fondo* de la gobernació dels Estats.

16. Que 's conservin les mellors relacions èntre la Iglesia y l' Estat, però posantse d' acòrt lo Podèr Central ab lo Pare Sant, a fi de que les dignitats y prebendes eclesiástiques recayguen en naturals de cada regió, y la dotació de Cult y Clero s' armonísi ab la nòva organisació regional.

„Hèus aquí tot lo que ambicionam los regionalistes espanyòls sens dicrepar un punt, lo mateix los catalans que 'ls vascos, los valencians que 'ls aragonèsos, los gallègos que 'ls cántabros: un sòl desitj, una sòla aspiració nos unèix y estrèny; lo desitj de viure lliures dintre nòstra tèrra, duènyos de nòstres còses, resignats ab nòstres pènes y ab nòstres alegries satisfets. Aquèsta es la aspiració gloriosíssima de la llibertat y la consagració del etèrn è indestructible principi jurídich de la *personalitat*, arrèl y fònt de tots los demes drèts. Si lícit me fos parodiar una frase molt corrent, diria que nòstra tèssis pòt resumirse en aquèsta gran sen-

tència: "Volèm al indivíduo lliure en la família lliure; la família lliure en lo municipi lliure; al municipi lliure en la *regió* u província lliure; la *regió* lliure en l' estat lliure; y l' estat lliure en la lliure y universal societat de les gents, ò siga en l' *estat* internacional lliure.„

„Y vosaltres, òh alumnos de la Universitat gallèga, de la Universitat de *literaris*, de la Universitat dels mártirs de la pátria, dels hèroes de Puente Sampayo, Tamames y Alba de Tormes, vosaltres que portáu al còr los gèrmens de la regeneració de nòstra rassa y que grácies a vòstra joventut florida , enèrgica y viril, conservau pur è intacte en lo més fons de l' ánima lo sagrat dipòsit de la fè, del amor y del patriotisme, escoltèu per última vòlta, desde les sublims altures del trono de Minerva, al més humil de vòstres mèstres!....

„Ab inesplicable emoció y embargat lo ánim per lo decissíu, trascendental y solèmne d' aquèstos inefables moments, lo mèstre vos conjura a que prengáu per modèl als estudiants húngaros, polachs, grechs è irlandèsos, que a la hòra fatal de la desgrácia han aixecat, còm vòstres antepassats en la guèrra de la Indepen-

dència, la bandera sacrossanta de la llibertat de la pátria.

„Abandonèu per Deu los falsos camins de la política moderna y del drèt nòu, portéu demá a la tribuna, a les Acadèmies, als Ministèris, als Tribunals, a les Diputacions y als Municipis, los principis salvadors de la *descentralisació regional*; encárnis ab vosaltres lo vèrb de la idèa novíssima; sigáu vosaltres quant sortíu de les classes pera los destints públichs, los apòstols de l' Evangèli polítich dels pòbles y cayga trossejat, en fi, a vòstres plantes lo Talmut del judaisme gubernamental, del centralisme y de la burocrácia.

„Aixis còm lo triomf del individualisme y la formació de les nacionalitats fou necessitat del temps pera rompre lo cètro de fèrro dels Cèssars y la unitat absorvent del impèri romá; aixis a la època present lo regionalisme y la descentralisació son los únichs remèys pera acabar d' una vegada ab lo modèrn cessarisme dels govèrns centralisats: ensemps la idèa nòva se buyda a un nòu mòtllo: los romans corromputs deixaren ses costums y ses creències als barbres de la Escandinávia y de la Germánia, més grans qu' ells

perque eren lliures: avuy 'ls polítichs ressabiats y rancis son impotents pera entendre y aplicar nòstres doctrines regeneradores: a la joventut, que avuy se allissona ab tants desenganys, tòca en lo pervindre portar a son front los llorers del triomf.

„Y acabo aquí saludant al sòl del renaixement literari de Galícia, que fa alguns anys aparegué esplendorós, opulent de llum, per sobre de nòstres amples horissonts, a eixa legió d' adalits impetuosos y valents que ab la ploma y la paraula celebren nòstres victòries y recòrden nòstres passades grandèses, aquèst grapat de braus iniciadors del insigne Murgia, han donat ja los primers passos per lo camí glorios de la organisació regional del *Centre Gallego* de la Habana, nucle poderos de *set mil* compatriòtes que des de enllá los mars en animen y confòrten, y als escassos periodistes qu' están al costat nòstre y secunden nòstres pòbres ê indomables esfòrsos.

„Be sé que tots ells crêuhen còm jò que de la *descentralisacio regional* depèn la felicitat relativa y possible de les nacions.

„Y encara que tots nos abandonassen, portaríem al sepulcre la mateixa creèn-

cia, essent nòstre últim sospir pera aquèsta pátria estimada, pera nòstra idolatrada Galícia.„

Octubre de 1892.

REGIONALISME Y REGIONALISTES

I

Al vèurens en la precisió de contestar a *El Diario Catalán*, no volèm bátrenshi, però sí oposar rahons a rahons, puig tractantse d' un periòdich catòlich, devèm crèure filles d' un zèl excessíu les apreciacions que li mereixèm los catalanistes; y, per altra part, lluytant ell baix lo mateix lema que nosaltres, *Deu* y *Pátria*, lluny de fomentar rancúnies èntre els soldats de tan nòble causa, mal batallin en diferentes legions, creyèm devèr de conciència mantenir y estrènyer la necessária unió pera combatre y vèncer al enemich comú. Per això, dònchs, nos limitarèm a fer algunes observacions, apropòsit de la que 'ns diu lo colèga barceloní.

Se 'ns fa, en cèrt mòdo, responsables de les males doctrines que, baix la capa

de la propaganda regionalista, escampen alguns, pòchs per fortuna. No s' ha de considerar al regionalisme còm a un dels partits organisats. En aquèts hi ha la disciplina sostinguda pels quèfes, que cuyden de que tots llurs afiliats se mantinguen dintre'ls límiis que marquen los principis respectíus, aplicant la excomunió política, quan es del cas, al que se 'n separa. Dels actes y declaracions dels indivíduos d' éixos partits, que la disciplina deixa passar, que obtenen aixis la sanció tácita del quèfe, se 'n pòt fer solidaris a tots los que regonèixen la autoritat de aquèst.

No succehèix aixis ab lo regionalisme. Aquèst no es avuy més que un sistèma, que de igual manera que se 'l han apropiat, més ò ménos íntegrament, alguns dels partits organisats, amotllantlo a llurs principis polítichs, l' apliquen y 'n trèuhen conseqüències segons son critèri los que diuhen professarlo. Aixis es evident que en la aplicació del sistèma reginalista a Catalunya, hi ha hagut algú que ha formulat conclusions marcadament racionalistes, y altres, la majoria, que seguint fidèlment la tradició catalana, professen y defènsen lo regionalisme

catòlich, que es lo nòstre. Al determinar la manera de implantar lo sistèma, al volèr donar vida a la idèa, desitjen la majoria reinstaurar les institucions polítiques y socials històriques, conservantleshi lo esperit cristiá que les engendrá y nodrí, ò siga al reorganisar lo cós de la nacionalitat catalana, retornarli l' ánima que 'l feu viure; però hi pòt havèr algú que pretenga renovellar aquèlles institucions disfressades ab los ropatjes lliberalèschs confeccionats pels mateixos y primordials autors del irritant predomini del deu Estat, que tots combaten. Tots no obstant convindrán en un punt y 'ls unirá una idèa: treballar per l' autonomia de Catalunya y arribar al triomf del sistèma regionalista sobre l' uniformista y centralisador imperant; tots son regionalistes. Mes ¿del error dels uns en l' aplicació del sistéma, podrá férsen solidaris als altres? Tant se valdria condemnar a tots los partidaris de la idèa monárquica, perquè n' hi ha que la apliquen segons la escòla del lliberalisme, y donar per bòns a tots los republicans, perque n' hi ha que son catòlichs fidelíssims.

Que 'ls regionalistes bòns no fan pròu de sa part còntra 'ls que no ho son. Exis-

tint diferència tan essencial de doctrina, es lo que cap fer oposar la bóna a la errada o dolenta. Y això es lo que 's fa, des de'l moment que 's regonèix que n' hi ha que defensen lo sá regionalisme, y altres que defensen l' errat. Y donada la imposibilitat de suprimir la mala propaganda, per més bòna voluntat que hi hagues, lo millor es oposarli la bòna; puig aixis la gent conèix fácilment als uns y als altres, y sempre es preferible que, còm diu *El Diario Catalán*, "denuncien a cada qual ses pròpies òbres„ que no exposarse a aixecar falsos testimònis; pecat en que sèmbla haver caygut un periòdich catòlich acusant de masonisme al excelent regionalista pamplonès, senyor Campión, segons un comunicat d' aquèst, reproduhit pel colèga a qui 'ns dirigim en lo mateix número que parla de nosaltres.

Però de lo que 'n podríem dir lo regionalisme heterodòxo, ¿se 'n fa una propaganda tan important còm se vol suposar? Sobre aquèst punt creyèm que tenen un critéri equivocat los amichs del *Diario Catalán*, donant per dolents a tots los periòdichs catalanistes que no duen un marcat aire religios, en llòch de analisar, còm seria lògich, si en sa propaganda

política social se mantenen dintre les ensenyanses de la Iglésia. Això, còm tractárem de provar al ocuparnos del discurs *Religió y Regionalisme* (1) del Dr. Sardá, es perque no s' aten a la circustáncia de oportunitat respecte a la *índole* dels periòdichs regionalistes. Destinats aquèts a sostenir continuada controvèrsia en l' or-

(1) En lo VI dels articles dedicats per lo colega a «La Veu de Catalunya,» hi ha aquesta afirmació:... «Un escritor ilustre, Arturo Campión, lanzó hace poco á los cuatro vientos desde el Norte de España el grito de «¡Navarra por Nuestro Señor Jesucristo!», y por aquellos mismos dias el Sr. Sardá y Salvany lo hacia resonar por Cataluña desde uno de sus folletos de propaganda popular. Ni uno ni otro, ni el regionalista de Pamplona ni el de Sabadell, encontraron más que la conspiracion del silencio en el grupo de sus hermanos católicos del campo regionalista. Los más atentos acusaron simple recibo del librejo, algunos ni ese lujo de fraternal consideracion llegaron á permitirse».

Aixo. absolutament, no es veritat, puig per nostra part podem dir que, com indicam en aquest article, nos ocupárem nosaltres oportunament del treball del Dr. Sardá, dedicantli dos articles, y aplaudintlo francament eu quant se declarava defensor del Regionalisme.

dre polítich, administratíu y social, que es lo terrèno ahont únicament los havien combatut fins ara, per més que hajen sostingut sempre doctrina ortodòxa, no ressalta en ells la nòta religiosa per no serhi oportuna, atèsa sa *indole*, l' objecte a que van destinats. S' escriuhen òbres sobre tots los rams de sabèr humá, se fa propaganda de mil escòles científiques y artístiques, basantse tots los treballs en los verdaders principis religiosos, però sens que en lo curs d' ells hi dominí la nòta religiosa: perqué allí es fòra de llòch; y per això no 's fan cárrechs als autors, perquè s' aten á la *indole* de llurs òbres. En la ocasió referida nos serví de exemple de lo que sostenim, lo següent: pel juny del any passat lo Dr. Sardá des de la *Revista Popular* s' ocupá ab molt entussiasme d' un patriòtich discurs del senyor Campión, sobre regionalisme, dihent que 'l trobava complértament ajustat a sa manera de sentir, però afegia: "No podemos insertar en nuestro reducido Semanario este discurso, *ni es la índole de él ceñida en todo á la esfera de nuestra propaganda*„ Y dèyem nosaltres: "¿Què se 'n desprèn de les paraules subrayades? Que 'l discurs del senyor

Campión, a pesar de dominar en ell la nòta religiosa, per sa índole hauria sigut inoportú en la *Revista Popular*. Perquè aquèsta está principalment dedicada a la propaganda religiosa y no a la regionalista, estant, però, conforme ab los principis regionalistes, de lo qual nosaltres ja estam satisfets, encara que per sa *índole* no 's puga dedicar activament a la propaganda de nòstres doctrines polítich-socials. Es a dir, igual a lo que sostenim respecte a la prempsa y escriptors regionalistes, que encar que catòlichs sincers no pòden, per sa *índole*, dedicarse activament a la propaganda religiosa.„ Quan se vulga jutjar a nostra prempsa no se atenga, donchs, a si té més ò mènos marcat color religios, sinó examínis si les doctrines que sustenta están conformes ab les ensenyanses de la Iglésia.

II

Respecte a la ortodòxia del regionalisme catalá, sostenim que es manifesta, salvant la insignificant escepció que venim fent. Casi bé tots los regionalistes a Cata-

lunya defènsen lo sistèma ab critèri catòlich, seguint aquèll precepte: ***penseu en la pedra d' hont haveu sigut tallats.*** La mateixa distinció que férem d' alguns pòchs que sostenen conclusions racionalistes, n' es una pròva, puig no ignora ***El Diario Catalán*** que aquèlls catalanistes ***soi-disant***, que 's separen de la Tradició catalana, foren arreconats del catalanisme,—ja que no podèm dir expulsats, per no tractarse d' un partit organisat.—Tota vegada que 'l colèga parlá d' un centre catalanista masònich y d' un periòdich ídem, podia havérhi afegit que tots los altres centres y periòdichs catalanistes, vivien aislats dels primers, mirántsels còm se mira a uns germans desnaturalisats y deixantlos consumir en lo buyt que 'ls rodèja, afortunadament. Per nosaltres aquèst es un dels millors títols de bondat de la agrupació regionalista de Catalunya.

Anem recullint antecedents. Ara mateix se 'ns ha ofèrt un' altra pròva: la patriòtica y ensemps religiosa invitació del Exm. Sr. Bisbe de Vich pera la solèmne inauguració del Monastir de Ripoll, ha sigut ben acullida y reproduhida per tots los periòdichs catalanistes: lo que

evidencia la simpatia, y fins entussiasme, ab que vêuhen tots un òbra que simbolisa, de la manera més fidèl y bella, lo estrèt llas de la idèa de Deu ab la de la Pátria. ¿Què més? No pretenèm donar carácter en cap sentit a un acte del citat Prelat, que estimam entranyablement, a més de respectarlo còm es degut y 's merèix; però l' acceptar ell aquèst any la presidència de la festa major dels catalanistes, dels Jòchs Florals, voldrá dir quan mènos que 'ls regionalistes catalans estam ab bòna armonia ab los Pastors de la Iglèsia, que som amichs d' ella, que ab un de sos prínceps més distingits volèm honrar una de nòstres festes més preuades. Aquèts dies també, la *Lliga de Catalunya*, la associació que 's pòt dir seguèixen tots los bòns catalanistes, ha volgut portar sa pedra a la restauració del citat monument de la Reconquista catalana, y per la comunicació que li ha dirigit l' anomenat Prelat vigatá, pòt vèures lo que aquèst ha agrahit lo nòu testimòni donat per la *Lliga* de lo que aprecia la religiosa y patriòtica òbra de Ripoll, símbol glorios de la Catalunya cristiana.

Los periòdichs y societats catalanistes conserven inmillorables relacions ab les

autoritats eclesiástiques y les dèfènsen y apòyen; fomenten ceremònies y festes religioses, majorment quan ab elles va unida en algun concepte la idèa de la pátria; y la prempsa catalanista ha fet y está fent una enèrgica campanya còntra l' abus de la predicació en castellá a Catalunya, no precisament per la vanaglòria de podèr sentir usar nòstra llèngua a tots ò a la majoría de nòstres predicadorrs, sinó retrayent que es mès cristiá, está més conforme ab l' esperit de la Iglesia, predicar ab llèngua del pòble, ab la que tothòm la enten, que no ab la que únicament comprèn una classe que gòsa lo privilègi de cèrta ilustració, y de consegüent ho ha defensat en lo concepte y y ab la convicció de que predicant en catalá se treuria més fruyt de la missió apostòlica. Y sobre tot, devèm dirho, los periòdichs catalanistes, defensant un ordre polítich en tot conforme y essencialment inspirat en la Fè cristiana, no han tingut de ser objecte de reprobacions ni amonestacions dels Prelats, còm per desgrácia ho han sigut periòdichs que, defensant causes polítiques, abusaven extremadament de la Religió, fentla servir de bandera y exposantla a tots los tiros,

fins dels matèixos ortodòxos, per volèr cubrir ab sa ombra santa, idêes y doctrines oposades, que la Iglésia deixa resòldrerles en l' ordre profá, en quant no manquin als seus principis etèrns è inmutables.

Per això encar que 'ns agradaria que nòstra prempsa fes més propaganda religiosa, no voldríem que may caygues en l' abus de que s' ha queixat diferents vegades nòstre Santíssim Pare Lleó XIII, particularment en una Carta que dirigí als bisbes de Portùgal fa sis ò sèt anys, en que dèya: "Encara que sia licit a quiscun defensar honesta y llegítimament sa opinió en còses merament polítiques, méntres no s' opòse a la religió y a la justícia; no obstant, veyèu, Venerables Germans, lo pernicios error d' aquèlls, si n' hi ha, que no distingèixen pròu be lo sagrat de lo civil, y fan servir a la religió en favor dels partits polítichs.„ Nosaltres creyèm fermament que l' regionalisme, tal còm lo defensam, es lo millor camí pera arribar al triomf del regnat social de Cristo en nòstra pátria, ò siga pera deslliurarla de les urpes del liberalisme de qui es víctima; y ***El Diario Catalán*** pènsa en això còm nosaltres, que

ho hèm après en les págines de la història de nòstra Catalunya cristiana, lliure y gloriosa; mes may aconsellarèm que aquèlla nòstra convicció se fassa servir còm arma de combat, perquè sabèm que la matèixa confiansa d' arribar al fi nobilíssim del triomf de la Religió, la tenen també dintre llurs ideals polítichs, diferents dels nòstres, altres tan catòlichs còm nosaltres, ab los quals no 'ns fa res de sostenir lluytes en lo terrèno polítich, dintre de lo llegítim; mes ab quins, còm a catòlichs ells y nosaltres, nos está vedat discutir sobre qui defènsa més bé ò ab més seguretat d' èxít, la Fè y la Iglésia: qui necessiti ilustrarse ò resòldre quelcom sobre aquèts punts, sab ahont ha de trovar los únichs jutjes competents y autorisats. En dues paraules: creyèm qüe pera los catòlichs que defènsin nòstre sistèma polítich, lo regionalisme dèu ser lo mèdi d' arribar al regnat social de Jesucrist ò siga al triomf de la Religió; però que no han de servirse dels sagrats interessos d' aquèsta pera conseguir lo triomf d' una causa política; en l' acepció més nòble. Per això es que acceptam còm a bòna tota la nòstra prempsa ab tal de que 's mantingui dintre 'ls principis catòlichs.

III

Hèm tractat de fer ressortir lo verdader carácter que 'ns oferèix lo regionalisme militant a Catalunya, que pòrta sens dubte lo sagell del esperit tradicional, a qual escalf cresqué la nacionalitat catalana engalanantse ab trofèos de gestes glorioses; qual recòrt es avuy nòstre orgull y esperó que'ns fa perseguir ab justa ambició lo retornar a nòstra Catalunya aquèlla llibertat de què disfrutaren nòstres progenitors y que necessita pera prosseguir son natural y expontani desenrotllament y progres. Havèm fet constar també que, a pesar de dit carácter, no 's pòt fer responsables als regionalistes, còm a seguidors d' un sistèma que qualsevòl se pòt apropiar, del error d' alguns que, baix tal títol, defensin doctrines, per l' esperit que les informa, antitradicionals y anticatalanes. Però ja que el fondo de les acusacions que 'ns dirigèix *El Diario Catalán* consistèix en fernos cárrechs de complicitat ò condescendències ab dits regionalistes antitra-

dicionals, examinèm la qüestió en son conjunt, pera vèure 'l valor de dita acusació.

Lo quadro de la Espanya actual, centralisada y uniformada, dominada per una odiosa oligarquia d' egoistes escèptichs y sectaris, no ab colors mènos foscos, però sí més be, lo pintaria el colèga barceloní, y en aquèst punt no hèm de estar cèrtament en desacòrt. Però 'ns basta, per ara, fer constar que aquèst organisme ab què 'ns regèixen, còm a essencialment antinatural, tè seqüestrats de fet los drèts dels veritables òrguens de la opinió del pais, per lo qual la vida del Estat que dèu ser reflèxo y conjunt de aquèst, es una ficció, es artificial, constituèix una màquina que 's mòu perquè la fan mòure, en llòch de ser, còm deuria esser per llèy de la naturalèsa, un organisme que viu. ¿Què cal fer dònchs, pera donar a l' Estat la vida que manca? Senzillament deixar que cada un de sos membres desempènyi son ofici, visca lliurament pera contribuir a la vida comú. En llenguatje polítich d' això 'n dirém plantejar lo sistéma regionalista; y organisar l' Estat segons ell, es lo que cal fer. En totes aquèstes afirmacions creyèm

estará perfectament conforme ab nosaltres *El Diario Catalán.*

L' unitarisme es un sistèma, y còm a tal, per més absurdo que siga devant de la rahó y de la naturalèsa, té 'ls seus partidaris y defensors. Considerada la qüestió en aquèst punt, se 'ns oferèixen clarament dos camps; lo dels enamorats del sistèma que 'ns regèix y empenyats en conservarlo, si be alguns volèntlo expurgar de cèrtes tendències en l' ordre religios, però essent unitaristes al fi; y 'l dels que pretenèm regenerar a Espanya ab l' aplicació del regionalisme. En lo camp dels que combaten a favor del unitarisme, hi trobam barrejats catòlichs, lliberals, masons; en lo camp regionalista, segons lo colèga, hi passa lo mateix. Però fins en aquèst supòst hi hauria una circunstáncia a favor nòstre, y es, que lo estat de còses que combatèm está en mans del lliberalisme y de la masoneria; si lliberals y masons d' aquí combaten a favor del regionalisme, en en aquèst punt no son pas companys sino adversaris dels lliberals y masons que ens govèrnen; y al lluytar ab nosaltres, treballen per destruir lo que tenen agabellat los dolents, religiosa, moral y política-

ment. Estam en batalla y 'ns dirigim còntra 'ls que, governantnos, son los enemichs de Deu y de la Pátria: ¿hèm de entretenirnos en classificar y triar als que al costat nòstre tiren còntra l' enemich comú? Méntres cap ab son mòdo de fer trahicioni nòstres principis, no 'ns cal ferho; ens basta sabèr que combaten a qui nosaltres combatèm.

Lo Sant Pare Lleó XIII, al dirigir una Carta pel juny del any passat al Bisbe de Genòble, dèya lo següent: "...Si es cèrt „que 'l progres de la vida religiosa en los „pòbles es una òbra eminentment social, „dada la estrèta conexió que existèix èn„tre les veritats que son ánima de la vida „religiosa y aquèlles que seguèix la vida „civil; resulta d' aquí una regla práctica „que es precis no pèrdre de vista, y que „dona als católichs una característica am„plitut de esperit. Volèm dir ab això que, „al mantenirse fèrm en la proclamació „dels dogmes, y nét de tot compromís ab „l' error, la prudència cristiana no retxa„ssa, millor dit, sab conciliarse, al buscar „el be, siga individual, siga sobre tot so„cial, lo concurs de tots los hòmes hon„rats.„ Nosaltres, dònchs, al militar còm a regionalistes, ***nos mantenim fèrms en***

la proclamació dels dogmes y nets de tot compromis ab l' error: però convençuts de què per mèdi del regionalisme hèm de conseguir un gran *be social*; la *prudencia cristiana* ens aconsèlla no rebutjar lo concurs de ningú, digues còm se vulla, ab tal que, respectant nòstres principis, contribuèsca ab sa honrada acció a destruhir la oligarquia unitarista que ofèga tots los interessos de la Pátria: religiosos, socials y econòmichs. Nosaltres portam ben visible la crèu del cristiá: ¿que no li diu algú que 'ns ajuda?... No ens cal ni sabèrho; ens basta saber que la escarnèixen aquèlls que representen lo estat unitari que volèm destruir.

S' objectará que tal vòlta aixis s' arribará al triomf del regionalisme; però que potser allavòrs alguns que ara 'l defensen sense ser catòlichs, s' erigirán en directors de la còsa pública fent prevalèixer llurs idèes. Dirèm que si axò, per desgrácia, arribas, no 's podria dir que fos regionalista la organisació que permetes tal còsa. Es principi fonamental del regionalisme, y potser aquèt es l' únich sistèma que ho pòt conseguir, el donar eixida y positiva influència en lo Govern als òrguens naturals de la verdadera y sana

opinió del pais. Catalunya ¿es o no es catòlica? Nosaltres que vivim en l' atmòsfera pura de la tèrra, allunyats del ayre viciat del cosmopolitisme, sabèm del cèrt que sí, que Catalunya es catòlica fins al mòll del òs, y, per lo tant, tenim la seguritat que 'l dia que ella 's governas, no 's dictaria lleys contràries a ses seculars creèncíes. Lo contrari seria ferse traició a si mateixa; y això ho fan los indivíduos però no 'ls pòbles; lo contrari seria havèr caygut en altra espècie de oligarquia, que còm a bòns regionalistes nos tocaria també destruir. Lo regionalisme ha de fer al Govèrn del Estat viu reflèxo de lo que es aquèst moral y materialment; dònchs no sería verdader Govèrn regionalista aquèll que no 'ns retratas a la Catalunya catòlica, perquè Catalunya es catòlica.

No farèm lliga ab qui no siga catòlich; però 'l qui ataqui a nostres enemichs, que ho son de Deu y de la Pátria, serxèix a nòstra causa y no emplearèm còntra de ell la activitat que pròu necessitam còntra 'ls que 'ns resistèixen. Religiosament ens basta la afirmació indubtable, may cobarda. La missió de censors y de classificadors d' ortodòxia, per nosaltres, sòls la tenen els qui Deu ens ha enviat

per Pastors y guies. Els que sense drèt se arròguen èixa tasca, regularment no reconstituèxen cap nacionalitat, perquè entretenintse en qüestions que no 'ls incumbeixen, deixen lo camp obèrt al enemich, als cans que sempre preguen pels descuidats, y 'ls passsa lo que als dos conills de la faula.

No pretenèm havèr convençut al *Diario Catalán* ab lo que hèm dit; però hèm manifestat tot lo que hèm cregut oportú, y estam disposats a no dir rès més sobre aquèstes qüestions. Per Deu y per la Pátria combat el colèga, y baix el mateix lema batallam nosaltres; aixis, dònchs, moltes ocasions ens trobarèm de costat en la lluyta, perquè en lo fonamental estam per complèrt d' acòrt, y per la mateixa trascendència de la causa que defensam, es necessari prescindir de les diferències accidentals pera donar cohessió al esfors comú. Per lo demes, no passi cuidado per les obligacions que 'ns impòsa 'l primer mot de nòstre lema; perque en aquèst punt estam, com a fills sumissos de la Iglésia, absolutament baix los ordres de qui 'ns pòt ilustrar y manar.

Febrer de 1893.

FRAGMENTS

DEL DISCURS PRONUNCIAT EN LA VETLLADA QUE DEDICÁ LA LLIGA REGIONAL Á DON ALFRED BRÁÑAS

. . . .

L' ilustrat y coratjos campió del regionalisme gallègo que avuy hostatjam, acaba de recòrrer les principals poblacions de Catalunya, y a tot arreu ha trobat una acullida tan digna y entussiasta còm se merèix ell y la regió que representa; però les caluroses manifestacions de simpatia y estimació que ha rebut el Sr. Bráñas del pòble catalá, be sabèm tots que no son un pur acte de cortesia, sinó que les ha mogudes un afecte més profon è intèns, que fa bategar fortament el còr ans que les mans aplaudèsquen, y es el sentiment de tot un pòble ofès en sa dignitat y oprimit, que envia, èntre les amargues queixes del ignocent presoner, un enco-

ratjador crit de germanor y de llibertat a altre pòble germá, que a l' altra banda de la nació está amargant les aygues del mar gran ab ses llágrimes de desconhòrt. Catalunya, en la persona del Sr. Bráñas, envia un fraternal abras a sa germana de desditxes Galícia: es un abras de dos pòbles d' hèroes, y Deu vulla ab ell comunicar a tots dos l' ardor necessari pera prosseguir sens desmay per la via de les santes revindicacions, que 'ls han de conduir a la recuperació de sa honra y de sa vida.

. . . .

L' argument, ¿què dich l' argument?, lo estiribòt del separatisme que a cada moment se tira en cara als regionalistes, es còsa ja tan passada de mòda que no val la pèna de que se la prènga en sèrio y s' hi enfadi cap persona de bòn critèri; però la seva mateixa tonteria 'ns demòstra la falta absoluta d' arguments sòlits que sos enemichs pòden oposar a la doctrina regionalista.

En cambi nosaltres, còm a defensors d' un sistèma fundat en la maieixa naturalèsa y en la històriu, estam en terrèno fermíssim, ahont no 'ns pòden batre els que vihuen de la artificial y antinatural,

explotadora y opressora actual organisació centralista. La mateixa flamant cantarella de la integritat nacional es la rahó més poderosa que abòna nòstres aspiracions: nosaltres volèm la autonomia racional y possible de les regions, la descentralisaciò, la moralitat administrativa, el règimen d' un sistèma representatíu verdader, tot pera que les pátries regionals tinguen sa vida natural y pròpia ab que atendre a son desenrotllament intelectual y econòmich, a fi de proporcionar honra y explendor a la nació espanyòla, de que formen part; els centralistes pretenen continuar ab aquèsta organisació absorbent, que a còpia de xuclar la vida de les regions, d' abrumarles ab les cárregues consegüents a una bòja administraciò de disbauxes, y de corrompre son sentit moral ab l' aplicació d' una política de llibertinatge, acaba per deixarles sens èsma de queixarse y fins ab perill de pèrdre la conciència de sa diginitat. Donchs si pel camí del centralisme hèm d' arribar còm ens hi anam dirigint, a la complêrta ruina econòmica y moral de la nació, diguen, per Deu, els que ara fan la felicitat d' Espanya, què 'n farèm de la famosa integritat nacional el dia que

de tan empobrits y de tan desmoralisats no puguèm mantenirnos ni dirigirnos per nosaltres mateixos: segurament que, còm allavors encara no s' haurá esterminat la casta dels lliurecambistes, la integritat de la nació 'ls servirá perfectament pera fer pujar el prèu, al llogar Espanya en tota sa integritat als inglèsos, que ja saben el que valèm.

¡La integritat nacional! Precisament en las ocasions en que més pròves de virilitat y d' autonomia han donat les regions espanyòles, ha sigut pera defensar y refermar els llassos d' aquèlla integritat: sempre que les regions ab motíu d' una intrusió extrangera han empunyat les armes ab un coratge que les fèya capaces de conquistarse sa independència, les han empleat únicament pera conservar la unitat y la honra de la gran pátria espanyòla, de la que han sigut les més zeloses guardianes les regions que ara son més acusades de separatisme.

Tots tenim els nòstres hèroes que han derramat sang en defènsa de la independència espanyòla, cumplint ab son devèr. El Sr. Bráñas en sa notable òbra sobre 'l regionalisme, diu parlant d' això: "Sotmèsa Galícia al podèr soberá de la Mo-

narquia castellana, còm arribaren a estarho totes les demes regions constituides abans també en regnes independents, no deixá no obstant de manifestarse independenta y lliure en totes les ocasions, contribuint a sa vegada a la llibertat è independència de la pátria, que en això consistèix la verdadera noció del regionalisme.„ Y es aíxò ben cèrt; perquè Galícia venera la memòria de aquèlla heroina María Pita, que en 1589 posava en confusió al als invasors arrancant la bandera inglèsa ja victoriosa de mans d' un oficial, en les muralles de la Coruña, y conserva 'l recòrt d' aquell ardit *batalló literari*, que organisaren els estudiants de Santiago pera defensarse dels portuguèsos en 1623.

¿ Y no es encara tébia la sang vessada per la guèrra de la Independència? Allavòrs se demostrá de què servèixen a vegades els encarregats de vetllar per la dignitat de la nació y còm saben cumplir les regions abandonades a ses pròpies fòrses. Els quèfes del Estat que allavòrs devien guardar la sagrada integritat de la Pátria espanyòla, es deixavan enganyar miserablement pel més gran bandoler de pòbles y corones, y li

obrien les pòrtes de la nació indefènsa: però les regions, que no havien perdut sa dignitat ni sa honra, cumpliren ab lo devèr que no sapigueren cumplir son rey ni son ministre, y salvaren allavòrs la independència y la honra espanyòles, y ensenyaren al món còm cumplèixen sos devèrs els pòbles d' hèroes a Puente Sampayo, Zornoza, Rioseco y Alba de Tormes, a Saragossa, al Bruch y a Gerona: en tots èixos punts foren a centenars els que sufriren voluntáriament 'l martiri per l' integritat de la pátria, per èixa integritat que ara defènsen, baladrejant a les Corts y desde 'ls periòdichs, els que viuhen a còstes del pais, profanant ab el mercantilisme de son patriotisme la memòria d' aquells mártirs de la independència espanyòla!

Nosaltres, els manresans, podèm parlar ab el cap molt alt, al tractarse de la defènsa de la Nació, y permètim el senyor Bráñas que ab tot l' orgull de descendent dels braus del Bruch li retrèga una de les gestes mès grans de nòstra ciutat, de de la manera còm pera obsequíar a un parent volgut se li conten les glòries de la família.

. . . .

Díguenho sinò 'ls penyals del Bruch que vegeren arrossegar pel fanch pastat ab sang francèsa aquèlla áliga que havía descoronat tantes testes; díguenho desde lo fons de sos sepulcres nòstres avis, que, sentínt batre dins son pit, còr de gegant, llensaren en nòstra plassa major el primer crit de independència a Espanya, y el primer desafio, que sentí Europa, a aquèll gegant que trepitjava nacions, enderrocava trònos y engrillonava pòbles. —Dònchs els manresans. còm tots els demes catalans, com tots els patricis de les altres regions, no vòlen insultar la memòria de sos respectíus passats pretenent destruir la nació que tants sacrificis els costá; però trobantse les regions capaces de trencar, quan se presenti, els grillons forjats en tèrra extrangera, no vòlen soportar els que 'ls pòsen mans que sacrílegament se diuhen espanyòles.

Es increible lo que passa en aquèsta lliberalisada Espanya. Se pòt emplear impunement el picòt y la dinamita intelectual desde 'l club y 'l periòdich: se pòden atacar les més fonamentals institucions socials, y, sense que cap general s' enfadi, se discutèix la monarquia y se arriba fins a blasfemar y a negar a Deu

mateix. Però als regionalistes no 'ns es permès, sense irritar fortament als agents del centralisme y exposarnos a que fassen una etzegallada, protestar de les vexacions de que les regions son víctimes y fer valdre 'l drèt de viure aquèstes segons els bòns principis socials y conforme mana la llèy de Deu.

. . . .

Hi ha la llibertat més complèrta pera los que vòlen destruir la pátria; l' òdi pera 'ls que la vòlen regenerar.

No fassam cas de cèrts escarafalls, y ¡avant! regionalistes. Tingam confiansa en nòstra causa, que ja sabèm tot lo que pòden donar de si el sistèma y els homes que 'ns desgovèrnen. Ells matèixos arriben a avergonyirse de sa traidoria a la pátria, quan fa tres ò quatre dias ha dit un ministre en plè Congres: "No pòt ser més denigrant l' espectacle que estam oferint. Mereixèm que 'l pais ens trèga a fuetades, puig en llòch de servirlo perdèm el temps discutint ab argúcies, mentides y sofismes.

Avant, dònchs: no temáu pas els dictats d' ilusos è insensats, ab que alguns ens honren. Grácies a Deu nòstres aspiracions están ben fonamentades, y en lo

exèrcit dels que les sostenim hi ha capdills eminents y respectabilissims. El més gran apòstol del renaixement catalá, el venerat restaurador del cenòbi de Ripoll, mirau que 'ns dèya fa pòchs dies:

"Quan demanam, dònchs, una cèrta vida pròpia, no es cap golleria: ni pòt pas dírsens que no hajam aportat a la unió nacional un bòn dòt, un nòm honradíssim y una història ben brillant; còm tampòch pòt dírsens que en les posteriors centúries haja Catalunya perdut lo temps: sa activitat y energia en lo treball, son heroisme cívich y sos més grans sacrificis han sigut posats sempre graciosament al servèy de la pátria comuna en les grans críssis nacionals; y això manifesta evidentment la persistència d' una vida pròpia y típica de nòstra rassa. Tocant aquèst punt be podèm dir ab veritat, orgull y entussiasme, que la sang catalana ab lo matèix fervor bullia en les vènes del comte Jofre, quan en lo sigle novè plantava en la confluència del Ter y del Freser los fonaments de nòstra nacionalitat, lluytant còntra 'ls moros, conquistant pera Catalunya independència, bandera pròpia y nòm inmortal; còm bullia dins les vènes de Roger de Láuria y sos almogá-

vers, quan en lo sigle XIV passejaren per Constantinòpla y altres regions orientals lo triomfant Pendó de les *Cuatre Barres*, que aleshòres respectaven y temien los podèrs de mars y tèrra; còm bullia la de nòstres pares, quan vèyent en perill nòstra independència nacional, se tancaren dins Gerona pera oferir un modèlo de resistència heròica apènes increible, y acudiren al Bruch pera escarmentar durament als enemichs de sa Fè y de sa Pátria: còm la de nòstres germans quan en Tetuan y Castillejos sostingueren ab valentia la dignitat nacional. Y no cal dirho, queda, grácies a Deu, bòn llevat posat pera sempre que convinga y la Pátria 'ns necessiti y cridi.„

Mes recordèmnos també de lo que 'ns afegia el mateix ilustre Prelat:

"Sempre havèm sentit a dir que son més temibles los enemichs de casa que 'ls de fòra. No sia, dònchs, que fassam més mal a nòstra causa 'ls matèixos catalans que 'ls enemichs franchs y declarats, los quals s' estrellarán sempre que 'ns tròbin dignes y ben units. Per resistir los vicis dels demes y oposarse a ses faltes, no hi ha còm tenir virtuts pròpies y una vida ben corrècta. Dihuen que la unió es la

fòrsa, y en aquèst cas es la salvació; y si al defensar la nòstra idèa, sabèm desfernos de les trabes pròpies, suavisarèm molt y molt la durèsa de les que no podèm evitar encara, y acabarèm per lliurarnos completament d' elles, seguint los camins de la justícia y prudència.„

Procurèm, dònchs, conservar sempre l' esperit verdaderament tradicional de nòstres regions, y recordèmnos que lo acotar el front a terra es signe d' envilimen en l' esclavitut; els que alsen la vista al Cèl, no pòden portar jou.

Y vos, ilustre missatjer de la simpática y estimada Galícia, digáu a vòstres germans que 'ls catalans deixam escrit en nòstre còr aquèll lema del batallò literari: *Deus fratresque Gallaicæ*. Portèulos la bòna nòva de que tots els regionalistes espanyòls estam treballant en fraternal unió y ardidament pera 'l deslliurament de les regions oprimides, pera glorificar aixis la integritat nacional. Encoratjèulos pera que no defallèsquen en lo camí de son Calvari; puig que si 'ls martiritzen no 'ls pendrán pas l' ánima; y quan els pòbles no perden l' ánima sempre arriben a sa Resurrecció. Digáulos que Catalunya la té l' ánima, y la té ben valenta,

y en penyora trametèulos, no pas els gemechs que 'ns arrenquen els assòts y vergassades centralistes, sinó nòstre animos crit de

¡Visca Galícia!

Maig de 1893.

LA MODERNA RECONQUISTA

¡Evviva Ripolle, evviva Catalogna!

Aixis, ab aquèsta expressió, conta Mossèn Collell que 'l despedí á la Ciutat Etèrna el Cardenal Jacobini, quan aquèll hi aná a impetrar la benedicció de Sa Santetat pera la patriòtica emprèsa de restaurar el Cenòbi Ripollès.

L' hòra n' es arribada, grat sia a Deu; ja 'l Monument de la reconquista viu despres d' havèrse alsat de ses pròpies runes, empès per les vivificants energies del hòme que es potser avuy la més cabal personificació dels sentiments nacionals de Catalunya, l' actual successor del bisbe Oliva, meritíssim Príncep de la Iglésia y benemèrit patrici. L' *¡evviva Ripolle!* s' ha cumplèrt; sòls falta que 's realisi lo *¡evviva Catalogna!*, puig que no en va manifestá 'l Cardenal Jacobini aquèstes

dugues idèes, l' una còm a consequència de l' altra.

Pera tots els bòns catalans, la resurrecció del monastír alsat pel Comte Jofre, ha de ser còm lo preludi de la complèrta restauració de la nacionalitat catalana, que simbolisa del mòdo més admirable aquèll secular monument. Aixis ho manifestava 'l seu restaurador, l' insigne Bisbe de Vich, quan en la convocatòria pera les festes que ara van a celebrarse, dèya, despres de convidar al Episcopat y a les Autoritats: "Y a tots els habitants del nòble Principat de Catalunya, de aquèsta tèrra *plena de llealtat*, còm dèya el gran Rey en Pere, a tots cridam y convidam per aquèlla diada, que voldríem fos un bòn principi y auguri de la verdadera restauració de la nòstra Pátria, de èsta tèrra tan amada del nòstre còr, que voldríem vèure pròspera, honrada y verament lliure ab aquèlla santa y antigua llivertat que vingué á darnos Jesucrist Salvador nòstre„.

Les societats, còm els individuos, se compòsen d' ánima y de còs; y la individualitat, còm la nacionalitat, provenen d' aquèlla y no d' aquèst; puig que 'ls elevats y nobilíssims destins, que a les

societats y als individuos té senyalats la Providència, ni per son orígen diví ni per sa finalitat etèrna, pòden basarse en la part finita y mudable de unes y altres. Els pòbles pòden cambiar més ò mènys sa fesomia exterior, influïts per la acció de les corrents a vegades pacífiques, a vegades impetuoses de lo que hèm convingut en anomenar civilisació; però sempre conservèn una part intima y essencial, que es l' anella de la cadèna que 'ls lliga a sos progenitors, que 'ls fa continuadors d' ells, que manté sa personalitat a traves de generacions que desaparèixen, de penalitats, de glòries, de errors, de cultura, de barbárie, que constituèix l' ánima que 'ls fa viure, en una paraula; y dels pòbles, còm dels individuos, podèm dir que son mòrts quan pèrden l' ánima.

Y l' ánima de Catalunya, ò siga la tradició catalana que ha de conservar nòstra Pátria, si 's vól conservar a sí mateixa sens convertirse en una falsificació grollera de lo que fou segons sa història; èixa ánima, èixa tradició essencialissima a la vida del pòble catalá, está de la manera més bella y més complèrta simbolisada en el Monastir de Ripoll. Comènsa la na-

cionalitat catalana a extendre son expontani y natural desenrotllo a l'ombra santa de la Crèu, aixamplant sos horisonts, guanyant palm a palm el terrèno als invasors fills d' Agar, y la fita, ¡fita gloriosa! que marca ses conquistès que senyala 'ls passos gegantins d' aquèlls Tallafèrros dels Pirinèus, que fan prevèure 'l pervindre d' un pòble de braus, es el Monastir de Ripoll, bastit en el mateix siti en que Jofre plantá victoriosa la bandera de les quatre barres, ensènya d' una nació naixenta. però independent y brava. Ab rahó ha sigut nomenat aquèll Monument "bressòl de la pátria catalana„; perquè realment allí es ahont primer doná mòstres de vida un pòble que, al moment de náixer, revelá una virilitat y energia sòls concebibles baix la influència dels dos grandiosos sentiments que l' alenaven, y que li fèyen perseguir ab heroisme una tasca titánica: el triomf de sa Religió trepitjada y la sèt de independència y engrandiment: la Fè y la Pátria, hèus aquí l' ánima de Catalunya.

¡Pòbre Catalunya! Fins en ta desditxa, fins en ton infortuni ha tingut d' igualárset ton gloriosíssim símbol; fins quan has sigut menyspreuada y empresonada,

has tingut d'ésser víctima del furor de tos enemichs aquèlla arca santa, guardadora del secret de ta existència, penyora del esperit vivificant que tantes vòltes te ha conduhit al pinacle de la glòria y de la grandèsa. Els grans llibertadors del sigle, els que sots la bandera de llibertat y civilisació t' han empresonat ab un despotisme centralista y ab un uniformisme enrunador, fills tots d' una filosofia racionalista, son els que ab la flamejanta tèya de la civilisació convertiren en cèndres y ruines el grandios Monument de una edat passada;—mòstra titánica del avensament d' un pòble, devant de la qual acoten el cap els savis,—pe 'l sòl crim de simbolisar la vida de un pòble cristiá. "Exemple, — exclamarèm ab un confrare dels destructors de Ripoll; (1)—exemple del desenfrè que porten darrera seu les revolucions, ja còm pròva de la estúpida ignoráncia d' aquèts sers embrutits, de quals llabis tan sovint sortia la civilisació del sigle XIX. Rara manera de civilisar als pòbles!„

(1) Pí y Margall.—Recuerdos y bellezas de España.

No pòt ser més exacte 'l simbolísme de Catalunya en el Monastir de Ripoll. La fundació d' aquèst ens marca 'l naixement y creixènsa en mitj dels resplandors de la glòria, de la Pátria Catalana, y cauhen ses pedres als còlps dels sectaris de les mateixes doctrines que professaven els que enrunaren el casal de nòstra nacionalitat. Ripoll, ***arch de triomf del Crístianisme y bressòl de la Patria Catalana***, y Catalunya, foren destruits per los enemichs de la Fè y de la Pátria.

Tinguèmho ben present, catalans. La Providència ha volgut que Ripoll ressucitas, y que ressucitas al escalf dels dos sentiments nacionals de Catalunya, personificats en un Príncep de la Iglèsia, al que ha siguit fidèl tot el pòble catalá. Acatèm els destins de la Providència. Ella volgué que fos Ripoll la prímera fita de la reconquista dels alarbs, que coroná 'l Rey en Jaume a Mallòrca. La Providència 'ns deixa també plantada aquèlla fita, quan estam emprenent la modèrna reconquista còntra 'ls enemichs de Catalunya. Catalunya té ánima, puig que ha sabut fer reviure son símbol; Catalunya se fará reviure a sí mateixa, si sab conservar sa ánima, son esperit, que está

simbolisat y vivent en los murs de Santa Maria de Ripoll.

La primera part del vaticini d' una eminència de l' Iglésia, s' ha cumplèrt: Ripoll viu.

Ara, confiém en Deu: *¡Evviva Catalogna!*

Juny de 1893.

POLÍTICA GENERAL

CAMBI DE PAPERS

Ha tingut llòch en la gran comèdia politica-nacional. Algun temps primers actors, despres comparses, traidors moltes vòltes, aixís van alternant los que formen èixa gran familia que viu a còstes del pais. Desgraciadament a n' aquèst es a qui no li ha tocat encara de cambiar de paper, condempnat desde llarch temps a fer de víctima.

Que un dia 's diguen fusionistes, que un altre 's diguen conservadors, que 's diguen còm vullen, sempre resulta que en lo fòndo tots hi son per lo mateix, ab la única diferència de que 'ls uns exploten a lo fusionista y 'ls altres a lo conservador, però tots exploten. Lo que senzillament haurá succehit, será algun cambi d' estadants en lo depòsit nacional de sangoneres, còm ne dèya del Congres un periòdich de la situació actual.

Ara 'l partit del Sr. Cánovas es el que

té 'ls primers papers ab los protagonistes corresponents. Deu vulga que no passin d' aquí, perquè gayre be no hi ha en política comèdia que no 's convertèsca en drama, ò tragicomèdia, ab los seus traydors y tot.

Lo partit conservador pera 'ls regionalistes te mals recòrts. Lo seu quèfe es lo Felip V dels bascos, ab tota sa bòna memòria; pera totes les regions treballadores y especialment pera 'ls catalans, hi ha en èix partit lo primer Júdas que 's vengué l' indústria nacional al extranger; pera 'ls catòlichs, nos es inesborrable 'l recòrt d' aquel article 11 del projecte de Constitució relatiu a la llibertat de cultos, votat sent president del govèrn lo Sr. Cánovas, lo 12 de maig de 1876.

Ara diuhen que venen disposats a ser decididament proteccionistes. Veurèm.

Lo que no confièm es que cambie per ara lo paper del pais. Una diferència hi haurá, segons sèmbla, y es que lo nòu govèrn cuydará de posarli del millor mòdo possible los vestits que li han tallat los fusionistes, de tèla extrangera, ja se supòsa. Lo partit conservador s' encarrèga de fernvos venir lo trajo irrissòri, vell apedassat de nòu, del sufragi universal.

Dels partits medrilènys no n' esperèm rès. La seva farmacopèa no conta ab remèys que 'ns puguen curar los nòstres mals, que han sortit d' ella mateixa. A nosaltres lo flamenquisme parlamentari se 'ns en puja al cap; es beguda que no fa no més que pera la gent meridíonal: *xules* y *toreros*, per exemple.

Interinament s' ha acabat l' entreacte (crísis), s' aixeca 'l teló y el Sr. Cánovas está en escèna.

Juliol de 1890.

LOS HEREUS DEL FUSIONISME

Apesar de que tothòm sab ja a que atenirse respecte dels partits polítichs, estantne tant desenganyats que ni mènos s' hauria parlat del darrer cambi de govèrn, a no havèr mediat l' abalòt que han mogut vários periódichs partidaris ò afins de la situació passada, que defensaven lo que 'n diuhen la política de *perro chico*, y apesar de que ja l' altre dia exposárem lleugerament nòstre critèri respecte al partit que avuy ocupa 'l podèr; nos apar que no será per demes tornar sobre 'l mateix assumpto avuy, que ja se saben algunes declaracions fetes per la gent governant, per si encara hi havia algun incaut que 's deixas portar per la ilusió.

No volèm considerar la actual actitut del partit conservador en lo terrèno polítich; perquè ademes de no conduhirnos a nòstre objecte, podria haverhi qui 'ns

justifiqués les derreras evolucions, ò cambi de doctrina, ab rahons de partit o de conveniència pera la pátria, (particular), de les quals volèm prescindir completament, perquè cap profit n' ha de trèure lo pais. Unicament baix lo punt de vista de la conveniència d' aquèst, volèm examinarla.

Entenèm que la missió de tot bòn governant deu esser estudiar les necessitats de la nació que regèix, pera satisferles; los defectes y mals que patèix, pera curarlos ò remediarlos al mènys. Dònchs lo Sr. Cánovas, al entrar al podèr, ja 's tanca la pòrta per aquèst cantó, perquè comènça per declararse lliberal, còm lo partit sortint, y per acceptar, y no sòls acceptar sinó, comprometentse a dur a la práctica les reformes que 'ls altres han deixat ja convertides en lleys.

¿Y èixes lleys y reformes son convenients al pais? Nosaltres no hèm vist encara que les demanas; nosaltres no hèm vist còm lo pais firmava una sol·licitut demanant que se li concedis cap d' aquèixos nòus títols y atribucions fictícies que li vòlen regalar, vulgues no vulgues; aixis còm quan se li volia pèndre sa llegislació civil (referintnos a Catalunya) sabé aixe-

car sa vèu imponent y unánime exigint que no se li dongues lo còp fatal, lo còp de mòrt. Això 'l pais no ho ha fet, y quan no ho ha volgut fer, es perquè no li convé, puig quan necessita quelcom ja sab demanarho; es perquè en eixes reformes no hi vèu més que una nòva trema que ha estes la política parassitária pera continuar xuclant la sava de la nació; uns nòus llassos ab que l' arrosseguen pel fanch de la inmoralitat al precipici de la anarquia.

En Cánovas no ve més que a consolidar lo que 'n Sagasta ha deixat embastat. Ell mateix ho ha dit, "dintre uns dos anys ò més, quan hagi posat en exercici les reformes fusionistes, podrán tornar los sagastins a plantejarne de nòves.„ Ara en la oposició podrán arreplegar material, y sobre tot estudiar lo que demana *la opinió pública*. Aixis còm aixis lo del tupè estava ja bastant *gastat*, y es necessari anar a reforçarse en les aygues de la oposició, que 'l resultat més segur que donan es fer venir *gana*.

De tots mòdos resulta que de lo avançat fins ara en lo camí de la revolució, ja no 'n reculèm ni un palm. Los conservadors reglamentarán lo desordre que 'ns

han deixat los fusionistes. Es còm aquèlls mals que surten a la superficie de la pell y 'ls ataquen per fòra; còm que no 's pòden esbravar, treballen per dintre y més tart ò més d' hòra causen la mòrt.

Llibertat y tan sòls llibertat: veusaquí l' emblèma dels antecessors del govèrn actual, del qual se 'n fa aquèst solidari. "En lo fondo de les paraules de Deu hi ha „desastres pera l' home, quan l' hòme les „pronuncia sens compèndre son sentit; si „volèu conèixer lo major perill de les re- „volucions modèrnes, estriba en que pro- „nuncia l' hòme paraules de Deu sens „compèndreles.„ (1). Això ho han provat d' un mòdo evident los que volènt la llibertat han caygut en la tirania, pretenent la igualtat han establèrt lo caciquisme y altres desnivells socials, y sent amants de la fraternitat s' han declarat enemichs encarnissats de tot lo existent.

Ja sabèm que hi haurá, al exposar aquèts conceptes, qui 'ns tatxi de enemichs del progres y de la llibertat; però sápiguen que nosaltres som tan amants de la verdadera llibertat còm may ells ho hajen pogut ser, mes no de la llibertat

(1) P. Félix. Cristianisme y Socialisme. pág. 6

baladrera que surt pels carrers armada de garròts, sinó de la que regonèix en los nòstres germans iguals drèts dels que nosaltres tenim, de la que está regulada y dirigida per aquèlla fraternitat basada en preceptes tan savis y senzills còm aquèts: "Revestíuse, dònchs, còm escu„llits que sou de Deu, revestíuse d' en„tranyes de compassió, de benignitat, de „humilitat, de modéstia, de paciència; su„fríuvos los uns als altres, y perdonáuvos „mútuament si algun té queixa còntra „l' altre; aixis còm lo Senyor vos ha per„donat, aixis ho havèu de fer també vo„saltres„; (1) y que no 'n som contraris tampòch, perquè "si be es cèrt que si 's „confon l' esperit de la verdadera lliber„tat ab l' esperit dels demogògos, no se „la tròba en lo catolicisme; però si no 's „vòlen trastocar monstruosament los „nòms, si 's dona a la paraula llibertat sa „accepció més rahonable, més dolsa, alla„vòrs la religió catòlica pòt reclamar la „gratitut del humá llinatge; *ella ha civi„lisat les nacions que l' han professada;*

(1) Ep. de S Pau als Colossenses. Cap. III. v. 12 y 13.

„*y la civilisació es la verdadera llibertat.*„ (1).

Mes la política del Sr. Sagasta no fou inspirada en aquèts principis, però sí en los oposats; y aquèlla política es la que vòl seguir lo Sr. Cánovas. Una de les reformes més trascendentals que ha de portar a la práctica es lo sufragi universal, tan contrari als interessos socials, que está basat en lo principi que considera aislat al indivíduo, prescindint d' organisme tan important còm es la família, fonament de tota societat. Aquest sistèma es lo que ha d' ensajar lo partit conservador, y 'l procediment ¿quín será? Ah! en quant al procediment inmillorable. Lo Sr. Cánovas ja es práctich en això del sufragi universal, perquè no es la primera vegada que s' hi ha d' entendre. En 1876 va fer unas eleccions per aquèst sistèma, y miráu lo que 'n diu un escriptor gens sospitos: "altra de les particularitats de „aquèstes eleccions es, que, al mateix „temps que 'l govèrn protegeix decididament a cantidats d' oposició y de dubtos

(1) Balmes. Catol. y Protes. T. I. pág. 122. Quarta edició.

„dinastisme, combat encarnissadament a „conservadors alfonsins de la vigília, „persones de representació en sos respec- „tíus districtes. La qüestió religiosa ex- „plica aquèst contrast, puig los agents „del gòvern combaten ab molt rares es- „cepcions, als candidats que no 's com- „promèten a votar l' article 11 del projec- „te de constitució, es a dir la llibertat de „cultos, donant aixis un carácter sectari „a sa política.„ (1)

¡Oh! sinceritat electoral. L' universal sufragi manejat per un senyor tan expèrt! No temis pais: ta sòrt está assegurada en mans d' èixos conservadors lliberalisats de nòu.

Juliol de 1890.

---

(1) Mañé y Flaquer. Calendari del «Diario de Barcelona» de 1877. pág. 22.

ENTUSSIASME FUSIONISTA

Lástima que no sea verdad tanta belleza.

Alegrêmnos! Lo nòu llibertador de tots los espanyòls, lo gran apòstol de la democrácia, lo enaltidor de la dignitat del pòble, lo redemptor de les esclavisades classes obreres, ha fet un viatje de triomf, arrancant per tot arrèu los aplausos fre-nètichs d' un pòble que ha vist en l' hèroe la verdadera representació dels grans ideals a què aspira l' humá llinatje: la seva marxa ha sigut senyalada per lo exaltat entussiasme del pòble, que ha tastat los *beneficis* de la *llibertat* y victorèja al qui li ha trencat les cadènes; y finalment, lo gran pare de la pátria, l' ínclit Sagasta, ha fet la sua entrada triomfal en la ciutat dels comtes, montat, còm altre emperador romá, en una carròça tirada per hòmes, sí senyors, per hòmes,

que si no eren dels redimits o deslliurats, al mènos eren pagats de la bossa de don Práxedes o d' algun de sos amichs. Lo gran demòcrata espanyòl ha obtingut un honor que may ha sigut alcansat per lo autòcrata czar de totes les Rússies.

Oh! qui estigues en aquèts moments possehit de l' entussiasme fusionista pera escriure tot un poèma d' aquèixa epopèya del pontífice de la llibertat! Pero deixèm aquèsta fèyna pera la gent de la família, que may falta algun escriptor possibilista que asseguri molt ufá que aquí a Manresa, per exemple, al passar lo Sr. Sagasta *la clase obrera se manifestó unánime por la libertad*, que *las clases medias protestaron de la reacción* y que *los agricultores... acudieron con entusiasmo para protestar de la dominacion conservadora*. Però hòme, que s' ha cregut que 'ls manresans no tenien ulls ni orèlles? ¿Que no vèu, entussiasmat colèga, que tothòm sab que aixis còm en lo trèn en que venía 'l Sr. Sagasta, hi anaven *rateros* que s' aprofitaven del *entussiasme* dels concurrents a les estacions pera *birlar* rellòtjes, hi anava també la comparseria que a Barcelona devia pèndre part en l' espectacle de l' entrada triom-

fal? ¿Que no han observat còm era públich lo que aquèlla gent de fòra de Catalunya van cobrar pera fer l' ofici de bésties tivant lo cotxe del gran demòcráta; y còm no sab també 'l colèga que tothòm está convençut de que de la matèixa manera que 's tròben hòmes, que rebaixin la seva dignitat humana fins al punt de posarse en lo llòch dels irracionals a cambi d' un grapat de monedes, se 'n tròben pera cridar y victorejar?

Nosaltres que tant esperam del govèrn d' en Cánovas còm del d' en Sagasta y de tota plèyade de pares de la pátria que sèu a Madrit; nosaltres que, grácies a Deu, no trobam a faltar aquèlla espècie de *llibertat* tan suspirada per cèrt periòdich local, llibertat que, segons sèmbla, saben exercir tan be los amichs del colèga, les administracions municipals, que no sòls merèixen ser portats als tribunals per la *tirania* conservadora, sinó també ser condemnats per la vindicta pública; nosaltres, repetim, som los que ab complèrta independència devèm sortir a la defènsa de la reputació, de la dignitat de una població, que tracten de posar a son servèy los vividors polítichs. Y parlam aixis, perquè consideram que la reputa-

ció y la dignitat de Manrèsa estarien tancades, còm ho estarien les de tot Catalunya, si no fos cèrt que les manifestacions prodigades al Sr. Sagasta en son viatje per nòstra tèrra, no eren mès que aparato escènich tan grosserament preparat, que algun de sos actes produhí desastros efecte fins als mateixos de la casa, es a dir, del fusionisme.

La gent sensata sab ja a què atenirse respecte a totes aquèstes fanfarronades polítiques, y la gent sensata que es, per fortuna, la inmènsa majoria y que no acostuma a exercir aquèstes indústries del ***entusiasmo por los grandes ideales de la libertad***, indústries que no paguen contribució, té també concepte format del del colèga possibilista, y de la prempsa del seu pèl. Tothòm sab que 'l major enemich de les classes productores, tant dels fabricants còm dels treballadors, tant dels propietaris còm dels pagèsos, lo qui més mal los ha fet a tots es lo Sr. Sagasta, que ara ha vingut èntre nosaltres, assegurant ab lo major cinisme, que volia estudiar les nòstres necessitats. Però si demá tornas a ser podèr y hagues de negociar algun ***modus vivendi***, ò pastelejar alguna reforma del Còdich civil lo tupè

seria tant sort còm sempre hò ha sigut a les justes reclamacions del pais.

Còm que d' això tothòm n' está convençut, no es estrany que 'l viatje del quefe fusionista haja sigut acompanyat de la major indifenrència y amenisat tant sòls ab manifestacions ridícules, de gent llogada.

Novembre de 1890.

TOTS CULPABLES

No son pòchs los que, a pesar de l' empènyo que ferem notar altre dia en proclamarse defensors dels principis regionalistes tots los quèfes polítichs desde 'l Sr. Duch de Madrid fins a en Pi y Margali, no son pòchs encara los que a pesar d' aixó y dels desenganys que rèben tots los dies dels partits y del perjudici que causen al pais ab les seves divisions y lluytes, se riuhen de nosaltres y 'ns tiren en cara que si suspiram per romanticismes idílichs ò corrèm al darrera de fantasmes quimèrichs, prenent en sèrio axò que aqui a Espanya 'n diuhen lluytes polítiques.

Y despres d' axò es delicios vèure còm tots èixòs partits se dòlen y *ponen el grito en el cielo* perque han sufèrt un nòu desengany, ò millor dit un nòu engany, succehintlos lo que no podia mènos de succehir, lo que es conseqüència inevitable dels sistèmes lliberalèsch-parlamenta-

ris, y lo que nosaltres prevejérem y de lo que 'ns apartárem no sòls per estalviarnos una derròta que podia ser honrosa, sinó també per no exposarnos a surtirne tacats d' un llòch ahont lluyten no més que les passions, ab totes les inmoralitats possibles en política per armes. Podrèm somiar; ¿qui n' está segur de sí s' alimenta de la realitat ò viu d' ilusions? pero aquèsta vegada han resultat somiant tots los partits mènos lo regionalisme independent de tots ells. Ja 's compendrá que a les últimes eleccions de diputats a Corts nos referim.

Diexant a part lo resultat pòch falaguer que 'l pais ne repòrta de tal estat de còses, es fins a cèrt punt còmich y ridícul lo procedir dels partits en les eleccions. Molts d' ells han estat govèrn, han dirigit la máquina electoral, y saben perfectament la manera de fer rodar la manèta, y 'ls mèdis de que s' han de valdre pera obtenir un resultat favorable. Los que no s' han trobat en aquèst cas sèmbla que haurien de tenir sèny suficient pera compèndreho y no esperarne rès de bò de la elecció. Però ni per aquèixes; uns y altres exalten a la gent que 's presta per això, exciten les passions de banderia y moltes

vegades se valen del mèdi pòch cristiá y pòch humanitari de despertar altra classe de passions abusant de la ignorància y de la condició de cèrtes classes pera conseguir son fi, que, corresponent als mèdis, es molt pòch patriòtich: acuden a la lluyta pera procurar lo tiomf del respectíu candidat polítich. Per regla general y atès lo curt número de diputats que es donen a les oposicions, aquèstes son derrotades en la gran majoria de districtes, més ò mènos ilegalment, y allavòrs tot son cárrechs y diatribes còntra 'l partit ministerial; ell es lo culpable de tot, ell es lo falsari d' actes, lo lladre de vòts, lo *tupinaire*, segons lo modernissim terme introduhit en lo *caló* politich. Fa riure de fástich lo llegir aquèstos dies la prempsa d' oposició de tots matissos.

No se sab fer rès més que insultar al Govèrn ab tots los impropèris imaginables; no 's vòl reflèxionar que 'l mal no vè de que govèrni tal ò qual partit, sinó que tots son los culpables, perquè contribuhèixen a mantenír lo sistèma dolent a totes llums, perquè d' ell son fills y d' ell viuhen. En això no s' hi pènsa, en això no s' hi vòl pensar, perquè aquí no 's tracta de patriotisme; aquí lo que hi ha

es una rassa d' aventurers que lluyten per la vida, que han de sostenir a tota còsta lo sistèma, perquè del contrari sobrevindria lo seu aniquilament.

Lo *Diario de Barcelona*, que a vegades també es regionalista, dèya despres de les eleccions de diputats provincials del desembre passat: "Los vencedors fent gala de la purèsa de llurs intencions y procediments y 'ls vençuts atribuint sa derròta a males arts dels adversaris. Sempre lo mateix aquí y en totes parts: això es lo que se sent en Espanya; en los Estat-Units, en Bèlgica, en Inglatèrra y en Suissa. Fíxis l' atencio en una particularitat y es que despres de cada elecció, en totes parts, sens distinció de formes de govèrn y de rasses, se parla de la necessitat de cambiar la lley, perque la actual—la nòva, la perfecta lo dia abans de les eleccions—permèt tota classe d' abusos. No es la llèy, lo que impòrta cambiar, sinó 'ls que la manèjen. Si 's tornas al sistèma representatíu; si 's deixas que cada classe social elegis sos representants còm millor li sembles, elles cuidarien de que la elecció fos la expressió de sa voluntat; però això no ho consentirán los partits polítichs, perquè produhiria sa anulació."

Aquèst es lo parer del degá de la nòstra prempsa, que no acostuma a somiar, com diuhen que fèm nosaltres.

Si 'ls que avuy criden tant còntra la situació repassassen la seva conciència, potser no hi hauria qui tiras la primera pedra. Pero no s' hi pot anar a buscar rès y sinó vègis d' aquell mateix colèga citat aquèsta *moraleja*: que 'l mon dels polítichs es un mon que viu en la mentida, ab la mentida y per lamentida.„

Lo pitjor es que dels pecats dels *pares* de la pátria tots n' anam geperuts.

Febrer de 1891.

LAS ELECCIONS MUNICIPALS

I

Sempre havèm cregut de importáncia capitalíssima les eleccions municipals, perquè consideram, y es cèrt, que "'l „bè públich depèn en gran manera dels „Municipis, tant y més que de les lleys y „administració general del Estat. Es evi„dent que aquèstes tenen una gran influ„ència en totes parts, y que pòch a pòch „van informant lo mòdo de ser dels pò„bles; però la influència de la adminis„tració municipal es pròxima, inmediata, „segura: y còm en lo temps de desgovèrn „que hèm alcansat, la administració cen„tral pòsa son interès essencial en trèure „dels pòbles hòmes y diners, deixant més „ámplia llibertat pera lo demès, se se„guêi que es major de lo que a primera „vista aparèix la importáncia de la ad„ministració local; perque al fi los pòbles, „en lo que 's referèix a instrucció, higiè-

„ne, cult y moral pública, se govèrnen „més per lo que vòlen ells mateixos, que „per lo que dispòsen les lleys generals de „la Nació.„ Aixis diu en la importantíssima *Exhortació Pastoral* que sobre eleccions ha dirigit a sos diocessans nòstre molt estimat Prelat, qual abundant doctrina y profitosos concells anam a condensar en aquèstes ratlles.

Lo Sr. Bisbe pròva ab gran coneixement de causa y fins ab cassos práctichs, la influència del Municipi en lo benestar d' un pòble, y afegèix: "Fòra dònchs, „egoismes, antagonismes y mires parti„culars; y, sempre baix les llèys de moral „que havèm recordat, procurèm, sens „descuidar les eleccions dels pares de la „pátria, pera les quals servirá de firmí„ssim apòyo y sòlida garantia, una bona „administració municipal. Tenim grans „exemples que imitar en nòstres cèlebres „Municipis de la Edat mitja, y l' esperit, „regionalista deuria comensar, a Nòstre „entendre, per aquí pera conseguir sos „fins. Es clar que nòstres furs influiren en „crear èst esperít religiòs y patriòtich, „que acabam de descriure, pera nòstres „Municipis; però èntre tant, ab Municipis „còm los descrits tindríem una gran com-

„pensació, al mateix temps que provariem ser dignes d' ells y que faríem un „bòn ús de les llibertats forals. Y no tenim necessitat de remontarnos a la Edat „mitja, ni d' anar molt lluny, pera vèure „y palpar los òpims fruyts d' una Administració municipal inteligent, honrada „y justa. Lo dia que tots los pòbles tinguèssen sembants Municipis, serien ben „governats, serien respectats fins per lo „Podèr central, al qual no deurien cap „favor en cambi de condescendències interessades,ni haurien de témer vexacions que careixerien absolutament de „base y de fonament; y a la manera que „l' individuo influèix en la familia, los „Municipis influirien sobre l' Estat, comunicantli moralitat y justícia, y obligantlo „a pèndre la direcció que exigissen les „verdaderes tendències y necessitats de „la Nació.„

Al costat d' èixes paraules nos complaèm en recordar la identitat del pensament que, si bè no tan ben expressat, exposárem en altra ocasió en que diguérem que, "lo més práctich ha de ser comensar per la regeneració del Municipi, procurant fer corporacions populars filles del esperit de localitat, verdaderament adminis-

tradores de sos interessos y coneixedores de ses necessitats. Lo dia que això 's conseguis, que totes les municipalitats fòssen la verdadera representació de la població respectiva, no òbra de la política, y que per lo tant no estiguessen vilment subjectes a la voluntat del podèr central, sempre dirigida per mesquinèses de partit, aquèll dia creyèm que hauríem conseguit la salvació d' Espanya. Seria 'l triomf del regionalisme; perquè l' actual règimen hauria perdut los seus corcats fonaments y cauria per son pès.„

En altre llòch del document que extractam, s' encarèix la necessitat de treballar pera la regeneració de la Administració municipal, ab los sègüents termes: "Nos „queixam, y ab rahó, de la extraordinà„ria centralisació y absorció de facultats „per l' Estat; però es precis confessar, „encara que siga ab pèna y vergonya „pera tots los que, enamorats de nòstres „drèts forals, tenim carinyo al verdader „govèrn *del pòble per lo pòble*, lluny de „les trabes d' una excessiva centralisació „que tot ho entorpèix, y que al entmot„llarho tot en un mòtllo, tot ho malèja, „confon y embrolla; es precis confessar, „repetim, devant les monstruositats ad-

„ministratives locals que cada dia 's de„nuncien, que moltes vegades s' ha de „desitjar tal centralisació; perque espanta „lo que seria sens ella 'l Municipi a mans „de dèspotes y derrotxadors, quan no „afectats d' altres vicis pitjors encara.„

Y que be pinten aquèstes paraules lo tristíssim estat de desmoralisació administrativa a que per nòstra desgrácia havèm arribat! Però 'l remèy está en les nòstres mans; y 'l Sr. Bisbe l' assenyala ab una frase tan senzilla còm exacta: "Basta sortir de son retraiment los hòmes de be.„ ¿Quin dubte hi ha que 'ls hòmes de be dèuhen sortir de son retraiment, y compactament units, "sens egoismes, antagonismes y mires particulars,„ oposarse a la perniciosa influència dels vividors polítichs, que formen corporacions municipals d' explotació, que aniquilen als pòbles y 'ls fan viure en constant anarquia?. Bòna experiència ne tenim los manresans, y ò ja no queda patriotisme èntre nosaltres y no estimam la tranquilitat de nòstra llar ni sentim amor per nostres venerandes tradicions, ò no podèm mirar ab indiferència les pròximes eleccions municipals.

II

Feta ressaltar la importáncia que sobre les demes tenen les eleccions de Municipis, puig de la administració d' aquèts ne rèben la influència inmediata los pòbles, y vista la gran desmoralisació y 'l desordre que regnen en la administració en general, y per lo mateix, la necessitat de que la gent de be, la gent d' ordre, treballin pera sa regeneració; hèm fet notar la conveniència de comensar èixa regeneració per los Municipis, per váries rahons, y èntre elles, perquè la tasca nos ha de ser molt més fácil, per no estar les eleccions municipals tan subjectes a les coaccions y arbitrarietats del podèr central còm les de diputats, y també per la circunstáncia de que, tenintse d' elegir vários indivíduos en les primeres, pòden evitarse totes las qüestions que 's pòden presentar en les segones, en les quals no havèntse d' elegir més que a un, pòden havèrhi dos ò més cantidats de qualitats y reputació iguals, lo que pòrta divisions èntre 'ls electors, excitant les passions de

partit. També dels tròssos copiats de la *Exhortació Pastoral* de nòstre Excelentíssím Sr. Bisbe, se 'n desprèn la urgència de que 'ls catòlichs prènguen *prudentment* part en la còsa pública, sense escrúpuls, perque al ferho, "no dèuhen acudira això pera aprovar lo que en „lo dia d' avuy hi ha de mal en la constitució dels Estats, sinó pera convertir „això mateix, en quant se puga, en be „sincer y verdader del públich, estant „determinats a infundir en totes les vènes „del Estat, a manera de sava y sang vigorosíssima, la sabiduria y eficácia de „la Religió catòlica„; (1) perquè "per lléy „de naturalèsa estam obligats a amar „especialment y defensar la societat en „que nasquérem, de tal manera que tot „bòn ciutadá estiga prompte a arrostrar „fins la mateixa mòrt per sa pátria; y devèr es també molt més apremiant en los „cristians, trobarse en igual disposíció de „ánimo respecte a la Iglésia..... l' amor „sobrenatural de la Iglésia y el que naturalment se dèu a la pátria, son dos

(1) **Encicl. «Inmortale Dei.» citada en l' «Exhortació Pastoral.»**

„amors que provenen del mateix etèrn „principi, puig que d' abdos es causa y „autor lo mateix Deu.„ (1)

Però no hi ha dubte que s' han de presentar dificultats en l' exercici del drèt d' elecció que la llèy nos concedèix, perquè "no dèu olvidarse que 's tracta d' un „sistèma de còses, que si no es, tal còm „funciona, intrínsecament dolent, pòch li „falta; corromput y corruptor, taca quant „se l' hi atansa, si no s' hi va molt pre„vingut;„ diu nòstre estimat Prelat en sa *Exhortació*, y continua més avall: „Y es „precis recordar y proclamar molt alt, „que 'l fi no justifica 'ls mèdis, y que les „males arts del adversari no justifiquen „les pròpies. Es precis recordar, aixis „mateix, y proclamar molt alt, que esta„blir una moral pera la política y altra „pera les demes còses, no es catòlich, ni „racional tan sòls. La veritat, la caritat „y la justícia son les mateixs en totes „parts.„

".....Lo candidat, dònchs, y 'l mateix „los electors, coneixent ja còm conèixen,

(1) Encicl. «Sapientiæ christianæ» citat en la Exhortació Pastoral.»

„que 'l sistèma es d' engany y de frau, en „una paraula, de mentida; dèuhen entrar „en la lluyta decidits a no comètre ni una „falta venial, y desitjam que 's vèja en „aquèsta sòla frase, quánta inmoralitat „se comèt a l' ombra de les eleccions, y a „soportar ab resignacïó cristiana totes „les injustícies de que siguen víctimes, no „sortintse may de la Lley. sobre tot de la „Lley moral, tant pera conseguir lo triomf „en sa emprèsa, còm en sufrir la der- „ròta, que avuy per avuy amenassa casi „sempre a la gent honrada y als procedi- „ments justos y legals..... L' èxit de sos „actes no dèu ser indiferent al cristiá; es „cèrt; abans dèu tenir interes suprèm en „que siga favorable, puig se tracta de la „glòria de Deu y be de les ánimes.... Mes „l' èxit inmediat y perceptible no dèu pre- „ocuparlo y mènos retrèurel; fassa quant „puga, y haurá cumplèrt còm a bò: ni „Deu ni la Pátria li demanarán compte del „èxit, sínó de lo que haja treballat pera „lograr que fos favorable: y al obrar „aixis fássiho conforme a la santa máxi- „ma que ensènya que havèm d' obrar ab „tal confiansa en Deu còm si tot dependis „d' ell, y ab tanta energia còm si tot de- „pendis de nosaltres. Lo mateix mèrit té

„lo general que retorna a sa Pátria ab la „corona del triomf, que 'l que ha mòrt „gloriosament en lo camp de batalla, ò 'l „que cau presoner lluytant ab totes ses „fòrses. Aixís ha de succehir en les elec- „cions: Devant de Deu y la Pátria lo „mateix haurán guanyat lo candidat em- „portantsen l' acta y 'ls electors propor- „cionantli, que essent derrotats en bòna ò „en mala lley,„

En quant als candidats diu l' *Exhorta- „ció*: "Còm se vèu, la Iglésia pera deter- „minar les circunstáncies del candidat „prescindèix d' ahont está; y 's fixa tan „sòls en ahont va. La norma que dèu se- „guir tot catòlich en la vida pública, diu „Lleó XIII, es: ahont se vulla que la Iglé- „sia permèta pèndre part en los negòcis „públichs s' ha de favorèixer a les perso- „nes de probitat reconeguda y que s' es- „pera han de ser útils a la Religió, sens „que hi puga havèr causa alguna que fa- „ssi licit preferir als mal disposats còn- „tra d' ella.„ (1)

(1) Encicl. «Sapientiæ christianæ» citatada en l' «Exhortació Pastoral»

III

Coneguts los més importants párrafos de la *Exhortació Pastoral* sobre eleccions, será convenient copiar los que resumèixen tan important document, puig en pòques paraules donen la pauta al catòlich pera arreglar sa conducta política, de la manera que dèu y convé al interes de la Iglésia y de la societat.

"Resumim: se pòt y en cèrts cassos se dèu pèndre part en les eleccions y en la administració de la còsa pública: aquèst devèr es major, si es possible, quan se tracta de eleccions y administracions municipals: les circunstáncies dels candidats dèuhen ser de bona fama, honradèsa y propòsit fèrm y sincer de administrar la còsa pública segons les lleys més estrictes de la justícia y moral catòlica en tots los rams de sa acció administrativa; y a les mateixes lleys dèuhen subjectarse los procediments que emplèin candidats y electors sens cap excusa ni excepció: convindria no presentarse may pera un cárrech únich dugues persones que reunis-

sen tals circunstáncies, sinó escullir lo qui oferésca major suma de garanties pera obrar lo be en tota sa extensió: quan lo Prelat pròpi, y seria ja hòra de que no 's tingues de repetír, quan lo Prelat pròpi, y no altre, del Papa en avall, haja parlat sobre la conveniéncia de acudir a les urnes ò de les circunstáncies del pretendent, no pòt ningú dintre del terme de sa jurisdicció, sens grave irreverència, sens faltar a la disciplina, sens apartarse del ordre establèrt per Deu en la institució de la jerarquía de la Iglésia, sens rebelarse, en fi, còntra repetidíssimes prescripcions recents d' aquèsta, contrariar tan sòls sa resolució y acòrt per escrit ò de paraula, quedantli 'l recurs, al que no li sèmbli be, de estar quiet, puig pera això no se li mana.„

"Ab la observáncia exacta d' aquèstes regles, sens tacarnos ab los vicis pròpis del sistèma, sens faltar a nòstra obligació còm ciutadans y còm catòlichs, ans be cumplintla; sens ofendre a Deu ni al pròxim, procurant, al contrari, lo triomf de sa causa y la unió de tots los hòmes honrats, qualsevòl que siga sa procedència y denominació, que vullen servir fièlment los interessos de la Religió y del pais,

sens coalicions inmorals—no calificant de tals la unió de persones fins de pensar y sentir contrari, méntres en aquèll cas vullen contribuir sincera y desinteressadament al be, sens pactes interessats è iniquos,—se formaria un gran partit nacional catòlich, que es una de las primeres necessitats socials: portaríem a les Corts gran nombre de Senadors y Diputats: purificaríem, fins ahont siga susceptible, lo sistèma vigent, ò l' enfonzaríem en mortal descrèdit a fòrsa d' obligarlo a contradirse y a faltar a la legalitat per ell mateix creada, posantli de relléu; tindríem bònes Diputacions y bòns Municipis, que èntre tant remediarien en gran part los defectes y 'ls mals de la Administració central, y procurarien la veritat y la justícia en los pòbles, base de son podèr y principi de sa omnipotència: nos uniríem pera 'l be y formaríem una hòst invencible, ***com un exèrcit format en batalla*** (1); presentantnos aixis pera tots los cassos que senyalessen nòstres superiors jeràrquichs; "evitariem que s' apoderessen dels assumptos públichs perso-

(1) Cantic. VI, 9

nes, qual manera de pensar pòt no oferir grans esperanses de saludable govèrn (1), y per fi conservaríem, lo que hi ha abans que tot que conservar, la concòrdia de les voluntats y la unitat en los propòsits y accions, lo qual se obtindrá sens dificultat, si cada un prèn pera sí còm norma de sa vida, les prescripcions de la Sede Apostòlica. y si obehèix als Bisbes, a quins l' Experit Sant posá pera governar la Iglésia„ (2).

Despres del eloqüentíssim llenguatje, de les sávies ensenyanses de nòstre estimat Pastor, no 'ns cal sinó esperar que Deu siga servit de il·luminar als que son obstacle pera la "unió de tots los hòmes honrats„, ab los seus antagonismes y particulars mires, als que ab sos apassionaments de banderia impedèixen la formació "d' un gran partit nacional catòlich, que es una de les primeres necessitats socials.„

Per desgrácia son molts encara los que antepòsen los baixos interessos de partit als sagrats de Deu y de la Pátria.

(1) Encicl. «Inmort. Dei», cir. fin.
(2) Actl. XX, 28—Encic, «Inmort, Dei» cir. fin.

Aquésta es la nòstra bandera; y lluytant baix la seva ombra esperam arribar al millorament de nòstra aymada Espanya, y seguintla ha de trobar sa única salvació la societat. Eixa bandera es la que la Iglésia nos senyala que havèm de seguir, y baix ella desitjaríem vêure a la gent de be lluytar en les pròximes eleccions municipals, sens olvidar cap de les ensenyanses y consèlls del Prelat; puig cada dia es més apremiant la necessitat de regenerar los Municipis, en aquèsta època corrompuda; "època de transició y de vergonya„, apressurar qual fi, dintre de la legalitat existent y sens faltar a la lley de Deu, fins sens contar ab les ventatjes positives que resultarien dels triomfs electorals de bòns patricis, sens dubte que es còsa llorable, y per això quant pòt exercirse dintre de aquèstes condicions, dèu practicarse pera cumplir ab lo devèr de bòn ciutadá y de bòn cristiá.

Avril de 1891.

LES ELECCIONS

La història de les últimes eleccions pera diputats provincials, es la de sempre: espècie de crònica escandalosa dels maneigs de tota classe, casi sempre innòbles, d' hòmes tan corromputs com lo sistèma que 'ls afilla; epílech de totes les inmoralitats que pòt donar de si una política que per caminar ha de trepitjar la moral, y que acostuma a ser lo pròlech d' altre sens fi d' inmoralitats.

No se 'ns diga que la polsaguera de la última lluyta, que en tot cas creuríem ser més aviat los gasos pestilencials del llot que ha remogut, nos fassen vèure les còses més fosques de lo que son. No; pènsa més frèda sens dubte que la nòstra y en ocasió semblant, ha manifestat abans que nosaltres un critèri tan pessimista còm lo nòstre, sobre lo que 'ns ocupa. "Las elecciones, que son la prostitución del hombre, nos repugnan casi tanto como la prostitucion de la mujer. Confesamos con toda

sinceridad que, cada vez que se anuncian unas elecciones, sentimos que se nos levanta el estómago como cuando se nos anuncia un espectáculo nauseabundo. Vamos, pues, á pasar un mal rato al cumplir el penosísimo deber de dedicar unas cuartillas á ese crímen político.„ Aixís dèya 'l Sr. Mañé y Flaquer despres de les últimes eleccions pera diputats a Corts, si no recordam malament, eleccions fetes per lo partit conservador per mèdi del sufragi universal.

Y no va per nosaltres lo reparo que fèya més avall lo conegut periodista, de que algú s' aprofitas de ses paraules per arma contra la actual situació; puig nosaltres sense ser amichs d' aquèsta, donam a aquèlles la mateixa extensió que 'ls donava l' autor; no aplicantles a un ò altre partit dels que 'ns govèrnen, sinó al sistèma, dolent en sí, y a tots los partits que en ell s' alleten, dolents per consegüència.

Però ¿què té d' estrany que un Estat, personificat en algunes dotzènes de vividors y aventurers, l' Estat que té monopolisat lo vici del jòch; que té reglamentat lo més repugnant de la prostitució física; què té d' estrany que reglamenti y mono-

polisi també sens escrúpols la ***prostitució política***?

Lo més desconsolador es que per tot arrèu se tròbin hòmes tan pòch escrupulo sos ò tan pòch amants de sa dignitat, que 's prestin voluntáriament a patrocinar aquèix gènero de prostitució moderníssima, convertintse en una espècie de *Celestinas* mascles de la política.

¡Trist rebaixament del sentit polítich de nòstre temps!

A cada pas vos toparèu ab hòmes que's tenen per honrats, que ho son, si volèu, en totes les relacions de la vida social; incapaços de fervos un tòrt, de comètre una injustícia, però en tractantse de política, en tractantse de eleccions, crèuhen que no hi té rès que vèure la conciència, ò bé que se la pòden arreglar a la mida de les seves conveniències, aixís còm nos cambiam lo vestit pera eixir al carrer: y de conseguent se consideren lliures de fer totes les trampes, totes les estafes sense temor ni remordiment. ¡Insensats!

"Y un hòme del pòble nos dèya ab molt bòn sentit: Quan funciona 'l sufragi está

en suspèns lo Decálech. En realitat, si no ho está, còm realment no ho está, se òbra còm si ho estigues, fins per part de hòmes que fòra d' aquèst cas se guardarien be dels procediments que s' emplèen pera son exercici. Y es precis recordar y proclamar molt alt, que 'l fi no justifica els mèdis y que les males arts del adversari no justifiquen les pròpies. Es precis recordar aiximateix y proclamar molt alt, que establir una moral pera la política y altra pera les demes còses, no es catòlich, ni racional tan sòls. La veritat, la caritat y la justícia son les mateixes per tot arrêu..... Lo candidat, dònchs, y lo mateix los electors, coneixent per endevant, còm conèixen, que 'l sistèma es d' engany y de frau, en una paraula, de mentida; dèuhen entrar en la lluyta decidits a no comètre ni una falta venial, y desitjam que 's vèja en aquèsta sòla frase quánta inmoralitat se comèt a l' ombra de les eleccions, y a suportar ab resignació cristiana totes les injustícies de que siguen victimes, no sortintse may de la Lley, sobre tot de la Lley moral, tant pera conseguir lo triomf en sa emprèsa, còm en sufrir la derròta, que avuy per avuy amenassa casi sempre a la gent honrada

y als procediments justos y legals.„ (1)

¿Quánts dels que han près part en les darreres eleccions, han cumplèrt ab aquèsta moral, única è inmutable? Pòchs, puig que per desgrácia los que serien capaços de practicar aquèsta virtut, se queden a casa retinguts per sos desenganys, per sa indiferència, fruyt de les inmoralitats y fraus que han vist.

Y no obstant, tal vòlta aquí molt apròp de nosaltres, sentirèu les retòriques elegíaques dels que tròben que tot s' ha fet be y nòblement. En aquèts coneixerèu als que 's tròben be ab lo "sistèma de frau, de engany, de mentida„; en aquèts coneixerèu als encubridors de la "prostitució del hòme„, als que 's fan solidaris d' eix "crim polítich.„

*
* *

Es precís reconèixer la millor intenció del món y fins nòbles mires, en alguns dels hòmes que en eleccions incòrren en los crims de falsedat y ussurpació de

(1) «Exhortació Pastoral» del Sr. Bisbe de Vich, sobre eleccions, Mars de1891.

drèts agèns. Mes se 'ls ha de recordar "que 'l fi no justifica 'ls mèdis,„ y que "la veritat, la caritat y la justícia son les mateixes a tot arrèu.„ ¿Existèixen ò no 'ls drèts polítichs? Ja sabèm que aquí, per desgrácia, es a pòca diferència còm si no existissen de fet. Però còm que 'l drèt polítich es tan drèt còm lo de propietat ò qualsevòl altre, l' ussurpador del primer es tan lladre còm lo violador del segon.

Nos dirán aquèlls hòmes de bònes intencions, que nòstra moral es impracticable en l' exercici del drèt electoral. Sobre que la moral no es impracticable en lo exercici de cap drèt ni en lo cumpliment de cap devèr, a més de lo que hèm dit, se ha de reflexionar que èixa moral la senten y la professen la inmènsa majoria dels electors, y 'ns ho pròva el que la inmènsa majoría se queden a casa. Hèm dit que son retrahiment era efecte de llurs desenganys per les inmoralitats que vèyen en les eleccions. Però ¿no podria èixa inmènsa majoria acudir a la lluyta y oposar trampes y enganys als enganys y trampes dels mangonejadors de la política, quals procediments no ignora pas ningú? Podria, sí, però no ho fa perquè li veda la moral política que sent en lo íntim

de sa conciència y no li permèt ferse còmplice d' un "crim polítich.„

* * *

S' objectará que sostenint aquèst critèri sempre serán los polítichs de mala fe amos del camp, per l' allunyament de la gent honrada. Aquí cabalment es ahont s' ha de buscar lo remèy, y no en igualar nòstres armes ab les vils del enemich.

Lo que convé es aixecar l' esperit de aquèsta inmènsa majoria de electors que senten amor a la moral, perquê son gent honrada, y aixecar son esperit del marasme polítich en que jau, per sobre de les mesquinèses de patrit y de banderia..... "Per això entenèm que treballar pera formar aquèst critèri y reduhirlo a la práctica, es còsa del major interes y per de prompte més urgent que 'l trèure gran número de candidats. La lluyta èntre bòns dividèix als bòns, y aumenta y dona fòrsa als dolents: la lluyta ab los dolents pòt ser, y dèu ser, llas d' unió èntre 'ls bòns y confusió dels dolents. .„ "Y còm los perills aumenten, sobre tòt en nostre pais, ab la concessió del sufragi universal, es precis que 'ns apressurèm pera arribar

a temps y abans de que s' ensenyorèji per complèrt un dels dos suprèms mals, ò abdos a la vegada, que son inseparables del sistèma, y que no han deixat de trèure lo cap la primera vegada que s' ha posat en exercici en Espanya desde 1875, això es, la coacció, la arbitrarietat, la barateria, etc., etc., desde dalt, ò la violència desde baix; la inmoralitat y la injustícia en abdues parts. Encara, sens retraiments culpables, sens divisions escandaloses, sens mires d' interes personal, podrien conseguirse grans ventatjes dintre un règimen, que haurèm de sufrir per temps en expiació de nòstres pecats.„ (1)

Pènsin en això los que crèuhen salvar la Pátria ab l' inmoralitat per arma, y tal vòlta 's decidirán a cumplir més be ab sos devèrs cívichs y conforme a la conciencia.

Septembre de 1892.

(1) Pastoral citada.

DIMISSIONS, SUSPENSIONS,

Y... ¡VISCA LA LLIBERTAT!

Donam a nòtres lectors per enterats, per la prempsa diaria, del recent cambi sufèrt en la política espanyòla, còm a conseqüencia de allò del *turno pacífico* dels partits; cambí, en que la governació del Estat ha passat de mans del *ilustre jefe* conservador al altre, no mènos ilustre, lliberal. També 'ls farèm grácia de les reflexions que, sobre les conseqüències d' èix cambi pera 'l pais, assalten a la pènsadeslligada de preocupacions polítiquesal ús del dia. Be massa que tením tots greus desenganys de la gestió política dels hòmes que 'ns govèrnen avuy còm dels que 'ns governaven ahir, pera que pugam alimentar la més lleugera ilusió. Ben trista memòria 'ns deixen los que se en van, y 'ls que justament arriben ben trista memòria 'ns deixaren de son pas pel govèrn l' altra vegada que ho foren.

¿Qué podèm esperarne ara? Los hòmes y 'l sistèma son los mateixos, y allavòrs tant se desacreditá 'l sistèma còm los hòmes devant dels interessos del pais.

No esperèm, dònchs, gran còsa de bò, de la nòva situació política, pero fixèmnos ara en una de les conseqüències inmediates que portará, còm tots los cambis d' aquèsta mèna.

Còm es ús y costum en semblants ocasions, hèm observat al sòl anunci del cambi de govèrn, que 's preparaven a presentar sa dimissió los alcaldes de les poblacions de cèrta importáncia, y que 's parlava de suspensions d' ajuntaments y altres cosètes per l' estil. Y ara preguntam, ¿què tenen que vèure los alcaldes y els ajuntaments ab los cambis d' hòmes de la política?

Segurament que no hi deurien tenir gran còsa que vèure, baix lo punt de vísta polítich en que se 'ns presenta l' assumpto, si 'ls ajuntaments y 'ls alcaldes no fossen rès més que lo que deurien ésser, administradors zelosos è imparcials dels interessos de la població, que ab tal objecte los elegí. Mes lo que passa nos está ensenyant que se 'n falta bòn tròs pera ser aixis. A Madrid se tiren los

plats pel cap alguns individuos de la gran família politica, moguts per la indiscutible necessitat de trèure uls uns de la taula pera assèurershi los altres, pel drèt del ***quítate tú para ponerme yo***, lo que ocasiona que 'ls pagans ***provincianos*** cambièm d' amos, y desseguida los fièls alcaldes s' apresuren a enviarlos sa dimissíó, còm volènt dir: "Jò servia al altre amo y mereixia sa confiansa: per lo tant, ell se 'n ha tingut d' anar dònch jò també 'm retiro.„ Això es lo que 'ns ensènya la conducta dels alcaldes dimissionaris, a pesar de les protestes que hajen pogut fer de que fèyen administració y rès més que administració; això es lo que ens ensènyen, que no son més que uns servils criats dels senyors de Madrid, disposats a prestarlos tots los servèys que a aquèts los convinguen, mal siguen en perjudici de la localitat respectiva; això ès lo que son en realitat los alcaldes de poblacions de cèrta categoria, corresponsals dels caps grossos de Madrid, escampats per les províncies pera fer esquenèta en l' hòra oportuna al candidat encasillat, a fi de que puji la indispensable majoria. Y, es natural, en quant cambien los senyors a quins prestá sos ser-

veys l' alcalde, aquèst, si no 's determina a regonèixer humilment als nòus, oferintse a doblegar la esquèna quan y per lo que convinga, de lo qual també se 'n vèuhen cassos, si conserva encara un resto de rubor polítich, no té més remèy que cedir son llòch al altre servidor dels nòus amos. Però còm tots aquèts lleals servidors tenen en cada localitat la seva *camarilla*, la seva família política més ò mènos reduida, però que no viu del ayre del cèl, no hi ha més remèy que buscar mòdo de colocarla, pera lo qual may falta un pretext, més ò mènos legal, pera fer que sos índivíduos substituesquen en la Casa del comú, als que, segons la lley, hi portá lo sufragí popular. ¡Pobrissons! no faltava més que mèntres los congèneres, los germans de partit, se rebèjen a la Cort en les delícies del podèr, ells tinguessen de permanèixer en un recó de província ab les tortures de l' abstinèncial

Y a cada cambi de govèrn se vèu repetir la mateixa funció; això es natural, donada la naturalèsa del sistèma, donada la corrupció dels seus hòmes. Però ¡senyors lliberals...! ¿Es això lògich, es això natural dintre 'l seu règimen de lliber-

tat, de democrácia, de *gobierno del pueblo por el pueblo?* ¿Còm ab les seves lluminoses doctrines, ab los seus procediments de progres, han creat aquèstes castes, vostès los igualitaris, vostès los demòcrates; sí, senyors, aquèstes castes, que en cada població s' assenyalen ab lo dit d' hòmes privilegiats que a son capritxo se repartèixen les ambicionades dolsors de l' administració local, que deuria ser pesada carga pera 'l que la volgues exercir ab equitat y justícia? ¿De què 'ns servèix la gran conquista del sufragi universal?

Aquèsta es la veritat pura y nèta, a pesar de les algarades y retòriques d' alguns. ¿Qui es l' Alcalde sinó un indivíduo a qui 'l vòt dels seus conciutadans ha elegit pera administrar en lo Municipi los interessos del comú? ¿Què dèu importarli que a Madrid govèrni en Pere ò govèrni en Pau, si dèu atendre no més que a la administració local? Que 'l destituèixen, ¿y què? ¿Es cap deshonor si no se li pòt demostrar falta ò frau? ¿Ab quina confiansa dèu contar l' alcalde, ab la del govèrn, ò ab la dels conciutadans que l' han elegit per son administrador? Però es cas probat: pòt governar un alcalde ab la

desconfiansa dels seus administrats, ab lo descrèdit èntre sos electors y conciutadans; però ab un govèrn que ni siga *dels seus*, es impossible; pera tal cas se reser ven les dimissions. Això si l' alcalde no es dels flexibles ò caragirats, segons parèr dels inteligents. ¿Se necessita testimòni més eloqüent del verdader ofici del alcalde en aquèts temps felissos; de que no es més que un instrument polítich que es mòu segons lo vent que bufa de la *Puerta del Sol;* que no fa altre paper que 'l de *cacique?* ¡Flamant institució de nòstres modèrns llibertadors!

Veritat es que si en les poblacions no hi hagues hòmes que 's prestessin a exercir tal ofici, que volguessin a tot tranze desempenyar los cárrechs ab lleal-tat y sense tan vergonyosos servilismes, lo govèrn de Madrid hauria de plegar vèles. Mes pensar això es somiar, perquè el vividor polítich es un ser que no té pátria, puig en tot llòch arrèla y se desa-rròlla. Y ahont creix lo vividor polítich s' hi alimenta la llagosta madrilènya. ¿Quê fer, dònchs?

No hi ha altre mèdi que seguir lo que aconsèllen los Pastors de la Iglèsia pera dirigir l' acció dels catòlichs. Axió es:

aprofitarnos dels mèdis que pera l' exercici de nòstres drets, més ò mènos verdaders, nos concedèixen les lleys actuals, y procurar trèure lo millor partit possible, pera 'l be y la justícia, del pessim estat actual de còses. Si aixis se determines a ferho la gent de be, ab la convenient unió, no farien tot lo que voldrien les *camarillas* polítiques.

Excusem dir que no hèm pretengut ab nòstres apreciacions, concretarles a personse ni llòchs determinats: les hèm fet en general, y còm l' epidèmia está estèsa per tota Espanya, pòden aplicarse a qualsevòl tròs de la espanyòla nació.

Desembre de 1892.

QÜESTIONS ECONÓMIQUES

CONVÉ PREVENIRSE

A Espanya sempre havèm d' anar en la civilisació europèa bòn tròs més enradera de la cua; lo què vòl dir, que quan nosaltres pensam haver conquistat algun nóu avens ò perfeccionament, ab motíu de lo qual surten a relluhir ses habilitats tots los rossinyòls de la oratòria y aixorden ab sos desentonats sòns los bombos y platèts de la prempsa, en quals rams estam a la altura, potser a més encara, de les altres nacions, aquèstes ja lo han deixat còm a cosa passada de mòda.

Aquèst fenòmeno s' observa d' un mòdo particular, y gayre be sens escepció, en lo ram de la política; y es que, apesar de que avuy pòch més, pòch mènys, tots los paissos se vèuhen afligits per los mateixos mals; y los que estant presidint los destins de las nacions practiquen sistèmes tan idèntichs, los que regèixen la sòrt, ò la dissòrt, de la nóstra, han caygut tant

de plè en la mania de enrahonar y d' intrigar, que no 'ls resta ni temps pera inventar quelcòm pera distraure l' atenció de la pòbre victima, méntres estan preparant lo parany ahont está destinada a caure. Per això 's vèuhen obligats a tenir de copiar lo de fòra: y còm que absorbits per complèrt en assumptos d' *alta política* y rodejats d' una atmòsfera emboyrada per lo fals encèns de l' adulació y del servilisme, quan arriban ells a tenir esment dels mals efectes produhits en lo pais per la práctica de tal o qual teoria copiada y 's dispòsen a buscarne un' altra pera subs tituhirla, si ho permèten altes *rahons de partit*, *(alguns mal intencionats suposen que a vòltes son baixes mires de egoisme particular)* ja aquèlles teories fa temps que han sigut rebutjades còm a perjudicials ò deficients per les nacions d' ahont foren copiades.

Veusaquí algunes de les causes perquè avuy que en abdos mons está en complèrt exercici lo sistèma proteccionista, inclus en los Estats Units, la nació més avansada del mon (segons parèr de nòstres *avansats*) fins al estrem de que en llurs cambres se discutia no fa molt temps, si pera protegir la fabricació nacional de la

electricitat, s' havia de posar impòst sobre aquèix flúit conduhit desde 'ls estats vehins. lo qual es gayre be la mania del proteccionisme, nosaltres nos trobèm en plè període lliure cambista, esperant que ens tòqui la tanda de cambiar de sistèma. La qual fa de molt bòn esperar per los qui encarregats de vetllar per los interessos de la nació y sent la causa principal dels mals que la mantenen en etèrna agonia, distrèuhen les cabòries en mitj de la gatzara d' una *soirée* ó s' escalfen lo cap en un *banquete* al compas del dringar de les copes de *champagne*, estalviantse la molèstia de tenir d' escoltar los planys que s' aixequen de tots los recons del Estat, que arribant allá dalt, dèbils y ab los parrachs de la misèria y 'l flayre pòch agrados dels tallers y les masies, no gòsen entrar en aquèlls salons enlluhernadors de despilfarro y saturats del perfum ubriacador dels *habanos*. Això fa de molt bòn esperar per ells, que sentats en los cómodos sillons ministerials, rèben les simpaties de les nacions més *favorecidas*, y potser altra còsa més positiva que les simpaties, mes no pel pais, que despres de gastar ses fòrses treballant y no guanyant rès, ha d' emplear les dar-

reres que li queden demanant una almoyna pera arribar ab vida al terme de son sacrifici.

Lo passat, passat, y no cal que gastèm ara lo temps en inútils lamentacions; lo que convé es prevenirse y estar amatents pera que quan sia arribada l' hòra del perill, que será al discutirse la renovació dels tractats de comèrç que vencerán lo 1892, sapiguèm tots a una, aixecar la vèu de protesta còntra 'ls que pretenguen tornar a endogalar la nòstra producció, entregantla en mans y per utilitat del comèrç extranger, y, lo que es més sentit, ¿qui sab si després d' havèrsen aprofitat lo *mercantilisme* espanyòl?

Ara que ha tingut llòch la informació aranzelaria davant de la comissió nombrada pera estudiar la reforma dels esmentats tractats, nos ha semblat oportú fer algunes consideracions a nòstres lectors ab motíu dels darrers moviments socialistes, encara no del tot calmats.

En aquèsta ocasió s' ha vist una vegada més, y parlant del moviment en general, còm los treballadors s' han deixat conduhir pels que se 'ls han presentat còm a redemptors de la classe, y de quals verdaderes intencions se permè-

ten ja avuy dubtar los mateixos obrers. No es axò volèr dir que èixa part de societat mès digne de consideració que totes les altres, per que es més desvalguda, no necessiti de millorament en la seva condició actual; estam convençuts de que tot lo còs social patèix dolençes profondes y sent fills sumisos de l' Iglésia Catòlica, sabèm ahont es lo remèy que les pòt guarir. Però bò es que havèntse abusat de la ignoráncia d' alguns y de la credulitat de molts, conduhint a les classes obreres per uns viaranys que be podrien portarles a sa ruina, se 'ls faça esment de sa verdadera situació, a fi de aclarir la confusió ab que han invadit sa intel·ligència, introduhinthi idèes que sempre han repugnat als nòbles y sensats sentiments dels treballadors de la nòstra regió.

Desengányinse los que crèuhen que pòden obtenir bòns resultats sembrant idèes d' òdi y de venjança, que son lo venèno del còr, que maten aquèsta jòya la mès preuada que Deu nos ha donat després de la intel·ligència. Quan los excitadors de les masses haurán conseguit arribarles a deixar fret lo còr y la rahó entumida per lo narcòtich d' errades doctrines, allavòrs quan no 'ls quedará més que la part sen-

sual ab los seus mals instints y 'ls que 'ls hi hajen despertat, allavòrs, repetim, lo mateix podrán ensanyarse còntra la classe que 'ls han fet acostumar a avorrir, còm còntra d' ells mateixos, que no han sabut ferse estimar.

Motíus més poderosos que 'ls baixos egoismes que 'ls han fet crèure als treballadors que eren la causa del mal estat de sa condició, hi ha, y aquèstes causes no les pòden vèncer los que 'ls proporcionen lo mèdi de guanyarse la vida. Los fabricants malament podrán fer concessions als seus treballadors, si han de sostenir una lluyta desigual ab la indústria extrangera; ans be pòden vèures obligats a tenir de tencar los tallers per no poder resistir la competència.

Sápiguen los treballadors que la principal causa que impedèix mellorar sa situació, ve de Madrid; sápiguen que es filla dels errors de que havèm parlat al principi: del sistèma lliure cambista. Pera treballar en favor de sos interessos, no han de començar per dir disbarats dels que 'ls proporcionen fèyna, (dels quals no es creguin los obrers qu' ens constituhim en defensors, puig estam a igual distáncia dels uns que dels altres,

lo que han de fer es reclamar lo sistèma proteccionista, que ha de donar sortida y bòns mercats als productes de la nòstra indústria, aumentar la riquèsa d' aquèsta y per lo tant beneficiar a la classe obrera.

Y aquèts conceptes no 'ls exposèm nosaltres sòls. Aquèsta vegada, còm tal vòlta may havia succehit, han estat al costat de la rahó y de la sensatès, èixos periódichs que per desgrácia son los que acostumen a tenir autoritat èntre les classes obreres, que 's diuhen satírichs y populars, y que en realitat son inmorals. Ja vèuhen, dònchs, los obrers còm los que sempre están al seu costat y 'ls ensenyen a burlarse de la religió, en aquèsta ocasió s' han apartat de ells y 'ls han mostrat lo verdader punt de vista de la qüestió, al mènys en lo terrèno econòmich, ja que en los demés estaríem en complerta discordáncia ab los esmentats periòdichs.

Veyam si quan arribi la ocasió de discutirse la denúncia dels tractats de comèrç, la classe obrera, aixís còm avuy se ha desfet en manifestacions que a rès l' han de conduhir, sabrá aixecar sa vèu demanant dels alts podèrs lo milllorament

de la seva classe; que ja hèm dit per quín conducto li ha de venir.

¿Complirán los obrers catalans ab lo que de ells esperèm en be principalment d' ells mateixos? Aixis ho confièm.

Juny de 1990.

LES RIFES

S' atansa Nadal, y molta gent, moltíssima, está esperant aquèlla gran festa ab dalè, perque té còm a base de moltes esperanses, de moltes ilusions, una de les còses que caracterisen més a la nostra Espanya. ¡La gròssa de Nadal! Quánts s' han arruinat y han portat la misèria a ses famílies perseguint a eixa fada, coneguda ab lo nòm de *loteria*, de la qual tal vòlta may n' han obtingut una carícia!

La nòstra nació, que es la de les contradiccions y de les inmoralitats, té lleys que prohibèixen los jòchs d' atzar y fins té policia que *a vegades* los perseguèix; però l' Estat, que crèu inmoral y contrari a les bònes costums y a la tranquilitat y benestar dels ciutadans, èixos jòchs manejats per qualsevòl banquer de *tapete verde*, se constituhèix ell en jugador permanent y té 'l *negoci* sempre obèrt pera que puga arruinarshi qualsevòl espanyòl.

Moltes vòltes nos queixam de les in-

nombrables cárregues que pesen sobre 'l pais, y no 'ns recordam d' aquèixa contribució voluntária, que puja cada any uns 78 milions de pessètes, constituint lo 9 per 100 dels ingressos generals del Estat. Segons datos que tenim a la vista, de les *loterias* d' un dels derrers anys econòmichs Catalunya jugá en aquèll exercici per 15.314,117 pessètes y retornaren còm a prèmis 9.864,945, lo que supòsa pròp de 5 milions y mitj eixits del pais. ¡Cinch milions y mitj que cada any van a engroixir aquèst riu d' òr que veyèm corre sempre cap a Madrid! Voluntária podrá ser aquèsta contribució, però representa cinch milions y mitj surtits de Catalunya. Los que confien ilusionats la seva fortuna en mans de la sòrt, han de saber la rifa que trèu l' Estat cada any ab les *loterias*; á més de 20 milions puja lo producte líquit que obté. Aquèsta sí que es la gròssa, no hi ha dubte.

Però los perjudicis ocasionats per les *loterías*, no son sòlsament les pèrdues materials que supòsen, sinó que tenen una influència desmoralisadora de mals resultats. De elles diu Say que fomenten un vici funest a la tranquilitat de les famílies y a la prosperitat del Estat;

que fan pèrdre 'l diner que 's juga, y que tenen una influència funesta sobre les costums, perquè habituen al hòme a esperar de la fortuna lo que deuria promètres sòls de sa aplicació, y a xifrar ses ganáncies en les pèrdues agènes y no en les verdaderes fonts de la riquèsa. Per altra part son un mal precedent y gran desprestigi del Gobèrn, ja que malament podrá perseguir lo jòch còm a inmoral, constituintse ell en principal jugador monopolizador del jòch d' atzar. En gran manera perjudicial es l' escitar, còm se fa actualment ab les rifes, la cobdícia de la multitut, fent concèbre esperanses de fácils y repentines fortunes; esperanses, que no sòls trauhen la tranquilitat dels indivíduos y de les famílies ab les decepcions que les succehèixen, sinó que fan pèrdre al hòme que s' hi apassiona los hábits de laboriositat y d' estalvi, únichs mèdis pera procurarse sòlit y plahent benestar.

Aixis ho comprengueren les Corts catalanes de 1585, que veyent l' abus dels llòch-tinents de Catalunya ab les *loterias* y 'ls perjudicis morals y materials que reportaven al pòble, estatuiren y ordenaren "que ditas rifas fossin totalment tretas, de manera que en avant de cap

modo 's concedissen ni permetéssen ***sinó las que 's feyan en la extracció de Diputats.*** „ (1)

Y tal es la importáncia que en altres paisos s' ha donat a aquèst jòch, que fins han parlat d' ell en ses Constitucions. Aixis en lo párrafo 11 del art. VII de la constitució especial del estat de Nova-Yòrch en los Estats-Units, s' hi llegèix: "No s' autorisará en avant ***loteria*** alguna y la llegislatura prohibirá ab una lley la venta en aquèst Estat de bitllèts de ***loteria*** que no siguen dels ja autorisats per la lley." Fins la Convenció francèsa abolí ab sa lley del 22 brumari (12 novembre 1793) la loteria "còm una invenció del despotisme destinada a fer callar al pòble en mitj de sa misèria, embaucantlo ab esperanses que aumenten sa desditxa."

Avuy no tenim Corts catalanes, que, obrant ab més dignitat è inspirades en més verdader interes pel benestar del pòble que no pas los gobèrns espanyòls, puguen decretar la abolició de les rifes en atenció als "perjudicis morals y mate-

(1) Coroleu y Pella «Los Fueros de Cataluña» Título III. cap. I.

rials que reportan,,, y per lo tant no podèm fer sinó aconsellar a nòstres compatricis, que, considerant les rifes tal còm realment son, axò es, un jòch inmoral y contrari a sa tranquilitat y benestar, y volent seguir la honrosa tradició del carácter catalá, sèrio, treballador y amich del estalvi, en aquèstes qualitats xifri les bases pera son pervindre y deixi les famoses *loterias*, que ab tanta propietat tenen la seva direcció, lo seu monopòli a Madrid, la metròpoli de gent aventurera, pera los temperaments d' imaginació calenta, que son capassos d' empenyarse 'l gèch per anar als tòros en mánegues de camisa.

Vullám seguir lo nòstre lèma que tant escáu al carácter catalá: salut y fèyna.

Desembre de 1890.

ÚNICA SOLUCIÓ

I

Encara recordam ab greu dolor la diada del 1 de Maig del any passat, pacíficament transcorreguda, segons de bòn principi aparentava, no sens deixar los efectes consegüents, quan partes de assí, notícies de allá, remors de per tot, tornen, còm la tronada de una tarde d' estíu, anunciant una nova tempestat que no será mes lo que Deu vulga.

Donant a èixos pahorosos pressagis lo crèdit que merèixen, sens olvidar que això còm totes les còses si no se adoba se apitjora, perquè 'l còr del hòme está inclinat al mal desde la joventut, còm per prevenció hi dirèm alguna còsa, sens perjudici de tornarhi un altre dia.

No ho tractarèm baix lo punt de vista econòmich ni polítich; sabèm que l' hòmè no viu sòlament de pa; que anam de camí y la nòstra habitació permanent es un al-

tra que está per sobre totes les evolucions de la vida; y per consegüent, major dòl nos causan los efectes que deixa en la ánima, que los que impòrta aquèixa qüestió en la vida del còs del treballador.

No 'ns cansaríem may de llegir lo inspiradíssim sermó (1) sobre la classe obrera del P. Agustí de Montefeltro, ahont diu: "Oh! germans, no sentíu, no sentíu „lo crit que se aixeca al cèl, aquèix crit „del fill del treball y del pòble? Digaume, „aquèix crit es un crit de alegria ò de „tristèsa? Digaume, aquèsta vèu que se „assèmbla a la vèu de la tempesta, té lo „accent de la venjansa ò lo accent cel do„lor? Ah! aquèix remor té 'l tò y la espre„ssió de la amenassa. Oh! senyors, lo mon „va plè de gemechs y sospirs; gemechs y „sospirs, que no provenen de la falta de „bens materials, sinó de necessitats més „fondes que fan patir al obrer més se„creta é íntimament.„

No viu lo hòme sòlament de pa, hèm dit més amunt copiant les paraules de Cristo, còm no viurá content l' obrer per

(1) Traduhit al catalá y publicat en «La Veu del Montserrat.»

més que ho aparega; perquè l' obrer còm l' amo té una ánima, y méntres èixa anima no visca de la paraula de Deu y seguèsca los camins extraviats, per ahont la han conduhida sos majors enemichs ab pell de ovèlla, tancantli lo cèl hont may puga alsar los ulls, la falta de fè engendrará en ell necessitats mes fondes que 'l farán patir més secreta è íntimament que la falta de bens materials.

Vèusaquí la clau del secret; no es lo sabre que talla lo nu misterios; es la má enginyosa que 'l desfá fent afluixar la còrda tant frenèticament estirada per abdos caps, lo treball y lo capital, cada hu per son cantó.

La fè es lo fonament de la esperansa. Esborrèu, per la propaganda impia, del enteniment del obrer tota idèa religiosa; la existència de un altra vida, ahont la llèy tindrá sanció cumplèrta; oceguèu en son còr la vèu de la naturalèsa, sembranthi, en cambi, la malehida llevor dels principis subversíus de la igualtat mal entèsa; retornèulo al estat tenebros en que jèya abans de resplandir hermosa la llum del Cristianisme, y tindrèu la digníssima classe treballadora reduhida a una

esclavitut mès denigrant, tornada al estat de un salvatgisme pitjor.

Sens la creència en una llèy suprèma que regèsca los destins del mon per sobre totes les evolucions de la vida, queda sens més esperansa que la del seu petit jornal, y comparantse ab l' amo del qui no 's diferencia en rès còm a hòme, renegant de la mágica fortuna, perquè no crèu en la Providència divina, s' enlluhernará en lo quadro, a vegades aparent, de felicitat y de plahers que oferèix la casa del rich, trobantse a son costat humil, plè de necessitats y fatigues, anant a parar, sens la llum de la fè, a les tenebres de la desesperació. Y en la dolorosa alternativa, èntre continuar sufrint ò pèndre la cistellèta y anar pel mòn demanant la caritat, rabiará y se desesperará, renegant del seu destí, còm cuca verinosa mortalment ferida que s' revolca folla y se cargòla bruta ab la pròpia escumera que no pòt llensar a la cara del perseguidor. Y aquí será la més denigrant esclavitut del obrer, perque será joguina de les pròpies passions; malhumorat, iracundo, venjatíu, supèrbo, impur, blasfèmo, totes les misèries caurán sobre aquèix ser desgraciat, que en los clubs, escalfat pel baf

de una atmòsfera impregnada de fum y venjansa, jurará morir matant, blasfemará del Deu en qui no crèu, se entregará a la satisfacció de la carn, perquè no ne conèix de altra, y tal vòlta, en sa follía, surtirá d' allí estrenyent ab deliri lo punyal traidor que vessará la sang ab que se creurá apagar sa ardenta sèt de benestar y riquèsa.

Aquèix ha de ser necessáriament lo punt final d' un obrer sense fè; la més llastimosa esclavitut: jou feixuch que 's desplomaria de plè sobre ses flaques espatlles lo dia en que per mèdi de procediments revolucionaris, tenyis ses mans ab sang germana: puig llavòrs oprimits pel remordiment, sens la esperansa del perdó, aniria fugitíu còm altre Cain, sens trobar repòs ni en sa conciència ni en llòch del món que lo senyalaria anomenantlo fratricida; sòls que fos en lo recó de un presiri, arrossegant cadènes, corsecat pel remordiment y demanat a la mòrt que acabas compassiva una existència tan pesada.

¡Trista esclavitut moral y material!

Tal vòlta se nos acusará de pessimistes creyent al obrer en general despullat de tot bòn sentiment y a la autoritat impo-

tenta per resistir ses onades. No es això: parlam sòlament del obrer sens religió: y baix aquèix punt nos hi refermèm. Sabèm de sòbres que sos predicadors los encarrèguen la guèrra peró ab ordre, les manifestacions, peró ab honor: mes també sabèm que l' honor que no está basat en la religió, es orgull; que lo ordre es impossible en una multitut a qui se exciten tan vivament les passions. Sabèm que ja hi ha una autoritat, que si es convenient pòtser pendrá lo sabre y apuntará la carrabina, peró ¡...quína llástima...! en aquèix cas tenim ja la tèrra regada ab sang dels seus pròpis fills, barallas de germans ab germans, la revolució social en son grau crítich, la anarquia.

Qui será, dònchs, capaç de deturar èix torrent impetuos si 's desborda, de aquietar sos remors pahorosos que se senten tant de lluny y fins de curar radicalment uns mals tan grans? La fè basta. Girèm la medalla y observèm al obrer cristiá de vères.

Admèsa la existència de un Deu únich, suprèm, a que no pòt negarse lo ordre de totes les còses a un fi comú, còm li ensenya la fè y la rahó mateixa dicta,

"Por mi parte, señores, considero
"Que cuanto más mí razón lo examina,
"Menos puedo admitir la tal doctrina
"De que exista reloj sin relojero„, (1)

comènsa per entendre que còm les ròdes de un rellòtge no pòden ser totes iguals, ni tot pòden ser ròdes; y còm en un quadro la varietat de colors produèix la hermosura y perfecció del conjunt, en lo món no tothòm pòt estar al pèu del teler, ni tothòm pòt estar en vaga, ni tothòm pòt ser savi, o rich, o pòbre, o governador, ab una paraula, que es impossible la igualtat social. Y buscant la rahó comènsa per trobarla en la voluntat divina quan dels dos primers hòmes que Deu criá, subjectá la un al altre, a pesar de criar los dos en una mateixa carn; sens havèrhi cap dificultat que, aixís còm per la diferència de naturalèsa entregá al domini del hòme als demes animals, essencialment distints d' ell, per la diferència de bens, ja siguen del ánima pel major desentròtllo de les facultats, ja siguen del

(1) **Contestacions de Mr. de Segur pág. 13.**

còs per major fortuna, que dona a qui vòl y còm li plau, diferència accidental y pasatgera, fes súbdits, no escláus, los uns dels altres, sens disminuir en rès la dignitat humana, que lo mateix té lo soldat que 'l rey, lo amo més rich que l' últim ajudant.

Y guiat per la fè, alsant encara més los ulls a la llum esplendorosa de èixa virtut filla del cèl, tròba una altra rahó mès intrínseca, de verdadera justícia, en lo dogma del pecat original. Lo orgullos crit de independència que alsá en lo cèl l' ángel prevaricador, trobá ressò en lo paradis terrenal, en lo mancament del únich precepte: y de aquí que a la subjecció del còs al ánima, del ánima a Deu, y de totes les criatures al hòme, seguis lo desordre de les passions contra la rahó, la ignoráncia en lo enteniment, la malícia en la voluntat, les pènes del còs, ab aquèixa llarga cadèna de mals que ab justa rahó fan de aquèix món verdadera vall de llágrimes; sens obehir altra voluntat que la voluntat divina al imposarnos un cástich tan merescut. Y per aquí l' obrer catòlich comènsa explicantse èixa diferència dels bens de la tèrra: y mirant al cèl còm qui accepta ab resignació lo

humil puesto que, segons la voluntat de Deu, li pertòca, topa ab la vèu del Cristo Redemptor, que ab preferència 'l convida a ajudarlo a portar la pesada carga dels sufriments. Desde llavòrs se llansa de plè en brassos de la Religió y en ells va aprenent a estimar lo treball perquè es pare de mòltes virtuts, y ¡quina diferència de sòpte se observa èntre ell y lo obrer sens religió! "Lo obrer fidel a la Religió vòl „millorar la seva sòrt, mes ab lo treball „de ses pròpies mans, ab lo suor del seu „front, no ab la injustícia, no ab la insu- „bordinació; y aixís feliç sempre, no pen- „sa en envejar als que están per sobre de „ell. Agafèu dos obrers; un fidèl a la se- „va religió, un altre que no crègui: lo pri- „mer está més content de la seva sòrt y „mènos subjecte a enfermetats y misèries, „més moral, més bòn pare, més bòn fill, „més bòn germá, més bòn amich, més „bòn vehí, en fi, més bòn ciutadá. L' al- „tre, al contrari, está pòch subjècte a les „lleys del devèr, a les lleys del treball, a „les lleys de la temperansa, y si molt „convé a les lleys del honor.„(1)

---

(1) P. Agustí.—Lloch citat.

Y aquèixa diferència tan palpable, ¿quant més no se observa si lo obrer guiat per la fè, se tròba al costat del matèix Deu aprenent la dignitat del seu treball, en cèrta manèra divinisat? Ho dirèm ab les mateixes paraules del P. Agustí: „Únicament la religió pòt ajudar y con„solar al proletari; perquè es únicament „la religió la que li mòstra la sua vèra „dignitat y li explica lo treball. En efecte, „li diu ella; consòlat perquè 'l treball es „fònt de mòltes consolacions y cap classe „de societat té trasses tan marcades de „societat ab Deu còm la tèva. Mira, mira „obrer, mira a Deu en la Creació; lo ac„te primer seu, despres de havèr criat als „ángels, fou un treball. Ell es obrer quan „buyda los fonaments de la tèrra, quan „crea lo sòl, quan exten la vòlta del cèl, „quan fa l' hòme: Ell ha volgut formar la „matèria y tu dèus trasformarla, ja que „la matèria sobre la qual te doblègas pòr„ta 'l seu sagell. No, tu no ets un hòme „malehit, no ets tu sòl obrer. Deu es lo „primer y tu 'l segòn. Quan Deu posá los „fonaments al món, deixá per dirho aixis, „incomplèrta la sua òbra. No es que Ell „no ho fes tot ab cálcul, pès y mesura; es „que creant lo conjunt dels sers ab ses

„lleys y propietat, ha volgut que tu les „conduhisses al fi. Arrèu hi ha gèrmens de „vida, més lo obrer deu ferlos fructificar: „Ell ha escampat arrèu pèdres y metalls, „més vòl que la má del obrer los arrèn-„qui; Ell ha posat fòrses per tot, més vòl „que l' obrer las desvètlli. Aquèst es lo „principi, aquèsta la vèra fònt de conso-„lació del obrer, ja que 'l fa company del „mateix Deu. Apoyat en l' èyna del seu „treball no té més que aixecar los ulls „enlayre per vèure lo seu prototipo: Deu „es lo criador y ell lo modificador: Deu „comènsa y ell acaba.„

De aquèix mòdo la Religió engrandèix al obrer y lo forma y lo trasforma, espiritualisant lo seu treball: y lo obrer catòlich, unint a les gotes de suor ab que rega la tèrra, llágrimes de ternura y consolació, exclama: sí, jò dèch treballar perquè so fill de un pare prevaricador; jò treballaré per imitar a mon Deu.

Busquin, dònchs, los estadistes, busquin tant còm vulguen los polítichs, un mòdo de compòndre èixa tan tremenda qüestió que temps ha se agita; lletrats, economistes, filosòps, polítichs, tots junts no son capaços de trobar lo remèy que ha de guarir tan fonda llaga; y si 's tròba un

mèdi de agermanar uns extrems tan oposats, la solució no será mes passatgera, còm ja 'n tenim experiència, ja que 'l remèy segur y verdader no es ni pòt ser altre que 'l retorn de les ánimes a la llèy de Cristo, la agrupació dels indivíduos y de les col·lectivitats entorn de la Iglésia, aprenent la doctrina de amor que fecunda brota de son sí maternal; obedients y sumissos a sos preceptes, guerrejant ab fidelitat sots llur bandera còntra lo enemich comú, a la ombra de la qual en millors temps se cobejaren los indivíduos e institucions ab millor acèrt, sens dubte, que nòstra societat desgraciada, sedenta de teories modèrnes, materialista, escèptica, atèa, impia, però raquítica, novelèsca, inconstant, privada de aquèll esperit sencèr que doná nirvi y fòrses a nòstres progenitors de la reconquista, y còm per un fil sostinguda a la vòra de sa destrucció y cumplèrta ruina.

No es estrany, per conseguent, que tots los publicistas catòlichs, totes les persones sensates que s' han fixat en la solució del problèma, que du capficat a tothòm, hagin tots convingut en les causes y en lo remèy únich que queda. Les causes son la falta de principis religiosos, lo

buyt que sent lo pòble per la falta de la fé que se li ha arrancat, fins a atiharlo còntra la Iglésia. Lo obrer no es una mera máquina, es un sèr més nòble, moral, intelectual que aspira a la perfecció pròpia, perfecció que no pòt consistir únicament en la part material; del contrari, sens omplir lo buyt que deixa en la conciència la falta de creèncie, recordant lo que li han dit sos majors enemichs "tu „tens paciència perque esperes que 't faràn justícia, més de justícia no n' hi „ha. Tu esperes lo pervindre; dònchs „tampoch n' hi ha. Tu arreplegas les „teves llágrimes, los teus dolòrs, les mi„sèries y sufriments de la teva família „per depositarlos als pèus de Deu y de „Deu no ne existèix„; recordant èixes máximes pervèrses, ensèmps que dintre de sí sent fondes necessitats, exclamará: "A mí la tèrra ja que 'l cèl es buyt; a mí „lo present, ja que no hi ha futur.„

Conseqüències tristes però llegítimes del ateisme, dels drèts del hòme, tan frenèticament propagats desde 'l 1789, còm fèya observar lo Ministre president en son discurs en l' Atenèu de Madrid, lo dia 10 de novembre del any passat, dient: "Mentres per tals viaranys tan vária y

„tèrbola corra la ciència económica, les „masses productores y consumidores, de „qual sòrt preten encara disposar, s' agi„ten segons se vèu, sense subjecció a cap „lley cèrta, y a la manera que 'l vast y „fondo Occeá, deixant ohir sempre còm „ell, una frèssa bronca, que no permet „que 'ls pòbles de marina oblidin un mo„ment sisquera, la sèva amenassada exis„tència. En aquèix mar humá represen„ta 'l vent desencadenat la utopia; y ab „tot, may he esperimentat jò l' aburri„ment de molts envèrs los utopistes, criats „als pits de la igualtat modèrna. Si jò „avorris, si jò menysprecies, ho guarda„ria còntra 'ls inspiradors y redactors „dels principis quimèrichs de 1789 y llurs „propagadors interessats o superficials.„

“Perque una vegada ensenyada en les „cátedres oficials, estampada en los cò„dichs, introduhida en les lleys electorals „y processals la igualtat absoluta, còm „dògma que demana obediència a tot„hòm, ¿quí que en tal òbra hagi pres „part, pòt venir ara ab impertinent in„dignació a desautorisar ses conseqüèn„cies inevitables? La filosofia materialista „ò escéptica, que en tal grau ha conse„guit desterrar a Deu del règimen de

„les còses humanes; la jurisprudència, „per antonomásia modèrna, que a tan „dures pènes admèt que una còsa de au„toritat y honor, pels antecessors adqui„rida, se trametia als descendents, ab la „sòla excepció de la propietat justinianea „y del capital; la política positiva que de„clara ab capacitat idèntica a tots los va„rons per llegislar y disposar de la sòrt „dels pòbles sens altre condició que ha„vèr nascut y arribat a una edat arbi„trária, ¿de que 's queixan?

"De tot punt son incompetentes avuy „per recusar cèrtes idèes, que millor que „altres comprèn la multitut y reduèixen „naturalment la seva voluntat, prome„tentli menos dolors y més ditxas, tant „col·lectiva còm individualment, en la „present vida, que se supòsa única. Go„sar tot lo que sia possible; no esperar „de cap acció més prèmi que 'l diner con„tant ab que 's pagui; no respectar altra „superioritat que la del número; no repu„tar just sinó lo que copdicie la majoria; „no consentir, per últim, que 's burli de „la igualtat del vòt, de que al cap y a la „fi naixen les lleys, la estrema desigualtat „de fortunes; tot això está dintre 'l pro„grama de 1789 y tambe, vulgues o no, de

„la democrácia pura. Anirèm aixis a lo „desconegut, es indubtable; més no sèm„bla ser hòra ja de lamentarho, sinó de „caminar varonilment.„

Sobre les moltíssimes descripcions que de la qüestió present hèm vistes, ben cèrt que es de les millors la del Sr. Cánovas, que pòsa còm se diu lo dit a la llaga, indicant los remèys ensemps que explica la causa de tan asquerosa enfermetat; y a pesar de estar envòlt continuament per la potineria política de Madrid, mostrá aquí mantenirse en una elevació digna de ell, de un home de talent y catòlich. ¿Serán paraules dictades per la convicció, ò tal vòlta música celestial per matenir encantats a més de quatre il-lusos? Axò no ho sabèm; però lo que tothòm sab y de sòbres es que quan se conèix un remèy únich è infalible, se busca a còst de grans sacrificis y axò no hèm vist que 's fes may en Espanya, còm se hauria degut y podia ferse; abans al contrari, seguint a nòstres malahurats mèstres del estranger, hem anat caminant de mica en mica de una llibertat a l' altra, fins al punt que aquèlls a qui 's doná llibertat per alsarse còntra Deu y còntra la Iglesia, are se la prènen, malgrat, pera maltractar

als amos, alsarse còntra les institucions, encararse als govèrns, donar que discorre a tothòm y tal vegada promòurer desagradosos conflictes. No obstant, méntres que a Paris s' ha reunit lo congrès dels minayres, y en moltes parts còm a Bèlgica, las huelgas parcials fan formar un trist pronòstich, méntres que tothòm espera ab recèl la jornada del 1 de maig y 'ls capdills ministerials se preparen, còm a casa nòstra per exemple, per passarlo del millor mòdo possible, lo que indica ja que es impossible passarlo ben be, apènes ningú se recòrda de la aplicació promte dels mèdis necessaris per tornar al obrer al cami de la llèy de Cristo: mèdi únich y segur. ¿Será tal vòlta que aquèsta se considerará missió pròpia y exclusiva de la Iglésia? Veritat es que a ella sòla pertòca ensenyar lo cami del cèl: però còm ho fará si a vòltes se la impedèix y se la trèu pòch a pòch de les escòles, si en cambi se permèten ensenyanses atèes, sí 's dona ampla llibertat a la premsa per ridiculisarla?; que dirèm avuy de allò de fer concessions, per evitar mals pitjors? y que tal serán les tals concessions, si los mals que 'ns han portat no tenen més remèy que fer retrocedir a

la societat un pas enrera, fins a tornar al sí de la Iglésia? Això que es en lo que tothòm convé, deuria ésser lo objecte de la atenció de tothòm, però més particularment dels qui posantse la má sòbre del pit, han de regonèixer forsosament que ara cullen lo que sembraren. En cambi còm que probablement nos deixarán arreglar cada hu del millor mòdo que li sèmbli a casa seva, no olvidèm que ja no es temps de lamentarnos, sinó de treballar varonilment.

II

A les afirmacions anteriors en què còm objecte principal nos proposárem demostrar la facilitat ab què la religió destronaria d' un còlp èix socialisme imperant que tants estragos produèix, molts sens dubte haurán dit: "això seria una bassa d' òli„, ensemps que los mal intencionats, que 'n sobren, y los que no tenen gayre ò mica de religió, ab la sarcástica rialla del atèo haurán exclamat: "això no es dir rès; la religió que 's cuidi de fer monjes y nosaltres un dia nos encarregarèm

de repartirnos los seus bens„. A èixos, dònchs, y a tots los obrers de nòstra tèrra, traidorament seduhits, avuy los hi demostrarèm d' ahont venen èixes lluytes de socialisme, comunisme y altres sistèmes absurdos, tan bescantats, que fins han escalfat al obrer catòlich; sistèmes y teories fatigoses, còm lo si de ahont surtiren, y del tot impossibles en la práctica, com dirèm un altre dia.

Que hi ha una má secreta y traidora, maliciosa de sòbres que ab un empènyo incalificable aboca la societat a sa cumplèrta destrucció, no sòlament arrancantli la fè que d' això ja no se 'n amaguen tant, sinó fins socavant los fonaments de tota societat ben constituida, no se 'n pot dubtar gens ni mica, quan los sistèmes sobredits, cada un per sí sòl basta a derruirla; y son predicats públicament, y frenèticament aplaudits per les turbes ignocents encisades pel brill del òr, que no tenen ni vèhuen, però esperen y vòlen, y sos embaucadors los hi promèten (fentlos pagar un ral cada setmana, que se evapora, no se sab còm, ni per hont) seguint còm mansos anyells a la olor de un bocí de pa que no pòden abastar fins que son al escorxador.

A aquèstos, dònchs, de bòna fè, nos dirigim avuy de un mòdo especial, manifestant lo orígen tenebros de la mare a qual falda tan tranquilament se llansen, gloriantse ab tò de pertanyer a les files de sa nègra bandera.

Ampliant los conceptes del altre dia, traduhirèm del Sr. Cánovas: "Si jò avorris, si jò menysprecias, ho guardaria còntra 'ls inspiradors y redactors dels principis quimèrichs de 1789 y llurs propagadors interessats ò superficials.„ Fèm una mica d' història:

Sabut es de tothòm lo ressò que en tota la Europa feu lo crit de rebelió del infame apóstata de Vitemberg, que representant en religió la cumplèrta emancipació de la Iglésia catòlica a que havia pertenescut, se constituhí en capdill de una sècta tan orgullosa còm inconstant, y qual història, plena de evolucions, feu exclamar al gran Bossuèt "tu varies, dònchs en tu no hi ha la veritat„, sècta no obstant que repentinament se extengué per la Alemanya, Fransa y la Inglatèrra, grácies al impuls dels poderosos, qual orgull y passions adulava y fomentava, ofegant la vèu de la justícia y de la naturalèsa.

Ab tan bòns empènyos prompte devia

extèndres, còm desgraciadament ho feu, la doctrina que predicava Martí Luther, sobre tot despres de firmada la pau de Nuremberg en 1532; y com un abisme 'n crida un altre, a la negació d' un dogma seguí un altre; fins que perdut per cumplèrt lo far lluminos que fins llavors havia guiat a les ciencies y a la humanitat pel camí de la veritat y la justícia, se toparen les desastroses conseqüencies de la doctrina luterana, quan los incrèduls inglèsos, Còllins, Tolland, Cherbury y tota la escòla de lòrd Bolingbroke de la una negació a l' altra arribaren a abrassar y predicar lo naturalisme nu. Y aqui fou lo principi de èixa nòva era que ab justa rahó forma època en la història comensant des de 'l sigle XVI: històrie de pàgines nègres escrites ab llètres de sang, que feu trontollar la tèrra, socavant los fonaments més estables, trasvalsantho tot, trepitjant la justícia, ofegant la vèu de la conciència, vessant la sang ignocent, còm n' es bòna pròva cada ratlla de la història, y fent seguir als hòmes per los espinosos camins del ateisme, de la inmoralitat, de la anarquia.

No fou aquí encara lo mal major. Mentres, còm havia succehit a Fransa, enca-

ra no havía estat imbuit en tals doctrines lo còdich llegislatíu, los mals eren, còm diríem, més concentrats y particulars; pero arribá lo dia que ab la caiguda del desgraciat Lluis XVI se enfilá al podèr lo volterianisme; y aquí fou quan esclatá lo trò gròs. L' ateisme en religió, lo materialisme en filosofia, y en política la anarquia, se establiren còm a principis per mèdi de lleys impies. Deixant de considerar los mèdis usats per lo establiment del ateisme fins esborrar de la memòria lo nòm de Deu, fent proclamar en llòch de Jesucrist lo ***Ser suprèm*** o sia lo ***Gran Orient*** dels masons, còm ho feu Robespierre, y fent ressonar per tot lo crit de Voltaire "aplastáu al infame„; prescindint del materialisme degradant que arrivá a passejar en triomf la prostitució; prescindint de les consideracions de la llibertat cumplèrta, igualtat perfecta y fraternitat, oposades a les très virtuts fo namentals del Cristianisme, y de ses desatroses conseqüències, ¿quí es capaç de ponderar còm se merèix lo absurdo del còdich que devia servir de nòrt als hòmes? "Despres que tant se havia treballat „per suprimir los principis cristians, sòls „faltava que se escrigues un nòu còdich

„per l' us dels hòmes; y aquèix no tardá „molt temps y se publicá ab lo títol de „*declaració dels drets del hòme*. En ella „per mèdi de altres tants articles se feu „una aplicació práctica y monstruosa de „aquèlls drèts montruosos. En ella se ne„gá tot drèt adquirit pels particulars o „per la família: se destruí y se feu impo„ssible pel pervindre tota soberania: se „proclamá lo drèt de dirho y de ferho tot, „y se establí lo ateisme legal. Baix dife„rentes formes se regonegué lo ***sant*** drèt „de rebelió, y de un còlp se derruiren los „drèts seculars, la autoritat dels pares „sobre 'ls fills, dels amos sobre 'ls criats: „ab una paraula, se destruí la família, la „societat, la religió cristiana, y torná lo „hòme al paganisme més ferotge: però ab „la diferència que lo paganisme respec„tava encara al mènos los drèts més sa„grats de la naturalèsa, ensemps que èixa „famosa declaració no respectá 'l drèt na„tural.„ (1) Aquèix fou lo terme del filosofisme del sigle divuyt y lo principi de totes les calamitats que sufrim en religió, en filosofia, en política; còm igualment

(1) P. Franco, «**Respuestas populares.**»

la fònt verinosa de èixes teories monstruoses que quatre caps-calents han infiltrat en lo còr del obrer. Si pel respecte al fondo religios que en general té encara l' obrer catalá, no se 'l atia de drèt al ateísme, que llavòrs èixos treballs serien més infructuosos, be pròu que se li vèu la cua de sòbres, quan no se li parla més que del benestar temporal, méntres que infundintli pòch a pòch èix egoisme individual, fill del benestar pròpi que tant li prediquen, lo dispòsen a ser demá un enemich de la pátria, la qual aixis còm se dona tota a tots, no pòt subsistir sens lo concurs de tots, al mènys ab seguretat cumplèrta: de lo que se seguèix que les tendències èixes son a formar enemichs de la religió y de la pátria, còm ampliarèm un altre dia, ni mès ni mènys, còm hèm vist que succehí, en la mica de història que hèm fet.

Aquèix es lo orígen, dònchs, dirèm als qui professant èixos principis subversíus, no sòls no 's donen vergonya de predicarlos a la llum del dia, sinó que atien a la societat a tanta ruina còm se seguiria; aquèix es lo orígen brut de aquèix formiguer de sistèmes descabellats, que comprèsos en los três nòms de igualtat, lli-

bertat y fraternitat, tan frenèticament pretenen propagar; orígen que, còm en fastigosa incubació, se tròba en un hòme apòstata, incontinent, orgullos, a qui la posteritat ha llensat lo anatèma de infámia; y còm en son desenròtllo desastros, en les malament anomenades conquistes de la política francèsa de 1789, que ab la cara enmascarada y la tèya encèsa en la má, no sòls esborraren lo nòm de Cristo fins del calendari, sinó que convertiren a la desventurada pátria, en un mar de sang, en un furios volcá, sens respectar les preciositats del art, fruyts de una avansada civilisació, pitjors que los barbres que derrocaren l' impèri romá ab sos antiquíssims monuments, més ferotges que las besties del desèrt, les que al mènos aymen los de sa rassa.

Aquèix es, obrers catalans, lo orígen tenebros de les teories quimèriques que inconscientment adoptáu, al donar vòstre nòm a una societat, que no es més que una ramificació de aquèlles, per provar ab vòstre concurs les fòrses ab que conta, fins al dia que be li aparèga de llansarvos al carrer fentvos instruments de sos plans de destrucció; sens deixar de halagarvos èntre tant ab les hermoses parau-

les de riquèsa y llibertat; riquèsa que no tindrèu; llibertat, que no trobarèu; puig, víctimes de la traició, ensemps que vòstres embaucadors tal vòlta ab les butxaques plènes d' òr passarien la frontera, anant a gastar al estranger per un quant temps los fruyts de sos treballs de destrucció, no sens deixar traslluir en sa fesomia la sarcástica rialla del traidor, que des de lluny se mofaria de vòstra cándida credulitat, vosaltres sense llar y sense fèyna, traslluhint per tot hont girasseu los ulls un doloros pervindre, vos penedirieu, y qui sab si sens fruyt, del camí errat que seguireu, tot veyent còm la fam que us rosèga les entranyes, se mostra implacable en les cares, abans fresques y rosades, de vòstres fillèts, que ab les llágrimes als ulls vos demanarien pa.

Maig de 1891.

MILLORAMENT DELS OBRERS

L' *Imparcial* ha publicat un article del Sr. Becerro de Bengoa que conté datos que convindria estudiassen sèriament los obrers, y del qual prenèm los següents párrafos.

En un període de vinticinch anys, desde 1860 a 1885, ha aumentat en un 30 per 100 en Inglatèrra lo guany mitj setmanal de les famílies obreres, sens que tal benefici siga absorbit despres per l' encariment dels articles de consum, que, a pesar del aument d' aquèst, no existèix pera la major part d' ells.

Encara que 'ls treballadors inglèsos no saben estalviar tant còm los del continent, es una veritat que les caixes d' estalvis de aquèlles classes obreres en los "Saning Banks„ les "Trade 's Unions„ y en les "Friendly Societies„ guarden la enorme quantitat de quatre mil milions de franchs. Ab aquèts recurs acuden a

les necessitats que en les famílies produhèixen les malalties, la vellèsa, la mòrt, los accidents del treball, la instrucció y la adquisició dels mèdis de ganáncia. Entre les dels segurs pera la vellèsa y la vida hi ha, per exemple, la "Prudential industrial„ de obrers, que té fets 8.518,519 contractes, ab un valor de 3.336,742 lliures esterlines. Còntra 'ls treballadors que aixis atenen, per la associació, a sos apuros y necessitats, rès pòden la predicació platònica del colectivisme ni de la anarquia, y al cap de cinquanta anys de propaganda socialista, la massa de 14 milions de obrers industrials británichs se manté ferma còntra un milió de agitadors.

En los Estats Units, segons los últims treballs de Mr. Carroll-Wright sobre la situació dels obrers, en les 22 ciutats més grans de la república, en qual informació han près part 17,427 treballadors pertanyents a 343 oficis divèrsos, les caixes de aquèstes classes, en 13 Estats, conten 3.405,983 imponents per una suma total de 1,392.295,034 duros. Les caixes especials "Cooperatives Associations„ de socors a malalts, viudes y òrfens, quals societats son en nombre de 170 dispòsen

de 15,000 milions de pessètes. Les associacions populars de crèdit y segur, Loan and Buildring Societies„ sòls en la New-Jersey, son 210 ab 56,600 associats, y en la ciutat de Filadèlfia 330, y en tota la Unió 2,500 ab 872,000 inscrits. Aquèstes xifres espliquen còm molta part de la massa obrera de aquell pais es relativament cons rvadora dintre del quart estat y resistèix be a les embestides dels més exagerats de la "Federation of Labor.„

En Fransa los verdaders treballadors que viuhen en sa llar y son honrats y previsors, constituhèixen 8,000 societats de socors mútuos ab 1.200,000 inscrits, ab un capital total de 85 milions de franchs de reserva a 69.556,983 de depòsits, ò siga en tot 155 milions. En 1887 distribuiren 20 milions en socors y retiros. Ab aquèts fondos se auxilien en les malalties, paguen los funerals y asseguren pensions pera la vellèsa. Cap avi entre 'ls treballadors associats va al hospici. Hi ha ademes societats *aprouvées* pel govèrn y subvencionades, que son en nombre de 3,247, ab un capital de 59.333,842 franchs, que socorregueren en 1885 a 19,904 associats, ab pensions mitjes de 72 a 146 franchs. Respecte al número d' obrers

imponents en les caixes d' estalvis era de 400,000 en 1835, de 4 milions en 1882 y es avuy de 6 milions.

En Itália es un modelo la "Cassa nazionale d' assicurazione" dels treballadors fundada per les caixes d' estalvis de Roma, Milan, Bolònia, Turin, Venècia, Cágliari, Gènova, Sièna, Nápols y Palèrmo, que comprèn a 45,009 obrers y que té de garantia avuy un capital de 15 milions de lires. Son objecte es socòrrer als jornalers que son víctimes dels accidents del treball y a les viudes ò fills, si aquèlls mòren. La associació idèntica a la que ab lo mateix objecte existèix a Fransa, alcansa en sos socors a 80,000 obrers.

En Alemanya hi ha 3.861,560 obrers assegurats, en qual socors se invertiren en 1887 uns 19 milions de marchs. Los Banchs populars de obrers pagèsos, industrials, establèrts baix les formes de les associacions de Schulze, Delitzche, y de Reichuffen passa de 3,500 ab pròp de un milió de associats.

En Suissa despres del Congres de Olten, al que assistiren 247 delegats de 120,000 obrers, se ha establèrt també lo segur obligatòri, còm lo que existèix en Alemanya. ¿Per què no seguim en Es-

panya tan grans exemples, en la mida de nòstres fòrses, y no extenèm la esfera de acció de algunes associacions, ja iniciades, còm la "Obrera Mataronènse„, la "Protectora de Valldigna„, la de "Caixistes de impremta„, la Constructora Benèfica„, la del "Art de Imprimir„, les de "Socors Mútuos„ de Vitòria y altres? Aquèlles poderoses associacions, de iniciativa privada han corretgit la situació del obrer en les desgrácies, en la vellèsa y en la orfanèsa, que no es pòch, quals misèries no están ni estarán corretgides en llarch temps en mòltes famílies de les que 's diuhen classe mitja.

Altra millora realisada es la de la instrucció. En aquèst sentit lo progres es gran. Los obrers, los amos y l' Estat junts han fet maravelles en los paissos extrangers en matèria de educació y cuidado dels fills dels operaris Feliçment en Espanya no anam del tot malament. En la Escòla central d' Arts y Oficis de Madrid rèben la instrucció científica práctica industrial de 5,700 á 6,000 fills d' artesans; en la de Bilbao més de 1,000 y en les de Barcelona, Santander y altres capitals un número molt regular també.

Compáris lo treball y servèy de les

explotacions de carbó, de fèrro, de còure y de plom, que 's seguèix avuy en les mines, ab les intrincades, estrètes y humides galeries mineres de fa mitj sigle, y es veurá lo colossal del progres realisat. En matèria de tallers, cap amo ò patró que 's tinga en quelcom s' atrevèix a tenir sos obrers en los locals infectes que abans s' usaven. Avuy la major part dels tallers de alguna importáncia tenen les condicions que la higiene y la dignitat humana exigèixen. Si n' hi ha alguns que no 's tròben en aquèst cas, denunciarlos com a llòchs malsans condempnats per la lley.

Les fábriques y tallers higiènichs han vingut a ser la millor garantia de la salut y de la moralitat de les dònes treballadores. Allí les restriccions del amo y de les obreres mateixes impòsen lo respecte a la dòna. No diré jò, còm assegura Mr. Caroll-Wright, ja citat, que les víctimes del vici surten, sobrè tot, de les criades, de les costureres a domicili y de les senyorètes desheredades; però es indubtable que la obrera, ab lo cuidado del taller y son segur salari, si té família, be pòt ser la dòna honesta de la societat y la bòna espòsa y mare de demá.

Confessen los jornalers que la qüestió de les hòres de treball no 's pòt resòldre, si no es internacional, universal. Dònchs be, prescindint de que viscains, asturians y gallègos treballarán sempre dotze o catorze hòres perquè tenen fòrsa y voluntat pera ferho, y que andalusos, extremènyos y murcians no arribarán may a vuit; les nacions extrangeres no accepten la igualtat de hòres de treball, perque això supòsa la igualtat comercial o de cambi, y aquèsta la de competència y aquésta supòsa la mòrt segura de les indústries que no pòden lluytar ab la concurrència dels pòbles richs en producció.

Avuy se eleven les tarifes aduaneres, creix lo proteccionisme, y es precis que cada nació treballi tot lo més que puga.

¿Aceptará ningú les vuyt hòres obligatòries en mitj d' aquèsta guèrra mercantil, internacional? ¿A què no les acceptan Fransa, Alemanya, ni Itália?

Maig de 1891.

¡ECONOMIES...!

Ja fa alguns dies que están produhint verdadera ansietat entre totes les classes mercantils, los projectes económichs del govèrn. Lo resultat més positíu dels anys que portam de parlamentarisme es lo desastros estat de l' Hisenda espanyòla, a que l' han anat conduhint los gobèrns que han passat pe 'l podèr, sempre presentant los pressupòstos ab dèficit, y sempre aumentantlo en llòch de disminuirlo. Y còm que l' interes dels polítichs madrilènys no está en fer desaparèixer lo dèficit, ans al contrari sempre barrinen nòus mèdis pera aumentar los gastos, ò siga estendre més la esfera dels que còbren nòmina, d' aquí que les seves mires se dirigèsquen sòlsament a trobar los milions que necessiten pera cubrir los pressupòstos, sense mirar que 'ls mèdis de que 's valen siguen desastrosos pera 'l

pais. De tals pòden calificarse los projectats en los pressupòstos que presenta lo actual ministre d' Hisenda.

¿Què impòrta que 'ls recursos empleats pera eixir del pas siguen perjudicials pera 'l pais; que contin ab la desaprovació complèrta de la opinió? Si ja es sabut que aquí los interessos del pais no intervenen per rès en les decisions llegislatives, si aquí la opinió no es atèsa. ¿Qué impòrta que 's pretenga dur a cap un convèni ilegal, perquè está en oposició ab lo Còdich de Comèrç fet pels mateixos conservadors? Si no ha de venir a un més, pesi a qui pesi, pera un Banch que conta ja tants privilègis y monopòlis, y aquí ja estam acostumats a vèure passar per sobre de la lley als mateixos que la fan.

Los conservadors pujaren al podèr desprès de cinch anys d' oposició al govèrn fusionista, que no es cap modèlo en administració, y la saberen combatre ab constáncia y ab lluhiment. Se pòt dir que l' actual gabinet portava la bandera econòmica; significava, en cèrt mòdo, les aspiracions del pais cansat de una llarga administració plèna de inmoralitats. Ha vingut la presentació dels pressupòstos y

còm de costum nos trobam ab aument de dèficit: y 's busquen los mèdis de pagar lo dèficit abans de posarse lo pressupòst a discussió, en la qual tal vegada podria trobarse 'l mèdi de nivellar los gastos ab los ingressos. Pero ca, no es pas això lo que convé als senyors ministerials!

Y que 'ls mèdis proposats son desastrosos, es evident. Se tracta de concedir al afortunat Banch d' Espanya, pròrroga per una pila d' anys de son monopòli, que encara n' han de transcorrer 13 per vèncer, conceditli la facultat d' aumentar la emissió de bitllèts fins a 1.500 milions de pessètes, sens exigirli la suficient garantia; tot això a cambi de les ventatjes que 'l Banch proporcionará al Tresòr. Lo bitllèt de Banch es un signe sens valor real, purament convencional, quin valor ve únicament de la confiansa que inspira lo Banch que l' ha emès. Per lo projecte presentat resultará que la massa de bitllèts emèsa será extraordinária; que la garantia efectiva en metálich pera respòndren será relativament molt petita, consistint, en cambi, lo resto del capital necessari pera garantia, en los crèdits que 'l Banch té còntra l' Estat; y sapiguda la confiansa, o, més ben dit,

la confiansa, que l' Estat inspira à tothòm, se compendrá que indirèctament per aquèsta mateixa rahó no podrán inspirar gayre confiansa los bitllèts, y de la pèrdua d' aquèsta confiansa a la circulació forsosa no hi ha més que un pas, dels que en los temps modèrns, n' hi ha hagut pròus exemples, que a tothòm han ensenyat fins ahont pòrta les nacions lo abus del crèdit.

Tenim, dònchs, que a pesar de totes les promèses fetes en la oposició, lo govèrn presenta los pressupòstos ab dèficit; que pera cubrirlo, apèla a un contracte ilegal ab lo Banch d' Espanya: ilegal segons ho ha demostrat en les Corts lo Sr. Pí y Margall, y ruinos pera 'l pais a la curta ò a la llarga; constituhint a més dos absurdos, lo volèr prorrogar un privilegi que encara ha de trigar 13 anys a finir, y lo buscar mèdis de cubrir un dèficit d' uns pressupòstos, que encara han de discutir les Cambres. La llástima es que, grácies al malhaurat sistèma de les majories, no 'ns queda ni aquèlla esperansa que exposava, lo 24 de maig de 1888, lo corresponsal Z. del *Diario de Barcelona*, quan ab motíu d' una qüestió semblant que volia resòldre lo govèrn

del senyor Sagasta dèya: "Aquí lo que queda de esperansa pera 'ls pòbles está en que sos representants se mantinguen en l' actitut que bòn número d' ells ha adoptar de demanar economies a tot tranze; perquè, si no, los pòbles están perduts.„ Escuso dirlos que èix corresponsal, que, segons diuhen alguns, ocupa un cárrech en la actual situació, ara ja está d' un parèr ben diferent. Com també dèu havèr cambiat de opinió lo Sr. Cánovas que en lo discurs que va fer a Barcelona lo 16 d' octubre de 1888, examinant la gestió política dels fusionistes, regoneixia que "lo clamor públich, lo clamor universal obliga a pèndre les economies còm bandera, ò a somètres a les exigències de les economies.„ Y despres, parlant de lo que 'l Sr. Sagasta hauria degut fer pera establirne, dèya: "Pero ni 's fará axò ni 's farán grans economies amputant violentament servèys del Estat, ni suprimint drèts que voluntária è indegudament s' han volgut crear, ni tan sòls se sentarán les bases de un sistema, que, si no ara de seguida, al cap d' algun temps proporcionin l' aminorament successíu de les cargues públiques,„ Y tenia molta rahó que no 's faria.

Aquí está la llaga que 'ls conservadors vèyen en la oposició y ara no 'ls convé tocar encara que 'ls la senyalen. Economies! Paraula fatídica pels ministerials, arma poderosa per las oposicions, remèy únich, sempre esperat y may obtingut pel pais, que gemega baix la feixuga carga de infinitat d' impòstos, de gravoses contribucions. Pròu ho han demostrat aquéts dies notables oradors, que lo únich mèdi pera no arribar a la ruina, que ha de venir més è mènos tart, es lo nivellar los gastos ab los ingresos, suprimint ròdes completament inútils d' aquèixa complicadíssima máquina administrativa, que xucla la vida del pais, y ab lo seu enredos funcionament dificulta y entorpèix la marxa regular de tots los rams administratíus. Però això, quántes y quántes cessanties supòsa! quánts y quánts descontents que 's convertirien en enemichs. los més encarnissats, del govèrn. Y còm que aquèst no té base sòlida, còm que s' apoya en una majoria que no representa 'l pais, sinó que es fruyt del caciquisme; la supressió de gastos es qüestió de vida ò mort pel govèrn, y per això no hi vol sabèr rès. Ab lo parlamentarisme no veurèm may eco-

nomies, y podèm anomenar afortunat al any que transcorre sens que vejam aumentar les oneroses, y algunes escandaloses, contribucions que en mil formes distintes pesen sobre nosaltres.

Entre tant anem gastant més de lo que tenim: y els que vinguen ja s' arreglarán. La còsa es molt clara; una casa d' ahont ne surt més que nó èntra, tothòm sap ahont ha de anar a parar. Però la qüestió es anar vivint.

Y 'ls que 's diuhen representants del pais, ¿què farán? Aquí hi ha un telègrama que en son laconisme nos pinta tota la asquerositat del sistèma y lo que podèm esperar d' hòmes que sacrifiquen les seves conviccions, la seva conciència y la seva dignitat, a les mires egoistes dels que exerciten l' art de viure a còstes del pais. "Molts diputats de la majoria han manifestat particularment al Sr. Cánovas que consideren ruinos lo projecte del Sr. Cos Gayón, encara que per ***esperit de disciplina*** no 'l combaterán en lo Parlament.„ ¿Será d' aquèts lo diputat per Manrèsa?

Maig de 1891.

SOLUCIÓ DEL PROBLEMA

Quan los hòmes cegats per les passions, ofegats en son còr los sentiments generosos, l' amor a sos semblants, per un desmesurat egoisme fill del individualisme utilitari, sentint en lo sí de la societat en que vihuen los efectes d' un malestar creixent en l' ordre moral y material, corren desatentats buscant remèy a sos mals, allunyantse dels etèrns principis del drèt natural y de la divina justícia, cayent a cada moment en los pregons abims del error; quan perdut lo sant temor de Deu, quan es la fè sustituida per l' abyecte positivisme, imperant no més que 'ls instints del hòme materialisat; quan la societat, romputs los divinals llassos destinats a mantenir amorosament units sos elements pera lograr son elevat fi, se convertèix en monstruosa reunió de sers que, lluytant y destruintse mútuament, amenassen aniquilarla;

¿ahont buscar la salvació? Aixis còm lo sòl dissipa les tenebres, aixis lo sòl de la veritat ha de il·luminar ab tota sa purèsa a la societat, si vòl eixir de les tenebres y de la confusió del error ab que está embolcallada; aixis còm en la desfeta tempesta lo mariner busca ab ansiosa mirada un punt lluminos en lo nègre horitzó, que li indiqui lo pòrt pera son salvament, y encamina drèt a ell lo frágil navilı; aixis la nau social, si 's vòl salvar del naufragi inminent y segur, ab que lo amenassa la espantosa borrasca que la envòlta, no té altre mèdi que dirigirse sens demora cap al punt lluminosissim, cap al far únich de sa salvació, que per desgrácia no 's vòl vèure; eix far capaç d' esperansar als hòmes, y al davant del qual acluquen los ulls y 's mantenen impassibles damunt de les enfurismades ones, que òbren a cada moment l' èspantos abim que amenassa xuclársels.

Si regna la discordia y l' òdi, l' únich remèy es l' Amor y la Caritat; si s' han perdut los reguladors de la máquina social, no hi ha més que girar la vista a la Llèy divina y etèrna; si la impietat destròssa 'ls còrs, es necessari tornar al impèri de la Fè. Y ha parlat lo Missatger

de la Fè, de la Caritat y del Amor; ha parlat lo Mèstre de la Llèy divina y etèrna, y ha senyalat lo remèy que 'ns torni a la vida, ja que ara fèm via per lo camí de la mòrt social. La Iglésia, la depositária de la etèrna veritat, de les divines lleys, de la eternal justicia; la Iglésia, y en son nòm lo Vicari de Jesucrist, ha parlat y ha donat la solució del problèma, en un document portentos, que avuy es conegut y admirat pel mon enter, per los fills del Catolicisme, y per los que no ho son. ¡Deu fes que aixis fos creguda y practicada sa admirable doctrina!

En la Encíclica *De conditione opificum*, s' examina la questió obrera ab una elevació de critèri admirable, y ab esperit de justícia tal, que no 's pòt concebir no més que en lo Vicari de Jesucrist. Dirèm ab les mateixes paraules de una important revista que "si nos fixam en lo conjunt d' èix document, es un monument que han contribuit a edificar la història de la lluyta, lo mès notable de les ciències sobre les doctrines que la han promoguda, y lo més útil que ha sancionat l' experiència pera remèy del mal. Alli oim al Pare, que parla: al Doctor, que instruèix; al Metje, que dona la salut; al

Pontífice, que apròva ò condempna." No es estrany que a la aparició de èixa Encíclica s' haja conmogut no ja la Europa, sinó 'l mon civilisat; que l' hajen aplaudit fins los periòdichs protestants d' abdos mons, y que l' emperador d' Alemanya, protestant també, haja felicitat per ella al Papa.

Despres d' una breu introducció en que se manifesta la gravetat del problèma y la necessitat de resòldrel ab urgència, se refuta la teoria socialista sobre la propietat,trossejantla y anatematisantla; teoria, que mata les aspiracions del artista y los estímuls del treball, que degrada al hòme, deixa en lo desamparo a la família, y obre 'l pas al més crudèl despotisme, orígen de etèrnes discòrdies. En aquèix punt senta Lleó XIII lo drèt de la naturalèsa respecte a la propietat individual, la seva inviolabilitat sancionada per la doctrina Cristiana y la òbra de les generacions, passant a plantejar la solució sobre aquèts fonaments.

Pera arribar al remèy son necessàries una ensenyansa y autoritat superiors, capaces de il·luminar les inteligències ab la llum de la fê, de dictar lleys subjectant les conciències, prodigant lo bálsam del

amor pera suavisar son cumpliment. La única depositária d' èixa ensenyansa la única revestida d' èixa autoritat, es la Iglèsia; però hi han de cooperar los govèrns, los amos, los matèixos proletaris, tothòm; més, *afirmam sens cap dubte, que postergada la Iglésia serán inútils tots los projectes dels hòmes.*

Despres se dirigèix Lleó XIII als obrers pera desvanèixels les utòpiques esperanses que 'ls han imbuit, còm la igualtat; pòsa de manifest la necessária dependència mútua que exigèixen les necessitats de la vida, y pròva la solidaritat y unió, per desgrácia rompudes, entre amos y treballadors.

Establèrta la necessitat de la unió, passa a consolidarla, dictant a la conciència lleys de justícia, senyalant a cada un sos devèrs, qual sòla observáncia destruèix tota absorció de drèts y evita tota pretensió indeguda, causes primordials, si no úniques de la lluyta. Consolidada la desitjada unió per la justícia, li dona Lleó XIII la perfecció de la filosofia cristiana ab la caritat. Posant sobre lo podèr celestial, y considerant que deriven d' ell totes les còses humanes, riquèses y misèries, sufriments y plahers, ensènya als

richs la obligació de la almoyna ab tota la responsabilitat davant del diví tribunal, exhòrta als pòbres a la paciència ab tota la eficácia dels sufriments de Jesucrist, y patentisa a uns y altres que dèhuen estar units, no per una amistat efímera, sinó per un amor sòlit y verdaderament fraternal còm a fills de un mateix Pare.

Tal es, descrita a grans rasgos, la Encíclica *De conditione opificum*, que recomanam a tothòm, puig les seves ensenyanses están al alcans de tots, y tots es necessari que les practiquèm, si volèm evitar lo cataclisme que espera a la societat. Acabarèm dihent ab lo mateix Papa, que no tardarien en desvanèixerse los disturbis y les lluytes que 'ns mantenen en constant intranquilitat, si 's reduhia a la práctica la doctrina admirable d' èixa Encíclica.

Juliol de 1891.

LA PUJA DELS CAMBIS

Les qüestions econòmiques que tenen en tanta tranquilitat als Govèrns y a tots los polítichs en general, son, no obstant, objecte de constant amohino pera 'l comèrç, còm pera totes les persones que 's preocupen dels grans perills de la situació financiera d' Espanya.

Hi ha que comensar per reparar que la gent de Madrid es essencialment política, y que en totes les qüestiòns polítiques, sobre tot quan tenen lo pòch elevat carácter que avuy les caracterisa, fácilment pòt donarhi tothòm la seva opinió, bòna o dolenta, prestantse sobre tot a que qualsevòl parli llarch y extènsament sobre un assumpto, no dihent rès més que vaguetats y vulgaritats, barrejades ab alguna que altra tonteria: però en las qüestions econòmiques no succehèix lo mateix, sinó que son per naturalèsa intrincades y difícils: lo tractarles reque-

reix un verdader estudi, demostrantse desseguida si 'l que parla conèix ó no la qüestió. Aquèsta es una de les rahons que fan que 'ls polítichs per lo general s' ocupin tant y tant pòch de les múltiples qüestions econòmiques, còm explica també la importáncia que ha tingut a Madrid la escòla lliure cambista ab motíu de havèr estudiat profonament uns quants hòmes d' aquèsta escòla, la ciència econòmica, enlluhernant als demès, que no tenién ab pròu fèynes cap rudiment d' aquèsta intrincada ciència.

Aquèsta consideració d' això, dèu portarnos també a fixarnos en la conducta de la prempsa de Madrid que l' ha emprès ara en les qüestions econòmiques, però que no sap ferho d' altra manera que pegant a tort y a drèt al Banch d'Espanya, donantli la culpa de tot lo que succehèix; a semblansa de lo que acostuma a fer ab lo Govèrn, que també es sempre responsable de tot lo que passa. Hi ha un fenòmeno econòmich d' una trascendència extraordinária pera 'l comèrç: la elevació dels cambis sobre l' extranger. Dònchs be, segons una part de la prempsa, la culpa es del Banch d' Espanya, y

la té a causa d' havèr aumentat la emisió dels bitllèts fins a 758 milions.

En realitat, tots los comerciants saben que l' alsa dels cambis sobre Paris y demes plasses extrangeres no es d' avuy; ve de molt temps, anant en progressió ascendent. Fa dos mesos era d' un 8 per 100, ara es de un dèu o dèu y mitj; dintre uns quants mesos, qui sab ahont arribará. Les causes d' axò son váries; y si be, còm es de suposar, no deixa de havèrhi gran culpa dels govèrns en general, y del Banch d' Espanya còm entitat de tant gran importáncia, no pòt dirse en absolut que sia tot culpa del Banch y del senyor Cánovas. Per una part hi influèix lo nòstre sistèma monetari: la nòstra monèda de plata té un valor nominal bastant inferior al efectíu; en cambi en la monèda d' òr no hi es aquèsta diferència; de lo que resulta que l' òr es buscat méntres que la plata es rebutjada, produhintse inevitablement un moviment de exportació d' òr. Per altra part, anyalment fa Espanya pagos al estranger per una infinitat de milions, y aixis mateix s' ha de tenir en compte la pòch falaguera situació econòmica d' Europa; lo temor que hi ha de que 's tanqui 'l mercat

de Fransa als nòstres vins, lo que tant notablement perjudicaria a la nòstra agricultura; l' emprèstit que acaba de contractar lo govèrn rus, y que en gran part, per motíus d' un elevat ordre internacional, ha atret en tan gran manera als capitals francèsos; còm també, incumbint una part de la responsablitat a la premsa madrilènya, hi ha influit molt la alarma que s' ha extès sobre 'l nòstre crèdit, retrayent als capitals extrangers, y dificultant per lo tant sa inversió en fondos espanyòls.

Ademes de tot aixó, hi ha que durant aquèst any s' han comprat en l' extranger, per compte d'Espanya, 300 o 400 milions nominals en títols de Dèute de 4 per 100 exterior; milions, que per lo tant se han tingut de reembolsar: fet aquèat que no té dubte per demostrar los estats del Banch d' Espanya, lo gran aument de dipòsits voluntaris de títols del Dèute exterior, d' un quant temps a aquesta part, fins al punt de que avuy lo Banch d' Espanya a Madrid té títols per valor de 534 milions, pèrteneixents a particulars espanyòls.

Finalment que en tot això hi té molt que vèure també lo sistèma especial que

té 'l Banch de cumplir la missió que la llèy li encomana, que es ajudar al comèrç y a la producció, de lo que no 's cuyda gens ni mica, dedicantse a explotar la aflictiva situació del tresòr; còm que també hi influèix la desastrosa política econòmica que ve seguint, aumentantse cada any lo *dèficit*, procurant tots los Govèrns viure al dia y no preocupantse ningú per la misèria regnant en la meytat d' Espanya, a la que tròben còm únich remèy la construcció d' unes quantes carreteres, fòra está de tot dubte; però per aquèst costat sí que fora inútil esperar cap remèy. Lo Govèrn está massa preocupat per la qüestió de la críssis y la *protecció* que Romero Robledo está disposat a prestar al partit conservador...

Octubre de 1891.

PROTECCIÓ Y LLIURE-CAMBI

Molt s' ha parlat y s' está parlant, del conflicte en que pòsa 'l Govèrn francès a nòstres vinaters, establint riguroses trabes pera la entrada dels vins espanyols en la vehina república. Una part de la prempsa d' una y altra nació, examína l' assumpto sòls baix l' aspecte polítich, dolentse 'ls francèsos de que les mides de son Govèrn puguen refredar les rela cions diplomátiques entre 'ls dos estats y estrènyer llassos èntre 'l nòstre y 'ls de la Tripe A'iansa. Altres periòdichs madrilènys moguts d' una exaltació tonta, agafen la còsa a lo *caballero andante*, y la emprènen ab verdaderes amenasses al Govèrn francès, per si insistèix en sa enèrgica resolució. ¡Ben arreglats estam per amenassar! No falten tampòch alguns periódichs francèsos d' esperit lliure-cambista, que donen la culpa de tot a les poderoses corrents de proteccló que

mòuen les cambres francèses, y exciten a la prempsa espanyòla a que no combate altra còsa que 'l proteccionisme exagerat, posat en práctica pel Govèrn francés.

Que aquèst consèll ha de trobar acullida en los periòdichs madrilènys, no cal dubtarne. ¡Quins uns ells pera sabèr combatre al proteccionisme; si es la seva fèyna! Y es aquèsta bòna ocasió pera presentar lo sistèma protector còm a perjudicial, y cantar les exelències del lliure-cambi. No se la deixarán escapar los madrilènys.

Nosaltres, malgrat los perjudicis que ens han de causar les riguroses mides que ab nòstres vins prèn lo Govèrn franfrancès, no podèm deixar de regonèixer que aquést está en drèt al obrar de tal manera, y que no sòls está en son drèt, sinó que cumplèix cóm dèu. Sí 'l Govèrn de la república ha cregut convenient als interessos nacionals pujar los aranzels pera nòstres vins, no havia de passar cuidado dels perjudicis que 'ns causava. Ell ha de mirar per sa casa y altres son los que han de mirar per la nòstra.

Però 'l mal está en que aquèts altres, acostumen a preocuparse d' interessos de carácter més *interessat* que 'ls que afec-

ten a tots los espanyòls, y per això ara que 'ls francèsos han tingut per convenient tancar ses fronteres a nòstres vins, no sabèm ahont portarlos. Si 'ls polítichs madrilènys en llòch de pèrdre 'l temps en *tiquis miquis* è intrigues de saló, estudiassen lo que verament convé al pais, y sobre tot, haguessen pensat de debò en protegir a la producció nacional, encar que no haguessen previst lo que ha vingut, que no tenia rès d' extraordinari lo prevèureho, haurien vist la conveniència y la necessitat de buscar altres mercats pera 'l vi, còm també 'ls necessiten altres articles, y avuy no 'ns trobaríem penjats, havèntnos d' agenollar, gayre be, als péus del Govèrn francès. Si nòstres governants haguessin portat a cap la fácil tasca, y fins dirèm haguessin cumplèrt lo devèr d' hòmes d' estat, d' obrir mercats pera nòstres vins en Amèrica y Filipines, ara no 'ns trobaríem en apurat conflicte, puig encara que Fransa hagues fet lo que ha fet, hauríem sabut ahont vèndre nòstres caldos.

Però còm sempre la disposició del Govèrn francès ha sorprès a nòstres governants dormint a la palla, còm se sòl dir. Altres mals de caps tenen ells en vèure

còm se les compònen pera obtenir la benevolènça d' en Romero Robledo y la protecció del de les *corazonadas*. Això sí que es important; aquí 's necessita tota la sabiduria, tota la *monstruosa* habilitat dels estadistes espanyòls! Però d' una manera o altra s' haurá de fer callar als agricultors; y si la Fransa no cedèix, no será estrany que 's pastelègi algun nòu convèni ab alguna d' èixes nacions en que 's vèu cervesa, y que ab escusa de donar entrada a nòstres vins que no consumen, nos inundin de tota mèna de productes industrials ab los que no podèm competir. De totes maneres resultará que la imprevisió de nòstres governants. no la pagarán ells, que seguirán tan campants cobrant esplèndidament sos *sacrificis* en be del pais; aquèst es lo que poga los pacats dels seus pares de nòmina.

A pesar de ser responsables nòstres governs del cas apurat en que 'ns trobam avuy, y responsables y culpables per no havèr practicat lo sistèma proteccionista que 'ls hauria ensenyat la precisió y la manera fácil de trobar mercats pera 'ls productes nacionals, no faltará, còm ja hèm indicat, qui done la culpa de nòstre

infortuni a la política de protecció que ab molt bòn acòrt fa algun temps que ve practicant lo Govèrn francès, y que no han volgut fins ara copiar los nòstres polítichs, malgrat de escarnir als vehins en moltes altres còses en veritat perjudicials y danyoses.

Y no se 'ns diga, que, al exposar èixes idèes, estam moguts d' aversió sistemática al Govèrn; perquè contestarèm que consideram, còm considera 'l pais, exactament iguals al partit conservador y al partit lliberal, perquè la diferència consístèix en les persones, puig que ja no tenen principis ni distinció de sistèma, pero sí ambicions comunes, que son lo seu únich mòvil. Y perquè no atenen a altra còsa los polítichs madrilènys, que a ses ambicions, vèus aquí perquè avuy nos trobam desarmats davant de Fransa que ha emprès una justa protecció pera sos productes. Y es que pera nòstres ***hòmes d' estat***, la política preferent es la del ***laissez faire***, ***laissez passer***, divisa de la fisiocrácia; sistèma que, sobre ser lo més còmodo, per no havèrshi de trencar lo cap, tè la gran circunstáncia de ser lo més ***profitos*** per ells. Perquè en les relacions internacionals, ab un raho-

nable sistèma de protecció, les ventatjes son iguals pera los dos estats contractants; però ab èix sistèma seguit per nòstres polítichs, sempre resultam nosaltres ab desventatja y ab gran ventatja la nació ab que tractam.

Dònchs es lo més natural que èixa ventatja que proporciona Espanya a un' altra nació, tinga un prèu que no còbra cèrtament lo pais, pero que deurán sabèr los novells èmuls de Essaú, que no 's vènen per lo plat de llenties sos drèts, sinó 'l pa dels fills de sa pátria. Ab tals profitoses facilitats ¿perquè s' havien d' amohinar buscant mèdis de afavorir la producció nacional y obrirli mercats? Lo mal ja es vell y no veyèm per ara nòstre remèy, méntres la Espanya siga, còm per desgrácia es, "un cadávre, en lo que tot es „inèrt mènys los cuchs que l' están devo„rant. Per això tot lo moviment queda „reduhit a Madrid„. Això no ho dihèm nosaltres; ho digué un escriptor tan pòch sospitos còm en Mañé y Flaquer, y acabarèm ab les següents paraules que escrigué 'l mateix, parlant llargament dels lliure-cambistes: "La lluyta entre Ma„drid y Catalunya—ó, ab més propietat, „entre Madrid y 'l resto d' Espanya,—es,

„valentme d' una frase de mòda, la lluyta „per la existència. En la lluyta d' un pò- „ble que viu de la política y ab la política „basada en un sistèma incompatible ab „lo desenròtllo de les fònts productores y „la prosperitat de la nació„.

Dònchs no ferse ilusions: méntres subsistesca èix pòble d' aventurers, que viuhen de la política, verdaders caballers de indústria, méntres no s' exterminin èixos cuchs que 'ns devoren, serém víctimes de la plaga lliure-cambista, govèrni qui govèrni, y de totes les plagues que puguen eixir d' un fòco de corrupció è inmoralitats.

Octubre de 1891.

PROBLEMAS ECONOMICHS

I

Avuy que desgraciadament moltes entitats de Catalunya, que deurien representar lo verdader esperit del pais y ses necessitats y aspiracions, davant dels importantíssims problèmes econòmichs que preocupan a tothòm, per compromisos y mal entèsos o interessos respectes envèrs los governants, no tenen lo valor de portar la vèu de lo que demana tota la gent que del treball viu; es importantíssima la contestació franca, sensata y enèrgica que a les consultes de la Comissió Executiva de les Cambres de Comérç d' Espanya, han donat la Cambra de Comèrç, y 'l Grèmi de Fabricants de Sabadell, que merèixen mil enhorabones per son treball.

Eix document que firmen D. Esteve Sèrra y Verdaguer y D. Joan Sallarés y

Pla, presidents respectíus d' aquèlles corporacions, lo trobam extractat en nòstre molt estimat y valent company *Lo Catalanista* de Sabadell, y creyèm que nòstres lectors nos agrahirán que 'ls donèm a conèixer èix extracte, puig que ab sos nombrosos datos y 'l bòn critèri que presidèix tal contestació, podrán formar cabal judici dels problèmes econòmichs que avuy més nos preocupen a tots, y segons siga sa resolució, será, a no dubtarho, la sórt de nòstra Espanya.

Vins y tractats de comèrç.—Be pòt dirse que l' únich tractat de comèrç, que a Espanya 's considera de beneficiosos resultats y 's desitja concertar, es ab Fransa, a causa del consum de vins que nos fa aquèll mercat.

Inútil es declarar que anima a aquèstes Corporacions lo desitj de fomentar o quan mènos sostenir la actual xifra de exportació de nòstres vius. Mes, no debèm considerar indispensable a nòstra economia nacional lo funcionament de

nòstres actuals relacions ab Fransa, ja que 'ns podèm fundadament convèncens de que 'ns sòbren mèdis pròpis pera reparar les pèrdues que poguessin ocasionarnos la disminució y fins la falta del consum francès.

Encara creyèm més; creyèm que si la Fransa s' avingues a celebrar ab nosaltres un tractat de comèrç, per lo qual se dones lliure entrada a nòstres vins en son territòri, en be d' Espanya no deuríem acceptarlo, si les compensacions que de nosaltres reclames, irroguessin perjudicis a altres rams de nòstra riquèsa.

Y abans devèm declarar, puig així ho exigèix la sinceritat ab que sempre procedim, que aquèstes qüestions son de números y no de sentiment; y que Fransa fa be en elevar ses actuals tarifes d' entrada pera millorar en favor de sos viticultors los prèus del vi: ja que 'ls actuals no compènsen los grans gastos de replantació y de cultíu que exigèix avuy la explotació vitícola en aquèll pais.

La elevació dels prèus del vi que en lo mercat francès produhèsca 'l drèt aranzelari, no ha d' afectar en rès nòstres exportacions; ni tampòch veyèm motíu d' alarma en que a comensar dels 12

graus de la escala alcohòlica, s' impòsi als vins lo drèt aplicable al alcohòl.

Lo que no es just, ab lo que no devèm conformarnos, es que 's considerin encabessats nòstres vins superiors a 10 graus. Li cònsta al Govèrn francès que son moltes les comarques espanyòles que produèixen vins de 14 y 15 graus: y per consegüent, lo límit mínim d' alcoholisació no ha d' ésser inferior als 12 graus.

En aquèst particular dèu mostrarse nòstre Govèrn inflexible: y de no obtenirlo, acudir a lícites repressàlies.

Per apreciar degudament la trascendència que exercèix en nòstre estat econòmich la exportació de vins, y determinar la actitut que en la qüestió tan debatuda dels tractats de comèrç en general y 'l que ab Fransa particularment pogues convenirnos celebrar, deuria abans de tot demostrarse, que 'ns ha sigut útil la política dels tractats, encaminada a donar creixement a nòstres exportacions è importacions juntament; o si, per lo contrari, d' una política més restrictiva, més casulana, obtindria Espanya mellors ventatjes.

Entenèm nosaltres que nòstre pais té pròu fòrses, y fins sobrades, pera viure

de sa pròpia riquèsa, això es, que més bé que 'l comèrç exterior, li convé encoratjar l' interior, afavorint la explotació de sa riquèsa minera; procurant lo plantejament d' indústries váries que no té, y lo foment de les existents; buscant lo major aprofitament de ses tèrres y la perfecció dels cultíus actuals.

Estam persuadits de que la política econòmica basada en lo comèrç internacional convé especialment a les nacions de producció exuberant, o, aquèlles altres pòch poblades, còm algunes d' Amèrica y Occeania, que possehèixen cultíus ò bestiar d' explotació fácil y lucrativa; però en les que, còm Espanya, tot ho tenen a mitjes, ja que consumèix de lo dels altres quan podria ésser de lo pròpi, y ab utilisar això pròpi fertilisaria camps que están erms o crearia industries; en paissos còm lo nòstre, en que 's dona 'l fenòmeno de que tinguen que emigrar los habitants de províncies productores de cereals y bestiar, y no obstant impòrta 64 milions anyals d' aquèlls y per 17 milions d' aquèts; ens sèmbla que abans de tot y sobre tot li interessa una política econòmíca que done vida a tot lo que

produèix y fomenti la riquèsa del pais pròpi.

Perquè convé notar, que a mida que, per successives reduccions aranzelàries, hèm anat plantejant los principis de la escòla que 's propòsa l' aument del comèrç internacional a tota còsta, es lo cèrt que han anat creixent les angúnies de nòstre mercat, fentse cada dia més escas l' òr y més ruinosos los cambis.

II

¿Y després de tot, quins resultats hèm obtingut d' aquèsta política dels tractats de comèrç? Enviar al extranjer en 20 anys 260 milions de pessètes, que a tant ha pujat la diferència èntre nòtres importacions y exportacions.

En efecte; en lo quinquèni de 1880 a 84 l' exportació ascendèix a.	3.424.894.051 ptes.
En lo quinquèni de 1885 a 89 l' exportació ascendèix a.	3.807.494.934 ptes.
Total.	7.232.388.985 ptes.

La importació en lo primer quinquèni esmentat, fou de. . .	3.852.372.581 ptes.
La importació en lo segon quinquèni esmentat fou de.. . .	4.013.573.225 ptes.
Total.	7.865.945.806 ptes.
Més importació.	633.556.821 ptes.

Admetam que aquèsta suma dèu aplicarse a primeres matèries empleades per nòstres indústries; y que per lo mateix, lluny de perjudicar, ha afavorit los interessos generals del pais, y donèm per supòst que per si sòles diuhen pòch en còntra del règimen dels tractats.

Aquèst fora tal vòlta 'l resultat, si efectivament la xifra representativa de nòstre comerç internacional pogues apreciarse per la Balança oficial, segons está formada; en qual cas nòstra opinió seria diferent de la que avuy tenim despres de l' estudi aproximat, ja que es impossible ferlo ab exactitut, del verdader moviment de nòstre comèrç d' importació.

Y creyèm no apartarnos molt de la veritat, apreciantlo en aquèsta forma.

Més importació anyal segons la Estadística oficial corresponent al decèni de 1880 a 89.	63.000.000 ptes.
10 % per frau y contrabando sobre 'l total importat. . . .	78.000.000 ptes.
Tabaco consumit anyalment..	50.000.000 „
Dèficit anyal. .	191.000.000 ptes.

Ningú tindrá per exagerat lo supòst 10 % per frau y contrabando, dificil de evitar donada l' extensió de nòstres còstes y fronteres. En quant a la inclusió del tabaco consumit anyalment,—que calcullam en xifra inferior a la verdadera—es justificada; puig procedèsca o no de nòstres colònies, es article d' importació, y ab les importacions dèu sumarse, còm se sumen ab les exportacions los productes peninsulars qu' enviam a les colònies.

Podríem aumentar encara 'l total de *més importacions* si rectifiquéssim lo producte que tira la exportació de vins valorats en nòstra Balança a 30 pessetes l' hectòlitre; be podríem ferho si atenguéssim, d' una part, a la opinió de la Cam-

bra agrícola de Maldá, que en sa exposició al govèrn de S. M. de 31 d' Octubre últim, senyala 'l prèu de 14 a 15 pessètes hectòlitre als vins de sa regió, y de altra, a la cotisació que regèix actualment a Cette, que segons llegim en *El Imparcial* del 5 del corrent, es del 4 a 20 franchs pera los de major vènda y de 28 franchs pera los de menor consum. Lo prèu mitj de les 12 classes que cotisa 'l corresponsal de *El Imparcial*, es de 23'50 franchs l' hectòlitre, comprèsos drèts d' entrada, envas, pòrt y 'l natural benefici. En qual cas la diferència èntre les importacions y les exportacions seria d' altres 100 milions més.

Tampòch hèm inclòs en les exportacions los 156 milions que 'l pago d' interessos en l' extranger absorbèix tots los anys, perquè no pòt atribuirse al aranzèl d' Aduanes aquèsta extracció d' òr, encara que es indubtable que ocasiona dèficit, procedèsca la necessitat d' aquèsta extracció de les causes que 's vulga.

Però si deixam de constar aquèstes partides, en cambi no podèm prescindir de senyalar còm una causa pertubadora de nòstre estat económich, la absorció de les inmènses sumes que per pòrts pagam

a la marina mercant extranjera, que constituèix una verdadera pèrdua pera nòstra economia nacional.

Méntres los barcos espanyòls de 1889 han beneficiat lo pòrt de sòls 1.714,125 tonelades en lo tráfech per nòstres pòrts, los extranjers lo de 7.918,779: y no 's diga que es mal aquèst que no puga curarse; puig veyèm que en lo moviment marítim d' Inglatèrra sa marina mercant carregá en igual any 52.469,000 tonelades y sòls 19.420,000 la extranjera; la francèsa 11.249,282 tonelades y sòls 8.826,554 la extranjera; y la italiana 26.546,233 tonelades còntra 15.124,743 aquèlla.

Servèsquen aquèts datos, quan mènos, pera demostrar que hi ha molt d' ilusòri en nòstre comèrç d' exportació; y que lluny de prosseguir en un sistèma que produhèix un dèficit continuat en nòstra Balança, y es precis liquidar a còsta de nòstre pervenir, interessa per lo contrari buscar solucions que limitin a lo extrictament necessari la importació.

Per sa part, l' estudi de les xifres d' ex portació, nos advertèix del perill inminent que corrèm de vèure a qualsevòl hòra mermada ò suprimida la que constituèix per sí sòla la meytat de son total,

be per capritxo, be per conveniència política o econòmica de la Fransa; en qual cas, si no acudim ab temps a remediar la situació comercial de nòstre pais, podría ser de gravetat inmènsa.

Vejam sinò, còm se repartèix la exportació de nòstres vins; y pera ferho nos valdrèm dels resultats del quinquèni de 1885 a 89, que fou de 8.127,076 hectòlitres, promèdi anyal, y qual valor está calculat en 303.283,070 pessètes.

	Pessetes	
A Cuba.	14.147.161	16.229,386
„ Puerto Rico. . .	1.080.088	
„ Filipinas. . . .	999.137	
A Alemánya. . .	3.254.800	28.404.485
„ Argèlia. . . .	2.017.802	
„ Bèlgica.. . . .	489.735	
„ Dinamarca. . .	848.374	
„ Gibraltar. . . .	103.578	
„ Holanda. . . .	1.407.461	
„ Inglatèrra.. . .	18.029.712	
„ Itália.	344.600	
„ Portugal. . . .	866.799	
„ Rússia.	278.501	
„ Suècia y Noruèga	733.116	

A Brasil.	129.125	
„ Colómbia. . . .	626.525	
„ Ecuador. . . .	155.687	
„ Estats Units. . .	2.018.353	
„ Mèxich. . . .	2.041.509	
„ Argentina.. . . .	13.073.598	26.485.033
„ Uruguay. . . .	7.000.797	
„ Venezuèla. . .	323.809	
„ Posessions Inglèses..	274.540	
„ Vários paissos. .	841.040	
		71.118.904
A Fransa.		232.214.992

Lo 75 per 100 de nòstra exportació de vins va a Fransa, y ¿podèm, cas de tancarse aquèst mercat, obrir altres pòrtes en l' exterior, per les quals passi 'l dèficit que en la vènda de vins resultaria?

Difícil nos sèmbla aquèsta solució, per ser molt pòchs los paissos consumidors de vins, entre 'ls que no possehèixen lo cultíu de la vinya, y ser sòlsament Fransa, la que comptantse en aquèst número, impòrta quantitats de consideració de dit caldo.

Lo consum de los primerament citats se calcula en conjunt en 12 milions de hectòlitres, de los quals beneficia

2 ½	milions	Espanya.
2 ½	„	Fransa.
2	„	Itália.
2 ¼	„	Portugal.
1	„	Austria.
1 ½	„	los demes paissos.

Total 12 milions hectòlitres.

De pas farèm notar que 'ls Estats Units, qual mercat ha dit recentment un periòdich, que podia compensarnos les pèrdues que sufríssem ab lo tancament del mercat francès, consumen uns 15 milions de pessètes. Aquèix periòdich aconsèlla celebrèm un tractat de comèrç ab dits Estats, encaminat a obtenir reduccions pera 'ls vins, cedintlos en cambi nòstres mercats colonials. Convé que no s' extravie la opinió ab projectes de aquèsta mèna, que no resòlen rès en favor dels interessos vinícoles, y son oposats per complèrt a la política colonial que devèm proposarnos.

En lo suposat de faltarnos lo mercat francès, creyèm nosaltres que tot lo que més podèm aspirar a que aumenti fins a 4 milions d' hectòlitres nòstra exportació als divèrsos paissos d' Europa y Amèrica

que en la actualitat son ja nòstres clients, en qual cas perdriem un consum exterior d' uns 6 milions d' hectòlitres.

No creyèm que axiò succehèsca, ab tractat ò sense tractat; puig méntres Fransa necessiti importar 12 milions de hectòlitres pera les necessitats de son consum, cap altre mercat podrá oferirli caldos de qualitat y prèu iguals als nòstres; y sempre ha succehit, y succehirá sempre, que 'l comprador anirá en busca de les majors ventatjes.

Portugal no produhèix la cantitat necessária de vins pera 'l consum de Fransa: Itália es la única nació, qual competència es temible; mes la tivantor de relacions ab Fransa y 'l esser sos vins més cars que 'ls nòstres y de mènys color, allúnyans lo perill d' aquèlla.

III

Però seguim discorrent. Baix lo suposat de que Espanya pèrda aquèix consum de 6 milions d' hectòlitres ¿còm ho reemplassará? Nosaltres fundadament confiam en

que 'l mercat nacional pòt aixamplarse fins a consumirlos.

Itália gasta per habitant l'10 hectòlitres de vi, 0'90 hectòlitres la Fransa, y Espanya sòls 0'71 hectòlitres ¿Perquè venentse 'l vi en nòstre pais a més pòch prèu, son consum es inferior als dos citats? Hèus aqni la qüestió: aquést es lo nus que dèu tallarse pera lliurar a nòstra indústria de sa dependència del mercat francès.

No es possible que Espanya, que no bèu altra còsa que vi, lo consuma proporcionalment en menor cantitat que Itália y Fransa; per conseqüent ha d' existir un vici d' administració que 's opòsa a que cresca aquèst consum fin a un hectólitre per habitant.

¿Se sab que existèsca aquèst vici? Cansades están les Cambres y representants de la Agricultura de denunciarlo als govèrns y al pais, y conegut es dels dos sobradament. La fabricació del vi en los grans centres de població, afavorida pels baixos drèts que paguen lo alcohòls y 'ls alts que per consums paguen los vins, fan lucratíu lo negòci de la sofisticació, y difícil, si no impossible, suprimirlo.

Dèu impedirse, dònchs, la fabricació

de vins artificials imposant forts drèts als alcohòls importats, y en son cas puguen tornarse als exportadors que 'ls hajen utilisat en los vins ab destí a la Amèrica. Dèu ademes abolirse la contribució de consums, creantse en son llòch altra equivalent.

Un impòst còm lo de consums, tan vexatori, quina cobransa es tan cara y dona llòch a un abus que pòsa en perill la sòrt del ram més important de nòstra agricultura, dèu ésser sustituhit per altre qualsevòl; y fins a conseguirho han de seguir reclamant les corporacions econòmiques del pais.

Y si s' entres resòltament pels camins d' una protecció armònica a tots los interessos nacionals, còsa que no pòt realisarse si 'ls govèrns lligats per tractats no pòden introduhir en los aranzèls d' Aduanes aquèlles modificacions que aquèixos mateixos intèressos vajen reclamant en lo curs de son desentròtllo, encara seria de esperar en l' interior gran aument en lo consum de nòstres vins y demes productes del camp, còm a conseqüència del major benestar que disfrutaria la classe treballadora.

¿Y no seria facilísim buscar l' equilibri

de la Balança mercantil, fins en lo supòst de que mermes en 200 milions nòstra exportació de vins? Perque es lo cèrt que 'ls demes articles que exportam, cap perill corren de pèrdre sos mercats; ans seria gran fortuna que alguns d' ells, còm per exemple 'ls minerals de fèrro, s' extraguessen de nòstre paiš en altre estat que en brut.

Sens fixarnos en tots aquèlls articles, quìna producció seria fácil establir ò aumentar en Espanya, vèjas si de la llista que a continuació publicam no podrien suprimirse cantitats considerables.

IMPORTACIONS

Acer.	1.591.175	ptes.
Ayguardent	39.637.618	„
Filfèrros.	2.135.861	„
Botons	1.547.327	„
Carbons.	29.652.812	„
Cotxes.	1.096.907	„
Còk y ses aleacions. . .	2.239.129	„
Cristall y vidre. . . .	4.973.717	„
Embarcacions de fusta.	607.630	„
id. de fèrro.	6.010.938	„
Suma y segueix. .	89.493.114	„

Suma anterior. .	89.493.114	ptes.
Exquist y betums. . .	13.353.488	„
Farines de blat. . . .	6.748.007	„
Fèrro y ses ferrementes.	17.145.806	„
Filats de cotó.	2.336.826	„
Filasses de cánem y lli.	13.988.847	„
Llauna.	2.186.826	„
Fustes.	36.039.673	„
Máquines y pesses sòltes.	23.632.606	„
Mòbles.	6.758.856	„
Paper.	6.113.297	„
Passamaneria.	1.455.255	„
Perfumeria. . . . , .	1.265.351	„
Formatje.	2.468.624	„
Teixits de cotó. . . .	11.707.842	„
id. de cánem y lli. .	4.484.810	„
id. de llana. . . .	27.205.840	„
id. de sèda. . . .	9.335.455	„
id. de mèscla . . .	5.854.339	„
Blat.	37.030.351	„
Los demes cereals. . .	11.314.022	„
Grasses animals. . . .	11.000.000	„
Bestiar.	17.071.908	„
	357.991.143	„

¿D' aquèstos 357 milions de pessètes, èntre 'ls quals hi figuren per valor de 261 milions varis productes de l' agricultura—que lluny d' importar deuríem ex-

portar—no podrien donarse 250 milions a Espanya, sense necessitat d' extremar nòstres procediments aranzelaris?

Lo problèma dels cambis y de la circulació del òr, enllassat sense cap dubte ab la marxa de la Hisenda, no té no obstant solució en les Bolses y en los Banchs, sinó en los camps y tallers, quina prosperitat se reflexará també en aquèlla.

Creyèm, dònchs, que nòstra producció vinícola dèu preocuparse del mercat interior. Y entenèm aixis mateix que si se apliquessin los mèdis necessaris a evitar la fabricació dels vins; aquèts tindrien dintre d' Espanya, inmediatament, un consum major, casi equivalent al que 'ns fa Fransa. Per fi, es nòstra opinió que les extraccions d' òr pera 'l pago dels interessos y de pòrts, units a les excessives importacions de productes extrangers, sumen una cantitat de 400 milions anyals de pessètes; y que aquèst desequilibri permanent en la verdadera Balança mercantil, es una de les causes principals de la escassetat de aquèll metall y subsegüents pèrdues en los cambis sobre les plasses del extranger, y en conseqüència opinam que les solucions que exigèixen les necessitats actuals de la Hisenda y de

tots los interèssos productors se redueixen a les següents:

Aranzels.—Columna màxima y mínima, aplicable aquèsta a les nacions que nos otorguin les ventatjes corresponents. Los drèts de la columna mínima, dèhuen ésser suficients al desentròtllo de tota la producció nacional.

Tractats.—Donarlos per terminats en lo plasso en que espirin, no renovantlos ab cap nació.

Vins.—Supressió del drèt de consums, que podria substituirse ab l' impòst sobre pòrtes y finestres.

Imposició d' un drèt de 150 pessètes lo hectòlitre als alcohòls extrangers; y a aquèstos y als nacionals d' altre drèt interior de 150 pessètes.

Devolució dels drèts devengats per lo alcohòl que s' emplèi pera l' encabessament dels vins que s' expòrtin.

Generals.—Conversió dels dèutes interior y exterior en amortisables, en plasso de 70 anys.

Construcció dels fèrro-carrils secundaris, pera fer possible la explotació de la riquèsa agrícola y minera.

Simplificació dels actuals impòstos, y reformes en la Administració pública que

evitin les ocultacions de la riquèsa imponible, y fassen més equitatíu lo repartiment dels tributs.

Nivellació dels Pressupòstos generals del Estat, reforsant los ingressos, suprimint los gastos que no sien necessaris y aumentant los reproductius.

Banch d' Espanya.—Cumpliment de la lley d' ampliació d' emissió. Aument de reserva en òr.

Quan los cambis se tròbin desequilibrats, efecte de les operacions de Bolsa o disminució de les exportacions, deuria cedir als importadors llètres sobre l' extranger a cambis moderats, gestionant, al efecte, la obertura de crèdits en cases de Paris y Lóndres, ab garantia del òr de reserva y a reembolsar en èpoques oportunes.

Novembre de 1891.

LA GROSSA DE NADAL

¡Quánts somnis, quántes ilusions ocupen y escalfen aquèts dies lo magí de molta gent, que ambiciona alcansar la fortuna comprada per uns quants duros! Y dintre molt pòch totes aquèstes imaginacions escalfades, la inmensíssima majoria d' elles, serán prèsa del gèl de la decepció, del desengany. Però en lo fons de elles hi queda, còm una mala arrèl, lo gèrmen d' una ambició esbojarrada; hi queda lo desatentat anhèl d' adquirir la riquèsa per l' atzar, sense posar de sa part lo més petit mèrit ni 'l més ínfim treball. Y al atansarse l' altre Nadal, aquèixa gent dominada per una ambició tan bòja a pesar dels desenganys passats, tornará a gastarse sos diners y a passar febre, pera fer entrar per fòrsa a la fortuna per ses pòrtes; això, si ha tingut suficient virtut pera esperar *la de Nadal*. Es aquèsta la passió del jòch, la mateixa

que pòrta al vicios al voltant de la rulèta, la mateixa que 'l fa assèure a la taula dels daus, la mateixa en fi, que còm totes les passions arriba a cegar y a pèrdre al que se 'n deixa dominar. ¿Quína diferència hi ha èntre 'ls *prohibits* que persegueìxen,—quan vòlen cumplir—les autoritats, y la loteria que l' Estat monopolisa? Jòchs d' atzar son uns y altre, que fomenten males passions y sèt desenfrenada de riquèses adquirides sobtadament y sense esfòrs, que fa pèrdre los honrats hábits de treball, laboriositat y estalvi, y arruina molts còps al qui té 'l benestar. ¿No n' hèm vist que s' han perdut jugant a la loteria? ¿no es aquèsta un bòn esquer pera despertar la passió pels altres jòchs?

Dolent síntoma del nòstre temps es el que 'ns oferèix la consideració de lo que passa ab la loteria. Cada dia sentim queixarse més a la gent de que 'ls negòcis van malament, de que 'l guanyarse la vida ab honradèsa va fentse més difícil, y cada dia veyèm també aumentar extraordináriament la afició a èix jòch; es a dir, quant més escassos son los recursos, ab més facilitat se malgasten exposantlos al atzar pera comprar la fortuna. Nos

ho justifica el que aquèst any s' haja aumentat considerablement per la rifa de Nadal lo número de bitllèts, que per cèrt encara no han abastat pera tothòm que ne volia. Això 'ns ensènya que quan més se necessita del esfòrs, de la inteligència y del perfeccionament del hòme per guanyarse la subsistència a conseqüència dels avènsos de les indústries, de les creixents necessitats, y altres causes que no son del cas, mènos fa 'l hòme pera posarse al nivell de la civilisació actual per los nòbles mèdis del treball y de la instrucció; ans be sentintse dominat per la fal-lera d' un benestar material, cada dia més difícil, busca lo mèdi d' enriquirse en l' atzar innòble que li faciliten los mateixos governants, quins deurien vetllar pera 'l millorament moral y material de llurs súbdits.

Y no obstant los govèrns monopolisen aquèst jòch en gran escala, tan inmoral còm los prohibits per les lleys, y 'l monopolisen perquè 'ls rendèíx una ganáncia fabulosa. Molts de nòstres lectors haurán llegit aquèts dies un telégrama que diu aixis: "Lo benefici que obtingué lo Estat en 1891 per la loteria de Nadal, fou de 7.200,000 pessètes; y 'l que obtindrá

per lo pròxim sortèig ascendirá a 7 milions 982,000 pessètes.„ Lo mateix que, rebaixant proporcionalment les xifres, podria dir de sa indústria qualsevòl empressari d' èixos *garitos* que sovint han de visitar los jutjes y la policia. Sumin ara los aficionats èix guarisme a lo que beneficia al Estat la rifa de tot l' any, y els dará una contribucció colossal, que graciosament y de molt bòn grat pagam los espanyòls a més de 'l altra contribució, que tant nos còu y tants gemechs nos còsta. Y fins prescindint dels danys morals que la primera causa, tindrèm de conclòure, que tots plegats nos queixam per vici, quan pera 'l vici podèm llensar aixi 'l diner, ò que som uns benèyts del cabas. Agafis la còsa còm se vulla, sempre resultará que 'ls beneficis que obté l' Estat ab les rifes, son uns diners que passen de les butxaques dels espanyòls a mans d' uns administradors, sobre quals defectes podèm estar en desacòrt, però que tots convenim en tenirlos per despilfarradors y fins n' hi ha que per còsa pitjor.

Ara vejen los jugadors quí es que trèu la gròssa, sense posarhi.

Desembre de 1892.

LES LLIGUES DE PRODUCTORS

Acompanyat de molt atenta carta del senyor secretari de la Lliga de productors del Principat de Catalunya, don Joseph Coroleu, tenim rebut lo projecte de Reglament que, pera la organisació de lligues comarcals, ha redactat aquèlla associació.

Lo principal objecte d' aquèsta, es la unió de tots los productors pera la defènsa de sos interessos en la lluyta que constantment dèuhen sostenir ab los ruinosos desacèrts dels economistes espanyòls. "Convençuda de que aquesta lluyta—diu la circular que precedèix al citat projecte de Reglament—devia ser llarga, porfiada y fatigosa, la Lliga de productors del Principat de Catalunya acordá, al constituirse, fomentar la creació de Lligues comarcals que vetllessen en sos respectius districtes per la prosperitat y defensa de la Producció Nacional, que

val tant còm dir de la riquesa y dignitat de la Patria.—En pròva d'axò basta citar dos articles de son Reglament que 's referèixen exclusivament a aquèst assumpto y qual text literal es còm seguèix: Art. 9.e Les Lligues locals que formin los productors dels varis centres del Principat gosarán de complerta autonomía en tot lo relatiu á sa organisació y régimen interior. Estarán en constant relació ab la Lliga de productors del Principat de Catalunya, la qual secundará totes ses gestions y esforsos ajucantles eficasment pera 'l logro de tot lo que tendeixi a afavorir los interessos de sa producció.— Art. 24. Podrán pendre part en les sessions de la Assamblea dos delegats de cada una de les Lliges locals adherides a la del Principat de Catalunya. Aquets tindrán dret a intervenir en totes les deliberacions de la Assamblea, menos en les que 's refereixin exclusivament als assumptos interiors d' aquesta Lliga.„

Ab axò y ab dir que la Lliga del Principat de Catalunya está a la vegada de acòrt ab la Nacional de productors, queda evidenciat que 'l fi que 's perseguèix es la unió de tots los industrials y agricultors espanyòls, pera la defènsa de

sos comuns interessos. Cal pèndre nòta de la manifestació feta per la Lliga de Catalunya al dirigirse als productors catalans en la circular mencionada, la qual diu despres dels articles copiats: "Transcrits aquets articles, fora excusat dir que no 's proposa aquesta Associació seguir los procediments del sistèma centralisador, que tan funestos resultats ha produhit en tots terrenos.„ Aquèstes paraules ens garantisen lo sá esperit que informa a la Lliga de productors.

*
* *

Al pèndre la ploma pera excitar als productors de nòstra comarca a que procurin unirse pera la defènsa de sos interessos, ens inspiren tristíssimes reflecions los primers párrafos de la sobredita circular de la Lliga catalana de preductors. "Los gravíssims perills — diu — que recentment ha atravessat la Producció Nacional y dels quals no escapá de moviment sinó gracies al patriotisme de la Comissió de tractats de la alta Cambra y a les enérgiques manifestacions de la opi-

nió pública, han demostrat una vegada més la imperiosa necessitat de que tots los productors s' uneixin y organisin pera la defensa de sos comuns interessos.— No podém gaudirnos de que s' hagin conjurat per complert eixos perills ni de que hagin alcansat nostres esforsos una victoria definitiva. La lluyta s' ha suspés; però l' enemich tornará molt prompte a la carga ansiós de rescabalarse de sa derrota, y es precís que 'ns trobi allavors preparats pera véncel y desbaratarlo en tota la linea.„

Es vell lo saber que èix enemich de nòstres interessos còntra qui tenim d' organisarnos, es a dins de casa nòstra, se diu espanyòl còm nosaltres, y es més, es ell l' encarregat de governarnos y administrarnos. Som nosaltres; som los que devèm donar una part de nòstres suades pera mantenir als per escarni anomenats *pares de la pàtria*, los quins devèm armarnos còntra ells còm a malbaratadors que son del nòstre pa y de la nòstra honra, de la manera que 'ls nostres besavis s' armaven contra 'ls corsaris de Moreria. Això es inaudit, això es vergonyòs; però això passa a Espanya.

Les lamentacions son inútils. Ja que 'l

mal es cèrt y sabut, lo que convé es obrar; però això precisament es lo difícil. Es trist l' havèrho de confessar; però en general som aixis. En lo moment del perill tot son gemechs, crits d' indignació, grans propòsits de defènsa; mes passa 'l perill inminent, s' escapa cada qual del xáfech mès ò mènos descalabrat, y tothòm se 'n torna a casa y tot en tal estat se queda, esperant altra escomèsa pera tornar als planys y a les indignacions. Això hèm vist en la campanya proteccionista d' aquest estíu y en totes les campanyes.

Es potser una exageració ò degeneració del nòstre esperit particularista, aquèixa malaltia que patim, que 'ns perjudica a nosaltres mateixos y 'ns fa mal vèure davant dels estranys, aquèix egoisme que 'ns fa dir "content jò, content tothòm„; vaja jò be, y que 'l món s' enfonzi. Aquèst mal es la característica del nòstre pòble y la nòstra època. Estudiant en la història nòstra riquèsa índustrial y mercantil y les sávies lleys y consuetuts per que 's regía la propietat rural, hi trobam sempre aquèll sá esperit individualista que fomentava les grans qualitats del nòstre pòble laborios, emprendedor

y estalviador. Però al costat d' èix esperit, hi veyèm sempre la estrèta germanor y unió èntre tots los elements de la activitat y 'l treball, pera la mútua ajuda y perfeccionament, y també pera la defensa dels interessos de tots, que 's consideraven, còm, son, estrètament lligats entre sí. D' això son testimòni aquèlls famosos è históriches grèmis, que revèlen per sí sòls les més grans qualitats y les més virils energies de que 's pòt enorgullir un pòble.

Avuy no es axís. L' activitat, la energía, la emprèsa, l' hábit d' estalviar, no ho havèm pas perdut del tot. Però aquèll bòn esperit individual, que 'ns fèya treballar no refiantnos més que de les nòstres pròpies fòrses, que 'ns dava energia pera procurarnos lo llegítim aument de nòstres cabals ab aquèlla independència del qui 's sent capaç y afanyos de treballar, tot això que era una gran qualitat, ara se 'ns es convertit en un vici. Ara ja no es esperit de laboriositat individual, no renyida ab la solidaritat d' interessos, lo que nodrèix nòstre comèrç, nòstra indústria ni la mateixa pagesia nòstra; ara es egoisme.

Aquèst egoisme ens cega, ens fa des-

coneixer que 'ls nòstres interessos no son una còsa aislada, que sens perill podèm nosaltres sòls fer prosperar. No comprenèm que aquèlls interessos están estrètament lligats ab los d' altres, que formen tots plegats la riquèsa del pais, y que están tots juts subjectes a cèrtes condicions de millorament y a cèrts perills, davant los quals la iniciativa individual es impotent. Per això quan se fa entendre als pagèsos que determinades lleys aranzeláries perjudiquen sòls als fabricants, se mòfen de les queixes de aquèts, y riuhen fins que ve la depreciació dels productes, la invasió de fruyts agrícoles de l' altra part de món a provehir los mercats, méntres ells tenen plèns graners y cellers; y allavòrs plòren la realitat que es la pobrèsa darrera l' afany y 'l treball. Y al reves també succehèix igual, passant lo mateix entre 'ls diferents rams de la indústria.

Y la veritat es que aquèst egoisme que en general domina entre 'ls elements productors, es la causa de que aquèts se tròbin dividits, sinó enemistats, que equival a dir indefènsos davant les escomèses dels enemichs de la Producció Nacional, que tením dintre la mateixa pátria. Si en

un moment determinat nos havém unit esperonats pe 'l perill inminent, y havèm conseguit alguna còsa, no podèm ilusionarnos, sinó trèuren d' aquest fet ensenyanses. Y aquèstes son que, subsistint la amenassa a la Producció, còm subsistèix, l' únich mèdi que tenim es unirnos; puig si ab una unió momentánea y feta a corre-cuyta, hèm obtingut una victòria ab una uniò formal y sòlida obtindrèm lo triomf segur y eficaç de la protecció al Treball nacional.

Això es lo que perseguèix la Lliga de productors del Principat de Catalunya. Tots estam interessats en sa tasca, ja que no es altra que la defènsa de la riquèsa del pais, del nòstre pa de cada dia, que mans mercenáries ens vòlen trèure de la bòca, despres d' havèrlo pastat ab nòstres suades.

Però molt nos temèm qne èixa apatía dominant, ò millor l' egoisme que havèm fet ressaltar, dificultarán encara per molt temps la agrupació dels elements productors. Nosaltres que 'ls defensam ab l' interes y casi ab la passió de qui defènsa son pròpi, estam disposats ara y sempre a descobrir los defectes que 'ls perjudiquen,

per més que siga aquesta feyna odiosa; perquè qui vòl esmenar defectes, no pòt cantar gayres alabanses. Més aixis y tot temèm que 'l *sacerdoci* de la prempsa rès dèu conseguir ab ses advertències en prò dels interessos del treball.

L' egoisme y l' excepticisme acomodatici que avuy dominen, no s' entenen de rahons. Tan sòls los desvanèixen arguments tan contundents còm les vergassades, que'ls sectaris més ò mènos políttichs espanyòls, tenen amenassades als productors nacionals.

Deu fassa que 'l nòstre pessimisme resulti exagerat, y que les dures llissons que tenim rebudes ens servèsquen d' experiència. Les nòstres conviccions ben arrelades, ens permeten seguir sens desmay y ab fè la tasca d' excitar y procurar la unió de tots los elements productors de nòstra encontrada pera la defènsa de llurs interessos, còm a únich medi de salvació. Y podèm assegurar que per nosaltres no 's perdrá la organisació de la futura ***Lliga de productors de la comarca de Manrèsa.***

¿Es hòra de formarla, senyors pagèsos y fabricants? Es de témer que estiguèu

molt enfeynats a dins de casa vòstra y no vos vagui..... No faltarán Morets per exigirvos vaguera.

Octubre de 1894.

LITERATURA

MANIOBRES

Aquèsta setmana sí que s' ha maniobrat de valent, ja 'ls ho asseguro. Y no 's pènsin que tots s' haja fet ab les mans, còm a primera vista sèmbla que expressa lo vocable; s' ha maniobrat ab los pèus, ab los ulls y ab la boca.

—¿Que no anirá a Calaf?

—¿Vòl venir a Calaf?

—S' ha d' anar a Calaf.

—Anèm a Calaf.

Vèls'hi aquí lo que s' ha sentit aquèts dies. Llegien lo diari, lo primer que hi vèyen "correspondència de Calaf, telegrames de Calaf." Se llevaven y mèntres la minyona 'ls servia 'l xocolate, els servia també ***de grátis***, sense demanarli, les nòves que per la plassa corrien de Calaf. Eixien al carrer y tothòm parlava de Calaf: y per les cantonades hi vèyen ***Calaf.-Fonda del Simulacro***. Si trobave un conegut... ja era estrany, vull dir,

perquè tots los coneguts eren a Calaf. ¡Mes ay!—còm diríem escrivint una novèla—¡mes ay! lo pitjor es si han tingut la desgrácia d' havèr d' anar a cal barber...

—¿Y dònchs, que no hèm d' anar a vèure al *Martinas Campus*?...

Y 'l jove que 'l servia, si per dissòrt tenia instints militars—¿quí se 'n vèu lliure dels mals instints?—*maniobrant* ab la navaja li esplicava les hassanyes del general, y les notícies de Calaf; y li dèya que es tèrra frèda, y que 'ls soldats dintre les tendes de campanya... y no se quántes còses mès; y tris, tras, la navaja corria empunyada per la má febrosènca del barber, que en aquèll moment vèya camps de batalla y sentia tiros y flayre de pólvora, y ¡ay Deu meu! quí sab si vèya sang també, en sa exaltada imaginació...? Cada vegada que surto de les mans del barber, y vèig que 'l meu còll se manté sencèr en lo punt que Deu li senyalá... lo còr se 'm aixampla, respiro fòrt y pènso ¡fins a un' altra!

En fi, que aquèts dies tots havèm parlat en alab, perque ja sabrán que aquèst nòm de Calaf ò *Kalaf* es mòro—no s' espantin, que ja es batejat,—y dich que ja

dèhuen sabèr que es arab, perquè crèch que haurán vist un d' èixos planos que venien a cinch cèntims, que aixis ho dèya.

*
* *

Supòso que vostès també haurán volgut pèndre part en les maniobres, y que un dia de la passada setmana, desprès de les prèvies deliberacions, haurán eixit de casa seva armats de punta en blanch, y cap a Calaf falta gent.—¿Armats diu?—Y tal! Còm que l' enemich era atrevidèt y d' aquèlls que maten sense fer soroll. ¡Deu nos guard d' un mal refredat! Aixis, dònchs, 'l armament era 'l següent: bòn govèrn interior, es a dir, samarrèta, garibaldina, etc; par-dessus, manta o tapaboques y 'l paraygua sota l' aixella. Pera pèndre part en les maniòbres era molt essencial: uns *gemelos* ò ullera de llarga vista, y un paquèt de municions, còm pa, llangonissa, pollastre rostit, segons les aficions del *maniobrant*, y una botella vuyda de vent.

Acabats los preparatíus de campanya, supòso que 's dirigiren còm a bòns pro-

tectors de la indústria nacional y partidaris del progres, cap a la estació del ferro-carril,.. però no s' apressurin, que 'l vestíbul está plè de gom a gom; y si a Deu plau, abans de demá ja haurán arribat fins a la taquilla. Pera conseguir axò, ja 's necessita una verdadera maniòbra en la qual, còm los dèya al principi, hi han de pèndre part ab tots los cinch sentits.

—Senyor, fassi 'l favor de no empènyer.

—Ay! filla, dispènsi; però aqui darrera hi he una pagèsa que m' ensorra la viga de la esquèna.—¡Gran mal si pòrta una cistellassa d' aquèstes de vèndre al rènch, plèna de còsa, que no n' hi cap més!—

—¿Y dònchs, bòna dòna, que teníu por de fam?

—Ca, no senyor, sinò que ja veurá; còm que 'l nòy es a servir, y fa quissablo de temps que no l' hèm vist, ara 'ns va fer escriure que ab això del *ximulaco* aniria a Calaf, vaig dir a 'n *ell*; ¿sabs que farèm? lo millor será anarhi; que qui sab quan lo tornaríem a vèure, y emportántnosen la manduca, farèm lo viatge molt a comòdo. Y ¿vèu! còm que pòrto la quitxalla...

—¿A dins de la cistella?

—No senyor, no, allá defòra ab *ell* se han quedat; però, vull dir que s' ha de fer provisió.

*
* *

Afortunadament ja han arribat a pèndre bitllèt; bon xich dèu havèrlos costat entre mitj d' aquèlles apretures: lo que es jò, ja hi estava marejat, èntre xafades al ull de poll y aquèlla criatura que trèya la llet... però, vaja no hi pensèm més. ¿Saben en lo que estava pensant ara? que tal vòlta l' únich resultat práctich de les maniòbres, será pera l' emprèsa del fèrroc-arril. Aquèstes sí que may hi pèrden, grácies a Deu. Figúrinse si això es veritat, que en aquèlls moments crítichs de pèndre puesto dins del wagó, m' ho esplicava un amich.

—May, may hi pèrden, me dèya. Figuris que durant aquèst temps qu' hèm passat, de les *huelgas*, que ningú venia, ni nosaltres que tractèm ab articles de primera necessitat—lo meu amich es botiguer de ròbes—dònchs vèli aquí que al

carril més fèyna que abans. Ara, que lo alcalde havia d' anar a conferenciar ab lo Governador; ara, aquèst a fer un banquèt a casa del alcalde; despres los *cumassionats* dels obrers anar y venir de Barcelona; despres tropa, es a dir, que allò era un tragí... Lo que es lo fèrro-carril, ja li asseguro que no demanará la jornada de vuyt hòres.

Lo meu amich tenía moltes ganes de anarme fent la història de la críssis obrera; pero jò 'm vèya ab molts treballs pera arreplegar dintre d' un cotxe, no diré un assiento, sinó mitj. Al últim trèch lo cap en un departament y conto...

—Aqui n' falta un. Farán lo favor...

—Que 's trempat aquèst senyor. A no ser que 's vulga assèure a la meva falda... Va dir una dòna gròssa, que al mènos ocupava sis quarts d' assiento.

—Grácies per la distinció, senyora; però 'm sèmbla que ab un pòch que s' es trenyessin...

En fi, no sé còm, nos várem colocar ab pènes y dolors, però lo que 'ls asseguro es, que en tot lo camí no vaig sentir frèt. ¡Si aixis hi poguéssem passar tot l' hivèrn, pensava, tan ben rodejats de calorífferos! Vèus aquí la verdadera fra-

ternitat universal dintre d' un cotxe de fèrro-carril. Aqui dins tots som iguals, tots nos ajudam mútuament... En aquèstes reflexions m' adona de la dòna gròssa que estava al meu costat, y pènso èntre mi, notant que per lo costat d' aquèsta hi sentia una temperatura agradable y per l' altre costat que hi tenia un minyò prim, gayre be hi sentia frèt:—Oh! varietat de la naturalèsa. Ni aqui dintre s' hi tròba la igualtat!

En aquèsts y altres pensaments se 'ns oferí a la vista lo campanar de Calaf.

No 'ls vull fer memòria dels treballs sufèrts pera eixir de aquèlla estació, perquê 'm faria massa pesat. Surtim còm puguèm, que allá fòra ja 's respiren uns altres aires. ¿Que si 's respiren? Ja ho crèch; la primera alenada que 'm va venir, era de pòrch socarrat. Però vaja, prescindèixin d' això y de la pols; y mirin, que la vista s' alegra.

A cada part de passèig barraques de

coloraynes, parades de bunyòls, ayguardent, tapaboques, penjarelles de butifarres, magranes y turrons d' Agramunt. Van y venen ab marejador moviment, oficials d' Estat major, ranxeros, soldats, cavalls y altres indivíduos de la milícia; pagèsos, marxants, senyores ab gorro y algun que altre indivíduo de la *high-life* escapat d' una capsa de mistos d' aquèstes d' en Moroder.

—*La Vanguardia!!*

—*El Noticiero Universal!!*

—¿Y dònchs, que som a la Rambla?

—No senyor, som al *mercat* de Calaf.

Comènsen los preparatius pera 'l combat de la tarde; hi hèm arribat a tot punt. Podèm eixir a fòra de la població.

¿Han vist vostès, per casualitat, aquèlles láminas de la Bíblia ilustrada per Gustavo Doré, que representen lo Diluvi universal? Dònchs es igual l' espectacle; tothòm montanyes amunt, jugantse qui arribará a un punt més elevat. Una dife-

rència hi ha; y es, que la gent no van tan a la frèsca còm aquèlla que va dibuixar lo francès. Ja fan be; perquè 'l temps no es presta, que diguèm.

Aquí no 's conèixen joves ni vells: tothòm corre, tothòm puja, se salten barranchs y marges... verdaderament comènsen les maniòbres. No 's descuidin lo paquèt de municions; que aviat farán servèy.

Ja 's senten tiros; però aquí no 's vèu rès; anémsen més enllá, en aquèll altre turó.

Ja hi som: però, bòna l' hèm feta! ara arriba la cavalleria.

Pim! pam! ara si que 'ns trobèm ben be al mitj del fòch.

—Tu; dèya un minyó que estava apròp meu, ¿saps quins son los carlins?

—Nòy, no me 'n parlis. Eston'ha que miro y no vèig cap bòina en llòch.

¿Que es això? Tothòm corre; jò també corro, veurèm que será. Gran mal! una carga de la cavalleria. Això si que es maniobrar de valent. Saltèm garrichs, pedres, esbarzers...

¡Pataxap!! ¿que es això? Pòca còsa; un hòme que corrent desatentat, en mitj de

son entussiasme bèlich, ha caygut en una bassa d' aygua.

—Vaja no será rès, en llòch més tou no podia caure.

Octubre de 1890.

Ilm. Sr. Dr. D. JOAN CÓMES Y VIDAL

BISBE DE MENORCA

Fill llegítim dels molt honrats esposos D. Pere Cómes, comerciant, y D.ª Agnès Vidal, nasqué l' Ilm. Sr. Dr. D. Joan Cómes y Vidal lo 24 de juny de 1844 en aquèsta ciutat. Aquí cursá llatinitat y humanitats y alguns anys de filosofía, que terminá en lo Seminari de Vich, estudiant despres quatre anys de Teología dogmática, en tots los quals obtingué molt bònes calificacions.

En les Universitats de Zaragoza, Barcelona y Madrid cursá la facultat de Drèt, rebent lo Doctorat en Civil y Canònich, y la Llicenciatura en Administració, despres d' havèr obtingut la nòta de *Sobressalient* en totes las assignatures y graus; cursant y provant ab la nòta de *Meritíssimus* lo quint any de Teologia en lo Seminari Conciliar de Barcelona.

Desde 1869, en que acabá la carrera y

s' ordená de Prevere, son innombrables los servèys y cárrechs que ha desempenyat lo Dr. Cómes, distingintse en tots ells per un exquisit tacto y gran zèl apostòlich.

Despres d' havèrse ordenat de Prevere en septembre de 1869, fixá sa residència en aquèsta sa ciutat nadiua, explicant vàries assignatures en lo Col-legi de segona ensenyansa, durant lo temps que estigué fòra la direcció dels P.P. Jesuites, desde la Revolució de semptembre. Durant sa permanència en nòstra ciutat, comensá la llarga carrera de laboriositat incansable, fundant escòles gratúites pera les classes pòbles, contribuint eficaçment al sosteniment de les mateixes, fundant la Acadèmia de la Joventut Católica, quedant son president, y dirigint també la Congregació de Sant Lluis Gonçaga.

Très anys despres de sa ordenació de Prevere, en 1872, predicá los sermons de quarésma en una de les més importants poblacions d' aquèsta diòcessis ab notable fruyt y satisfacció del Prelat, fundant també la Acadèmia de la Joventut Catòlica a Vich, y fent, en octubre del mateix any, oposicions brillantíssimes a una Doctoral, sent la causa de no resultar

agraciat ab la prebenda lo motíu canònich de sa curta edat.

En desembre de 1875 l' Exm. è Ilustríssim Sr. Bisbe de Còrdoba, Pare Fra Zeferí González, nombrá al Dr. Cómes Provisor y Vicari General y en diferentes ocasions ab posterioritat, fou Governador de la diòcessis. En aquèlla capital fundá per indicació del Sr. Bisbe, la ensenyansa de la Doctrina cristiana als nòys, essent la organisació y direcció que li dongué lo Dr. Cómes tan acertades, que prompte 's vegeren los bòns fruyts que s' obtenien en la joventut.

Molts foren los cárrechs ab que 's vegé honrat, entre altres los de president de la Junta de reparació de temples; Vicari del Monastir de Santa Marta; Vis-president de la Junta diocessana promovedora de la exposició y peregrinació hispanoromana; Examinador prosinodal; nombrament de sòci actíu de la Associació de Matrimonis pòbres de Madrid; fins que en 31 de desembre de 1879 lo Sr. Bisbe de Córdoba li conferí lo nombrament de Arxipreste d' aquèlla Santa Iglèsia Catedral, l' antiga mesquita, prenentne possessió lo 3 de janer de 1880.

En 28 de febrer del mateix any, fou

promogut a la dignitat de Arxipreste de la Santa Metropolitana y Primada Iglésia de Tarragona, y pòch temps despres, lo Sr. Bisbe de Córdoba acudia a la Santa Sede demanant qne 's permetes al Doctor Cómes continuar estant al davant de aquella Vicaria General, puig crèya que perjudicaria en gran manera la seva ausència.

No tardaren a ser coneguts en Tarragona los preciosos dòts que adornaven al nòu Arxipreste y 's vegé honrat ab infitat de honoríficlis cárrechs de diferentes associacions, confiantli son Prelat lo desempènyo de comissions dificilíssimes. Durant sa permanència en Tarragona lo Dr. Cómes fou President de la Associació de Filles de Maria, Director de les escòles Dominicals y Administrador del Sant Hospitat, en qual establiment reformá la marxa administrativa, millorant lo servèy dels malalts y les condicions higièniques d' una manera notable. Ademes desempenyá la Cátedra de Sagrada Escriptura en aquèll Seminari Conciliar.

En octubre de 1883 fou cridat per lo Eminentíssim Sr. Cardenal Arquebisbe de Sevilla, pera 'l cárrech de Vicari General y pèndre possessió d' una prebenda

en aquèlla Metropolitana; peró no obtingué 'l permis del Prelat pròpi.

En ablil de 1885 fou nombrat Jutje prosinodal de la Arxidiòcessis, y en primer de juliòl següent, Vicari General, Provisor, Jutje Metropolitá, y Auditor de causes pies del Arquebisbat de Tarragona.

En juny de 1888 fou designat pera felicitar a S. M. la Reyna Regent, en nòm del Exm. Sr. Arquebisbe, junt ab los Prelats de la Provincia.

Darrerament havía sigut Jutje Delegat pera la tramitació dels expedients de beatificació y canonisació de Sòr Filomèna de Sta. Coloma y del P. Clarèt, havènt sigut a la mòrt del Sr. Arquebisbe de Tarragona, nombrat pera 'l Govèrn interin de la Diòcessis *Sede vacante*, per unanimitat del Exm. Cabildo d' aquèlla Metropolitana.

Per últim, en Consistòri de 28 de juny passat, fou preconisat en Roma, pera la Sede episcopal de Menòrca, y diumènge pròxim, dia 16, tindrá llòch en nòstra hermosa Basílica de la Sèu, la solemne consagració, que en Manrèsa es la segona que s' hi celebra.

Despres de tants y tan senyalats servèys a la causa de Jesucrist, se vèu lo

Dr. Cómes honrat ab lo títol del Príncep de la Iglèsia. Mes no ha de trobar lo descans en son nòu altíssim cárrech. La vida del sacerdòt es vida de sacrifici; y quan més elevada es la dignitat que ocupa, més gran es lo cárrech y la responsabilitat davant de Deu. Lo Ministre del Senyor no pòt esperar lo prèmi de sos sacrificis, sinó pera quan li siguen obèrtes les pòrtes del Parais.

¡Y que espinosa es la missió del Pastor a mida que les hòsts de Satanas avènsen en sa marxa demoledora estreyent lo siti al pòble Catòlich! L' apòstol ho ha dit: "Vetllau sobre vosaltres y sobre 'l pòble „del qual l' Esperit Sant vos ha instituit „bisbes, pera dirigir ò governar la Iglésia „de Deu, que ha guanyat Ell ab sa pròpia „sanch. Perquè sé que despres de ma „partida vos han de assaltar llops famo„lènchs que destròssin lo remat„ (1). Vetllar sempre, vetllar y batallar ab la bandera de la fè, la caritat y l' amor per armes, y la virtut per escut; aquèsta es la missió del Prelat. Vetllar sempre, y acudir en busca de la ovèlla que 's sepa-

(1) Act. XX. v. 28-29.

ra del remat; perquè "si un hòme tenía „cent ovèlles y una d' elles s' hagues des„carriat ¿què vos sémbla que fará alla„vòrs? ¿no deixará les noranta nòu en la „montanya y s' en anirá a buscar la que „s' ha descarriat? Y si per ditxa la tròba, „en veritat vos dich, que ella sòla li cau„sa major complacència que les noranta „nòu que no se li han perdut„ (1). Batallar sempre, fent recular al mònstre de la impietat y sembrant la llavor de les doctrines cristianes en la tèrra esterilisada per son baf y per ses petjades.

Avuy Manrèsa contempla un de sos fills elevat a la dignitat episcopal; y per això s' enjòya, y per això celebra ab la alegria y ab lo orgull de mare, la ditxa, lo honor de son fill, y per això confia en aquèst que no olvidará en ses pregáries de Ministre del Rey de cèls y tèrra, lo demanar grácia pera sa mare, pera sos germans, que tan la necessiten. ¡Oh, lo Dr. Còmes sempre 's recordará de la ciutat ahont se gronxá son bessòl!

Sòls nos resta felicitar al nòu Bisbe ab l' entussiasme de compatricis y ab efusió

(1) Math. XVIII. v. 12-13.

de catòlichs, ja que 'l seu nòm ha de afegir una plana brillant a la nòstra gloriosa història y ab lo seu gayató de pastor ha de conduhir a la celestial Jerusalèm lo remat que tinga la ditxa de vèures per ell regit. Y la nòstra felicitació s' ha de fer extensiva a tota la família del Dr. Còmes, que dèu estar en aquèts moments embargada de justíssima alegria. Los seus pares ja no existèixen: si visquessen, la seva felicitat sería inmènsa. Peró quan en la solèmne ceremònia lo Consagrat veja còm, en mitj de núvols d' incèns y d' angèliques cantúries, los esperits dels que li donaren lo ser, recullen ses pregáries, y còm ramell de perfumades flors les oferèixen al Altíssim, podrá allavòrs confiar que 'l Cèl les hi retorni convertides en joyells d' eternals beuhauranses, que còm pluja de grácies celestials caurá sobre d' ell y sa familia, sobre 'l seu remat y sobre Manrèsa, sa pátria.

Novembre de 1890

LO NADAL A LA GLORIA

I

Era la nit de Nadal.

Lo mon Cristiá celebrava aquell faust aconteixement en que tot un Deu naixia aqui en la tèrra, havènt près la vestidura humana en les entranyes d' una Vèrge.

Aquèll fill de Deu fet hòme, anava a habitar èntre tots los hòmes, anava a viure èntre mitj d' ells y a sacrificarse per ells, a fi de reconciliarlos ab lo Criador de l' Univèrs.

Vèus' aquí per què tota la Cristiandat conmemora sempre ab tanta veneració y ab tanta pompa aquèll aconteixement tan essencialment diví, tan misteriosament portat a cap, que no alcansa a compèndrel la limitada rahó humana, però que s' explica molt bé la fè, per l' amor infinit de Deu.

II

Al voltant de la masia, la neu que quèya pausadament, embolcallava en blanch mantell les sèques rames del desèrt bòsch.

No s' ohia lo més petit soroll que indicas la presència de cap ser vivent.

Lo llop en sa nègra còva, los aucellèts en los seus niuhèts de brins de palla, tots buscaven lo resguart de aquèlla atmòsfera glassada.

Sòls a dintre la masia, al escalf de la ben provehida llar, s' encontrava la vida, la felicitat.

Allí lo vellèt sexagenari, assentat en aquèll tradicional escòn, rodejat de nombrosa y tèndra maynada, explicava la significació d' aquèlla festa que s' anava a celebrar.

¡Quins recòrts tan agradables li duyen a la memòria aquèlls noyèts, en l' edat més bonica de la vida, en l' edat de l' ignocència, entonant típiques cansonètes al davant d' una estampa del Infant Jesus!

Lo seu còr se rejovenia al contemplar aquèll tèndre entussiasme y si l' emoció

no l' en hagues privat, hauria unit la seva vèu dèbil y tremolosa, però eixida del fons de l' ánima, a la vèu frèsca y hermosa d' aquèlls nins que festejaven a Jesus.

¡Ah! Ell també havia sigut jove; ell també havia celebrat la festa de Nadal allí mateix, al pèu de aquèll escòn venerable.

Però, ¡quánts anys havien passat ja! Quántes emocions tan distintes, quántes pènes, quánts desenganys havia sofèrt desde allavòrs.

En aquèlla lluyta hi havia deixat tota la joventut, totes les fòrses del seu còs. Se trobava vell, dèbil; però sentia encara dintre de son pit, tot lo fòch del seu còr de nin.

III

Allá en lo més espès del bòsch, a un quart d' hòra de la masia, una pòbre dòna ab un tèndre infant al bras, ab les pòques fòrses que li quedaven despres de moltes privacions y fadigues sofèrtes en mitj de la cruèsa del temps, lluytava pera alcansar aquèlla llum que tantes hòres ha

perseguia, d' aquèlla llumenèta que constituia allavòrs l' única esperansa que tenia de podèrse salvar ella, y més que ella, aquèll fillèt de ses entranyes.

Aquèll llumèt, que no era altre que 'l que eixia de la llar de la masia per un finestró, havia fet renáixer en son còr la esperansa. Mes, còm si estigués subjecte a la malèfica má d' un esperit martirisador de la pòbre mare, tantòst desapareixia còm tornava a aparèixer.

Y la mare desconhortada, sens alè y sense fòrses ja, caminava penosament per aquèlla tèrra gelada, que feria 'ls seus pèus. Si la claror del dia hagues illuminat aquèll trist quadro, s' haurien pogut vèure les sangoses petjades que anava deixant darrera d' ella damunt de la blanca neu.

Los sèchs tronchs dels arbres y les candèles que penjaven, interrompien a cada pas sa penosa marxa, ferintli crudèlment lo ròstre: però la mare avansant còm podia, anava perseguint aquèlla llum ahont devia trobarhi la salvació de son fillèt, y la llum cada vòlta li semblava més llunyana. Y les seves fòrses s' acabaven per moments.

Inútilment procurava abrigar a son fi-

llèt ab los pòchs parrachs que portava; en vá l' apretava còntra son pit. Aquèll infantó, més que de fam, anava a morir-se de frèt. Aquèlla atmòsfera que gelava los òssos, havia de paralisar lo seu tèndre còr.

IV

¡Ah! ¡Moment terrible! La llum s' apagá. Aquèlla vòlta no va tornar a aparèixer.

La desesperada mare caygué al pèu d' un arbre, gayre bé sense sentits.

La desaparició d' aquell llumèt, que era la seva darrera esperansa, la deixá espahordida.

Ja no hi havia salvació per ella; més la idèa de son fillèt li ferí lo còr.

—¡Bon Deu, exclamá, salvèu al meu fill!

En aquèll moment l' infantó deixá escapar un lament gayre bé imperceptible.

Allavòrs torná a provar per centéssima vòlta lo que ja sabia que era inútil. ¡Però qui sap! La esperansa d' una mare may mòr, puig es l' esperansa filla del amor

matèria, y aquèst viu fins més enllá de la fòssa.

Posá lo seu pit en los ja frèts llabis del nin; mes ¡ay! quántes hòres fèya ja que aquèll pit havia donat la darrera gota del líquit de vida.

Aquèlla pòbre mare, despres de tant vèures privada de tota classe d' aliment, se trobava en la impossibilitat de podèr allargar, tal vòlta no més que algunes hòres, la vida de son fillèt per mèdi de sa pròpia sang.

Allavòrs, ja que no podia darli la seva sang, volgué repartir ab ell lo pòch calor de vida que li mancava, y febrosènca l' apretá còntra son pit.

¡Ay! Lo còr de l' infantó ja gayre bé no bategava. Aquèll bategar més dèbil que 'l de un tèndre pardalèt, ja no l' hauria endevinat ningú no més que la desesperada mare.

Y encara 'l sentia ella; però cada vòlta més dèbil, cada vòlta més descompassat...

Al cap de pòchs instants lo pit ja mitj frèt del nin s' aixamplá més que les altres vegades; y, obrint lleugerement los llabis, deixá escapar un sospir fondo, que deixá glassat lo còr de sa mare.

Ab aquèll sospir, deslligada de les lleu-

geres lligadures de sòn delicat cossèt, va pujar al cèl l' ánima del infant, més blanca que la neu, qu' ensemps cobria les sèques branques dels arbres.

En aquèll moment cantava lo gall de la masia. Era la mitja nit.

V

La pòbre dòna va pèrdre 'l coneixement. Lo seu enteniment se traslladá allavòrs a un altre mon, y los seus ulls acostumats a les tenebres del bòsch, oviraren la llum, la llum més resplandent, més enlluhernadora que may havia vist.

No era aquèll llumèt desesperant que tantost desapareixia còm tornava a apareixer, martiritzant y omplint d' angúnies lo còr de la mare, sinó una resplandor gran, vivíssima, delectant còm la de l' auba d' un matí de primavera.

Allí s' hi vèya en mitj d' un ambent embalsamat y puríssim, una multitut inmènsa d' angelèts que en professó interminable 's dirigien lluny, molt lluny, cap a un punt que ella no alcansava a vèure, y d' ahont eixia tota la resplandor, ento-

nant cántichs celestials al compas d' una música encisadora.

Lo darrer d' aquèlls sers espirituals, lo qui vèya més apròp, no tardá en reconèixel.

Era son fill.

En aquèll moment despertá de son sòmni, exclamant:

–¡Espéram, fill meu; també vull venir ab tu!

Pòch despres, ell mateix li obria les pòrtes del Paradís...

. . . .

. . . .

Quan los masovers sortiren per anar a la missa matinal, trobaren embolcallats en una blanquíssima capa de neu, los còssos inanimats que guardaren aquèlles pures ánimes, que Jesus volgué emportarsen al cèl pera celebrar la festa de son Natalici.

Desembre de 1889.

UN MÉS Y UN MÉNOS

Ja hèm entrat al any nòu, deixant al nòstre darrera al 1891 que prompte olvidarèm, que no tornarém a vèure may mès, que 's confondrá en lo pèlach pregon del temps, despres d' havèr marcat son rastre en unes quantes planes de la història. Si miram enrera, fixantnos en nòstre passat, si examinam los fulls del llibre de nòstra vida, ne veurèm un més dels que han sombrejat al passar ab rapidès vertiginosa, còm meteòros que crèuen l' espay, nòstres pènes y nòstres alegries, totes les fases de nòstra existència, deixant unes vegades imprès son recòrt ab colòr de cèl, però les més ab les melangioses tintes de la tristèsa disòltes en llágrimes del còr; si miram endavant, veurèm que n' hi ha un mènos dels fulls en blanch, però ¿sabèm quants n' omplirèm encara? Contam un any més de recòrts; ditxos aquèll que èntre èixos re-

còrts no hi pòrta, còm una espina clavada en la conciència, lo d' algun remordiment que l' atormenti: contam un any mènos d' esperanses terrenals; ditxos aquèl que les desprecía, y s' alegra de cada pas que dona envèrs la realisació de la més gran esperansa, per la que dèu alenar tan sòls tot bòn cristiá: la Glòria celestial.

¿Quíns de nosaltres arrancarèm l' últim full d' èix calendari que hèm descubèrt pòch ha? ¡Que n' es de bonich anar arrancant cada dia un full y arribar al últim y comensar altre calendari! Però necessáriament algun dia arrancarèm lo full per última vegada; necessáriament algun any, tal vòlta aquèst mateix, no acabarèm lo calendari; perque haurá arribat lo últim dia de nòstra existència, lo dia en que deurèm presentarnos al tribunal de la suprèma Justícia. Y ¿quín dia será aquèst? ¡Pòbres hòmes si ho sabéssem! Ara, ab la incertitut pensam tan pòch ab la mòrt...! Y tants crims y tantes faltes que s' evitarien pensanthi sempre!

Janer de 1892.

LA ORTOGRAFÍA CATALANA

Fa algun temps que una revísta ilustrada de Barcelona, que du per títol *Lo Avenç*, se dedica ab molta preferència a la tasca de fixar una ortografia pera l' escriptura de nòstra llèngua, que tan mancada se 'n tròba cèrtament. Assíduos estudis han fet a èix fi los redactors de *L' Avenç*, còm ho tenen demostrat en molts articles que hi han publicat, y en várics conferències, arribant a establir una ortografía complèrta de la llengua catalana, segons la qual está escrita dita revista; ortografía basada en lo sistema filològich que sustenten sos autors y que es tróba esplicada en una *Gramática de catalán moderno* publicada per don Pompeu Fabra.

Pera arribar al fi que 'ns proposam en aquèstes breus ratlles, inútil es que fèm ressaltar la necessitat de que 's done a nòstra llèngua fixèsa y uniformitat orto-

gráfica, majorment en lo punt a que, per sòrt nòstra, ha arribat ja en son desenrotllo la literatura catalana. Necessitat es aquèsta que está en la conciència de tots los que cultivam la llèngua nadiua, y que ningú tròba còm los que entrevenen en alguna publicació redactada en catalá. Apènes tenim periòdich, per curt que siga, que des de la fetxa al pèu de impremta no pòrti dos o três mènes de ortografia, que 's pòden contar casi pel nombre de treballs insèrts, y grácies encara que cada articulista sostinga la seva. Aquèst desgavell, aquèsta falta de regles per escriure nòstra llèngua, arriben a fer deslluir moltes vegades los indisputables mèrits de algunes òbres, y be sabèm nosaltres que son causa de desencoratjament d' alguns que intenten apèndre l' escriptura de sa llèngua matèrna, y fan que siga inmèns lo nombre dels catalans que no saben lo catalá, al mènys pera escríurel.

Convinguda la necessitat d' establir la uniformitat d' ortografia catalana, y reconeguda la actual falta de regles fixes pera ella, creyèm dignes de tota llohansa los esfòrsos de tots los que ab sos estudis procurin arribarhi, y, en aquèst sentit,

merèix aplauso la tasca emprèsa per *Lo Avenç*, que quan d' altra còsa no servís, sería un poderos estímul pera que altres empreguessen èixa classe d' estudis.

No es ara nòstre objecte analisar ni tan sòls examinar lo sistèma ortográfich establèrt per l' esmentada Revista, y, per tant, no hèm d' emètre judici sobre de ell. Pero davant de la controvèrsia que ha motivat en part de la premsa catalana y de l' indiferència ab que l' ha rebut altra part, creyèm oportú exposar algunes idèes que desitjaríem cridessen la atenció dels indivíduos de la *Unió Catalanista*, que aquèsts dies se reunirán en nostra ciutat, pera que del objecte que les motiva, se 'n ocupessen seriament en sos ulteriors treballs.

Hèm aplaudit la iniciativa de *L' Avenç*, en quant significa un esfòrs pera arribar a la desitjada y necessária uniformitat ortográfica, y la aplaudim no sòls per la importáncia científica qne puguen tenir los estudis portats a cap, sinó també per que en mitj de la relativa indiferència que ha regnat sobre matèria tan important, o quan mènos per l' esterilitat de lo que s' haja fet, èixa iniciativa es mès meritòria y pot estimular altres iniciati-

ves. Però preguntam, suposant ara que la ortografia adoptada per *L' Avenç* es la perfecta y convé a nòstra llèngua literária, ¿s' obtindrá l' adopció d' èix sistèma ortográfich, per més be que 'l defènse la Revista iniciadora? Y acceptant que 'l sistèma es imperfecte en tot ò en part, ¿se alcansará la sua perfecció per mèdi de discussions periodístiques, per més científiques que sien, y suposant, lo que es molt suposar, que 's precindis en elles de apassionaments?

No s' obtindrá la uniformitat ortográfica del catalá, defensant un ò més periòdichs un sistèma, siga quin siga, per la senzilla rahó de que 'l periòdich ò periòdichs serán autoritat per uns, y per altres no.

Per la mateixa ò sembtant rahó no han de donar fruyt les discussions periodístiques sobre tal punt, a no ser crear divisions que tots nos hauríem de dedicar a evitar. A més, encara que de la discussió periodística—y no pretenèm descartarla en absolut—ne surta molta llum, arribe a alguna conclusió ben fonamentada, no será admèsa per la generalitat dels que escriuen en catalá, per mancarli una

sanció que tinga cèrt caràcter indiscutible pera tots.

Pera conseguir això, l' únich mèdi, a nòstre entendre, ha de ser la formació de una Acadèmia catalana, ahont hi tinguen representació tots los elements regionalistes de Catalunya, a fi de que el dictámen y regles que dicte, tinguen autoritat pera tothòm.

Procurar la formació d' aquèsta Acadèmia, ò reorganisarla si ja s' havia format, còsa que la creyèm fácil pera la *Unió Catalanista*, però sobre tot en gran manera necessària per los motíus que havèm apuntat. Puig estimam que 'l regionalisme catalá, está de plè en son període de propaganda, y que aquèsta dèu ser la principal tasca dels catalanistes, y per tant, de la *Unió*, per lo qual convé més que may que contèm ab regles fixes pera l' escriptura de nòstra llèngua, no tant per entèndrens facilment nosaltres mateixos, còm per guanyar prossèlits entre 'ls conreuadors d' aquèsta.

Avant, dònchs, que no 'ns manquen literats de cap de brot pera empèndre la tasca, y procuri la *Unió* que dintre pòch contèm ab lo Diccionari y la Gramática tipos de la llèngua catalana. Pera lo

primer creyèm que molt y bò hi ha avansat, segons hèm sentit a dir algunes vegades: nos referim als preciosos materials que va acopiant fa anys lo venerable Mèstre Aguiló, a qui 'ns complaèm en retrèure en aquèst llòch y en aquèsta ocasió, expressantli nòstra admiració y carinyo.

Mars de 1892.

UN DRAMA NOU Y UN QÜENTO VELL

(HUMORADA *simbolista*)

Hèm llegit que en un teatre de Berlin y en el Popular de Viêna, s' ha estrenat una òbra estranya, del dramaturch alemany Fulda, que pertany a la escòla *simbolista*.

L' argument d' aquèsta comèdia satírica de una de les escòles més modernistes, está al pèu de la llètra basat en un qüento que sentírem contar fa molts anys, y fins creyèm que va escrit en alguns llibres; però còm el qüento val la pèna, al férnosen memòria la comèdia alemana, ens han vingut ganes de contarlo als nòstres lectors, pensant ferlos passar un bòn rato.

Però abans els volèm dir quatre mots sobre això de l' escòla *simbolista*, per si no 'n tenen notícia; y que es una estravagáncia modernista, que, al mènos, val

tant la pena — pera distrèure — còm el qüento.

Y tal es l' art d' aquèst *simbolisme* modernista, que diu que 'ls personatges que pòsa en escèna "no tenen carácter, no tenen estat civil ni cèdula personal„; això, segons un dels pòrtavèus del modernisme; el qual afegèix, referintse a una de les produccions simbolistes: "tot es vaporos, intangible, quasi inmaterial„. Veritat es que tota èixa "vaguetat„ diu que es un dels elements més poètichs de l' òbra *simbolista*, y que alguns dels símbols més concrets, "completen la ilusió de la *realitat suprèma hipotètica*„, de lo que se vòl simbolisar.

Estam segurs de que despres d' aquèts *simbòlichs*, *vagos* è *hipotètichs* antecedents del *simbolisme*, se quedarán nòstres lectors tan en dejú, còm si no haguessen menjat de vuyt dies, y per això els en donarèm una esplicació més práctica.

La pessa que 's representa pot titularse *Ladèria*, que igualment pòt simbolisar

la molt excèntrica dels ***amateurs*** del nòu art, còm la que barrina 'l magí d' un cessant de la espanyòla administració, que espera ab paciència y constáncia que pujin els seus pera tornar a sa oficina y a son sòu. En matèria de ***simbolismes*** no 's mira prim.

La escèna está presentada admirablement: en la elecció y disposició dels objectes y dels més mínims detalls, s' hi vèu la carinyosa má d' un artista. Perquè es de sabêr, que la ***mise en scène*** desempènya un gran paper en el bòn èxit d' èixes òbres modèrnes.

Al primer còp de vista, l' espectador, per la fòrsa ***sugestiva*** que en son ánim produhèix la bòna disposició dels objectes, ja 's crèu trasladat a un dels sotateulades de les cases de Madrid, a que donen el nòm modest de ***buhardillas***.

Sòstre baix, parèts despintades y ab llagrimoses regaleres de dalt a baix, que a la llegua denuncien algun que altre degoter. Assí y allí mòbles inválits, trastos d' encant o del ***Rastro***, ab alguna pessa de ròba escampada, que indica passades prosperitats. El conjunt es el de una d' èixes habitacions reservades als que viuhen ab misèria, y en les quals una pe-

ssa, que no es sala ni quarto, servèix pera totes les etiquètes socials y usos privats.

En un dels ángulს s' hi vèu sobre una cadira de sòles très pòtes, y casi sense bòga, una levita y un sombrero de copa. No 's pòt donar més delicat símbol del senyorio ab misèria.

El conjunt está iluminat pe 'l melancòlich resplandor de la lluna, que èntra per una finestra obèrta de bat a bat. Pera que l' efecte siga més artístich y *sugestiu*, el teatre está a les fosques.

Al aixecarse 'l teló, el cap de casa, hòme de mitjana edat, está en mánegues de camisa, assegut en la cadira cama assí cama allá, ab l' espatller al davant, en el que s'hi apoya 'ls brassos. L'hòme es d'aspecte campetxano, y ab ulls alegròys seguèix les espirals que dibuixa a traves dels raigs de lluna el fum d' un *pitillo*. Un xich més enllá, y rebent de plè la claror del astre nocturn, están les duges filles, tèndres jovenètes que s' entretenen fent ganxèt. Pròp de son marit está la senyora de la casa, la qual massa corpulent es destaca a l' ombra, asseguda en una espellifada poltrona, única del moblatje, fent petar alguna bacayna. Recol-

zat a la finestra el fill, un xicòt esprimatxat, está llegint *La Correspondencia de España*.

El quadro no pòt ser més hermos ní poètich. Aquèlla calma, aquèlla vaguetat, aquèlla amorosa armonia èntre la naturalèsa exterior y la intèrna, aquèlla llum pálida que veladament descubrèix un quadro de misèria, constituèixen el *mèdi* més apropiat a una família que ab pau y resignació passa sa sòrt malastruga y ne espera de millor.

El pare 's sent possehit per aquèll ambent de calmosa y melancòlica felicitat.

—Belles nits, diu, les nits d' estíu y de lluna..... Belles sobre tot per qui té d' estalviar fòch y llum..... No sé perquè 'm sento alegre..... Aquèst clar de lluna, aquèst orèig frescal y embalsamat..... tot junt me fa pressentir una gran alegria... una gran fortuna que 'ns dèu sobrevenir prompte..... que potser truca ja a nòstra pòrta..... Y la nòstra fortuna té de ser la cayguda del ministèri..... la reposició en la meva plassa del negociat..... El cambi polítich no es previst..... fins sèmbla impossible..... però ¿quí sab?.... quan se sent un pressentiment tan poderos còm el meu..... quan tot al entorn ens fa espe-

ransar, per fòrsa... irremissiblement... fatalment dèu succehir nòstre pressentiment;... la naturalèsa no enganya... En aquèts moments en que 's sent la ditxa còm fa mòure ses ales entorn nòstre..... quan sèmbla que respiram en l' ambent els primers efluvis de la propera felicitat... casi es bonich ser cessant.

Una nòya.—No sé perquè s' alegra, *papá*... Estranya alegria, quan tants motíus tenim per entristirnos... Pensar ab nòstres vestits y mòbles empenyats..... pensar ab aquèll pis... pensar ab el teatre dels diumenges... pensar que hèm perdut tot això... y que potser fins el menjar ens faltará...

El pare.—Calla, filla meva... No vulles turbar ab pensaments tristos aquèsta ditxa que 'ns envòlta... aquèst preludi d' una bòna sòrt que ve... que s' acòsta...¿sents? que ja truca a la pòrta. ¿No ho sentíu filles? Algú truca ab amorosa delicadèsa...

La nòya.—¡Ay *papá*! Quina misteriosa alegria te aquèst vespre, que 'l fa desvariejar... ¿No hi estam ja acostumats a les corredisses dels ratolins, fidèls companys de la misèria?... Pòsis sobre sí, *papá*, y no s' esfòrsi inutilment en fernos vèure

fantasmes enganyoses d' una ditxa per ara difícil...

El pare.—¡Fantasmes!... ¡Fantasmes! Quan tots els sentits esperimenten aquèsta sensació de benestar... Vosaltres sí que 'n veyèu de fantasmes... Mirèu la *mamá* entregada a la dòlça sòn..... ¿No vos diu rès aquèsta tranquilitat en ella tan pòch comú?... Tot ens anuncia benhauransa... Ah!... fins aquèst miserable *pitillo* té l' aroma d' una d' aquèlles brèves... ¡grat recòrt!... d' aquèlles brèves ab que obsequien als empleats els que van al Ministèri a desenterrar algun expedient que dòrm la sòn dels justos... ¡Grat recòrt! Tot diu que tornarás a ser prompte realitat.....

El cap de casa queda abstret mirant el fum de son *pitillo:* moments de quietut. La senyora, dònya Circunsició, somía y de segur còses alegres, perquè èntre pesada y pesada de figues hi intercala un somriure que tranquilisaria a qualsevòl aspirant a gèndre. El nòy, impertèrrit, llegint ab fruició.

—Irène, diu la nòya xica a l' altra. ¿No has sabut rès més d' aquèll Perez que 't fèya l' os?

—¿Què vòls que 'n sápiga, desditxada

de mí! Quan vivíem en primer pis y carrer cèntrich es corsecava de tan mirarme tèndrament hòres y hòres des de l'acera del davant, quan jò era al balcò... Però ara!.., ¡Ilusions perdudes!... ¿Vòls que la nòu del còll li foradi la pell, si ha d' aixecar al cap fins aquèstes altures?... Pobrèt! Si a tan arribas son sacrifici, pera ovirarme aquí dalt, fins necessitaria una ullera, còm els savis que miren les estrèlles..... El tenir d' habitar les elevades regions del vehinat madrılèny, ens fa inaccessibles pera l' amor... ¡Quín dia podrèm tornar a un segon pis, encar que sia ab principal y entressòl!...

El pare.—¡Callèu!... ¡Quín plaher! El refilèt del rossinyòl..... Avuy es el primer dia que se sent... Es la música ab que la naturalèsa saluda la meva propera ditxa... ¿No vos ho dich que devèm alegrarnos?

Una noya.—Venturos aucell..... Ell té per estatge, per son sustento, fins per ses gales, l' ample espay de la creació... Ell ens recòrda ab sos alegròys la nòstra desditxa..... Feliç cantor dels jardins, que no está subjecte als cambis de ministèri y a que 'l declarin cessant.....

Un sospir llarch, fondo, acabant ab un

sostenido admirable, trènca 'ls laments de la nòya. La *mamá* 's desvetlla, es frèga 'ls ulls y ab mirar esverat, esclama:

—¡Quin somni!... Ni dormint se pòt evitar que la imaginació li retrèga a una son estat angunios..... Val més estar despèrta, val més véure aquèts trastos que ens recòrden nòstra misèria... y aquèsta lluna, que sèmbla que se 'n mòfa.....

El pare.—Calla. Circunsició... L' astre de la nit ens envia sos raigs d' enhòrabòna... Nòstra sòrt cambiará dintre breus instants... Tinch mil pressentiments y senyals que m' ho diuhen...

La mare.—Ja no somnio, espos meu... Crèu que si tu no ho estás, jo estich ben desperta... Però si haguesseu vist quín somni... Quína *soirée*... quín *cotillon*... enlluernaven les jòyes... les sèdes cruixien... els llums cegaven y marejaven... la música abocava torrents d' armonies enfebrosint la fantasía... sèmbla que encara la sento la música... (se senten els refilèts del rossinyòl). ¡Quína elegáncia, quína riquèsa!.. Però sobre tot el *buffet*... ¡quin *buffet*, fills meus!... Es una tortura pera la imaginació d' una cessanta.

El pare.—Espòsa meva, tu casi vèus ab igual clarividència que jò, el pròper

cambi que 'ns espera... Ens rodèja un ambent de pressagis afortunats... Jò no he somniat, però vèig clarament a la fortuna que s' acòsta... ja l' he sentit més de una vegada... (Tots, mènos el nòy, miren a son entorn ab una espècie de curiositat terrorífica, completament ***sugestionats*** per les fantasies del pare.—¿Crèus, espòsa meva, que per capritxo s' han elaborat en ton cervell aquèixes brillants imatges, aquèix quadro de goig y riquèsa que has vist dintre ton cap còm en una llantèrna mágica? Creguèu... tot... tot... aquèst vespre tot son pressagis de bòna sòrt...

Una exclamació inusitada del nòy trènca son mutisme, interrompent la espectació sinistre de las très dònes. Elles y 'l pare escolten ab profon y misterios silènci.

—***Euréka!***, exclama 'l nòy per segona vegada.—Aquí está la notícia... Mes ¿qui sab? .. Però 'ls pressentiments del ***papá***... Aquèsta política!...

Tots están abstrets ab el solilòqui del nòy, que en cèrt mòdo sèmbla expressar les idèes d' aquèlles imaginacions supersticiosament possehidas.

—Escoltèu (llegèix la ***Correspondencia***). "Son objeto de muchos comentarios,

"las palabras que, al salir del Congreso, „ha dirigido el ex-ministro de oposición „Sr. X... a un diputado ministerial. Al „despedirse de éste, y habiéndole ofreci- „do su coche, díjole el ex-ministro:—Dése „V. prisa; que no le coja un chaparrón... „—Bien pueden relacionarse tales pala- „bras con los persistentes rumores de „crisis.„

La nòva xica.—Papá! mamá!, veníu tots... Una papallona blanca.,. aquí, per davant de la finestra...

Tots mènos el pare s' aboquen a la finestra...

Un còro ocult, simbolisant la superstició, deixa sentir aquèll cant:

La blanca mariposa
presagia suerte...

El *pare*, sòl en mitj de l' escèna, despres d' una llarga y esbojarrada rialla.— ¡Finalment havia de succehir... Tants pressagis... mos pressentiments...

Cau pausadament el teló.

***

La representació haurá semblat pesada, fatigosa, sens moviment, sens efectes; el llenguatje casulá, els personatges sens carácter, vagos, indifinits, capficats. Però tot això vòl el simbolisme. Lo important, el protagonista, es aquèlla preocupació, aquèlla ilusió que comensant per un, acaba per obsessionar, per *sugestionar* a tots; actors y espectadors, (aquèts si no s' han adormit.)

L' espectador ha comprès perfectament que aquèlla era una família que vivía ab misèria, que fins estalviava les paraules per no gastar saliva, y que l' únich capital de que fèya us, era 'l de la paciència pera esperar millor sòrt. Comprenent tot això l' espectador s'ha interessat profonament per la sòrt d' aquèlls desgraciats, y quan esperava ab dalè per ells un bòn cambi de fortuna, el teló li ha ocultat aquèll quadro tan exemplar còm interessant. ¿Quína ha sigut la sòrt d' aquèlla família? Aquí está el secret del *simbolisme*, y l' espectador reflexíu se 'n pòt anar ben descansat al llit. ¿No significa rès el cant del rossinyòl, el perfumat oreig de la nit, la papallona blanca, el sòmni de la senyora, y, sobre tot, la nòva de la *Co-*

rrespondencia iluminada pe 'ls raigs de lluna?

El qui no entenga que tot aquèst *simbolisme* significa pera 'l cessant que 'l dia següent pujarán al podèr els seus, y que ell podrá tornar a fer bullir l' olla, pòt ben be penedirse de no havèr nascut una centúria abans dels modèrns refinaments del art.

Ara parlèm sèriament. No negarèm que dintre d' aquèst art novíssim hi cápiguen bòns elements estètichs, que pòden produhir bellíssims efectes, manejats per mans ben entèses. Però farém dues observacions.

Un *simbolisme*, que no es més que la superstició, servint de fonament a una escòla artística que vól passar per sèria, ens sèmbla que escáu tant còm un pegat en un banch, en mitj d' aquèsta societat positiva y materialista, que repugna a admètre, a vegades, no ja 'ls més estranys sòmnis de una fantasia malalta ò escalfada, sinó veritats y principis del ordre mès elevat, que están del tot conformes ab la sana rahò. Encar que, ben reflexionat, es comprèn que qui desprecia les llums de la Fè, s' enamori dels fòchs-follèts de la superstició.

Tampòch es pròpia dels temps democràtichs, una tendència artística que fa de ses produccions patrimòni exclusíu dels *dilettanti* y gent ilustrada, únichs que pòden assaborir ses bellèses... y encara ab bòna fòrsa de voluntat.

Sospítam qu' 'ls lectors haurán quedat si no ben cerciorats, ben satisfets de la literatura *simbolista*. Ab axó anam, sens més preámbuls, a contarlos el qüento que servèix d' argument al drama ò comèdia, —lo que no classifica ab pròu claretat la prempsa—que ha donat a la escèna alemanya el Sr. Fulda.

Y comènsa 'l qüento.

Diu que una vegada era un rey, que les cròniques no esbrinen bè si fou avi ò besavi del que *rabió*.

El cas es que era un rey que, còm moltes senyores d' avuy dia, no tenía altre afany que 'l de lluhir. Y tampóch conten les cròniques si ja allavòrs esconeixien els famosos règimens constitucionals, honra y profit de les nacions modèrnes; però es

averiguat que ja en aquèlls temps d' obscurantisme, en punt a governaciò del Estat s' havía arribat a gran avensament, y no faltava qui 's cuidava de fer la felicitat del pais mentre 'l rey sòls s: preocupava d' anar maco, y estava molt satisfet estrenant cada dia trajos nòus, y fent ab son luxo la vergonya a sos cortesans y als altres reys vehins.

Y encar que això passava per l' any de la picor, es vèu que may en aquèst món de mones ha faltat qui 's sabes aprofitar de les flaquèses dels altres: perquè es ben cèrt que sempre n' hi ha hagut que han pregat pe 'ls descuidats. Aixis es que, sabent la flaca del rey, es van presentar a la cort dugues bònes pesses, en forma de un teixidor y un sastre. Els quals s' oferiren a fabricar una tèla més rica y preciosa que totes les conegudes, ab la que farian un trajo, que, a més de ser riquíssim y preciosíssim còm cap altre se 'n hagues vist, tindria la maravellosa qualitat de ser invisible pera 'ls tontos y 'ls pillos.

¡No vos en dich rès si n' estiguè de cofoy el rey ab aquèlla ofèrta! No sòls tindria un trajo luxos sobre tota ponderació, sinó que ab ell podria conèixer la bondat

y la sabièsa dels que 'l voltaven, sense gayres mals de cap; y això d' estalviarse lo rumiar es un gran què pera molts reys.

Aixis es que sense més ni més instalaren el teixidor y el sastre son obrador en les reals habitacions, ab molta ceremònia y secret, puig la còsa s' ho valía.

El rey es fregava les mans de gust, a riscos de tirar per tèrra sa magestuosa serietat. Ja 'ls podia fer petar de dents l' envèja als altres reys, que en luxo ningú 'l guanyaría: ja 's podien amanir els nècis y pillastres que 'l voltessin, que ell ja sabria dirlos quántes fan quinze.

Méntres tant el teixidor havia montat un teler ab tots los *ets* y *uts*, y passava hòres y hòres remant ab un contínuo catatrich catatrech. Demaná gran cantitat de sèda pera son teixit, y se li doná. Demaná molts fils d' òr, demaná pedres fines... Tot li fou proporcionat; y 'l teler sempre catatrich catatrech..... La tela havia de ser còsa preciosa.

La nòva del trajo que 's fèya pe 'l rey havia passat de la cort al pòble; y tothòm esperava ab gran ansíetat y frisansa, no sense cèrta inquietut; perquè, realment, alló de ser invisible pe 'ls tontos y 'ls pi-

llos..... Y això passava per l' any de la picor, que fos ara...

Passaven dies y 'l rey es frisava d' allò més. Desitjava véure còm anava l' òbra; però ell no s' atrevia a anarhi. Allò de ser invisible pe 'ls tontos y 'ls pillos..... Per fi, determiná enviarhi al seu primer ministre. La crònica no 's descuida de consignar aquèst fet còm senyal d' alta y sávia prudència.

El primer ministre diu que no les tenia totes, y això creyèm qu' es malícia del cronista, perque sèmble inverossímil que en temps tan atrassats un ministre pogues tèmer passar per tonto ò pillo. De tots módos aná a vèure 'l teixidor y 'l teler, y no vegé rès més, perqué de fils, de seda, d' òr, de pedres, no 'n vegé ni per remèy. El teixidor li ensenyá tot, pessa per pessa; figurá que li mostrava, en el llòch corresponent, la tèla que s' anava teixint, ponderantli el molt gust y riquèsa que tenía; però 'l ministre no vegé rès, perquè rès hi havía.

Y allavòrs, diu la crònica que 'l ministre reconegué allá en un recó de sa conciència, la gran qualitat de la tèla maravellosa, invisible pe 'ls tontos y 'ls pillos; però obrant ab gran pudència, digué que

ho vèya tot, que era còsa may vista, de un gust y d' una riquèsa imponderables, y felicitá al trassut teixidor.

Al arribar davant del rey, li feu dèu mil ponderacions del teixit, dihentli que 'l seu trajo seria l' admiració de tothòm. El rey no cabía en la pell de tan content. Més que més, quan desde llavòrs sabía que son primer ministre no tenia pel de tonto ni rès de pillo.

Al cap d' uns quants dies digué 'l teixidor que ja tenia acabada sa òbra, y a presència de tota la cort figurá que fèya entrega al rey de la pessa que havia teixit. Tothòm esperava ab gran dalè vèure la maravellosa tèla, de que ja ningú dubtava desprès de les ponderacions del primer ministre. No obstant, ningú vegé rès.

A pesar d' això, diu que ningú volgué passar per tonto ni pillo, y, comensant pe 'l rey, tothòm feu grans admiracions de l' òbra del teixidor.

Les ponderacions de tots los cortesans, s' estengueren per tot arréu, esperant tothòm vèure al rey ab trajo tan prodigios. Y 'l rey es vanagloriá de no tenir en sa cort ni un pillo ni un tonto.

El sastre prengué les mides al rey, fi-

gurá que li tallava 'l trajo y despres que li emprovava, ab lo que doná per acabada la feyna.

Allavòrs el rey determiná estrenar el trajo en una gran professó cívica que devia tenir llòch.

Arribá 'l dia ab ansietat general.

El sastre feu còm qui posava 'l famos trajo al rey; però aquèst a pesar de que estava segur de que no era pillo ni tonto, y de fer moltes ponderacions sobre son vestit, estava tremolant de frèt.

Sortí el rey del mòdo que pòt suposarse, y la gent apènes es podia tení 'l riure. Però tothòm convenia en que 'l trajo era magnífich, còm may s' hagués vist.

El rey marxava pe 'ls carrers, encar que lleuger y fent algun estornut, tot satisfet. Al darrera dos patges figuraven que sostenien el ròssech, per més que rès sostenien.

Ningú vèya 'l trajo, sinó al rey pòch mènos que a punt de ficarse al llit. Però es sabia que 'l trajo era invisible pera 'ls tontos y 'ls pillos, y ningú volia que fos dit que no 'l veges.

Tot plegat, en mitj de les fingides exclamacions d' admiració, cridá desde un balcó una criatura:

—¡Quina fila! El rey va ab calsotèts!....

—La vèu de l' ignocència parla, digué la gent, y allavòrs es descubrí la farsa.

Y 'l vestit, còm que no existia, ningú 'l vegé; però als tunantes del teixidor y 'l sastre, ni l' òr, la sèda y les pedres que se els havien dat, tampòch se 'ls trobá en forat ni finestra.

Desde llavòrs el qui vòl conèixer als tontos y als pillos s' ha de trèure la llana del clatell, per més rey que siga.

Desembre de 1893.

LA BATUDA PRODIGIOSA

LLEGENDA ALSACIANA

(Imitació del francès)

Diu que una vegada Nòstre Senyor Jesucrist viatjava per la tèrra d' Alsácia.

Un dia 's trobá que se li feu bella nit a l' entrada d' un vilatje. Buscá per tots cantons una casa ahont podèrse recullir; mes ja totes les pòrtes eren tancades, apagades totes les llars y tots los vehins adormits.

Sòlzament èntre 'l silènci de la nit, se distingien, cap a un recó del pòble, los còps acompassats de la batolla dels batadors. Cap allí s' encaminá Nòstre Senyor, y arrivant al pèu d' una pagesía de quina era eixia la frèssa, trucá a la pòrta.

Un bòn pagès sortí a obrir.

—¿Tindrieu la caritat de recullirme

per aquèsta nit, que no vos en penedirèu? —digué'l bòn Jesus. Y despres afegí:—Estrany es que mentre tothòm ja está dormint, vos estiguèu treballant a tals hòres.

—¿Què hi farèm? responguè 'l pagès. Ahir me van avisar que un acreedor sens pietat me perseguiria, si demá no li pagava mon dèute. Hèus aquí perquè jò y mos fills ens havèm posat a batre nòstre blat pera vèndrel al mercat y podèr satisfer lo que dèch.

Y 'l bòn pagès s' aixugava la suor del front, quals gotes rodolaven per son ròstre fins a barrejarse ab algunes llágrimes.

Nòstre Senyor tinguè pietat d'ell y li diguè:

—No 'us descoratjèu, bòn hòme. Al demanarvos aculliment vos he dit que no vos en penedirèu de concedírmel. Ara ho veurèu.

Y agafant un llum que penjava d' una estaca, l' atansá a una de les garbes.

Los batedors tots s' esgarrifaren.

¿Què fèu? ¡Ens ho anèu a abrandar tot!...

Mes en lo mateix instant contemplaren còm de la garba que crèyen vèure tota encèsa, en comensava a rajar una verda-

dera pluja de daurats grans. Talment cada espiga era una fònt.

Los pagèsos a la vista de semblant miracle caygueren de genolls admirats y confosos.

—Ja que has sigut caritatíu, diguè Jesucrist al atribulat pagès; ja que en ta pobrèsa has acullit al pòbre viandant que t' ha demanat refugi, tu n' ets recompensat. Es lo Senyor qui ha entrat a casa teva: es lo Senyor qui t' enriquièx. Sápiges esser bòn rich, còm has sigut bò en ta pobrèsa.

Al dir això, desaparegué 'l Senyor.

La pluja de blat no cessá en tota la nit; en rajaven mils y milions de grans sens parar.

Tota l' era se 'n cubrí, y al eixir lo sòl formava 'l blat una pila tan alta còm lo campanar de la iglésia.

Aquèll blat era l' òr de la virtut.

Lo pagès tingué diners, pagá sos dèutes, comprá tèrres y 's construí una casa de senyors.

Fou rich, y esdevingué orgullos, despreciatíu, y dur ab los pòbres y humils. Ell y sos fills, s' habituaren al luxo, se donaren als vicis, s' entregaren a tota mèna d' excessos, y s' arruinaren. Y còm

no havien tingut caritat ni compassió pera 'ls altres en sa prosperitat, tampòch ne trobaren pera ells en mitj de sa ruina y sa pobrèsa.

Un vespre 'l vell pagès, veyentse completament arruinat y no sabènt a quin mèdi recòrrer, se recordá del miracle que l' havia enriquit.

Se 'n aná a l' era, agafá un llum y lo atansá a una garba. La garba se encengué, y abrandá tota la casa.

Al eixir lo sòl iluminá un munt de runes.

Aquèlles runes eran les cèndres del vici.

Octubre de 1894.

SOMNI

POESIA PREMIADA AB LA FLOR NATURAL
EN LO TERCER CERTÁMEN LITERARI CELEBRAT EN LA
CIUTAT DE MANRESA

(A LA MEVA MARE)

Apròp d' un bressòl
cantava una mare;
bressava un infant,
son amor bressava.
L' infantó s' adòrm
ab un somris d' ángel,
son fi cabell ros
un raig de sol daura,
la mare al front pur
un bes li estampa,
y al vèure 'l tan bell
se 'l mira extassiada.
Somrèya l' infant,
somrèya la mare.

L' infantó s' adòrm,
la mare no canta;
lo zim-zam del bres
ja minva... ja 's para.
La mare al infant
contempla extassiada:
quan s' adòrm lo fill,
ja s' adòrm la mare.

. . . .

Angelèts baixèu,
veníu a volades;
còm la mare dòrm,
vetllarèu vosaltres.
Si 's despèrta 'l nin,
cantèuli corrandes;
per ferli un dosser,
estenèu les ales...
Angelèts, veníu,
baixèu a volades.
Quan l' infantó dòrm
també dòrm la mare.

—

Lo sòmni que té
es sòmni qu' esglaya;
somiant ab son fill
la mare plorava.

L' infantó ja es gran,
jovencèl ja es ara,
es gentil y hermos,
la mare s' hi encanta;
més son dolç somris
als llabis se glassa,
que si 'l fill somríu,
no es pas per sa mare.
Ovira allá al lluny,
entre cants y danses,
còm brilla gentil
dels plaèrs la fada:
espurnes d' amor
sa mirada escampa,
sos llabis rosats
la mèl d' amor guarden,
d' amor belles flors
dona ab sa má blanca.
Cada flo' un plaer,
qui una 'n té, 'n vòl altra;
cada florit pom
cent espines tanca,
dels plaèrs mundans
punxes que 'ls còrs nafren.
Lo fill, fascinat,
contempla a la fada;
la fada somriu,
la mare s' esglaya.
Al jove gentil

la mare amanyaga,
més ell sòls atén
als plèrs que l' encanten
y corre, cegat,
als pèus de la fada.
Gojós se 'n va 'l fill
y plora la mare.
. . . .
Mil aymadors fòlls
rodèjan la fada,
que flòrs del plaèr
dona ab sa má blanca;
cada florit ram
cent espines guarda,
que 's claven al còr
de qui 'l ram alcansa.
En tròno daurat
s' assenta la fada,
y daurats grahons
li fan de peanya.
De sos dons en pach
tant sòls òr demana:
lo brillèig del òr
reflèxa en sa cara.
Lo fill d' òr no 'n té
y pènsa ab sa mare.
—Marèta del còr,
dáume l' òr que 'm manca
—¿Per què 'l vòls, lo fill?

—Perque 'l vòl la fada.
—Les flòrs que 't dará
son plers que 'l còr maten;
si tens set d' amor,
mos brassos te 'l guarden:
no 's compra ab metall
matèrna abrassada!
—Marèta del còr,
no visch sens la fada;
si no m' volèu trist
daume l' òr que 'm manca.
—Teu es l' òr, fill meu,
mes pènsa ab ta mare;
méntres tu te 'n vas
desconhòrt me mata.
A gosar plaers
vésten ab la fada;
quan te vinga l' plòr
mos brassos t' aguarden.—
Gojós se n' va 'l fill;
la mare plorava.

. . . .

Cada flò un plaer,
qui una 'n té, 'n vòl altra;
lo fill no 'n té pròu,
ja tot l' òr acaba.
A qui l' òr no té
nega 'ls dons la fada.
Quan l' òr ha acabat

ja pènsa ab sa mare.
—Marèta del còr,
daume l' òr que 'm manca.
—Ay, fill estimat,
sang de l' còr te raja;
jò be 't curaré
dels plaers les nafres.
—Aturám no puch,
la fada 'm demana.
—D' òr no 'n tinch, fill meu;
sòls amor puch darte.
—Si no 'm volèu trist,
dáume l' òr que 'm manca.—
Per l' amor matèrn
la mare treballa:
suor del seu front
en òr s' es tornada;
cada gota un gra,
cent gotes s' escampen,
engrunes d' òr fi
ab greu plòr mullades.
Lo fill les recull,
les prèn sens besarles,
y corre, cegat,
als pèus de la fada.
Gòsa en plers lo fill;
la mare treballa.

. . . .

Lo fill ja es tornat

als pèus de la mare;
n' es caygut al fanch,
te 'l còr plè de nafres.
Ja no vòl pas òr,
conhòrt sòls demana;
al vèurel caygut
ja l' vòl la fada.
La mare del llot
ab sos brassos l' alsa,
ab gotes de sang
li cura les nafres,
li mulla ab son plòr
la testa abrusada,
sos llabis ardents
refrèsca a besades...
—Mare, 'm sent' morir,
perdonèu ma falta.
—Fill del meu amor,
la tens perdonada.
Mes jò te vull víu,
ta mòrt a mi 'm mata.
Si 't falta mon còr
de mon pit arráncal...
¡la vida d' un fill
val la de cent mares!...

—

Angoixa y sospirs

despèrten la mare:
quan desclòu los ulls
fils de plòr ne rajen.
Anhelós esguart
al entorn escampa,
ab febrós pantèig
al bressòl s' atansa...
L' infantó somriu,
dèu somiar ab ángels;
son fi cabèll ros
un raig de sòl daura.
La mare l' estrèny
ab fòrta abrassada,
l' arruixa ab son plòr,
li don' mil besades

. . . .

L' infantó somriu,
ja somriu la mare...
—Si Deu me 'l prengués
ay! que desditxada!

Agost de 1891.

*
* *

Estava en lo jardí, pròp ma estimada,
parlant del nòstre amor a cau d' orella;
servíans de sitial coixins de molsa;
per cobricèl blanquíssim estenía
l' ametller damunt nòstre sa brancada,
que enjoyellá ab ses flòrs la Primavera.
Alenades d' olors que 'l sèny pertorben,
perfums ubriacadors que 'l còr encenen,
respirs d' amor y vida, que Natura
fogosa escampa arrèu al deixondirse.
ens portava l' ambent, y 'l respirávem
en les vènes sentint batre les ones
que esllanguint als sentits en suau deliqui
un món de gòig suprèm ens descubrien.
Pròp nòstre 'l rossinyòl dolses corrandes
entona mitj ocult, a sa parèlla
cridant joliu ab parla misteriosa.
L' aucellèta comprèn las tèndres queixes
y d' una branca a l' altra saltirona
atenta del aymant per les canturies.
L' aymia y jò seguíem ab dalera

lo trescar de la aucella ajogassada,
y en la mia sa má, abstrets sentíam
l'aleteig de dos còrs que amants s'acòsten.
Gentil l' aucella al tronch darrer s' atura,
lo cantar del aymant escolta atenta,
modula tot piulant un "jò t' estimo„
y bòja 's deixá caure èntre les branques...
se tranca 'l vert fullam sobre l' aucella
y guarda'l dolç secret còm nupcial cambra
ixen fòra murmurs misteriosos
y s' pèrden en l' espay rumors de besos.

TAULA

Planes

REGIONALISME

POLÍTICA GENERAL

QÜESTIONS ECONÓMIQUES

LITERATURA

Aquèst llibre

se acabá d'estampar als

XXX novembre de MDCCCXCV,

diada del glorios Apòstol Sant Andreu,

en l'obrador tipográfich de Antòn

Esparbé, de la ciutat

de Manrèsa.

